Hallituksen esitys Eduskunnalle riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksissa koskevaksi lainsäädännöksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan yleisen alioikeuden riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyä koskevien säännösten muuttamista. Esitys liittyy kiinteästi alioikeuksien yhtenäistämiseen, jota koskevat lait eduskunta on hyväksynyt vuonna 1987. Yhdessä mainittujen lakien ja jäljempänä mainittavien samanaikaisesti erikseen annettavien esitysten kanssa tämä esitys muodostaa osan alioikeusuudistusta.

Riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisella pyritään parantamaan tuomioistuinten mahdollisuuksia käsitellä riita-asiat nykyistä perusteellisemmin ja antaa asiassa hyvin perusteltu tuomio. Sen vuoksi ehdotetaan, että menettely ja käräjäoikeuden kokoonpano määräytyisivät käsiteltävänä olevan asian laadun perusteella. Näin alioikeudet pystyvät nykyistä tehokkaammin suuntaamaan voimavaransa laajojen ja oikeudellisesti vaikeiden asioiden käsittelemiseen. Mahdollisuus käsitellä riidattomat asiat nykyistä yksinkertaisemmin ja halvemmin ja riitaiset asiat perusteellisemmin parantaa myös asianosaisten asemaa oikeudenkäynnissä.

Oikeudenkäyntimenettelyn uudistaminen koskee tässä vaiheessa riita-asioita. Uudistuksia rikosasioissa noudatettavaan menettelyyn aiotaan ehdottaa vasta sitten, kun vuoden 1989 alusta voimaan tulleesta uudesta esitutkintalaista on saatu riittävät kokemukset.

Esityksessä ehdotetaan, että riita-asian käsittely jaetaan valmisteluun ja pääkäsittelyyn. *Valmistelun* toimittaisi käräjäoikeuden lainoppinut jäsen yksin. Valmistelun puutetta on pidetty yhtenä keskeisenä syynä nykyisen oikeudenkäyntimenettelyn epäkohtiin. Kun asian käsittely tuomioistuimen istunnossa aloitetaan, ei yleensä vielä ole tiedossa, kuinka oikeudenkäyntiin vastaajaksi haastettu suhtautuu haastehakemuksesta ilmeneviin vaatimuksiin ja mitkä ovat riitakysymykset. Tämä vaikeuttaa asian käsittelyä kaikissa asioissa. Laajoissa ja vaikeissa asioissa se lisäksi johtaa useisiin lykkäyksiin ja siten oikeudenkäynnin pitkittymiseen.

Valmistelu voi olla kirjallista tai suullista. Asia voitaisiin ehdotettavassa laissa määritellyin edellytyksin ratkaista jo valmistelussa. Esimerkiksi suurin osa sellaisista asioista, joissa nykyisin annetaan yksipuolinen tuomio sen vuoksi, että asianosainen ei ole saapunut istuntoon, voitaisiin ratkaista suoraan asiakirjojen perusteella kirjallisessa valmistelussa.

Jos asiaa ei ole ratkaistu valmistelussa, se siirrettäisiin *pääkäsittelyssä* käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi. Pääkäsittely voitaisiin pitää *välittömästi* valmistelun yhteydessä tai erillisessä istunnossa. Valmistelun yhteydessä pidettävän pääkäsittelyn toimittaisi se käräjäoikeuden lainoppinut jäsen, joka on toimittanut valmistelun. *Erillisen pääkäsittelyn* istunto toimitettaisiin käräjäoikeuden täysilukuisessa kokoonpanossa, johon perheoikeudellisissa asioissa sekä huoneenvuokralain perusteella ratkaistavissa asioissa kuuluisi lakimiespuheenjohtaja ja kolme lautamiestä ja muissa asioissa käräjäoikeuden kolme lainoppinutta jäsentä.

Pääkäsittely tulisi yleensä toimittaa niin, että asia olisi ratkaistavissa yhden istunnon jälkeen. Tämä olisi mahdollista asiassa toimitetun valmistelun johdosta. Pääkäsittelyssä otettaisiin vastaan kaikki todisteet ja käsittely olisi suullinen. Tuomioistuimen jäsenet eivät pääkäsittelyn kuluessa saisi vaihtua. Yhtäjaksoisesti ilman lykkäyksiä toimitettu suullinen pääkäsittely luo nykyistä selvästi paremmat edellytykset vaikean tai riitaisen asian ratkaisemiselle.

Ulosotonhaltijan lainhakua, virka-apua ja häätöä koskevat summaariset menettelyt ehdotetaan siirrettäviksi tuomioistuimelle. Ehdotus

on välttämätön sen vuoksi, että ulosotonhaltijat on tarkoitus ulosottolain kokonaisuudistuksen yhteydessä lakkauttaa, eikä edellä mainittuja tehtäviä tuomitsemistoimintaan rinnastettavina voida siirtää muille viranomaisille. Tuomioistuimen ja asianosaisten kannalta on tärkeää, että voidaan vähentää vaihtoehtoisten menettelyjen määrää ja lakiin otettavin säännöksin voidaan turvata se, että kutakin asiaa varten on käytössä tarkoituksenmukaisin menettely.

Saatavan perintää, virka-apua ja häätöä vastaava menettely myös tuomioistuimessa olisi summaarista ja se tapahtuisi kirjallisessa valmistelussa. Saatavan voisi edelleen periä tuomioistuimessa myös maksamismääräysmenettelyssä.

Tähän valmistelua ja pääkäsittelyä koskevaan esitykseen liittyvät kiinteästi myöhemmin eduskunnalle erikseen annettavat esitykset

— turvaamistointa koskevien säännösten uudistamisesta,

— oikeudenkäymiskaaren sekä eräiden muiden lakien tiedoksiantoa koskevien säännösten uudistamisesta riita-asioissa sekä

— pöytäkirjaa ja tuomiota koskevien säännösten uudistamisesta riita-asioissa.

Esitykset on laadittu erillisiksi laajan uudistuksen hahmottamisen helpottamiseksi. Eri esityksiin sisältyviä ehdotuksia ei voida muuttaa ottamatta huomioon muutosten vaikutusta muihin ehdotuksiin.

Alioikeusuudistuksen voimaantulo edellyttää vielä myöhemmin eduskunnalle annettavaa esitystä käräjäoikeutta koskevaksi laiksi.

Koko alioikeusuudistus tullaan saattamaan voimaan samanaikaisesti erikseen lailla. Voimaantulolakia koskevaan hallituksen esitykseen tullaan sisällyttämään ehdotus uudistuksen voimaantuloajankohdasta, ehdotetun uudistuksen edellyttämistä muutoksista muuhun lainsäädäntöön ja tarpeelliset siirtymäsäännökset. Alioikeusuudistus on tarkoitus saattaa voimaan vuoden 1993 aikana.

SISÄLLYSLUETTELO

Sivu

YLEISPERUSTELUT 5

1. Tavoitteet ja keinot 5

2. Nykyinen tilanne ja sen epäkohdat 7
2.1. Alioikeusmenettelyn kehittymisestä 7
2.2. Voimassa oleva lainsäädäntö 7
2.2.1. Riita-asiain oikeudenkäynti 7
Oikeudenkäynnin aloittaminen 7
Asian käsittely ja sen lykkääminen 8
Asianosaisen poissaolo ja sen seuraukset 8
2.2.2. Summaarinen menettely 9
Maksamismääräysmenettely 9
Lainhaku 10
Ulosottolain 7 luvun mukaiset toimenpiteet 11
2.3. Epäkohdat 11
2.3.1. Menettelyn kaavamaisuus yleisenä epäkohtana 11
2.3.2. Oikeudenkäynnin aloittamiseen liittyviä epäkohtia 11
2.3.3. Oikeudenkäyntimenettelyn epäkohdat 12
2.3.4. Poissaoloon liittyvät seuraukset ... 13
2.3.5. Summaarisen menettelyn epäkohdat 13
2.4. Menettelystä hakemusasioissa ja eräissä erityistä laatua olevissa riita-asioissa 14

3. Menettelystä eräissä muissa maissa 15
3.1. Ruotsi 15
3.2. Norja 16
3.3. Tanska 17
3.4. Saksan liittotasavalta 18
3.5. Itävalta 18

4. Asian valmistelu 18
4.1. Vuosisadan alkupuolella tehdyt ehdotukset 18
4.2. 1970- ja 1980-luvuilla tehdyt ehdotukset .. 20
4.3. Alioikeuksien yhtenäistämisestä ja niiden kokoonpanojen uudistamisesta annetun lain merkitys menettelyä uudistettaessa ... 21
4.4. Esityksen valmistelu alioikeusuudistustyöryhmässä 21
4.5. Ehdotus hallituksen esitykseksi 21
4.6. Korkeimman oikeuden lausunto 23

5. Uudistuksen pääperiaatteet 23
5.1. Yleisiä näkökohtia 23
5.2. Valmistelu ja pääkäsittely 23
5.3. Suullinen vai kirjallinen käsittely 24
5.4. Oikeudenkäyntiaineiston muodostuminen 26
5.5. Oikeudenkäynnin tehostamista koskevia tekijöitä 26
5.6. Oikeudenkäynnin johtaminen 27
5.7. Sovinnon aikaansaaminen käsiteltävänä olevassa asiassa 29
5.8. Summaarisen menettelyn yhdistäminen varsinaiseen menettelyyn 29
5.9. Opastus ja neuvonta 30

6. Ehdotettavan riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn pääpiirteet 30
6.1. Yleistä 30
6.2. Oikeudenkäynnin aloittaminen 31
6.3. Summaarinen menettely 31
6.4. Suullinen valmistelu 32
6.5. Pääkäsittely 33
6.6. Poissaoloon tai laiminlyöntiin liittyvät seuraamukset 34

7. Uudistuksen edellyttämät muut muutokset 35

8. Esityksen organisatoriset vaikutukset 35

9. Uudistuksen vaikutukset tuomioistuinten ja asianosaisten kannalta 36
9.1. Nykyiset henkilökunta- ja asiamäärät 36
Henkilökuntamäärät 36
Asiamäärät 36
9.2. Alioikeuksien yhtenäistämisen henkilöstövaikutus 37
9.3. Oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisen vaikutukset tuomioistuinten ja asianosaisten kannalta 37
9.3.1. Aikaisemmin toteutetut uudistusehdotukset 37
9.3.2. Riita-asian valmistelu ja pääkäsittely 38
Riita-asian valmistelu 38
Suullinen valmistelu ja sen yhteydessä pidettävä pääkäsittely 39
Erillinen pääkäsittely tuomioistuimen täysilukuisen kokoonpanon istunnossa 39
9.3.3. Tiedoksianto 39
9.3.4. Pöytäkirja ja tuomio 40
9.3.5. Summaarinen menettely 40
9.3.6. Hakemusasiat 42
9.3.7. Yleisen alioikeuden suoritteista perittävistä maksuista 42
9.3.8. Tiivistelmä 42

10. Esityksen taloudelliset vaikutukset 43
10.1. Nykyiset kustannukset 43
10.2. Arvio ehdotuksen kustannusvaikutuksista 43
11. Esityksen yhteys muihin uudistuksiin 44

Sivu

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT 44

1. Lakiehdotusten perustelut 44
1.1. Oikeudenkäymiskaari 44
1 luku. Yleisistä tuomioistuimista 44
2 luku. Päätösvaltaisuudesta 44
4 luku. Hovioikeudesta 48
5 luku. Riita-asian vireillepano ja valmistelu 48
6 luku. Riita-asian pääkäsittely 73
9 luku. Oikeudenkäyntikirjelmä 88
10 luku. Laillisesta tuomioistuimesta 90
12 luku. Asianosaisista 91
14 luku. Asian käsittelystä oikeudessa ... 101
15 luku. Oikeudenkäyntiasiamiehestä 104
16 luku. Oikeudenkäyntiväitteistä ja lykkäyksestä 104
17 luku. Todistelusta 105
18 luku. Samassa oikeudenkäynnissä käsiteltävistä kanteista ja väliintulosta riita asiassa 119
25 luku. Muutoksenhaku alioikeudesta hovioikeuteen 125
26 luku. Valitusasian käsittelystä hovioikeudessa 126
30 luku. Muutoksenhaku hovioikeudesta korkeimpaan oikeuteen 126
1.2. Asetus kiinnityksestä kiinteään omaisuuteen annetun asetuksen muuttamisesta 127
1.3. Laki hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa 127
1.4. Ulosottolaki 129

2. Voimaantulo 131

LAKITEKSTIT
1. Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta 132
2. Laki kiinnityksestä kiinteään omaisuuteen annetun asetuksen muuttamisesta 150
3. Laki hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annetun lain muuttamisesta 150
4. Laki ulosottolain muuttamisesta 151

LIITE 153
Asetus yleisen alioikeuden, maistraatin ja julkisen notaarin suoritteista perittävistä maksuista annetun asetuksen muuttamisesta 153

YLEISPERUSTELUT

1. Tavoitteet ja keinot

Lainkäytön pääpaino on meillä yleisissä alioikeuksissa. Uudistamalla alioikeusmenettelyä voidaan nostaa oikeudenkäytön tasoa ensimmäisessä oikeusasteessa, jossa suurin osa oikeudenkäyntiasioista käsitellään ja ratkaistaan lopullisesti. Samalla voidaan parantaa myös luottamusmiesten tosiasiallisia mahdollisuuksia osallistua täysipainoisesti päätöksentekoon tuomioistuimissa. Alioikeusmenettelyn uudistaminen parantaa myös muutoksenhakutuomioistuimien toimintaa. Lisäksi tehokas alioikeusmenettely vähentää muutoksenhaun tarvetta.

Alioikeusmenettelyn uudistaminen liittyy kiinteästi yleisten alioikeuksien yhtenäistämistä koskevaan, maaliskuun 27 päivänä 1987 annettuun lakiin oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta (354/87). Sen mukaan nykyiset kihlakunnanoikeudet ja raastuvanoikeudet yhtenäistetään ja niistä muodostetaan käräjäoikeuksia. Käräjäoikeuden kokoonpano tulee vaihtelemaan asian laadun mukaan. Säännönmukaiseen kokoonpanoon tulee kuulumaan lainoppinut puheenjohtaja ja kolme lautamiestä. Laissa mainituin edellytyksin käräjäoikeus voi toimia myös vahvennetussa kokoonpanossa taikka toisaalta yksijäsenisenä. Riita-asioissa käräjäoikeudessa on vain yksi lainoppinut tuomari silloin, kun on kysymys valmistelusta ja sen yhteydessä pidettävästä pääkäsittelystä. Lisäksi eräät riita-asiat olisi pääkäsittelyssä käsiteltävä kokoonpanossa, jossa on puheenjohtaja ja kaksi lainoppinutta jäsentä.

Mainitun lain voimaanpanosta säädetään erikseen lailla. Laissa on lähdetty siitä, että samanaikaisesti muutetaan myös menettelyä alioikeuksissa. Alioikeuksien kokoonpanoa koskevaa muutosta ei riita-asioiden osalta ole tarkoituksenmukaista saattaa voimaan ennen kuin menettely on uudistettu. Mainitun lainmuutoksen pohjana olleessa hallituksen esityksessä (hall.es. 28/1986 vp.) onkin jo edellytetty, että sen kanssa samanaikaisesti 1990-luvun alkupuolella toteutetaan oikeudenkäyntimenettelyn uudistus, jonka tavoitteena on luoda mahdollisimman hyvät edellytykset asian ratkaisemiselle oikein. Oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisen päämääräksi on siten asetettu oikeusturvan parantaminen. Lisäksi on edellytetty, että oikeudenkäyntimenettely tulisi olemaan pääsääntöisesti suullista, välitöntä ja keskitettyä. Mahdollisuudet tällaiseen oikeudenkäyntimenettelyyn luotaisiin jakamalla menettely kahteen vaiheeseen, valmisteluun ja pääkäsittelyyn.

Menettelyn *suullisuudella* tarkoitetaan sitä, että asianosaisten lausumat sekä todistelu esitetään tuomioistuimessa suullisesti. Suullisuus lisää oikeudenkäynnin varmuutta ja julkisuutta sekä edistää sen nopeutta. Suullisessa käsittelyssä asianosaisilla on puolin ja toisin tilaisuus heti vastata toistensa esityksiin. Myös tuomioistuimen jäsenillä on mahdollisuus heti käyttää kyselyoikeuttaan. Tuomioistuin voi samalla muutoinkin tehokkaasti johtaa oikeudenkäyntiä asian selvittämiseksi.

Suullisessa menettelyssä oikeudenkäyntikirjelmien esittäminen ei yleensä ole sallittua. Tämän ei kuitenkaan välttämättä tarvitse merkitä sitä, ettei oikeudenkäynnin alkuvaiheessa kirjallisten esitysten käyttöä voitaisi sallia silloin, kun asiaa ei käsitellä istunnossa. Ennen asian suullista käsittelyä kirjelmien vaihto on usein hyödyllistä, koska siten voidaan yksinkertaisella tavalla saada selko asianosaisten vaatimuksista ja perusteluista. Lisäksi on sellaisia asioita, joita ei tarvitse käsitellä suullisesti.

Oikeudenkäynnin suullisuus liittyy läheisesti sen välittömyyteen. *Välittömyydellä* tarkoitetaan sitä, että oikeudenkäynnissä koko oikeudenkäyntiaineisto esitetään välittömästi asian ratkaisevalle tuomioistuimelle. Ratkaisija saa tällöin välittömän ja suoran vaikutelman oikeudenkäyntiaineistosta sekä asianosaisista ja todistajista. Tuomioistuimella on käytössään alkuperäinen ja mahdollisimman luotettava oikeudenkäyntiaineisto, mikä parantaa edellytyksiä aineellisesti oikeaan ratkaisuun päätymiselle.

Välittömyys edellyttää, että tuomioistuimen jäsenet eivät käsittelyn aikana saa vaihtua.

Muussa tapauksessa osa oikeudenkäyntiaineistosta tulisi asiassa ratkaisun tekevien tuomarien tietoon ainoastaan välillisesti esimerkiksi pöytäkirjan välityksellä. Tällöin välittömyys ei toteudu, jollei asiaa käsitellä tuomioistuimen kokoonpanon muuttumisen johdosta kokonaan uudelleen.

Oikeudenkäynnin välittömyys ja suullisuus edellyttävät myös keskitysperiaatteen noudattamista. Oikeudenkäynnin *keskityksellä* tarkoitetaan sitä, että asian varsinainen käsittely tapahtuu yhdessä yhtäjaksoisessa menettelyssä. Suullisessa ja välittömässä menettelyssä keskityksellä on tärkeä merkitys eikä suullisuutta ja välittömyyttä voida täysin toteuttaakaan muutoin kuin keskitetyssä käsittelyssä.

Käsittelyn keskittäminen edellyttää toisaalta sitä, että asiaa on riittävästi valmisteltu ennen käsittelyn aloittamista. Tästä syystä oikeudenkäyntimenettely on tarpeen jakaa valmistavaan käsittelyyn ja keskitettyyn pääkäsittelyyn.

Keskitetyn käsittelyn tärkein hyöty on siinä, että tuomioistuin keskitetysti yhtäjaksoisessa menettelyssä vastaanottaa koko oikeudenkäyntiaineiston. Tämä helpottaa aineiston hallitsemista ja sen arvioimista asiaa ratkaistaessa. Käsittelyn keskittäminen edellyttää, ettei asian käsittelyä nykyiseen tapaan voitaisi enää lykätä. Jos asiaa ei ennätetä käsitellä loppuun yhtenä päivänä, käsittelyä olisi jatkettava jonakin lähinnä seuraavista päivistä.

Keskitys on myös omiaan nopeuttamaan oikeudenkäyntiä. Kun oikeudenkäyntiaineisto kootaan nykyisin usein vaiheittain, oikeudenkäynnin jäntevä johtaminen vaikeutuu ja menettely hidastuu. Keskitetty oikeudenkäyntimenettely saattaa myös vähentää oikeudenkäynnistä asianosaisille aiheutuvia kustannuksia.

Suullisuuden, välittömyyden ja keskityksen puuttuminen ovat vakavimmat puutteet nykyisessä oikeudenkäyntijärjestyksessämme. Oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisen tavoitteena onkin pidettävä suullisuuden, välittömyyden ja keskityksen toteuttamista niin pitkälle kuin se on mahdollista. Tällä tavoin voidaan parantaa oikeusvarmuutta ja tehostaa käsittelyä.

Oikeudenkäynnin suullisuus, välittömyys ja keskitys eivät kuitenkaan ole sinänsä itseisarvoja. Ne voivat olla myös erilaisia menettelyn eri vaiheissa. Menettelyn ulkoista kulkua järjestettäessä pyritään ainoastaan luomaan mahdollisimman hyvät takeet aineellisesti oikean ratkaisun saavuttamiselle. Lisäksi menettelyä järjestettäessä on pyrittävä tyydyttämään ainakin kaksi muuta vaatimusta.

Näistä ensimmäinen on se, että ratkaisu asiassa on tehtävä niin nopeasti kuin se oikeusturvallisuutta vaarantamatta on mahdollista. Tämä vaatimus koskee kaikkia asioita.

Toinen vaatimus koskee menettelyn kustannuksia. Menettely tulisi järjestää sellaiseksi, ettei siitä aiheudu suhteettoman suuria kustannuksia.

Jotta nämä tärkeät päämäärät voitaisiin saavuttaa yksittäisissä tapauksissa, menettelysäännöt on tehtävä tarpeellisen joustaviksi. Erityisesti tämä tulee esiin juuri riita-asioissa, jotka saattavat olla hyvin erilaisia. Kaikkia asioita ei ole tarkoituksenmukaista käsitellä samanlaisessa menettelyssä. Tavoitteena on pidettävä asian laadun edellyttämää käsittelyä siten, että laajat ja vaikeatkin asiat voitaisiin käsitellä tuomioistuimissa nopeasti, hyvin ja taloudellisesti. Tämä edellyttää riidattomien asioiden seulomista eroon riitaisista ja niiden käsittelemistä yksinkertaisemmassa menettelymuodossa. Tällä tavoin on mahdollista varata enemmän aikaa ja voimavaroja jäljelle jäävien riitaisten ja vaikeiden asioiden perinpohjaiseen ja keskitettyyn sekä mahdollisimman nopeaan käsittelyyn.

Oikeudenkäyntimenettelyn uudistaminen on osoittautunut tarkoituksenmukaisimmaksi aloittaa riita-asioiden osalta. Ennen rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista on hyödyllistä hankkia kokemusta siitä, millaiset keskitetyn oikeudenkäyntimenettelyn edellytykset vuoden 1989 alusta voimaan tullut uusi esitutkintalainsäädäntö mahdollistaa. Sen jälkeen, kun uudesta esitutkintalainsäädännöstä on saatu kokemuksia, tulisi ryhtyä valmistelemaan myös rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista siltä pohjalta.

Riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistaminen edellyttää myös tiedoksiantoa oikeudenkäynnissä sekä käsittelyn pöytäkirjaamista ja tuomioistuimen ratkaisua koskevien säännösten uudistamista. Tiedoksiantoa sekä pöytäkirjaamista ja tuomiota koskevat uudistukset ovat kuitenkin jo sinänsä niin laajoja kokonaisuuksia, ettei niitä ole järkevää sisällyttää tähän esitykseen. Toisaalta niitä koskevat uudistukset on toteutettava samanaikaisesti tässä esityksessä ehdotettujen uudistusten kanssa. Tällöin nämä kaikki uudistukset yhdessä muodostaisivat laajan riita-asioiden käsittelyä koskevan kokonaisuudistuksen.

Ulosottolain uudistamisen yhteydessä on tarkoitus lakkauttaa ulosotonhaltijat ja siirtää niiden tehtävät, tehtävien laadusta riippuen, yleisille tuomioistuimille ja ulosottomiehille. Tuomioistuimille siirrettäviksi tulisivat ulosotonhaltijan käsittelemistä asioista ne, jotka ovat tuomitsemistoimintaan rinnastettavia. Sellaisia asioita ovat lainhaku, hallinnan ja rikkoutuneen olosuhteen palauttaminen ja häätö. Niitä vastaavat säännökset sisältyvät tähän esitykseen. Lisäksi myöhemmin annettavassa turvaamistoimia koskevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan ulosottolain turvaamistoimesta päättämistä koskevien säännösten uudistamista ja niitä vastaavien säännösten ottamista oikeudenkäymiskaareen.

2. Nykyinen tilanne ja sen epäkohdat

2.1. Alioikeusmenettelyn kehittymisestä

Alioikeusmenettely kehittyi aina 1600-luvun viimeisille vuosikymmenille saakka lähinnä oikeuskäytännön varassa. Vuoden 1734 lain valmistelutyön aikana annettiin 1690-luvulla useita alioikeusmenettelyä koskeneita yksityiskohtaisia säännöksiä, joista merkittävin oli vuoden 1695 oikeudenkäyntijärjestys. Se oli jo keskeisiltä kohdiltaan yhdenmukainen vuoden 1734 lain oikeudenkäymiskaaren kanssa ja sillä pyrittiin ennen muuta tuomioistuinmenettelyn yhtenäistämiseen, tehostamiseen ja nopeuttamiseen.

Myös kirjallinen menettely tuli käyttöön 1600-luvulla, aluksi silloin perustetuissa uusissa hovioikeuksissa. Niiden vaikutuksesta käsittely alkoi muuttua osittain kirjalliseksi myös raastuvanoikeuksissa ja laamanninoikeuksissa. Kihlakunnanoikeuksissa menettely pysyi suullisena aina 1800-luvun puoliväliin asti. Tämän jälkeen oikeudenkäyntimenettely alioikeuksissa muodostui vähitellen suullis-pöytäkirjalliseksi. Tämä kehitys suullisesta menettelystä kirjallisen menettelyn suuntaan tapahtui vähitellen tuomioistuinten käytännössä eikä johtunut mistään nimenomaisesta oikeudenkäyntimenettelyä koskeneesta laista.

Alioikeusmenettely perustuu meillä pääasiallisesti vieläkin vuoden 1734 lain oikeudenkäymiskaareen, johon oli kirjattu koko siihenastisen oikeuskehityksen tulos. Tähän vanhentuneeseen oikeudenkäyntimenettelyymme on tosin myöhemmin tehty useitakin osittaisuudistuksia. Näistä riita-asioiden alioikeusmenettelyn kannalta merkittävin on todistuslainsäädäntömme uudistaminen vuonna 1948, jolloin meillä lainsäädännössä omaksuttiin vapaan todistusten harkinnan periaate. Riidattomia rahasaatavia koskeva yksinkertainen ja summaarinen maksamismääräysmenettely otettiin käyttöön vuonna 1954. Haastetta ja sen tiedoksi antamista, asian käsittelyä oikeudessa, oikeudenkäyntiväitteitä ja lykkäystä koskevia oikeudenkäymiskaaren säännöksiä muutettiin vuonna 1960. Asianosaisia ja eräiden asioiden käsittelyjärjestystä koskevia mainitun kaaren säännöksiä muutettiin vuonna 1972. Vuoden 1960 lainuudistuksen yhtenä tavoitteena oli tarpeettomien lykkäysten estäminen menettelyn jouduttamiseksi. Uudistus ei kuitenkaan ole ollut riittävä tämän tavoitteen saavuttamiseksi.

2.2. Voimassa oleva lainsäädäntö

2.2.1. Riita-asiain oikeudenkäynti

Oikeudenkäynnin aloittaminen

Riita-asiain oikeudenkäynti aloitetaan oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 1 §:n mukaan haastamisella. Haastetta pyydetään saman luvun 2 §:n mukaan tuomioistuimen kansliaan annettavalla haastehakemuksella. Haastehakemus saadaan myös lähettää postitse tai toimittaa lähetin välityksellä kansliaan.

Haastehakemuksessa on oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 §:n mukaan ilmoitettava, paitsi tuomioistuimen nimi ja tarpeelliset tiedot asianosaisista, hakijan vaatimus ja ne seikat, joihin hän perustaa vaatimuksensa. Haastehakemus on aina kirjallinen lukuun ottamatta vekseli- ja shekkiasioita.

Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 4 §:n mukaan haaste on kirjoitettava tai liitettävä haastehakemukseen. Haasteessa on annettava vastaajalle kutsu saapua tuomioistuimeen vastaamaan kanteeseen. Haasteessa on ilmoitettava, minä kalenteripäivänä ja missä asian käsittely tapahtuu sekä se, onko asianosaisen saavuttava tuomioistuimeen henkilökohtaisesti. Lisäksi haasteessa on mainittava, että asia voidaan ratkaista asianosaisen poissaolosta huolimatta, jollei estettä ole.

Haastehakemuksen pyytäjän eli riita-asian kantajan on huolehdittava haasteen tiedoksian-

tamisesta vastaajalle. Haaste on oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 5 §:n mukaan toimitettava oikeuden tuomiopiirissä asuvalle vastaajalle, haastettaessa raastuvanoikeuteen vähintään viikkoa ennen ja haastettaessa kihlakunnanoikeuteen vähintään kaksi viikkoa ennen haasteessa mainittua käsittelypäivää. Jos vastaaja asuu muualla Suomessa, on haasteaika kolme viikkoa. Laissa on lisäksi eräitä muita haasteaikaan liittyviä säännöksiä. Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 19 §:n mukaan asia tulee vireille tuomioistuimessa vasta silloin, kun haaste on annettu tiedoksi vastaajalle.

Asian käsittely ja sen lykkääminen

Oikeudenkäymiskaaren 14 luvun 1 §:n mukaan riita-asiassa kantajan on heti oikeudenkäynnin alussa tarvittaessa selitettävä, mitä haastehakemuksessa tai haasteessa on esitetty. Samoin vastaajan on jo vastatessaan pääasiaan esitettävä, jollei hän myönnä kantajan vaatimuksia, vastaväitteensä ja ne seikat, joihin hän perustaa väitteensä. Kummankin asianosaisen on sitten vuorotellen vastattava vastapuolensa väitteisiin. Tuomioistuimen puheenjohtajalla on oikeus tehdä riitakysymyksen selvittämistä varten tarpeellisia kysymyksiä.

Asianosaisten oikeudenkäynnin alussa käymää keskustelua eli niin sanottua alkukeskustelua seuraa todisteiden vastaanottaminen. Todistelun jälkeen asianosaiset voivat tehdä todistelun perusteella huomautuksia sekä täydentää ja oikaista aikaisempia esityksiään niin sanotussa loppukeskustelussa. Tuomioistuimella on myös mahdollisuus esittää asianosaisille asiaan liittyviä todistelun aiheuttamia kysymyksiä. Loppukeskustelun päättyessä asianosaiset jättävät jutun päätettäväksi. Käytännössä oikeudenkäynti etenkin mutkikkaammissa asioissa vain harvoin jakaantuu selväpiirteisesti edellä tarkoitettuihin osiin.

Oikeudenkäymiskaaren 14 luvun 4 §:n mukaan tuomioistuimen on valvottava, että asian käsittelyssä noudatetaan selvyyttä ja järjestystä. Tuomioistuimella on tällöin valta määrätä, että eri kysymykset tai jutun eri osat käsitellään kukin erikseen.

Oikeudenkäyntimenettely alioikeudessa on suullispöytäkirjallista. Oikeudenkäymiskaaren 14 luvun 5 §:n mukaan asianosaisen suullinen tai kirjallinen lausuma on otettava pöytäkirjaan niin laajasti kuin sillä voidaan edellyttää olevan merkitystä asiassa. Tämä johtuu siitä, että suullis-pöytäkirjallisessa järjestelmässä pöytäkirja on suurelta osin jutussa annettavan tuomion pohjana.

Kun oikeudenkäymiskaaren todistelua koskevat säännökset uudistettiin vuonna 1948, siirryttiin lainsäädännössä vapaan todistusten harkinnan periaatteen kannalle. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 2 §:n mukaan tuomioistuimen tulee päättää, harkittuaan huolellisesti kaikkia asiassa esille tulleita seikkoja, mitä asiassa on pidettävä totena. Tämä tarkoittaa, että tuomioistuimen tulee esitetyn näytön vakuuttavuutta arvostellessaan harkita sitä vapaasti. Tuomioistuin on sekä oikeutettu että velvollinen vapaasti harkitsemaan, mikä todistusvoima esitetyllä näytöllä on katsottava olevan.

Asian käsittelyn lykkäämisestä säädetään oikeudenkäymiskaaren 16 luvun 4 §:ssä. Sen mukaan silloin, kun asianosainen pyytää asian käsittelyn lykkäämistä esittääkseen lisänäyttöä tai muusta syystä, käsittelyä on lykättävä, jos tuomioistuin katsoo siihen olevan syytä. Samalla on määrättävä asian uusi käsittelyaika. Omasta aloitteestaan tuomioistuin ei saa lykätä asiaa, elleivät erityiset asianhaarat sitä vaadi.

Asianosaisen poissaolo ja sen seuraukset

Haasteeseen sisältyy kutsu vastaajalle saapua tuomioistuimen istuntoon. Sitä vastoin kantajalle ei anneta mitään erillistä kutsua saapua asian käsittelyyn. Oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 6 §:n mukaan tuomioistuin voi jo haasteessa tai myöhemmin oikeudenkäynnin aikana määrätä asianosaisen tai hänen laillisen edustajansa saapumaan henkilökohtaisesti tuomioistuimeen. Riita-asian asianosainen tai hänen edustajansa voidaan oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 7 §:n nojalla määrätä saapumaan henkilökohtaisesti tuomioistuimeen, jos se katsotaan asian selvittämisen kannalta tarpeelliseksi. Jollei tuomioistuin anna sanottua määräystä, asianosaisella on oikeus käyttää asiamiestä.

Kun asia joudutaan lykkäämään, tuomioistuin velvoittaa asianosaiset saapumaan jatkokäsittelyyn. Riita-asiassa asianosaiset on oikeudenkäymiskaaren 16 luvun 5 §:n mukaan velvoitettava saapumaan jatkokäsittelyyn, kantaja uhalla, että asia hänen poissaollessaan voidaan jättää sillensä tai vastaajan vaatimuksesta ratkaista, ja vastaaja uhalla, että asia hänen poissaolostaan huolimatta voidaan ratkaista.

Tuomioistuin voi myös velvoittaa asianosaisen tai hänen laillisen edustajansa sakon uhalla saapumaan asian käsittelyyn henkilökohtaisesti. Jos henkilökohtaisesti saapumaan velvoitettu jää pois, tuomioistuin voi asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu, määrätä hänet tuotavaksi myöhempään oikeudenkäyntitilaisuuteen. Vastaavaa mahdollisuutta ei sitä vastoin ole asiassa, jossa sovinto on sallittu.

Asianosaisen poissaolosta aiheutuvat seuraamukset ovat erilaisia sen mukaan, onko kysymyksessä riita-asia, jossa sovinto on sallittu, vaiko asia, jossa sovinto ei ole sallittu. Jos molemmat asianosaiset ovat poissa asian ensikäsittelystä, asia oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 9 §:n mukaisesti jätetään sillensä asian laadusta riippumatta. Saman luvun 10 §:n mukaan asia jätetään myös sillensä, jos kantaja on poissa ensikäsittelystä asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu. Jos kantaja on tällaisen asian ensikäsittelyssä saapuvilla, mutta laillisesti haastettu vastaaja on jäänyt pois, asia voidaan oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 12 §:n nojalla lykätä. Jos vastaaja jää saapumatta myös jatkokäsittelyyn, asia voidaan siinä ratkaista.

Kun asianosainen on jäänyt saapumatta ensikäsittelyyn asiassa, jossa sovinto on sallittu, voidaan antaa yksipuolinen tuomio. Jos vastaaja jää saapumatta, tällainen asia otetaan oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 12 §:n nojalla tutkittavaksi, jos kantaja sitä vaatii, ja se ratkaistaan yksipuolisella tuomiolla, jollei estettä ole eikä asiaa lykätä. Kanne on tällöin hyväksyttävä siltä osalta, jolta sitä ei pidetä ilmeisesti perusteettomana. Jos kantaja on jäänyt tällaisen asian ensikäsittelyyn saapumatta, mutta saapuville tullut vastaaja vaatii asian ratkaisemista, asia ratkaistaan oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 10 §:n mukaan myös yksipuolisella tuomiolla, jollei estettä ole eikä asiaa lykätä. Tällaisessa tapauksessa kanne on hylättävä siltä osalta, jolta vastaaja ei ole myöntänyt sitä.

Yksipuolisessa tuomiossa, joka annetaan kantajan vaatimuksesta, kanne on hyväksyttävä siltä osalta, jolta sitä ei pidetä ilmeisesti perusteettomana. Yksipuolinen tuomio ei merkitse riidan aineellista ratkaisua, vaan ratkaisu annetaan pelkästään muodollisella perusteella. Kanne tulee hylättäväksi vain silloin, kun esitetyt tosiseikat eivät voi johtaa vaadittuun oikeusseuraamukseen tai kun kanteen tueksi esitetyt tosiseikat ovat notoorisesti vääriä. Se, jota vastaan yksipuolinen tuomio on annettu, voi hakea muutosta takaisinsaannilla asian ratkaisseelta alioikeudelta. Sitä vastoin tällaisella henkilöllä ei ole oikeutta käyttää normaalia muutoksenhakukeinoa eli valitusta hovioikeudelle.

Jos saapuville tullut asianosainen asiassa, jossa sovinto on sallittu, ensikäsittelyssä pyytää asian lykkäämistä, asia yleensä lykätään ja pois jäänyt asianosainen velvoitetaan saapumaan jatkokäsittelyyn. Tästä ei kuitenkaan tarvitse antaa hänelle tietoa. Jos hän ei saavu jatkokäsittelyynkään, asia ratkaistaan tuomiolla eikä enää yksipuolisella tuomiolla. Edellytyksenä kanteen hyväksymiselle on tällöin, että kanne on näytetty toteen, eikä niin kuin yksipuolisessa tuomiossa, että kannetta ei ole pidettävä ilmeisesti perusteettomana. Tällaiseen tuomioon ei enää voida hakea takaisinsaantia, vaan muutoksenhakukeinona on silloin normaali valitus.

2.2.2. Summaarinen menettely

Varsinaisen riita-asiain oikeudenkäynnin rinnalla on erityisesti saatavan perimistä varten järjestetty summittaisia eli summaarisia menettelylajeja. Tärkeimpänä syynä tavallisesta riita-asiain menettelystä poikkeamiseen on näissä yleensä joutuisuuden tarve. Sen vuoksi summaariset menettelyt on pyritty järjestämään mahdollisimman nopeiksi ja yksinkertaisiksi. Yleensä niissä voidaan käsitellä vain selviä ja riidattomia asioita eikä varsinainen todistelu tule kysymykseen.

Käytännössä tärkein summaarisen menettelyn lajeista on maksamismääräysmenettely. Lisäksi tämän lainuudistuksen kannalta on mainittava ulosottolaissa säännellyt lainhaku sekä siviilioikeudellinen takavarikko, myymis- ja hukkaamiskielto, virka-apu ja häätö.

Maksamismääräysmenettely

Maksamismääräysmenettelystä säädetään vuoden 1955 alusta voimaan tulleessa maksamismääräyslaissa (319/54). Sen 2 §:n mukaan maksamismääräyksen antaa kihlakunnantuomari tai käräjätuomari, jos saamista koskevaa kannetta olisi ajettava kihlakunnanoikeudessa, ja asianomaisen raastuvanoikeuden puheenjohtaja tai raastuvanoikeuden määräyksestä muu lakimiesjäsen, jos asia kuuluisi raas-

tuvanoikeudelle. Lisäksi tuomioistuinharjoittelua suorittavat notaarit voivat tietyin edellytyksin ratkaista maksamismääräysasioita. Käytännössä nämä asiat kuuluvatkin monissa alioikeuksissa notaarien hoidettaviksi.

Maksamismääräys voidaan maksamismääräyslain 1 §:n mukaan antaa tietyn rahamäärän käsittävästä saamisesta, jota koskevaa kannetta olisi ajettava yleisessä alioikeudessa. Jos saaminen koskee vahingonkorvausta, maksamismääräys voidaan antaa vain sillä edellytyksellä, että asianosaisten kesken on tehty sopimus korvauksesta ja vaatimus perustuu tuohon sopimukseen.

Maksamismääräystä koskeva hakemus voidaan tehdä joko suullisesti tai kirjallisesti tuomioistuimen kansliassa. Jos maksamismääräystä pyydetään velkakirjan tai muun kirjallisen sitoumuksen perusteella, tämä asiakirja on samalla annettava alkuperäisenä tai oikeaksi todistettuna jäljennöksenä. Muussa tapauksessa tulee antaa lasku, joka osoittaa saamisen määrän ja riittävän selvästi sen perusteen. Maksamismääräyksiä käsittelevä tuomari laatii hakemuksen johdosta kirjallisen ilmoituksen. Siinä velallista kehotetaan ilmoittamaan suullisesti tai kirjallisesti, haluaako hän vastustaa maksamismääräyksen antamista uhalla, että hänet muussa tapauksessa voidaan määrätä suorittamaan vaadittu saaminen sekä ilmoituksessa mainittu kohtuullinen korvaus velkojalle menettelystä aiheutuvista kuluista. Velkojan on huolehdittava edellä mainitun ilmoituksen tiedoksi antamisesta velalliselle.

Jos velallinen vastustaa maksamismääräyksen antamista, tuomioistuin ei ryhdy enemmälti tutkimaan asiaa, vaan se raukeaa. Muussa tapauksessa velallinen on määrättävä suorittamaan maksamismääräyksessä tarkoitettu saaminen ja mahdollinen kulujen korvaus edellyttäen, että velkoja on laissa asetetussa määräajassa palauttanut tuomioistuimen kansliaan maksamismääräysilmoituksen todistuksin sen tiedoksi antamisesta.

Lainhaku

Maksamismääräysmenettelyä vanhempi, mutta vähemmän käytetty summaarisen menettelyn laji on lainhakumenettely, josta säädetään ulosottolain 2 luvussa. Lainhakuasioita käsittelevät ulosotonhaltijat, joita ovat lääninhallitus ja maistraatti.

Lainhakumenettelyssä ei voida vaatia maksua saatavasta, jollei velkomus perustu velkakirjaan tai muuhun kirjalliseen saamistodisteeseen, joka yksistään täysin todistaa saamisen ja sen määrän. Saatavan periminen esimerkiksi yksinomaan kauppalaskun perusteella ei lainhakumenettelyssä ole mahdollista.

Ulosottolain 2 luvun 5 §:n mukaan lainhakua koskeva hakemus on tehtävä kirjallisesti. Hakemuksen perusteena oleva saamistodiste on liitettävä hakemukseen joko alkuperäisenä tai oikeaksi todistettuna jäljennöksenä.

Jos lainhakumenettelyn edellytykset ovat olemassa, ulosotonhaltija antaa asiassa välipäätöksen, jossa ulosottolain 2 luvun 7 §:n mukaan asetetaan velalliselle vastauksen antamista varten määräaika uhalla, että asia muutoin ratkaistaan velkojan esiin tuomilla perusteilla. Ulosotonhaltijan välipäätös on velkojan toimesta annettava velalliselle tiedoksi.

Ulosottolain 2 luvun 8 §:n mukaan velallisen laiminlyönti vastata hakemukseen johtaa asian ratkaisemiseen velkojan esiin tuomilla perusteilla edellyttäen, että velkoja on määräajassa palauttanut ulosotonhaltijalle välipäätöksen tiedoksiantotodistuksella varustettuna. Velallinen voi vastauksessaan kiistää vaatimuksen. Jos kiistäminen perustuu siihen, että velallinen ''kieltää käsialansa ja kirjansa'', asia tulee ulosottolain 2 luvun 13 §:n mukaan riitaiseksi, jollei velallisen allekirjoitus ole julkisen notaarin oikeaksi todistama. Asia on saman luvun 14 §:n mukaan lykättävä niin ikään oikeuteen silloin, kun velallinen laissa säädetyin tavoin väittää, ettei asiakirja, johon velkomus perustuu, sido häntä sen vuoksi, että hänet on pakotettu tai vietelty se antamaan, ja esittää todennäköisiä perusteita väitteensä tueksi. Jos velallinen tekee velkomusta vastaan muun väitteen, hänen on luvun 16 §:n mukaan näytettävä se tarvittaessa toteen kirjallisilla todisteilla.

Ulosottolain 2 luvun 9 §:n mukaan ulosotonhaltija voi varata velkojalle tilaisuuden vielä vastaselityksen antamiseen velallisen vastineen johdosta. Lain mukaan useampaa kuin yhtä kirjelmää kummaltakaan puolelta ei kuitenkaan sallita.

Ulosotonhaltijan tulee ulosottolain 2 luvun 17 §:n mukaan ratkaista asia velvoittamalla velallinen maksamaan vaadittu saaminen, jollei sellaisia syitä ole, että asiaa olisi pidettävä riitaisena. Jos asia on lykätty riitaisena oikeuteen, velkoja ja velallinen ovat yhtä oikeutettuja saattamaan asian siellä vireille.

Lainhakumenettelyssä voidaan ulosottolain 2 luvun 2 ja 2 a §:n mukaan vaatia maksua myös kiinnitetystä kiinteistöstä sekä omaisuudesta, johon on vahvistettu yrityskiinnitys. Kiinteistöä koskeva vaatimus on kohdistettava kiinteistön omistajaa vastaan riippumatta siitä, onko hän velasta henkilökohtaisesti vastuussa. Jos hakemus hyväksytään, ulosotonhaltija määrää, että kiinteistö on pidettävä saamisesta ulosmitattuna. Ulosotonhaltijan tulee myös ilmoittaa ulosmittauksesta asianomaiselle kiinnitysviranomaiselle.

Ulosottolain 7 luvun mukaiset toimenpiteet

Ulosottolain 7 luvun mukaisia toimenpiteitä ovat siviilioikeudellinen takavarikko sekä myymis- ja hukkaamiskielto, ulosottolain 7 luvun 14 §:ssä tarkoitettu virka-apu hallinnan loukkausta tai muuta oman käden oikeutta vastaan sekä ulosottolain 7 luvun 15 §:ssä tarkoitettu häätö. Myös näissä summaarisen menettelyn lajeissa yleensä edellytetään, että asia on selvä ja riidaton. Takavarikkoa sekä myymis- ja hukkaamiskieltoa koskevassa asiassa riittää, että hakija esittää todennäköisiä perusteita ja että on olemassa omaisuuden hukkaamisvaara. Toimivaltainen viranomainen on ulosotonhaltija. Nyt puheena olevista menettelylajeista virka-apu ja häätö ovat vaihtoehtoisia varsinaisen riita-asiain oikeudenkäynnin rinnalla.

Ulosottolain 7 luvussa tarkoitettua toimenpidettä koskeva asia on pantava vireille kirjallisella hakemuksella ulosotonhaltijan luona. Säännönmukaisesti hakijan vastapuolelle on annettava tilaisuus vastata hakemukseen. Ulosotonhaltijalla on kuitenkin, kun kysymys on takavarikosta tai myymis- ja hukkaamiskiellosta taikka ulosottolain 7 luvun 14 §:ssä tarkoitetusta virka-avusta, oikeus toistaiseksi ja kunnes toisin määrätään myöntää pyydetty toimenpide edellyttäen, ettei asia siedä viivytystä.

2.3. Epäkohdat

2.3.1. Menettelyn kaavamaisuus yleisenä epäkohtana

Nykyisin lähes kaikki riita-asiat niiden laadusta riippumatta käsitellään yleisissä alioikeuksissa samanlaisessa menettelyssä. Tällöin asioiden erityispiirteet eivät tule riittävästi huomioon otetuiksi. Toisaalta helppoja ja yksinkertaisia asioita käsitellään tarpeettomasti tuomioistuimen istunnossa tavanomaisessa menettelyssä. Tästä aiheutuu turhia kustannuksia sekä asianosaisille että yhteiskunnalle. Toisaalta taas laajat ja vaikeat asiat eivät valmistelun puuttumisen vuoksi tule aina riittävän perusteellisesti käsitellyiksi. Tästä aiheutuu usein käsittelyn viivästymistä siitä johtuvine haittoineen. Sen vuoksi menettely kokonaisuudessaan tulisi järjestää nykyistä joustavammaksi niin, että kukin asia voitaisiin käsitellä sille parhaiten sopivassa menettelyssä.

2.3.2. Oikeudenkäynnin aloittamiseen liittyviä epäkohtia

Jo oikeudenkäynnin aloittamista koskeviin säännöksiin liittyy eräitä epäkohtia. Vaikka haastehakemuksessa onkin ilmoitettava ne seikat, joihin vaatimus perustuu, ei vastaaja useinkaan vain haastehakemukseen perehtymällä voi antaa asian ensimmäisessä käsittelytilaisuudessa riittävää vastausta kanteeseen. Haastehakemukset ovat käytännössä usein verraten ylimalkaisia. Tästä seuraa, että kantaja erityisesti mutkikkaammissa asioissa lähes säännönmukaisesti oikeudenkäynnin alussa kehittelee kannettaan. Usein kanteen kehittely tapahtuu kirjallisesti oikeudenkäyntikirjelmiä käyttäen. Vastaaja saa vasta kanteen kehittelemisen jälkeen riittävän tiedon kantajan vaatimuksista ja sen perusteena olevista seikoista niin, että hänellä on mahdollisuus antaa seikkaperäinen vastaus kanteeseen. Tästä syystä asiaa joudutaan usein lykkäämään. Vastaajan mahdollisuuksia valmistautua oikeudenkäyntiin vaikeuttaa myös se, ettei haastehakemuksessa tarvitse lainkaan ilmoittaa taikka edes viitata asiassa esitettäväksi aiottuun todisteluun.

Mainitut epäkohdat osoittavat, että laissa haastehakemuksen sisällölle asetetut vaatimukset ovat liian vähäiset. Haastehakemuksesta tulisi käydä nykyistä yksityiskohtaisemmin ilmi kantajan vaatimus ja ne seikat, joihin vaatimus perustuu. Lisäksi siitä tulisi käydä ilmi ne todisteet, joihin kantaja aikoo nojautua. Näistä syistä haastehakemuksen sisällölle asetettavia vaatimuksia olisi tiukennettava. Tästä voitaisiin kuitenkin poiketa selvissä ja riidattomissa tapauksissa, joissa sovinto on sallittu ja joissa vaaditaan ainoastaan vastaajan velvoit-

tamista johonkin. Tällaiset selvät ja riidattomat asiat voitaisiin yleensä ratkaista jo oikeudenkäynnin alkuvaiheessa vain haastehakemuksen ja siihen mahdollisesti annetun vastauksen perusteella.

Voimassa olevassa laissa ei ole nimenomaisia säännöksiä siitä, onko tuomarin aina annettava haaste vai onko hänellä oikeus kieltäytyä haasteen antamisesta. Epäselvää on, millä edellytyksillä tuomari voi jättää haasteen antamatta. Joka tapauksessa nämä mahdollisuudet ovat erittäin rajoitetut.

Laissa ei ole myöskään haastehakemuksen täydentämistä koskevia säännöksiä. Jos esimerkiksi kantajan vaatimusta ei ole yksilöity oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 §:n mukaisella tavalla, tuomarin on siitä huolimatta annettava haaste. Siinäkin tapauksessa, että asiaa ei voida tuomioistuimessa tutkia taikka haastehakemuksessa esitetyt vaatimukset ovat selvästi perusteettomia, haaste on annettava. Tuomioistuin voi puuttua tällaisiin puutteellisiin haastehakemuksiin taikka perusteettomiin vaatimuksiin vasta asian varsinaisessa käsittelyssä ja siis sen jälkeen, kun vastapuoli on kutsuttu tuomioistuimeen. Lakiin olisikin otettava haastehakemuksen täydentämistä koskeva säännös sekä sellaiset säännökset, jotka tekevät mahdolliseksi selvästi perusteettomien ja siitä syystä vailla menestymismahdollisuuksia olevien vaatimusten käsittelemisen ja ratkaisemisen haastetta antamatta.

Riita-asia tulee nykyisin *vireille* tuomioistuimessa vasta haasteen tiedoksi antamisella. Tällöin saattaa joskus tapahtua, että sellaista asiaa, jossa kanteen nostaminen on sidottu määräaikaan, ei saada määräajassa vireille esimerkiksi vastapuolen pyrkiessä välttämään oikeudenkäyntiä. Tästä saattaa aiheutua tuntuviakin oikeudenmenetyksiä. Kun tiedoksianto siirtyy tuomioistuimille, ei asianosaisille saa aiheutua oikeudenmenetystä tiedoksiannon mahdollisesta viivästymisestä. Sen vuoksi olisi perusteltua, että asia tulisi vireille jo silloin, kun haastehakemus on jätetty tuomioistuimelle. Myös hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annetun lain (307/86) mukaan alioikeudessa käsiteltävä hakemusasia tulee vireille, kun hakemus on esitetty istunnossa tai kansliassa taikka toimitettu kansliaan.

Nykyiset säännökset *haasteajoista* ovat verraten kaavamaisia. Haasteaikoja koskevat säännökset olisikin poistettava laista. Tuomioistuimilla tulisi olla mahdollisuus harkita, missä ajassa vastaajan on annettava vastauksensa.

Nykyinen menettely ei ole tarkoituksenmukainen myöskään siltä osin, että vastaaja säännönmukaisesti joutuu antamaan vastauksensa vasta tuomioistuimen istunnossa. Vastaus tulisi ensisijaisesti antaa kirjallisena ja toimittaa jo etukäteen tuomioistuimen kansliaan. Kuitenkin eräissä asioissa saattaa olla tarkoituksenmukaista kirjallisen vastauksen pyytämisen sijasta siirtää asia suoraan tuomioistuimen suulliseen istuntoon. Lisäksi eräissä asioissa vastaajalla tulisi olla mahdollisuus antaa vastauksensa suullisesti suoraan tuomioistuimelle.

Oikeudenkäynnin aloittamiseen liittyvänä epäkohtana on pidettävä myös sitä, että asianosaisen eli kantajan on huolehdittava itse *haasteen tiedoksiannosta*. Kun on kysymys tuomioistuimessa vireillä olevasta asiasta, on tiedoksiannon katsottava kuuluvan viranomaisten tehtäviin. Lisäksi viran puolesta tapahtuva tiedoksianto vähentäisi asianosaisille asian käsittelystä aiheutuvaa työtä sekä edistäisi samalla tiedoksiannon nopeutta. Tiedoksiantoa koskevien säännösten uudistaminen on jo sinänsä niin laaja kokonaisuus, että se soveltuu parhaiten toteutettavaksi omalla tiedoksiantoa koskevalla esityksellään.

2.3.3. Oikeudenkäyntimenettelyn epäkohdat

Riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn keskeisenä puutteena on pidettävä sitä, että varsinaisen oikeudenkäynnin alkaessa ei yleensä vielä ole lainkaan tiedossa, kuinka vastaaja suhtautuu haastehakemuksesta ilmeneviin vaatimuksiin. Se, mikä asiassa on riidanalaista ja mikä riidatonta, käy ilmi vasta asian käsittelyn edistyessä. Käsittelyn kestäessä voidaan periaatteessa missä käsittelyvaiheessa tahansa ottaa vastaan niin kirjallista kuin suullistakin todistelua. Monesti asianosaiset täsmentävät vaatimuksiaan vasta sen jälkeen, kun todistelu asiassa on jo suoritettu.

Tuomioistuimen mahdollisuudet oikeudenkäynnin tehokkaaseen johtamiseen ja kyselyoikeuden käyttämiseen ovat käytännössä vähäiset. Tuomioistuin ei vielä oikeudenkäynnin alkaessa riittävästi tiedä, mistä asiassa on kysymys. Oikeudenkäynnin aikana sillä ei ole käytössään riittäviä keinoja, joilla asianosaiset voidaan velvoittaa noudattamaan selkeän käsittelyn edellyttämiä menettelytapoja.

Riita-asiain käsittely saattaa nykyisin jakautua useisiin eri käsittelytilaisuuksiin. Tämä koskee erityisesti laajoja ja oikeudellisesti vaikeita asioita. Käsittelyn *lykkääminen* kerta toisensa jälkeen merkitsee sitä, että oikeudenkäyntiaineisto esitetään vaiheittain pienissä osissa tuomioistuimelle, mikä vaikeuttaa oikeudenkäynnin johtamista. Myös kokonaiskuvan saaminen asiasta vaikeutuu.

Kun asian käsittely lykkäytyy useaan kertaan, ei todistelun välittömyyttä ja keskittämistä pystytä toteuttamaan tyydyttävästi. Tämän vuoksi tuomioistuin joutuu asian ratkaistessaan tukeutumaan pöytäkirjaan, johon on kirjattu todistajien kertomukset aikaisemmissa käsittelytilaisuuksissa. Tällaisten kertomusten vertaaminen esimerkiksi viimeisessä käsittelytilaisuudessa välittömästi kuultujen todistajien kertomuksiin ja niiden keskinäisten painoarvojen punnitseminen on vaikeaa. Tällöin on mahdollista, että asian viimeisessä käsittelytilaisuudessa esitetty oikeudenkäyntiaineisto, johon liittyvät havainnot ja josta saadut vaikutelmat ovat tuoreita ja välittömiä, saa suuremman merkityksen ratkaisusta päätettäessä kuin sille kuuluisi. Erityisen ongelmallista harkinta on silloin, kun tuomioistuimen kokoonpano on muuttunut ja aikaisemmin kuullun todistajan kuulustelusta ei siitä syystä voi olla minkäänlaisia muistikuvia. Vapaa todisteiden harkinta ei näin ollen voi oikealla tavalla toteutua, jollei asian käsittelyä voida keskittää ja luoda edellytyksiä sille, että tuomioistuimen kokoonpano pysyy muuttumattomana asian käsittelyn alusta alkaen.

Nykyisessä suullis-pöytäkirjallisessa järjestelmässämme suullisesti esitetty oikeudenkäyntiaineisto tulee usein otetuksi huomioon vain pöytäkirjan välityksellä. Kun käytännössä asianosaiset saavat usein melko rajoituksetta käyttää oikeudenkäyntikirjelmiä, oikeudenkäynnin johtaminen vaikeutuu ja asianosaiset tarvitsevat aikaa voidakseen tutustua toistensa kirjallisiin esityksiin. Tästä taas aiheutuu se, että asianosaiset joutuvat pyytämään usein toistuvasti lykkäystä asiassa.

Suulliseen, välittömään ja keskitettyyn menettelyyn ei ilmeisesti päästä, ellei meilläkin oteta käyttöön riita-asioiden valmistelua ennen pääkäsittelyä. Tällöin varsinainen pääkäsittely voitaisiin toimittaa keskeytyksettä. Valmistelun puuttumista voidaan siten pitää oleellisena syynä nykyisiin oikeudenkäyntimenettelyn epäkohtiin.

2.3.4. Poissaoloon liittyvät seuraukset

Oikeudenkäymiskaaren säännökset, jotka koskevat asianosaisille asetettavia uhkia sekä seurausta siitä, että asianosainen jää saapumatta oikeudenkäyntiin, ovat kaavamaisia eikä niissä ole riittävällä tavalla otettu huomioon erilaisten asiatyyppien eroja. Lisäksi asianosaisten henkilökohtainen kuuleminen on käytännössä varsin vähäistä. Tällöin asian kannalta tärkein tietolähde eli asianosaiset itse usein jää käyttämättä. Asia, jossa sovinto on sallittu, voidaan ratkaista tuomiolla, kun ensikäsittelyyn saapumatta jäänyt asianosainen jää saapumatta myös jatkokäsittelyyn. Tällöin on olemassa vaara, että asia voidaan ratkaista tosiasiassa puutteellisen oikeudenkäyntiaineiston perusteella.

Mainitun epäkohdan poistamiseksi asianosaisen laiminlyönnistä saapua tuomioistuimeen myös jatkokäsittelyssä pitäisi yleensä olla seurauksena mahdollisuus asian ratkaisemiseen yksipuolisella tuomiolla. Yksipuolisen tuomion käyttämisen mahdollisuus on myös tehokas keino asianosaisen saamiseksi osallistumaan oikeudenkäyntiin. Lisäksi yksipuolisen tuomion käyttäminen mahdollistaa käsittelyn summaarisuuden silloin, kun perusteelliseen käsittelyyn ei ole aihetta.

Asioissa, joissa sovinto ei ole sallittu, aineellisesti oikean ratkaisun saavuttaminen voi vaarantua nykyisin sen vuoksi, ettei tuomioistuimella ole riittävän aikaisessa vaiheessa riittävän tehokkaita keinoja vastaajan saamiseksi osallistumaan oikeudenkäyntiin.

Oikeudenkäymiskaaresta puuttuvat kokonaan säännökset siitä, miten on meneteltävä, kun kantaja peruuttaa kanteen. Laissa olisi säänneltävä se, millä edellytyksillä vastaajalla tällaisessa tapauksessa olisi oikeus saada asia ratkaistuksi.

2.3.5. Summaarisen menettelyn epäkohdat

Maksamismääräysmenettelyn epäkohtana on pidettävä sitä, että velallisen vastustus automaattisesti johtaa maksamismääräyksen raukeamiseen. Maksamismääräyksen raukeamisen jälkeen velkoja, joka haluaa edelleen periä saatavansa, joutuu panemaan asian uudelleen vireille tavallisessa riita-asian oikeudenkäynnissä. Tähän esitykseen ei kuitenkaan sisälly ehdotuksia mainittujen epäkohtien korjaamisek-

si, vaikka maksamismääräyslailla säädetyn menettelyn on katsottu olevan kokonaisuudistuksen tarpeessa. Ehdotuksessa ehdotettua kirjallisen valmistelun mahdollistamaa summaarista menettelyä ja maksamismääräysmenettelyä on katsottu olevan tarkoituksenmukaista verrata käytännössä keskenään ja sen jälkeen päättää, mitä maksamismääräyslaille tulee tehdä.

Lainhakumenettelyn epäkohtana voidaan pitää sitä, että asian tultua riitaiseksi sen käsittely ulosottoviranomaisessa päättyy. Asia on sitten pantava vireille uudelleen varsinaisena riita-asiana tuomioistuimessa. Lainhakuasioiden käsittelemistä ulosottoviranomaisten luona ei enää nykyään voida pitää perusteltuna, koska nämä asiat ovat rinnastettavissa tuomioistuimessa käsiteltäviin asioihin. Sen vuoksi lainhakumenettely tulisi lakkauttaa erillisenä menettelynä.

Myös nykyisin ulosottolain 7 luvussa säännellyt toimenpiteet kuuluisivat tuomioistuinten tehtäviin. Sen vuoksi ne tulisi lakkauttaa erillisinä menettelylajeina ja siirtää yksinomaan tuomioistuinasioiksi.

2.4. Menettelystä hakemusasioissa ja eräissä erityistä laatua olevissa riita-asioissa

Hakemusasioiden osalta on jo annettu laki hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa, joka on tullut voimaan 1 päivänä toukokuuta 1987. Sen mukaan hakemusasiat käsitellään joko alioikeuden kansliassa tai istunnossa. Istunnossa hakemusasiat on käsiteltävä aina silloin, kun asiaan osalliselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi taikka kun asiassa on kuultava todistajaa tai muuta henkilöä henkilökohtaisesti.

Hakemusasia tulee vireille, kun hakemus on esitetty kansliassa tai istunnossa taikka toimitettu postitse tai lähetin välityksellä kansliaan.

Lainsäädännön muuttuessa hakemusasioiden merkitys ja määrä on jatkuvasti kasvanut. Monet yksityisille kansalaisille merkittävät oikeusasiat, jotka aikaisemmin käsiteltiin riita-asioina, käsitellään nykyisin hakemuksesta. Esimerkiksi kaikki puolisoiden vireille panemat avioeroasiat on vuoden 1988 alusta lähtien käsitelty hakemusasioina.

Myös eräissä erityistä laatua olevissa asioissa on jo käytössä yleistä alioikeusmenettelyä nykyaikaisempi käsittelytapa. Esimerkiksi valmistelu toimitetaan merioikeudellisissa riita-asioissa sekä vesioikeudessa, työtuomioistuimessa ja markkinatuomioistuimessa käsiteltävissä asioissa. Merioikeusasioissa sekä vesioikeuden käsittelemissä riita-asioissa valmistelu on yksinomaan kirjallista, mutta työtuomioistuimessa ja markkinatuomioistuimessa se voi olla myös suullista. Viimeksi mainituissa tuomioistuimissa käsiteltävissä asioissa samoin kuin huoneenvuokra-asioissa myös vireilletuloa koskevat säännökset eroavat yleistä alioikeusmenettelyä koskevista säännöksistä.

Huoneenvuokra-asia tulee vireille, kun haastehakemus on toimitettu tuomioistuimelle tai sen kansliaan. Jos hakemus on puutteellinen, kantajaa on kehotettava täydentämään sitä. Jos hakemusta ei täydennetä tai jos asia ei kuulu tuomioistuimelle taikka jos hakemus on toimitettu tuomioistuimelle huoneenvuokralaissa (653/87) säädetyn määräajan jälkeen, asia voidaan jättää tutkimatta. Sellaiseen päätökseen voidaan hakea muutosta hovioikeudelta.

Haasteen tiedoksi antaminen huoneenvuokra-asiassa on tuomioistuimen tehtävä. Tiedoksianto voidaan toimittaa myös postitse saantitodistusta vastaan. Haastamisessa tapahtunut virhe on korjattava viran puolesta, jos vastaaja on poissa tai tekee sitä koskevan väitteen. Haasteaika huoneenvuokra-asiassa on yksi viikko. Jos vastaaja asuu tuomiopiirin ulkopuolella, haasteaika on kaksi viikkoa.

Vastaaja voi antaa vastineensa tai toimittaa sen postitse asunto-oikeuden kansliaan jo ennen asian käsittelyä. Vastineeseen on liitettävä toistekappale jokaista kantajaa varten. Asunto-oikeuden on lähetettävä tai annettava toistekappale kantajalle.

Työtuomioistuimessakin asia pannaan vireille haastehakemuksen toimittamisella tuomioistuimelle. Hakemuksessa on muiden tietojen lisäksi mahdollisuuksien mukaan ilmoitettava jo kaikki todistajat. Myös työtuomioistuimessa puheenjohtaja voi kehottaa hakijaa määräajassa täydentämään hakemusta uhalla, että hakemus jätetään muuten tutkimatta.

Puheenjohtaja antaa kirjallisen haasteen ja huolehtii tiedoksiannosta vastaajalle. Haasteessa kehotetaan vastaajaa toimittamaan määräajassa kirjallinen vastine työtuomioistuimelle. Vastinekirjelmässä on soveltuvin osin ilmoitettava haastehakemusta vastaavat seikat.

Vastinekirjelmän saavuttua valmistelu jatkuu suullisesti, jollei puheenjohtaja katso sen jatkamista osaksi tai kokonaan kirjallisesti tar-

koituksenmukaisemmaksi taikka saata asiaa välittömästi pääkäsittelyyn.

Valmistelussa on erityisesti pyrittävä saamaan selville, mitkä vaatimukset ja seikat ovat riitaisia ja mitkä riidattomia. Asianosaisten ja kuultavaksi kutsuttujen on jo valmistelussa ilmoitettava ne seikat, joihin heidän esityksensä nojautuvat, lausuttava siitä, mitä vastapuoli on esittänyt sekä esitettävä kaikki kirjalliset todisteensa ja ilmoitettava ne todistajat, joita aiotaan kuulustuttaa pääkäsittelyssä.

Valmistelun jälkeen puheenjohtaja voi tietyin laissa mainituin edellytyksin määrätä asian jätettäväksi sillensä taikka tutkimatta, vahvistaa asiassa syntyneen sovinnon sekä ratkaista asian asianosaisen myöntämisen tai kanteesta luopumisen mukaisesti. Samalla puheenjohtaja voi antaa lausuntonsa myös oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Asian pääkäsittely on suullinen. Työtuomioistuin voi kuitenkin sallia laskelman tai muun kirjallisen esityksen apuna käyttämisen. Pääkäsittelyn on tapahduttava viivytyksettä ilman tarpeetonta lykkäystä. Jos pääkäsittely kuitenkin lykätään, työtuomioistuin voi samalla määrätä, että asiaa on edelleen valmisteltava ennen kuin se tulee uudelleen esille pääkäsittelyssä.

Markkinatuomioistuimessa asia tulee vireille sille tehdyllä hakemuksella. Tuomioistuin huolehtii hakemuksen tiedoksiannosta vastapuolelle.

Ennen varsinaista käsittelyä asiaa on puheenjohtajan johdolla valmisteltava niin, että se voidaan viivytyksettä ratkaista. Valmistelu voi olla kirjallista tai suullista. Siinä on erityisesti pyrittävä erottamaan toisistaan riidanalaiset ja riidattomat seikat. Markkinatuomioistuin voi hankkia selvitystä myös omasta aloitteestaan sekä velvoittaa elinkeinonharjoittajan antamaan asian selvittämistä varten tarpeellisia tietoja. Velvoitteen tehostamiseksi voidaan asettaa uhkasakko.

Markkinatuomioistuimessa samoin kuin työtuomioistuimessakin suullisesta valmistelusta on saatu hyviä kokemuksia. Valmistelun jälkeen toimitettavaa varsinaista käsittelyä ei näissä ole jouduttu enää lykkäämään.

3. Menettelystä eräissä muissa maissa

3.1. Ruotsi

Ennen vuotta 1948 Ruotsissa noudatettiin pääpiirteittäin saman tapaista vuoden 1734 lain oikeudenkäymiskaareen perustunutta suullispöytäkirjallista menettelyä, joka on meillä vielä nykyisin voimassa. Ruotsin uudella oikeudenkäymiskaarella (rättegångsbalken 1942), joka tuli voimaan vuoden 1948 alusta, pyrittiin muun muassa luomaan hyvät edellytykset todistelun vapaalle harkinnalle. Tämä puolestaan oli perustana siirtymiselle pääsääntöisesti suulliseen, välittömään ja keskitettyyn oikeudenkäyntimenettelyyn. Tähän päästiin ottamalla riita-asioissa käyttöön ennen varsinaista pääkäsittelyä toimitettava valmistelu.

Ruotsin oikeudenkäyntijärjestystä muutettiin taas osittain vuoden 1988 alusta voimaan tulleella oikeudenkäymiskaaren muutoksella. Tämän muutoksen päätarkoituksena oli sopeuttaa oikeudenkäynnit aikaisempaa paremmin yksittäisten juttujen vaatimuksiin. Tällä tavoin tuomioistuinten menettely pyrittiin saamaan entistä nopeammaksi ja halvemmaksi. Menettelyn suullisuutta, välittömyyttä ja keskitystä pidettiin edelleen pääsääntöinä, mutta niihin tehtiin eräitä lievennyksiä. Samalla kumottiin pienten riita-asioiden käsittelyä koskenut vuonna 1974 säädetty laki (småmålslagen) ja joitakin sen säännöksiä otettiin oikeudenkäymiskaareen.

Riita-asian oikeudenkäyntiä haluavan tulee pyytää tuomioistuimelta kirjallisesti haastetta. Hakemuksessa on muiden tietojen ohella ilmoitettava todisteet,joihin tullaan vetoamaan, ja mitä kullakin todisteella aiotaan näyttää toteen sekä tiedot niistä seikoista, joihin tuomioistuimen toimivalta perustuu, jos toimivalta ei ilmene muista esitetyistä seikoista. Myös ne kirjalliset todisteet, joihin vedotaan, tulee antaa tuomioistuimelle hakemuksen yhteydessä. Jos hakemus on epätäydellinen, tuomioistuimen tulee kehottaa kantajaa poistamaan puute uhalla, että hakemus muuten jätetään tutkimatta. Tuomioistuin huolehtii haasteen tiedoksiannosta.

Haasteen antamisen jälkeen asiassa toimitetaan valmistelu, joka tapahtuu joko suullisesti tuomioistuimen istunnossa taikka kirjelmien vaihdolla tai muulla tavalla, kuten esimerkiksi puhelimitse. Eri valmistelutapoja voidaan

myös yhdistellä. Suullinen valmistelu pyritään toimittamaan yhdessä tilaisuudessa. Valmistelun toimittaa yksi tuomari.

Valmistelussa selvitetään, mikä asiassa on riitaista. Asiassa, jossa sovinto on sallittu, asianosainen voidaan eräissä tapauksissa velvoittaa lopullisesti esittämään vaatimuksensa ja ilmoittamaan todisteensa. Tällaisessa asiassa tuomarin tulee myös pyrkiä saamaan aikaan sovinto, jos se asian laatuun ja olosuhteisiin nähden on sopivaa.

Asia voidaan jättää tutkimatta jo valmistelussa. Siinä voidaan myös ratkaista riita-asia, jossa sovinto on sallittu, vastaajan myöntäessä kantajan vaatimuksen tai kantajan luopuessa kanteestaan. Jos vastaaja tällaisessa asiassa laiminlyö vastata kirjallisesti tai asianosainen jää saapumatta valmistelutilaisuuteen, asia voidaan ratkaista yksipuolisella tuomiolla. Myös sovinto voidaan vahvistaa valmistelussa. Asia voidaan ratkaista muutoinkin valmistelussa, jos asiassa saadun selvityksen perusteella pääkäsittelyä ei pidetä tarpeellisena.

Jollei asiaa ratkaista valmistelussa, siirretään se pääkäsittelyyn. Pääkäsittely toimitetaan joko erikseen tai yksinkertaistetussa muodossa välittömästi tai määräajassa suullisen valmistelun päätyttyä. Yksinkertaistetussa muodossa toimitettavaan pääkäsittelyyn vaaditaan asianosaisten suostumus, jos asia ei ole selvä. Tällaisen pääkäsittelyn toimittaa asian valmistellut tuomari. Myös erikseen toimitettavassa pääkäsittelyssä asian käsittelyyn osallistuu yleensä sitä valmistellut tuomari. Asiat, joissa riidan kohteen arvo ei ylitä tiettyä rahamäärää ja joissa sovinto on sallittu, asian käsittelee pääsääntöisesti vain yksi tuomari. Asianosaisten suostumuksella tuomari voi käsitellä asian muulloinkin yksin, jos se on asian laatuun nähden perusteltua. Näissä tapauksissa asian yleensä käsittelee sen valmistellut tuomari.

Menettelyn suullisuutta on pyritty turvaamaan sillä, ettei suullisen valmistelun istunnossa eikä pääkäsittelyssä saa yleensä lukea oikeudenkäyntikirjelmiä.

Jos pääkäsittely toimitetaan erikseen, tuomioistuimen ratkaisun tulee perustua välittömästi siinä esitettyyn aineistoon. Tuomioistuin voi jättää huomioon ottamatta vasta pääkäsittelyssä esitetyn oikeudenkäyntiaineiston, jos voidaan olettaa asianosaisen tällä menettelyllään yrittäneen pitkittää oikeudenkäyntiä tai yllättää vastapuolensa taikka muutoin toimineen sopimattomassa tarkoituksessa tai törkeästä huolimattomuudesta. Yksinkertaistetussa muodossa toimitettavassa pääkäsittelyssä ei tarvitse toistaa suullisen valmistelun viimeisessä istunnossa esitettyä aineistoa.

Jos valmistelu on toimitettu puhelimitse, voidaan yksinkertaistetussa muodossa toimitettava pääkäsittely pitää myös puhelimitse. Todistajia voidaan muutoinkin kuulla pääkäsittelyssä puhelimitse. Laissa erikseen määrätyissä tapauksissa todistajaa voidaan kuulla myös pääkäsittelyn ulkopuolella. Jos pääkäsittelyn päättymisen jälkeen havaitaan välttämättömäksi saada lisäselvitystä, voidaan järjestää uusi pääkäsittely tai jatkettu pääkäsittely taikka hankkia tarpeellinen selvitys muulla sopivalla tavalla.

Pääkäsittelyn välittömyys on turvattu myös siten, että asian ratkaisemiseen saa osallistua vain koko pääkäsittelyn ajan mukana ollut tuomari. Pääsääntöisesti pääkäsittely on saatettava loppuun yhdessä yhtäjaksoisessa menettelyssä. Käsittely voidaan kuitenkin keskeyttää laissa tarkemmin määrätyksi ajaksi, jos sitä ei ehditä toimittaa yhdessä päivässä. Jos oikeudenkäynnin alussa havaitaan, että asiaa ei voida ottaa laissa mainitun esteen vuoksi lopullisesti käsiteltäväksi, pääkäsittely on yleensä peruutettava ja siirrettävä toiseen ajankohtaan.

Pääkäsittelyä ei pääsääntöisesti saa lykätä. Lykkääminen on sallittu silloin, kun pääkäsittely on saatu aloittaa laissa mainitusta esteestä huolimatta tai kun käsittelyn alkamisen jälkeen on ilmennyt uusi tärkeä syy tai todiste. Lisäksi tuomioistuin voi lykätä asian silloin, kun se pitää sitä muutoin välttämättömänä. Asiassa voidaan samalla määrätä toimitettavaksi lisävalmistelu.

Lykätty pääkäsittely on joko jatkettu tai uusi pääkäsittely. Pääkäsittelyä voidaan jatkaa aina silloin, kun säädettyjä käsittelykertojen välisiä aikarajoituksia ei ylitetä. Muutoin on pääsääntöisesti toimitettava uusi pääkäsittely, jossa aineisto on pääsääntöisesti esitettävä uudelleen. Uusi pääkäsittely toimitetaan aina, kun yksinkertaistetussa muodossa toimitettu pääkäsittely lykätään.

3.2. Norja

Pääsääntöisesti riita-asiassa suoritetaan sovittelu ennen oikeudenkäyntimenettelyn aloittamista. Sovittelun toimittaa erityinen sovittelulautakunta (forliksrådet). Jollei sovintoa saa-

da aikaan, sovittelu julistetaan päättyneeksi ja asia voidaan saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi. Asia voidaan asianosaisten vaatimuksesta tietyin edellytyksin ratkaista myös sovittelulautakunnassa.

Tuomioistuimen käsiteltäväksi saatetussa riita-asiassa toimitetaan haastamisen jälkeen valmistelu. Valmistelun toimittaa yksi tuomari. Menettely valmisteluvaiheessa on lain suullisuutta korostavasta sanamuodosta huolimatta yleensä kirjallista. Valmistelussa asianosaiset esittävät vaatimuksensa sekä todisteensa ja siinä selvitetään, mikä asiassa on riitaista. Vastaajan annettua vastineensa voidaan tarvittaessa vaihtaa lisäkirjelmiä tai jatkaa valmistelua suullisesti.

Jollei asiaa ratkaista valmistelussa, siirretään se pääkäsittelyyn. Pääkäsittely on suullinen eikä siinä saa lukea oikeudenkäyntikirjelmiä. Asianosaisten esitettyä näkemyksensä asiasta toimitetaan todistelu, jonka jälkeen asianosaisilla on vielä tilaisuus lausua asiasta.

Asia ratkaistaan suullisessa käsittelyssä esitetyn aineiston perusteella. Asian ratkaisemiseen saavat osallistua vain suullisessa käsittelyssä läsnä olleet tuomarit.

Asianosaisen tulee esittää aineisto niin aikaisessa oikeudenkäyntimenettelyn vaiheessa kuin mahdollista. Tuomioistuin voi jättää huomioon ottamatta myöhemmin oikeudenkäynnin kuluessa esitetyn aineiston, jos sen esittämisen laiminlyönti on johtunut moitittavasta syystä.

Pääkäsittely pyritään saattamaan päätökseen yhdessä tilaisuudessa. Asian käsittelyn lykkääminen on laissa mainittujen nimenomaisten tilanteiden lisäksi mahdollista silloin, kun tuomioistuin pitää sitä tarpeellisena.

Vuosina 1986 ja 1987 tehdyillä lainmuutoksilla rationalisoitiin ja tehostettiin riita-asioiden käsittelyä. Tällöin muun muassa laajennettiin mahdollisuutta pitää pääkäsittely suullisen valmistelun yhteydessä. Mainittujen lainmuutosten jälkeen tämä on mahdollista, paitsi asianosaisten vaatimuksesta, myös silloin, kun heille on ilmoitettu tästä mahdollisuudesta. Tällaisessa pääkäsittelyssä asian valmistellut tuomari ratkaisee asian.

Vuoden 1986 lainmuutoksella otettiin myös käyttöön yksinkertaistetussa muodossa tapahtuva riita-asioiden oikeudenkäyntimenettely (forenklet rettergang), josta asianosaiset voivat sopia useimmissa riita-asioissa. Siinä asia käsitellään niin yksinkertaisesti, nopeasti ja muotovapaasti kuin tuomari pitää puolustettavana. Pääkäsittely voidaan jättää pitämättä ja asia ratkaista myös puhtaasti kirjallisessa menettelyssä.

Erityisiä oikeudenkäyntimenettelyä koskevia säännöksiä on olemassa esimerkiksi perheoikeudellisten asioiden ja vekseliasioiden osalta. Ensiksi mainituissa asioissa valmistelu on suullista. Jälkimmäisissä asioissa valmistelua ei toimiteta lainkaan.

3.3. Tanska

Ensimmäisessä oikeusasteessa on riita-asian käsittelyn yhteydessä pääsääntöisesti toimitettava sovittelu. Sovitteluun voidaan ryhtyä käsittelyn jokaisessa vaiheessa. Lisäksi tuomioistuimet voivat Tanskassa tehdä erityisiä sovintoehdotuksia.

Riita-asiain valmistelua koskevat säännökset mahdollistavat joko kirjallisen tai suullisen taikka sekä kirjallisen että suullisen valmistelun. Suullinen valmistelu toimitetaan, jos tuomioistuin pitää sitä tarpeellisena vastaajan annettua vastineensa haasteen johdosta tai vastineen antamista seuranneen mahdollisen lisäkirjelmien vaihtamisen jälkeen. Jollei suullista valmistelua toimiteta, asia siirretään varsinaiseen käsittelyyn.

Valmistelussa asianosaisten on ilmoitettava vaatimuksensa ja ne seikat ja todisteet, joihin he vetoavat, sekä esitettävä ne asiakirjat, joihin he perustavat vaatimuksensa ja väitteensä. Käytännössä suurin osa riita-asioista ratkaistaan jo ensimmäisessä valmistelutilaisuudessa, mutta tarvittaessa valmistelua voidaan myös jatkaa. Tuomioistuin voi käsittelyn eri vaiheissa päättää lisävalmistelun toimittamisesta. Valmistelun päättymisen jälkeen ei saa enää esittää uutta vaatimusta tai oikeudenkäyntiaineistoa ilman vastapuolen suostumusta taikka tuomioistuimen erikseen laissa mainituin edellytyksin myöntämää lupaa.

Samoin kuin Ruotsissa ja Norjassa, valmistelun jälkeen on mahdollista siirtyä välittömästi varsinaiseen käsittelyyn, jos asianosaiset sopivat siitä tai asia on riittävän selvä.

Asian varsinainen käsittely on suullinen. Asianosaisten esitettyä vaatimuksensa ja kantajan kuvattua lyhyesti riidan kohteen seuraa todisteluvaihe. Todistelun jälkeen asianosaiset voivat vielä lausua näkemyksensä asiasta. Tuomioistuin voi kieltää uusien vaatimusten ja

uuden aineiston esittämisen oikeudenkäynnin aikana. Asian saavat ratkaista vain varsinaiseen käsittelyyn kokonaisuudessaan osallistuneet tuomioistuimen jäsenet.

Asian käsittely voidaan siirtää, kun tuomioistuin pitää sitä tarkoituksenmukaisena. Näin voi olla esimerkiksi silloin, kun odotetaan jossakin toisessa asiassa annettavaa ratkaisua taikka kun myönnytään asianosaisen pyyntöön saada esittää uutta aineistoa.

Yksittäisten asiaryhmien osalta on olemassa erityisiä menettelysäännöksiä. Esimerkiksi vekseli- ja eräät velkakirja-asiat ratkaistaan nopeutetussa käsittelyssä. Tällöin ei oteta käsiteltäviksi vastapuolen tosiasioita koskevia vastaväitteitä tai vastavaatimuksia.

3.4. Saksan liittotasavalta

Saksan liittotasavallassa tuomioistuimella on mahdollisuus valita ensimmäisen suullisen istunnon ja kirjallisen valmistelun välillä. Molemmissa tapauksissa suoritetaan kirjelmien vaihto. Riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyn ydinkohta on suullisessa pääkäsittelyssä. Oikeudenkäyntikirjelmien rajoittamisella ja tuomarin ohjaamalla toiminnalla valmistelussa on pyritty siihen, ettei oikeudenkäynti olisi yhtä kirjallista kuin ennen vuoden 1977 lainuudistusta. Kirjelmien lukeminen on sallittua ainoastaan, kun niiden sanamuodolla on merkitystä asiassa. Pääkäsittelyn suullisuutta on pyritty turvaamaan myös asianosaisen läsnäoloa pääkäsittelyssä koskevilla säännöksillä. Suullisesta käsittelystä on kuitenkin mahdollista poiketa tietyissä tapauksissa, kuten asianosaisten suostumuksen perusteella ja arvoltaan vähäisissä varallisuusoikeudellisissa asioissa.

Asianosaisten keskustelu, todistelu ja sitä seuraava loppukeskustelu on suoritettava yhdessä pääkäsittelyssä. Todistelun välittömyydestä voidaan kuitenkin poiketa tietyissä tapauksissa, joissa todistelun vastaanotto on jo suoritettu tai se ei voi tapahtua pääkäsittelyssä.

Oikeudenkäynnin nopeutta ja keskitystä on pyritty turvaamaan lähinnä tuomarin kyselyoikeudella, suullisen istunnon valmistelulla, mahdollisuudella ottaa tietyissä tapauksissa vastaan todistelua jo ennen istuntoa, erilaisten prosessitoimien suorittamiselle asetetuilla määräajoilla ja oikeudenkäyntikulujen korvaamisvelvollisuudella.

3.5. Itävalta

Itävallassa siviiliasioiden oikeudenkäyntimenettelyssä on käytössä sekä suullinen että kirjallinen valmistelu. Eri alioikeuksissa käytetään osittain erilaista menettelyä. Joissakin riita-asioissa toimitetaan ensiksi valmistava suullinen kuuleminen. Jollei riitakysymystä saada alustavassa suullisessa kuulustelussa selvitettyä, vastaaja voidaan velvoittaa määräajassa antamaan kirjallinen vastauksensa tuomioistuimelle. Yleensä kirjallinen vastine vaaditaan vain asianosaisilta, jotka ovat valmistelussa asiamiesten edustamina. Kirjelmien vaihtoa voidaan tarvittaessa jatkaa pääkäsittelyn alkamiseen saakka.

Pääkäsittelyssä asianosaisten tulee esittää lausumansa suullisesti eikä tästä ole säädetty poikkeuksia. Kirjelmien lukeminen suullisen esityksen asemesta on kielletty. Asianosaiset voivat suullisen käsittelyn loppuun saakka esittää uusia tosiasiaväitteitä ja todistuskeinoja. Tuomioistuin voi kuitenkin viran puolesta kieltää niiden esittämisen, jos niitä ilmeisesti oikeudenkäynnin pitkittämistarkoituksessa ei ole esitetty aikaisemmin ja niiden salliminen viivyttäisi huomattavasti asian käsittelyä.

Tuomio on perustettava suullisessa käsittelyssä esiin tulleisiin seikkoihin ja sen tekemiseen voivat osallistua vain suullisessa käsittelyssä läsnä olleet tuomarit.

Itävallassa on käytössä myös meidän maksamismääräysmenettelyämme muistuttava summaarinen menettely saatavien perimiseksi, jonka käyttöalaa laajennettiin vuoden 1983 siviiliprosessilain uudistamisen yhteydessä. Vastaaja voi vastustaa vaaditun määrän tuomitsemista kirjallisesti tai suullisesti kotipaikkansa alioikeudessa. Vastaajan vastustamisen jälkeen oikeudenkäyntimenettely jatkuu tuomioistuimessa.

4. Asian valmistelu

4.1. Vuosisadan alkupuolella tehdyt ehdotukset

Oikeuslaitoksen ja oikeudenkäyntimenettelyn uudistaminen on ollut maassamme vireillä viime vuosisadan loppupuolelta lähtien. Tärkeimmät ennen viime sotia tehdyt ehdotukset ovat seuraavat:

1. Ehdotukset oikeudenkäyntilaitoksen uudistukseksi. Laatinut sitä varten asetettu komitea. Komiteanmietinnöt 1901:8—11 (Wreden komitea).

2. Wreden komitean ehdotuksesta annetut lausunnot huomioon ottaen laadittu lainvalmistelukunnan ehdotus oikeudenkäyntilaitoksen uudistukseksi vuodelta 1908.

3. Senaatin toimeksiannosta vuonna 1918 laadittu säännösehdotus lainvalmistelukunnan ehdotuksen pohjalta oikeudenkäyntilaitoksen uudistukseksi.

4. Ehdotus oikeudenkäyntilaitoksen uudistamiseksi. Komiteanmietintö 1920:10.

5. Professori Otto Hjalmar Granfeltin ehdotus oikeudenkäyntilaitoksen uudistamiseksi vuodelta 1923 (Granfeltin ehdotus).

6. Ehdotus oikeudenkäyntilaitoksen uudistamiseksi. Professori Otto Hjalmar Granfeltin laatimaa ehdotusta tarkastamaan asetetun komitean mietintö. Komiteanmietintö 1925:16.

7. Ehdotukset hallituksen esitykseksi eduskunnalle oikeudenkäyntilaitoksen uudistamisesta. Lainvalmistelukunnan julkaisut 1927:6, 1929:2 ja 1937:16.

8. Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle oikeudenkäyntilaitoksen uudistamisesta 10.6.1939.

Edellä kohdissa 1—3 ja 5—8 mainitut ehdotukset koskivat sekä tuomioistuinlaitoksen että koko oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista. Viimeksi mainittua esitysluonnosta lukuun ottamatta niissä ehdotettiin kolmen eri lain, tuomioistuinlain, riita-asiain oikeudenkäyntilain ja rikosasiain oikeudenkäyntilain säätämistä. Kohdassa 4 mainittu ehdotus olisi sisältänyt vain oikeudenkäyntimenettelyä koskevien oikeudenkäymiskaaren säännösten uudistamisen. Kohdassa 8 mainitussa esitysluonnoksessa niin tuomioistuimia kuin menettelyäkin koskevat säännökset oli sisällytetty yhteen ehdotettuun lakiin, oikeudenkäyntilakiin.

Kaikki mainitut ehdotukset olisivat toteutuessaan merkinneet silloisten riita-asiain vireilletuloa koskevan säännöstön uusimista, riita-asiain valmistelun käyttöönottamista sekä suullisen, välittömän ja keskitetyn pääkäsittelyn toteuttamista. Kaikkien mainittujen ehdotusten mukaan riita-asiain oikeudenkäynti olisi aloitettu pyytämällä haastetta ja asia olisi tullut vireille haasteen tiedoksiantamisella vastaajalle. Haastetta olisi ehdotusten mukaan saatu eräissä tapauksissa pyytää myös suullisesti. Haastehakemuksessa, joka kuitenkin pääsäänntöisesti olisi ollut kirjallinen, olisi käsiteltävänä oleva asia pitänyt yksilöidä ehdotusten esittämisaikana voimassa olleeseen lainsäädäntöön verrattuna yksityiskohtaisemmin. Useiden ehdotusten mukaan haastehakemuksessa olisi ollut ilmoitettava myös todisteet, joihin asiassa oli tarkoitus vedota. Kahta ensin mainittua ehdotusta lukuun ottamatta puheena oleviin ehdotuksiin sisältyivät säännökset, joiden mukaan haasteen antajalla olisi ollut oikeus vaatia puutteellista haastehakemusta täydennettäväksi ja tietyillä edellytyksillä evätä haasteen antaminen.

Kaikissa mainituissa ehdotuksissa esitettiin riita-asiain valmistelua. Joidenkin ehdotusten mukaan valmistelu olisi ollut pakollista ja joissakin sen käyttäminen taas olisi riippunut tuomioistuimen harkinnasta. Kohdissa 1—2 tarkoitettujen ehdotusten mukaan kysymykseen olisi tullut vain kirjallinen valmistelu ja se olisi ollut pakollista vain tietyissä asioissa. Muiden ehdotusten mukaan valmistelu taas olisi saattanut olla sekä suullista että kirjallista. Useimpiin ehdotuksiin sisältyi säännös, jonka mukaan haasteessa olisi kehotettu vastaajaa antamaan kirjallinen vastaus kantajalle joko ennen suullista käsittelyä taikka esittämään vastauksensa kirjallisesti suullisen valmistelun alkaessa.

Valmistelun olisi toimittanut yksi tuomari. Kohdissa 3—8 mainituissa ehdotuksissa valmistelussa olisi voitu vahvistaa sovinto. Asia olisi voitu valmistelussa ratkaista myös silloin, kun kantaja luopui kanteestaan, kun vastaaja myönsi kanteen tai kun yksipuolisen tuomion antamisen edellytykset olivat olemassa. Myös siinä tapauksessa, että kumpikin asianosainen olisi pyytänyt, että asia heti ratkaistaisiin, ratkaiseminen olisi yleensä ollut mahdollista valmistelussa.

Muissa kuin kohdissa 1—2 mainituissa ehdotuksissa pääkäsittely ja valmistelu oli selvästi erotettu toisistaan. Asian varsinainen käsittely 1—2 kohdissa tarkoitettujen ehdotusten sekä pääkäsittely muiden ehdotusten mukaan olisi ollut suullinen, välitön ja keskitetty. Kirjelmien lukeminen olisi periaatteessa ollut kielletty. Siinä tapauksessa, että pääkäsittelyä olisi jouduttu lykkäämään yli tietyn eri ehdotuksissa eri pituiseksi määrätyn ajan, käsittely olisi ollut toimitettava kokonaisuudessaan uudelleen. Niin olisi ollut meneteltävä myös silloin, kun asian jatkokäsittelyyn olisi osallistunut sellai-

nen tuomari, joka ei olisi osallistunut asian käsittelyyn pääkäsittelyn alusta asti.

Mainitut ehdotukset eivät johtaneet tulokseen. Tähän lienevät ainakin osittain olleen syynä käydyt sodat sekä 1930-luvun alkupuolella vallinnut taloudellinen lama, jolloin oikeuslaitoksen kokonaisuudistus koettiin liian kalliiksi ja liikaa voimavaroja vaativaksi. Viime sotien jälkeen oikeuslaitoksen ja oikeudenkäyntimenettelyn kokonaisuudistusta alettiin valmistella uudelleen vasta 1960-luvun loppupuolelta alkaen.

4.2. 1970- ja 1980-luvuilla tehdyt ehdotukset

Tärkeimmät 1970-luvulla tehdyt ehdotukset ovat seuraavat:

1. Oikeuslaitostoimikunnan mietintö. Komiteanmietintö 1971:B 112.
2. Alioikeuksien yhtenäistäminen. Oikeusministeriön asettaman työryhmän mietintö. Oikeusministeriön lainsäädäntöosaston julkaisu 18/1973.
3. Oikeudenkäyntimenettelyn ja tuomioistuinlaitoksen uudistamisesta. Työryhmän raportti. Oikeusministeriön lainsäädäntöosaston julkaisu 2/1976.

Oikeusministeriö asetti 27 päivänä syyskuuta 1977 projektiorganisaation tuomioistuinlaitoksen ja oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisen suunnittelua ja valmistelua varten (tuomioistuinuudistushanke). Projektiorganisaation työn tuloksena valmistuivat muun muassa seuraavat ehdotukset:

4. Alioikeuksien yhtenäistämisen ja oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisen suunnitteluperusteista. Oikeusministeriön asettaman työryhmän mietintö. Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 6/1980.
5. Ehdotus yhden tuomarin istuntoa ja riita-asian valmistelua koskeviksi säännöksiksi. Työryhmän mietintö. Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 7/1980.

Ehdotuksiin 1—3 ei sisältynyt yksityiskohtaisia säädösehdotuksia. Siltä osin kuin niissä kosketeltiin riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyä, asetettiin edelleen tavoitteeksi menettelyn keskittäminen sekä suullisuuden ja välittömyyden lisääminen. Kaikissa niissä ehdotettiin myös riita-asiain valmistelun käyttöön ottamista. Kohdassa 3 mainitussa ehdotuksessa kosketeltiin lisäksi asianosaisten velvollisuutta olla läsnä oikeudenkäynnissä, oikeudenkäynnin johtamista ja siihen liittyviä keinoja menettelyn tehostamiseksi sekä tuomioistuimen opastus- ja neuvontatoimintaa.

Valtioneuvosto antoi 21.5.1971 eduskunnalle selonteon tuomioistuinuudistuksesta. Selonteossa ja sen johdosta eduskunnassa käydyssä keskustelussa kosketeltiin tuomioistuinlaitoksen ja oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisen suuntaviivoja. Selonteossa pidettiin tärkeänä muun muassa valmistelun käyttöön ottamista.

Kohdassa 4 mainitussa mietinnössä asetettiin oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisen tavoitteeksi mahdollisimman hyvien edellytysten luominen oikean ratkaisun tekemiselle. Oikeudenkäyntimenettely olisi mietinnön mukaan järjestettävä pääsääntöisesti niin, että se olisi suullista, välitöntä ja keskitettyä. Keskitystä lisättäisiin muun muassa riita-asian valmistelulla. Mietintöön sisältyi ehdotus laiksi yleisten alioikeuksien yhtenäistämisen ja oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisen suunnitteluperusteista. Lakiehdotuksessa oli myös säännös, josta ilmeni uudistuksen tavoite.

Kohdassa 5 mainittuun ehdotukseen sisältyivät muun muassa ehdotukset laiksi yhden tuomarin istunnossa käsiteltävistä alioikeudelle kuuluvista asioista sekä laiksi oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta. Ensiksi mainitun lakiehdotuksen tarkoituksena oli, että yksinkertaiset riita- ja rikosasiat voitaisiin siirtää yhden tuomarin käsiteltäviksi. Säästyneet voimavarat voitaisiin silloin käyttää muiden asioiden perusteellisempaan käsittelyyn ja alioikeuden muun toiminnan kehittämiseen. Jotta asianosaisilla olisi mahdollisuus saattaa asia käsiteltäväksi sellaisessa kokoonpanossa, johon kuuluu luottamusmiehiä, lakiehdotuksessa oli ehdotettu, että muutosta yhden tuomarin ratkaisuun haettaisiin alioikeuden useampijäseniseltä kokoonpanolta.

Ehdotuksessa laiksi oikeudenkäymiskaaren muuttamiseksi ehdotettiin riita-asiain valmistelua koskevan uuden 11 a luvun ottamista oikeudenkäymiskaareen sekä riita-asiain oikeudenkäynnin aloittamista ja asianosaisen poissaoloa koskevien säännösten uudistamista. Ehdotus koski oikeudenkäyntiä riita-asioissa, joita laatunsa vuoksi ei voitaisi käsitellä yhden tuomarin istunnossa. Oikeudenkäynti näissä asioissa olisi jakaantunut kahteen toisistaan selvästi erottuvaan osaan, yhden tuomarin toimittamaan valmisteluun ja useampijäsenisessä kokoonpanossa toimitettavaan asian varsinaiseen käsittelyyn. Yhden tuomarin istunnossa

käsiteltävissä riita-asioissa ei sitä vastoin olisi toimitettu valmistelua. Ehdotukseen ei sisältynyt pääkäsittelyä koskevia säännöksiä.

Alioikeuksien yhtenäistämisen ja oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisen suunnitteluperusteita koskevan lakiehdotuksen johdosta annetuissa lausunnoissa oikeudenkäyntimenettelyn kehittämisen tavoitteeseen suhtauduttiin yleensä myönteisesti. Myös riita-asiain valmistelua koskeva ehdotus hyväksyttiin yleisesti. Useissa lausunnoissa katsottiin, että riita-asiain valmistelu voitaisiin ottaa käyttöön jo ennen alioikeuksien yhtenäistämistä.

4.3. Alioikeuksien yhtenäistämisestä ja niiden kokoonpanojen uudistamisesta annetun lain merkitys menettelyä uudistettaessa

Tähän mennessä on jo säädetty edellä mainittu yleisten alioikeuksien yhtenäistämistä ja niiden kokoonpanojen uudistamista koskeva laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta, jonka voimaanpanosta säädetään erikseen lailla. Lain perusteluissa on edellytetty, että sen kanssa samanaikaisesti 1990-luvun alkupuolella toteutetaan oikeudenkäyntimenettelyn uudistus, jonka johtavia periaatteita olisivat oikeudenkäynnin suullisuuden, välittömyyden ja keskityksen lisääminen. Mainitussa laissa (2 luvun 2 §) on myös edellytetty, että riita-asioissa tullaan toimittamaan valmistelu, jossa samoin kuin sen yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä käräjäoikeudessa on vain puheenjohtaja. Valmistelun muodosta lain perusteluissa lausutaan, että se olisi pääsääntöisesti suullista käsittelyä, mutta joissakin tapauksissa se voisi olla myös kirjallista.

4.4. Esityksen valmistelu alioikeusuudistustyöryhmässä

Esitystä on valmisteltu oikeusministeriössä alioikeusuudistusta valmistelemaan asetetussa työryhmässä. Työryhmän tuli toimeksiantojensa mukaisesti valmistella hallituksen esityksen muotoon laaditut ehdotukset muun muassa riita-asiain oikeudenkäynnin aloittamista, valmistelua ja pääkäsittelyä sekä tuomioistuimen pöytäkirjaa ja tuomiota koskeviksi säännöksiksi. Lisäksi työryhmän tuli mahdollisuuksien mukaan sisällyttää esitysehdotukseensa myös tiedoksiantamista koskevat, erikseen valmisteltavina olleet säännökset. Tähän esitysehdotukseen sisältyvät mainituista toimeksiannoista riita-asiain oikeudenkäynnin aloittamista, valmistelua ja pääkäsittelyä koskevat säännösehdotukset. Tuomioistuimen pöytäkirjaa ja tuomiota sekä tiedoksiantamista koskevat säännösehdotukset sisältyvät myöhemmin annettaviin erillisiin esityksiin.

Tässä esityksessä on otettu huomioon selostetut tuomioistuinuudistushankkeen tekemät ehdotukset ja niistä annetut lausunnot sekä alioikeuksien yhtenäistämistä koskeva laki ja sen perustelut. Lisäksi on pidetty tarpeellisena, että tässä yhteydessä annetaan myös säännökset ulosotonhaltijoille nykyisin kuuluvien summaaristen menettelymuotojen (lainhaku, hallinnan ja rikkoutuneen olosuhteen palauttaminen ja häätö) siirtämisestä tuomioistuimille ja turvaamistoimesta päättämisestä. Tästä syystä ehdotus on huomattavasti laajempi kuin aikaisempi tuomioistuinuudistushankkeen ehdotus. Säännökset alioikeuden toimivallasta kokoonpanossa, johon kuuluu vain yksi lainoppinut tuomari, sisältyvät aikaisemmin annettuun yleisten alioikeuksien yhtenäistämistä koskevaan lainsäädäntöön. Sen vuoksi erillisen lain säätäminen yhden tuomarin istunnossa käsiteltävistä asioista on käynyt tarpeettomaksi.

Työryhmän lisäksi esityksen valmisteluun on osallistunut asiantuntijoita tuomioistuimista ja korkeakoululaitoksesta.

4.5. Ehdotus hallituksen esitykseksi

Oikeusministeriö on 30 päivänä elokuuta 1989 asettanut työryhmän valmistelemaan oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista koskevia hallituksen esityksiä 4.4.-kohdassa tarkoitetun työryhmän mietintöjen ja niistä pyydettyjen lausuntojen perusteella.

Sanotussa 4.4.-kohdassa tarkoitetuista mietinnöistä pyydettiin lausunnot 38 viranomaiselta, tuomioistuimelta ja järjestöltä. Kaikki lausunnonantajat pitivät niitä periaatteita, joille ehdotus rakentui, hyväksyttävinä. Osa lausunnonantajista katsoi, että ehdotetut säännökset olivat tarpeettoman ehdottomia ja että käsittelyn suullisuus ja keskittäminen oli tiukasti säännelty. Osa lausunnonantajista taas katsoi, että uudistus ei käytännössä toteudu ilman tiukkoja ja riittävän selkeitä säännöksiä.

Suurin osa lausunnonantajista hyväksyi summaarista menettelyä koskevien säännösten ottamisen oikeudenkäymiskaareen. Osa lausunnonantajista katsoi, että ehdotettua summaarista menettelyä ja maksamismääräysmenettelyä ei tulisi kilpailuttaa keskenään. Lisäksi osa lausunnonantajista katsoi, että maksamismääräysmenettelyä koskeva laki voitaisiin lakkauttaa.

Työryhmän tuli toimeksiantonsa mukaan valmistella ehdotus siten, että

1. yhden tuomarin istunnossa voidaan tuomita sakkorangaistus myös niistä rikoksista, joiden enimmäisrangaistusta hallituksen esityksessä eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi (hall.es. 66/1988 vp.) ehdotetaan alennettavaksi alle kahden vuoden, ja että ehdotus tältä osin on saatettavissa voimaan samanaikaisesti kuin edellä mainitussa hallituksen esityksessä tarkoitetut lait,

2. käräjäoikeuden kolmen lainoppineen tuomarin kokoonpanossa käsitellään myös perintö- ja ositusriidat,

3. käräjäoikeuden kolmen lainoppineen tuomarin kokoonpanoa sellaisissa asioissa, joita niiden poikkeuksellisen laajuuden vuoksi joudutaan käsittelemään useampana päivänä, voidaan täydentää käsittelyn alusta alkaen siten, että käräjäoikeus pysyy päätösvaltaisena siitä huolimatta, että jollekin jäsenistä tulee este asian käsittelyyn osallistumiseen,

4. selvitetään, voidaanko käräjäoikeuden täysilukuisessa kokoonpanossa käsiteltävät asiat määritellä viittaamalla asian laatuun,

5. selvitetään, voidaanko rajoittaa muutoksenhakutuomioistuimen mahdollisuutta palauttaa asia käräjäoikeuteen sillä perusteella, että asia on käsitelty käräjäoikeuden väärässä kokoonpanossa,

6. oikeudenkäymiskaareen otetaan riita-asioiden summaarista menettelyä koskevat säännökset ja maksamismääräysmenettelyä koskeva laki jää voimaan,

7. esityksestä käy selvästi ilmi, että oikeudenkäyntikirjelmien käyttämistä tarkoittava kielto koskee istuntoja ja että kirjelmien käyttö valmistelun aikana ja valmistelun jälkeen ennen pääkäsittelyä on mahdollista erityisestä syystä tuomioistuimen määräyksestä tuomioistuimen osoittamasta seikasta,

8. uutta pääkäsittelyä ei tarvitse ehdottomasti toimittaa, vaikka pääkäsittely olisikin ollut lykättynä yli 30 päivää, jos pääkäsittelyn jatkamiseen on olemassa jokin ehdotettavassa laissa mainittu erityinen syy, ellei asia ole ollut lykättynä yli 45 päivää,

9. sen jälkeen, kun vastaaja on vastannut pääasiaan, kantajalla on yksipuolisen tuomion asemesta lisäksi vaihtoehtoisesti oikeus esittää selvitystä asiassa ja saada asia ratkaistuksi tuomiolla,

10. todisteiden hankkimisen rajoittamista koskeva säännös poistetaan, kumoamatta kuitenkaan kokonaisuudessaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 8 §:ää,

11. esityksestä selkeästi ilmenee, miten erilaiset asiat on tarkoitettu käsiteltäviksi ehdotetun menettelyn mukaan,

12. tutkia mahdollisuutta aikaistaa hakemusasioiden käsittelyä yleisessä alioikeudessa koskevan lain muuttamista ennen muuta menettelyuudistusta.

Työryhmä on valmistellut ehdotuksen toimeksiantonsa mukaisesti ja toteaa toimeksiannon 1 kohdan osalta, että yhden tuomarin istuntoa rikosasioissa koskevat mietintöön sisältyvä säännökset voidaan tarvittaessa saattaa voimaan erikseen toimeksiannon mukaisesti.

Toimeksiannon 4 kohdan osalta työryhmä on päätynyt ehdottamaan käräjäoikeuden täysilukuisen kokoonpanon toimivallan määrittelemistä pääasiassa käsiteltävänä olevan asian perusteella.

Toimeksiannon 5 kohdan osalta työryhmä toteaa, ettei muutoksenhakutuomioistuimen mahdollisuutta palauttaa asia käräjäoikeuteen sillä perusteella, että asia on käsitelty käräjäoikeuden väärässä kokoonpanossa, voida rajoittaa. Tämä johtuu siitä, että virhe koskee silloin tuomioistuimen tuomionvoipaisuutta. Käräjäoikeuden ratkaisuun siitä, missä kokoonpanossa asia on käsiteltävä, voidaan ehdotuksen mukaan hakea muutosta ainoastaan pääasian ratkaisun yhteydessä. Erimielisyys siitä, missä kokoonpanossa asia tulisi käsitellä, ei siten pitkittäisi asian käsittelyä käräjäoikeudessa. Ehdotuksessa käräjäoikeuden tuomionvoipaisuutta koskevat säännökset on laadittu siten tarkkarajaisiksi, että vaara asian joutumisesta käsiteltäväksi väärässä kokoonpanossa pitäisi olla olemattoman pieni. Työryhmän mielestä palauttaminen voisi tulla kysymykseen ainoastaan erittäin harvoin sillä perusteella, että asia on käsitelty käräjäoikeuden väärässä kokoonpanossa.

Toimeksiannon 12 kohdan osalta työryhmä toteaa, että mietintöön sisältyvät muutosehdotukset hakemusasioiden käsittelyä yleisessä alioikeudessa koskevan lakiin, on mahdollista saattaa voimaan ennen muuta menettelyuudistusta.

Sen lisäksi, mitä edellä on selostettu hallituksen esitykseen sisältyvässä lakiehdotuksessa, on mahdollisuuksien mukaan otettu huomioon ne huomautukset, jotka lausunnonantajat ovat esitysehdotuksesta tehneet.

4.6. Korkeimman oikeuden lausunto

Korkein oikeus on antanut 1 päivänä tammikuuta 1990 valtioneuvoston 19 päivänä lokakuuta 1989 tekemän pyynnön johdosta lausunnon tähän esitykseen sisältyvistä ehdotuksista. Lausunnossa ei aseteta kyseenalaiseksi niitä keskeisiä suullisuuden, välittömyyden ja keskityksen periaatteita, johon ehdotukset perustuvat. Lausunnossaan korkein oikeus toteaa, että uudistus muuttaa alioikeudessa pitkään noudatettuja menettelytapoja ja edellyttää uusien säännösten omaksumista. Korkein oikeus toteaa, ettei ennalta voida myöskään varmistua siitä, toteutuvatko uudistuksen tavoitteiksi asetetut oikeudenkäynnin suullisuus, välittömyys ja keskitys. Tämän vuoksi korkein oikeus pitää tarpeellisena, että uudistuksen tultua voimaan käräjäoikeuksien toimintaa seurataan ja tarvittaessa välittömästi lainsäädäntötoimin korjataan havaitut epäkohdat.

Lisäksi korkein oikeus toteaa, että menettelysäännökset ovat monissa kohdin yksityiskohtaiset. Vaikka joustavuus saattaa olla käsiteltävien asioiden erilaisuuden takia tarpeellista, uusien sääntöjen noudattaminen ja omaksuminen korkeimman oikeuden mielestä edellyttänee kuitenkin yksityiskohtaista sääntelyä.

Korkeimman oikeuden lausunnossa oli myös useita yksityiskohtaisia huomautuksia, jotka ovat vaikuttaneet ehdotuksen sisältöön.

5. Uudistuksen pääperiaatteet

5.1. Yleisiä näkökohtia

Suuri osa yleisissä tuomioistuimissa käsiteltävistä riita-asioista on sellaisia, joissa asianosaiset eivät ole erimielisiä vaatimuksen oikeellisuudesta. Useimmiten tällöin on kysymyksessä tapaus, jossa velkoja vaatii maksua selvästä ja erääntyneestä saatavastaan. Velkojalle on tällöin tärkeää saada tuomioistuimelta mahdollisimman nopeasti täytäntöönpanon perusteeksi kelpaava ratkaisu. Molemmille asianosaisille on edelleen tärkeää, että menettely maksaa niin vähän kuin mahdollista. Yhteiskunnan edun mukaista taas on, että mahdollisimman suuri osa tuomioistuinten käyttöön osoitetuista voimavaroista ja asianosaisten saamasta oikeusavusta hyödynnetään todella riitaisissa asioissa yksinkertaisten ja riidattomien tapausten sijasta. Näistä syistä on tärkeää, että riidattomat vaatimukset voidaan mahdollisimman aikaisessa oikeudenkäynnin vaiheessa erottaa riitaisista sekä ratkaista nopeasti ja yksinkertaisesti.

Edellä lausuttu koskee myös sellaisia varallisuusoikeudellisia vaatimuksia, jotka nykyään saatetaan vireille haastehakemuksella. Tällöin valmistelussa olisi ennen kaikkea tarkoitus selvittää, onko asianosaisten välillä mitään todellista riitaa. Jos näin ei ole asianlaita, pitäisi asia voida ratkaista heti valmistelussa. Asianosaisella, joka väittää todellisen riidan olevan olemassa, pitäisi kuitenkin olla oikeus saada asia valmistelluksi pääkäsittelyä varten. Hän saisi silloin vastata siitä aiheutuneista lisäkustannuksista, jos myöhemmin osoittautuisi, että väite todellisen riidan olemassaolosta on ollut aiheeton.

Jos edellä tarkoitettu valmistelu toteutetaan, voidaan lähteä siitä, että sen jälkeen seuraavassa oikeudenkäyntimenettelyssä käsitellään sellaisia vaatimuksia, jotka ovat ainakin osittain riitaisia. Oikeudenkäyntimenettelyn myöhempiä vaiheita muotoiltaessa voidaan siten edellyttää, että niissä tulevat käsiteltäviksi vain varsinaisessa mielessä riitaiset asiat.

5.2. Valmistelu ja pääkäsittely

Ensimmäiseksi riita-asiaa käsiteltäessä on selvitettävä, mitä riita koskee. Tuomioistuin ei yleensä saa tuomita enempää kuin mitä asianosainen on vaatinut eikä perustaa tuomiota sellaisiin seikkoihin, joihin asianosainen ei ole vedonnut vaatimuksensa tueksi. Tällöin on tärkeää, että oikeudenkäynnin kuluessa niin pian kuin mahdollista selvitetään, mitä on vaadittu ja mihin perusteisiin vedotaan vaatimusten tueksi. Yhtä tärkeää on selvittää, kuinka vastapuoli suhtautuu vaatimuksiin ja niiden tueksi esitettyihin perusteisiin. Asianosaisten

tulisi esimerkiksi olla selvillä siitä, mitä heidän tulee todistaa asiassa, ennen kuin he voivat päättää todisteiden esittämisestä ja ennen kuin todistelu asiassa voidaan suorittaa.

Käsittelyn jakamista valmisteluun ja pääkäsittelyyn voidaan myös puoltaa perusteella, joka liittyy aineellisesti oikean ratkaisun turvaamiseen asiassa. Tämä perustuu siihen ajatukseen, että tuomioistuimen edellytykset antaa aineellisesti oikea ratkaisu asiassa paranevat, jos se oikeudenkäyntiaineisto, joka tulee olemaan tuomion perusteena, esitetään keskitetysti ja suoraan asian ratkaiseville tuomioistuimen jäsenille yhdessä ainoassa käsittelyssä. Valmistelun kenties kaikkein tärkein tarkoitus on mahdollistaa sellainen keskitetty pääkäsittely, jota välittömyysperiaatteen toteuttaminen edellyttää.

Oikeudenkäyntiaineiston välittömällä esittämisellä tuomioistuimelle saavutetaan useita etuja. Tällöin tuomioistuimen jäsenet ja asianosaiset saavat paremman yleiskuvan siitä, mikä on merkityksellistä asiassa. Oikeudenkäynnissä ei tapahdu yhtä helposti yllättäviä käänteitä ja edellytykset vapaalle todistusharkinnalle lisääntyvät merkittävästi. Mainitut tekijät saavat sitä suuremman merkityksen, mitä laajemmasta asiasta on kysymys.

Keskitetyn pääkäsittelyn turvaamiseksi asia olisi jo valmistelussa pyrittävä selvittämään niin hyvin, että se voidaan pääkäsittelyssä saada käsitellyksi yhdessä yhtäjaksoisessa menettelyssä. Tämän tarkoituksen saavuttamiseksi laista tulisi riittävän selvästi ilmetä, mitä valmistelussa on suoritettava. Valmistelun tarkoituksen saavuttamiseksi on esimerkiksi selvitettävä asianosaisten vaatimukset ja väitteet sekä niiden perusteet, täsmennettävä riidanalaiset kohdat, keskusteltava todistuskysymyksistä ja vahvistettava todistusaiheet. Tärkeätä olisi myös selvittää sovinnonteon mahdollisuudet jo valmistelussa.

Valmistelua ja pääkäsittelyä koskevilla säännöksillä ei menettelyä saa kuitenkaan tehdä tarpeettoman jäykäksi. Yksinkertaisissa ja helposti ratkaistavissa riita-asioissa voi toisinaan olla tarpeetonta esittää enää pääkäsittelyssä uudelleen koko sitä aineistoa, joka on jo kertaalleen esitetty valmistelussa. Tällaisissa tapauksissa pääkäsittely olisi voitava toimittaa yksinkertaistetussa muodossa siten, että suullisen valmistelun viimeisessä istunnossa esitettyä oikeudenkäyntiaineistoa pidettäisiin samalla pääkäsittelyssä esitettynä aineistona.

Pääsääntönä on pidettävä, että pääkäsittely tulisi toimittaa yhtäjaksoisesti, kunnes asia on valmis ratkaistavaksi. Käytännössä voi kuitenkin sattua sellaisia pakottavia tilanteita, joissa jutun pääkäsittelyä kaikesta huolimatta joudutaan lykkäämään toiseen oikeudenkäyntitilaisuuteen. Nämä tilanteet on pyrittävä ottamaan huomioon ja sääntelemään mahdollisimman tarkasti. Jos jutun pääkäsittelyä voitaisiin rajoituksitta lykätä, välittömyys- ja keskitysperiaatteet eivät enää toteudu.

5.3. Suullinen vai kirjallinen käsittely

Suullisen menettelyn etuina voidaan mainita ensinnäkin, että se on omiaan edistämään oikeudenkäynnin varmuutta, nopeutta ja julkisuutta. Varsinkin todistelun osalta on tuomioistuimen edessä tapahtuvan välittömän suullisen todisteiden esittämisen katsottu antavan luotettavimman pohjan todisteiden harkinnalle. Vapaan todisteiden harkinnan periaatteen onkin katsottu edellyttävän koko menettelyn suullisuutta ja välittömyyttä.

Pöytäkirjaan todistajan kertomuksesta tehdyt merkinnät eivät parhaimmillaankaan täysin vastaa todistajan todellisuudessa esittämää kertomusta tai ainakaan kokonaisuudessaan kuvaa todistajan esiintymistä. Välittömästi oikeuden edessä tapahtuvassa todistajan suullisessa kuulustelussa tuomioistuimen jäsenet voivat samalla tarkkailla ja todeta todistajan kertomuksen luotettavuuteen vaikuttavia seikkoja.

Mainitut seikat koskevat osittain myös jutun asianosaisia. Oikeudenkäyntikirjelmissä asianosaisen tai tämän edustajan on suullista esitystä helpompaa jättää lausumatta niistä tosiasioista, jotka eivät ole itselle edullisia. Suullisessa menettelyssä ''asian sivusta puhuminen'' on helpommin oikaistavissa. Myös asianosaisella on mahdollisuus välittömästi oikaista vastapuolensa virheelliset lausumat ja vaatia selvennyksiä epäselviin kohtiin. Tällöin tuomioistuimen avustuksella voidaan selvittää mahdollisia väärinkäsityksiä ja karsia merkityksettömiä seikkoja riitakysymysten joukosta. Lisäksi suullinen esitys on yleensä kirjoitettua tekstiä lyhyempää, vaihtelevampaa ja elävämpää sekä siten helpommin seurattavissa ja muistettavissa. Toisaalta taas vaikeissa ja monimutkaisissa asioissa kirjallinen esitys voi olla suullista kertomusta selkeämpää. Käsittelyn suullisuudesta saatavien etujen turvaamiseksi tällöinkin olisi

tärkeää, että kirjelmät toimitetaan tuomioistuimelle ja tuomioistuimen välityksellä kaikille asianosaisille hyvissä ajoin ennen suullista käsittelyä.

Edelliseen liittyy myös tuomioistuimen mahdollisuus tehokkaampaan prosessinjohtoon suullisessa kuin kirjallisessa menettelyssä. Oikeudenkäymiskaaren 14 luvun 4 §:n toisen virkkeen mukaan tuomioistuimen on huolehdittava siitä, että juttu tulee perusteellisesti käsitellyksi ja ettei asiaan sekoiteta mitään sellaista, joka ei siihen kuulu. Kirjallisessa ja kirjelmien vaihtoon perustuvassa menettelyssä tuomioistuimen mahdollisuudet valvoa mainittuja seikkoja ovat olennaisesti rajoitetummat kuin suullisessa ja välittömässä käsittelyssä.

Tuomioistuimen kyselyvelvollisuus ja vastaava oikeus toteutuu kirjallista menettelyä paremmin suullisessa ja välittömässä menettelyssä. Oikeudenkäymiskaaren 14 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan silloin, kun asianosaisen kertomus on epätäydellinen, häntä tulee kehottaa täydentämään sitä. Tällainen kehotus on tietysti mahdollista lähettää asianosaiselle kirjallisessakin menettelyssä. Siinä ei kuitenkaan ole samassa määrin mahdollisuuksia esimerkiksi täydentäviin lisäkysymyksiin. Joka tapauksessa suullisessa menettelyssä vastaukset kysymyksiin saadaan heti, mikä taas nopeuttaa oikeudenkäyntiä.

Oikeudenkäynnin julkisuus toteutuu parhaiten suullisessa menettelyssä. Oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain (945/84) 3 §:n mukaan oikeudenkäynnin julkisuus koskee nimenomaisesti vain asian suullisen käsittelyn vaiheita. Käsittelyn julkisuus ei siis ulotu asian kirjalliseen valmisteluun eikä yleensäkään kirjalliseen menettelyyn. Oikeudenkäynnin julkisuus koskee tosin meillä alioikeuksissa nykyisin noudatettavaa suullis-pöytäkirjallista menettelyä, jossa itse käsittely on oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain tarkoittamassa mielessä suullista.

Asian suullinen valmistelu parantaisi myös sovinnonteon mahdollisuuksia. Voimassa olevan oikeudenkäymiskaaren 20 luvun 2 §:n mukaan tuomarin on kehotettava riitapuolia sovintoon, jos asia on sellainen, että sovinnonteko on luvallinen. Suullisessa valmistelussa mahdollisuudet sovintoon voisivat olla huomattavasti paremmat kuin nykyisessä tuomioistuinkäsittelyssä. Tämä johtuu siitä, että asianosaiset tietävät vastapuolensa kannan asiassa ja asiassa esitettäväksi tarjotun todistelun. Siten suurin osa asian sopimisen esteenä ennen oikeudenkäyntiä olleista väärinkäsityksistä on pystytty jo selvittämään oikeudenkäynnin tuossa vaiheessa.

Suullis-pöytäkirjallinen menettely, sellaisena kuin se meillä käytännössä on muotoutunut, myötävaikuttaa juttujen käsittelyn lykkäämiseen alioikeuden istunnosta toiseen. Meillä vähänkin suuremmissa ja vaikeammissa jutuissa juttujen lykkääminen alioikeuksissa on yleistä. Jopa useaan kertaan tapahtuvat lykkäykset ovat tavallisia, joskin toisaalta noin 75—80 % jutuista ratkaistaan jo ensimmäisessä istunnossa. Riita-asioissa pääasiallisena syynä lykkäyksiin ovat valmistelun puuttuminen ja vasta istunnoissa esitettävät lausumat ja oikeudenkäyntikirjelmät. Asianosaisen ja tämän oikeusavustajan on vaikeaa ilman ennakkoon tapahtunutta valmistautumista vastata välittömästi vastapuolen esitykseen ja varsinkin pitkään kirjelmään. Siihen tutustuminen ja vastaaminen edellyttävät yleensä jutun käsittelyn lykkäämistä.

Toisaalta suullista käsittelyä sinänsä ei ole pidettävä itsetarkoituksena. Eräissä tapauksissa kirjallinen menettely on suullista menettelyä yksinkertaisempaa ja nopeampaa sekä asianosaisille vaivattomampaa ja halvempaa. Näin on varsinkin summaarisessa menettelyssä eli nykyisin maksamismääräys- ja lainhakumenettelyissä käsiteltävissä asioissa sekä yleensäkin yksinkertaisissa riidattomissa asioissa.

Nykyisin vastaaja saa kantajan kirjallisesta haastehakemuksesta täsmällisessä muodossa jo etukäteen tiedon kantajan vaatimuksista. Samoin tuomioistuin voi sen perusteella jo etukäteen valmistautua asiaan. Vastaavanlainen hyöty olisi saatavissa myös kirjallisesta vastauksesta. Tasavertaisen oikeudenkäynnin järjestäminen edellyttää, että asianosaisella on samassa määrin oikeus lausua asiassa kirjallisesti. Jos vastaaja ei halua kiistää kannetta, saadaan ratkaisu asiassa yksinkertaisimmin ja nopeimmin, jos vastaaja suulliseen istuntoon saapumisen asemesta kehotetaan vastaamaan kirjallisesti. Riitaisissa asioissa riitakysymyksen täsmentäminen ja sovinnon teon mahdollisuuksista keskusteleminen sitä vastoin edellyttävät yleensä suullisen istunnon järjestämistä.

Edellä lausutusta seuraa, että oikeudenkäyntimenettelyä koskevat säännökset olisi luotava niin joustaviksi, että ne mahdollistavat kussakin asiassa siihen parhaiten soveltuvan menettelymuodon käyttämisen. Jos asian valmista-

vassa vaiheessa ei olisi tarvetta suullisen istunnon järjestämiseen esimerkiksi sen vuoksi, että vastaaja ei kiistä kannetta, tulisi olla mahdollista ratkaista asia suullista istuntoa järjestämättä. Jos asiaa ei voida ratkaista valmistelun kirjallisessa vaiheessa, valmistelussakin olisi toimitettava suullinen istunto.

5.4. Oikeudenkäyntiaineiston muodostuminen

Oikeudenkäyntimenettelyä järjestettäessä eräs tärkeimmistä kysymyksistä on se, mitä saadaan ottaa huomioon asiaa ratkaistaessa. Voimassa olevan oikeutemme mukaan tuomiossa on otettava huomioon kaikki asiassa esitetty selvitys riippumatta siitä, missä käsittelyn vaiheessa selvitys on esitetty. Käytännössä muotoutuneessa suullis-pöytäkirjallisessa järjestelmässä silloin, kun jutun käsittelyä on lykätty, aikaisemmista käsittelytilaisuuksista laaditut pöytäkirjat ovat jutussa annettavan tuomion pohjana. Välittömyys- ja keskitysperiaatteiden mukaisesti taas silloin, kun asiassa toimitetaan pääkäsittely, tuomio tulisi perustaa ainoastaan pääkäsittelyssä esitettyyn aineistoon. Tällöin valmistelun aikana tuomioistuimelle esitettyä aineistoa ei oteta tuomion perusteeksi, ellei siihen vedota pääkäsittelyssä.

Ensi näkemältä sellainen menettely, jossa myös valmistelun aikana esitetty aineisto otettaisiin viran puolesta huomioon jutun pääkäsittelyssä, vaikka siihen ei olisikaan nimenomaisesti vedottu, saattaisi vaikuttaa oikeudenmukaiselta ja joustavalta järjestelyltä. Tällaiseen järjestelyyn liittyisi kuitenkin merkittäviä haittatekijöitä. Jos aineiston esittämisestä on kulunut jo pitempi aika ennen jutun pääkäsittelyä ja ratkaistavaksi tulemista, ovat tuomioistuinten jäsenten muistikuvat siitä, mitä asiassa on aikaisemmin esitetty, saattaneet heikentyä. Tällöin oikeaan ratkaisuun pääseminen asiassa saattaisi vaarantua. Myös asianosaisilla voisi olla vaikeuksia muistaa, mitä he itse tai heidän vastapuolensa ovat asiassa esittäneet. Näistä kysymyksistä voisi helposti syntyä väärinkäsityksiä, joiden vaara on sitä suurempi, mitä laajemmasta jutusta on kysymys. Lisäksi tuomioistuimen pääkäsittelyyn voi osallistua muitakin tuomareita kuin asiassa valmistelun toimittanut tuomari.

Sen vuoksi pääsäännöksi on asetettava, että sellaisessa tapauksessa, jossa toimitetaan suullinen pääkäsittely, tuomiossa voidaan ottaa huomioon ainoastaan se, mitä tässä käsittelyssä on esitetty. Kun jutun pääkäsittely pidetään jo suullisen valmistelun yhteydessä, jolloin käräjäoikeudessa on vain valmistelua johtanut tuomari, menettelyn välittömyyden ja oikeusvarmuuden vaarantumatta se, mitä on esitetty viimeisessä suullisen valmistelun istunnossa, voidaan katsoa esitetyksi myös jutun pääkäsittelyssä.

Jos juttu ratkaistaan kirjallisessa menettelyssä ilman pääkäsittelyä, olisi lähdettävä siitä, että tuomiossa otetaan huomioon kaikki se, mitä asiassa on esitetty. Joissakin tapauksissa saattaa olla tarvetta pääkäsittelyn toimittamiseen vain osassa asiaa. Tämä olisi mahdollista sellaisen kysymyksen käsittelyä varten, joka saadaan ratkaista erikseen. Samoin voitaisiin menetellä oikeudenkäyntiin liittyvän kysymyksen osalta.

5.5. Oikeudenkäynnin tehostamista koskevia tekijöitä

Nykyisen oikeudenkäyntijärjestyksemme suurimpia haittoja on juttujen käsittelyn viivästyminen lykätyissä asioissa. Tällöin mahdollisuudet aineellisesti oikean ratkaisun saavuttamiseen vähenevät sen vuoksi, että todistelu asiassa tulee sitä heikommaksi, mitä enemmän aikaa tapahtumista on kulunut. Myös asianosaisten etu vaatisi usein asian nopeaa käsittelyä. Myöskään yhteiskunnan kannalta ei ole edullista, jos tuomioistuimet työskentelevät pitkään saman jutun parissa. Tarpeettoman pitkiä käsittelyaikoja tulee sen vuoksi pyrkiä lyhentämään riippumatta siitä, johtuuko käsittelyn hitaus tuomioistuimista vai asianosaisista.

Mainitun päämäärän saavuttamiseksi on käytettävissä useita keinoja. Näillä voidaan pyrkiä toisaalta tehostamaan tuomioistuinten toimintaa ja toisaalta vaikuttamaan asianosaisiin niin, että he täyttävät velvoitteensa oikeudenkäynnissä asianmukaisesti.

Jotta uudistettavan menettelyn perusteet tulisivat selvästi tuomioistuinten ja asianosaisten tietoon, tulisi lakiin ottaa säännös valmistelun tarkoituksesta. Lisäksi lakiin tulisi ottaa esimerkiksi säännös valmistelun päätteeksi tarvittaessa tehtävästä yhteenvedosta. Yhteenvedon avulla asianosaiset saisivat tiedon siitä, miten tuomioistuin on ymmärtänyt heidän vaatimuksensa ja perusteensa ja ilmoittamansa todisteet.

Kun asianosaisilla olisi mahdollisuus lausua yhteenvedosta, voitaisiin varmistaa se, että asianosaisten esittämä oikeudenkäyntiaineisto on tullut huomioon otetuksi. Hyvin valmisteltu yhteenveto saattaa omalta osaltaan edistää sovinnon tekemistä asiassa ja joka tapauksessa auttaa esimerkiksi käsittelyn keskittämistä pääkäsittelyssä.

Lisäksi tuomioistuimella tulee olla käytettävissään tehokkaat mahdollisuudet saada asianosaiset täyttämään velvoitteensa oikeudenkäynnissä asianmukaisesti. Tällaisia tehosteita voi olla käytettävissä lähinnä kolmenlaisia.

Ensiksi voidaan mainita mahdollisuus antaa yksipuolinen tuomio asianosaista vastaan, joka on laiminlyönyt toimittaa tuomioistuimelle kirjallisen vastineensa taikka täyttää oikeuden määräämän muun velvoitteen asiassa. Tällainen seuraamus voisi, samoin kuin voimassa olevan lain mukaan, tulla tietenkin kysymykseen ainoastaan asioissa, joissa sovinto on sallittu.

Toisena tehosteena voidaan mainita säännökset, joiden mukaan asianosainen menettää oikeutensa uusien seikkojen ja todisteiden esiin tuomiseen tietyssä vaiheessa käsittelyä. Voimassa olevassa laissa ei ole tällaisia nimenomaisia säännöksiä alioikeusmenettelyn osalta, kun taas ulkomaisissa oikeuksissa ne ovat yleisiä. Myös meillä joudutaan ottamaan käyttöön vastaavanlaisia rajoittavia säännöksiä käsittelyn keskittämisen turvaamiseksi asioissa, joissa sovinto on sallittu. Tarpeettomien oikeudenmenetysten estämiseksi säännökset olisi kuitenkin tehtävä riittävän joustaviksi ja tuomioistuimille suotava harkintavaltaa niiden soveltamisessa.

Kolmantena asianosaisiin kohdistuvana tehosteena voidaan mainita oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuus. Tehokkaasti käytettynä tällä voisi olla suuri merkitys menettelyn nopeudelle, välittömyydelle ja keskitykselle. Myös jutun voittaja ja asianosaisen asiamieskin voidaan tässä tarkoituksessa velvoittaa korvausvastuuseen.

Voimassa olevassa laissa tätä tarkoittava säännös on oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 4 §:n 2 momentissa. Sen mukaan asianosainen, vaikka hän voittaakin asian, ja asiamies, jotka laiminlyönnillään, perusteettomalla väitteellään tai esteettömällä poissaolollaan ovat viivyttäneet asian ratkaisua, ovat velvolliset kärsimään viivytyksestä aiheutuneen vahingon sekä lisäksi korvaamaan vastapuolelle siitä aiheutuneet kulut.

Säännöstä ei ole juuri lainkaan sovellettu käytännössä. Eräänä syynä tähän saattaa olla, että meillä ei ole muutoinkaan säännelty oikeudenkäynnin tarpeellista keskitystä. Lisäksi mainitun säännöksen soveltamista saattaisi edistää tuomioistuimille laissa selkeästi asetettu velvollisuus viran puolesta harkita sen käyttämistä.

Tässä esityksessä ei ehdoteta mainitun säännöksen muuttamista, koska oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevan oikeudenkäymiskaaren 21 luvun säännösten uudistaminen kokonaisuudessaan on erikseen vireillä. Tämä uudistus tulisi toteuttaa viimeistään alioikeusuudistuksen voimaantulon yhteydessä.

5.6. Oikeudenkäynnin johtaminen

Pohjoismaissa tuomioistuimen toimenpiteet, sen johtaessa oikeudenkäyntiä, on tapana jakaa kahteen pääluokkaan, muodolliseen ja aineelliseen eli materiaaliseen prosessinjohtoon. Muodollinen prosessinjohto liittyy tuomioistuimen toimenpiteisiin oikeudenkäynnin ulkoisen kulun hallitsemiseksi. Näiden toimenpiteiden tarkoituksena on käsittelyn selvyys ja järjestys sekä menettelyn tarkoituksenmukainen järjestäminen. Aineellinen prosessinjohto puolestaan tarkoittaa tuomioistuimen toimintaa, joka kohdistuu asianosaisten lausumien selventämiseen ja heidän esittämänsä prosessiaineiston täydentämiseen, rikastamiseen tai rajoittamiseen ja sen kohteena on siten itse oikeudenkäyntiaineisto.

Muodollisen prosessinjohdon tavoitteet ilmenevät oikeudenkäymiskaaren 14 luvun 4 §:n ensimmäisestä virkkeestä. Sen mukaan tuomioistuimen on valvottava, että asian käsittelyssä noudatetaan selvyyttä ja järjestystä, ja sillä on tällöin valta määrätä, että eri kysymykset tai jutun osat käsitellään kukin erikseen. Myös oikeudenkäymiskaaren 14 luvun 7 §:stä ilmenevä tuomioistuimen kurinpitovalta voidaan lukea muodollisen prosessinjohdon piiriin. Lisäksi siihen kuuluu kysymys käsittelyn julkisuudesta eli tuomioistuimen päätös siitä, onko asiassa toimitettava suljettu käsittely.

Aineellista prosessinjohtoa koskeva pääsääntö on oikeudenkäymiskaaren 14 luvun 4 §:n toisessa virkkeessä. Sen mukaan tuomioistuimen on huolehdittava siitä, että juttu tulee perusteellisesti käsitellyksi ja ettei asiaan sekoi-

teta mitään sellaista, joka ei siihen kuulu. Sen mukaisesti tuomioistuimen tehtävänä on ensiksikin selvittää, mitä asianosaiset haluavat oikeudenkäynnissä saavuttaa ja millä perusteella. Jos asianosaisen lausuma on puutteellinen, tuomioistuimen on pyrittävä saamaan se täydennetyksi tai korjatuksi. Lisäksi tuomioistuimen on valvottava, ettei asiassa esitetä tarpeetonta tai merkityksetöntä aineistoa. Tietyissä tapauksissa tuomioistuimen on joko omasta aloitteestaan tai asianosaisen vaatimuksesta asian selvittämiseksi hankittava tai määrättävä hankittavaksi uutta aineistoa. Nykyaikaiseen prosessinjohtoon kuuluu myös se, että tuomioistuin tarvittaessa selvittää asianosaisille ratkaisun kannalta merkitykselliset tosiseikat sekä opastaa heitä asiaan liittyvissä oikeudellisissa kysymyksissä.

Aineellista prosessinjohtoa harjoittaessaan tuomioistuin voi käyttää ensiksikin kyselyoikeuttaan asianosaisia kuulustellessaan. Oikeudenkäymiskaaren 12 luvun voimassa olevan 7 §:n mukaan tuomioistuimella on myös oikeus määrätä asianosainen saapumaan tuomioistuimeen henkilökohtaisesti asian selvittämistä varten. Todistelussa tuomioistuimen prosessinjohtokeinoina ovat taas tuomioistuimen aloiteoikeus todisteiden hankkimisessa sekä oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 7 §:n kielto tietyissä tapauksissa ottaa vastaan tarjottua todistetta. Myös kyselyoikeuden käyttäminen on tärkeä keino todistelussa asian selvittämiseksi.

Kun tuomioistuin osallistuu aktiivisesti asian selvittämiseen, mahdollisuudet päästä siinä aineellisesti oikeaan ratkaisuun paranevat. Lisäksi hyvä aineellinen prosessinjohto edistää oikeudenkäynnin nopeutta ja tehokkuutta. Sen avulla voidaan heti oikeudenkäynnin alussa päästä selville riitaisista kysymyksistä ja välttyä tarpeettomilta lykkäyksiltä. Aineellisen prosessinjohdon painopisteen tulisi sen vuoksi olla käsittelyn alkuvaiheessa eli uudessa riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyssä jo valmistelussa.

Aktiivisella prosessinjohdolla voidaan myös edistää sovintoon pääsemistä asiassa. Asianosaiset ovat silloin entistä paremmin jo jutun käsittelyn kuluessa selvillä oikeudellisesta asemastaan ja velvollisuuksistaan oikeudenkäynnissä. Asioissa, joissa sovinto on sallittu, tuomioistuin voi esittää asianosaisille myös sovintoehdotuksen.

Tuomioistuimen aktiivista roolia asian selvittämiseksi on toisinaan vastustettu sillä perusteella, että tuomioistuimen puolueettomuus saattaa tällöin vaarantua tai että asianosaiset voivat saada tuomioistuimen toiminnasta tällaisen käsityksen. Luonnollisesti tuomioistuimen aktiivisuus asiassa ei saa mennä niin pitkälle, että tuomari voitaisiin mieltää toisen osapuolen asianajajaksi. Kuitenkaan tuomioistuimella ei ole aihetta pidättäytyä aktiivisesta prosessinjohdosta vain sen vuoksi, että se vaikuttaisi vain toisen asianosaisen eduksi, vaan puolueettomuuden säilyttäminen edellyttää päinvastoin asian perusteellista selvittämistä kiinnittämättä huomiota siihen, kumman osapuolen eduksi toiminta koituu. Muutoin voitaisiin taas väittää, että tuomioistuin passiivisuudellaan puolueellisesti suosii sitä asianosaista, joka hyötyy tuomioistuimen passiivisuudesta. Aktiivista prosessinjohtoa harjoittava tuomari on puolueellinen vain siinä tapauksessa, että hänen prosessinjohtonsa kohdistuu ainoastaan toiseen asianosaiseen,vaikka vastapuolikin olisi samanlaisen aktiivisen avun tarpeessa.

Periaatteessa aineellisen prosessinjohdon laajuus ei riipu siitä, onko asianosaisella oikeudenkäynnissä lainoppinut avustaja vai ajaako hän itse asiaansa. Käytännössä aineellisen prosessinjohdon tarve saattaa kuitenkin olla suurempi silloin, kun asianosainen toimii ilman lainopillista apua. Myös avustajan taito ja tapa hoitaa asiaa saattavat vaikuttaa tuomioistuimen prosessinjohdon tarpeeseen.

Ehdotetussa uudessa oikeudenkäyntimenettelyssä tuomioistuimen tulee, kuten jo edellä on todettu, heti valmistelun alussa niin nopeasti kuin mahdollista selvittää, mitä asianosaiset vaativat ja mihin seikkoihin he vetoavat vaatimustensa perusteeksi, mitä todisteita he tulevat esittämään ja mitä kullakin todisteella tullaan näyttämään toteen. Tuomioistuimen tulee tarvittaessa harjoittaa aktiivista prosessinjohtoa näiden tehtävien täyttämiseksi.

Laissa tai sen perusteluissa ei ole aihetta esittää yksityiskohtaisia esimerkkejä tuomioistuimen aineellisesta prosessinjohdosta, vaan tuomioistuimen tulee kussakin yksittäisessä tapauksessa harkita toimenpiteidensä asianmukaisuus huomioon ottaen tuomioistuimen puolueettomuus sekä pyrkimys välttää oikeudenkäynnin tarpeeton laajentuminen. Yleisluonteisesti voidaan todeta, että uusi menettely tulee vaatimaan tuomioistuimilta aktiivisempaa oikeudenkäynnin johtamista kuin mitä tähän saakka on yleisesti noudatettu.

5.7. Sovinnon aikaansaaminen käsiteltävänä olevassa asiassa

Oikeudenkäynnin aikana tehdyllä sovinnolla tarkoitetaan asianosaisten välistä vapaaehtoista järjestelyä riidan ratkaisemiseksi. Käytännössä tällainen sopiminen ilmenee pääasiallisesti kahdessa eri muodossa. Ensiksikin siitä voi olla kysymys silloin, kun asia oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 9 §:n nojalla jätetään sillensä molempien asianosaisten poissaolon vuoksi. Toiseksi sovinnosta on kysymys silloin, kun tuomioistuin oikeudenkäymiskaaren 20 luvussa säädetyllä tavalla vahvistaa sovinnon. Sillensä jääneiden ja sovittujen juttujen määrä on meillä ollut lähes neljännes kaikista sellaisista riita-asioista, joissa sovinto on sallittu. Muissa pohjoismaissa juttujen sopiminen on huomattavasti yleisempää. Esimerkiksi Ruotsissa riita-asioissa, joissa sovinto on sallittu, jää sillensä noin puolet vireille tulevista asioista. Suurimman osan sillensä jättämisistä on siellä arveltu johtuvan tuomioistuimen harjoittamasta aktiivisesta sovittelusta. Lisäksi noin kymmenen prosenttia tällaisista riita-asioista päättyy tuomiolla vahvistettavaan sovintoon.

Meilläkin oikeudenkäymiskaaren 20 luvun 2 §:n mukaan tuomioistuimen tulee kehottaa riitapuolia sovintoon asiassa, jossa sovinto on sallittu. Tämän säännöksen käytännöllinen merkitys on kuitenkin jäänyt varsin vähäiseksi. Lainkohtaa on käytännössä tulkittu siten, ettei tuomioistuimen tarvitse edes kehottaa asianosaisia sovintoon, jos näyttää siltä, ettei sovinnon syntymiseen ole kuitenkaan edellytyksiä. Toiseksi tuomioistuimella ei voimassa olevan oikeudenkäyntijärjestyksen mukaan ole vielä oikeudenkäyntimenettelyn alussa, jolloin kehotus sovintoon lain mukaan olisi esitettävä, tarkempaa tietoa tai selvyyttä siitä, minkälainen sovinto asiassa voisi tulla kysymykseen. Kolmanneksi voimassa olevassa laissa ei edellytetä, että tuomioistuin ryhtyisi varsinaisesti sovittelemaan asiaa tai tekemään yksityiskohtaista sovintoesitystä, mitä tehokas sovittelu kuitenkin edellyttäisi.

Sen sijaan ehdotetussa oikeudenkäyntimenettelyssä mahdollisuudet tuomarin johdolla tapahtuvaan sovitteluun paranevat oleellisesti. Asian valmisteluvaiheessa asianosaiset voivat tuomarin johdolla keskustella entistä vapaammin myös sovinnon mahdollisuudesta asiassa, kun asia ei ole vielä edennyt varsinaiseen riita-asian pääkäsittelyyn. Kun valmistelussa selvitetään, mikä asiassa on riitaista ja mitä todisteita asianosaiset voivat esittää vaatimustensa tueksi, asianosaiset voivat nykyistä paremmin harkita, mitkä edellytykset heillä on menestyä asiassa, ja tyytyä heille edulliseen sovintoon.

Ehdotettujen valmistelua koskevien säännösten mukaan valmistelussa olisi nimenomaisesti selvitettävä, onko asiassa edellytyksiä sovinnolle. Tähän selvitystyöhön voidaan katsoa kuuluvan myös yksityiskohtaisen sovintoesityksen tekemisen silloin, kun siihen on edellytyksiä, vaikka laki ei siihen nimenomaisesti velvoitakaan. Myös tehokkaalla aineellisella prosessinjohdolla voidaan edistää sovinnon aikaansaamista. Tuomioistuimen sovittelun samoin kuin aineellisen prosessinjohdonkin tulee kuitenkin tapahtua siinä muodossa, ettei tuomioistuimen puolueettomuus vaarannu. Lisäksi tuomioistuimen ehdottaman sovinnon tulisi olla aineellisen oikeuden mukainen.

5.8. Summaarisen menettelyn yhdistäminen varsinaiseen menettelyyn

Kuten edellä 2 luvussa on esitetty, meillä on varsinaisen oikeudenkäyntimenettelyn rinnalla erityisiä summaarisia menettelymuotoja; maksamismääräysmenettely, ulosottolain 2 luvussa säännelty lainhakumenettely sekä ulosottolain 7 luvussa säännellyt häätö, takavarikko ja virka-apu. Mainituista summaarisen menettelyn lajeista käytetään eniten maksamismääräysmenettelyä. Siinä käsitellään lukumääräisesti huomattavasti enemmän asioita kuin varsinaisessa riita-asiain oikeudenkäynnissä.

Mainitut summaarisen menettelyn lajit ovat tuomitsemistoimintaan rinnastettavia. Kun meillä ulosottolain uudistamisen yhteydessä on tarkoitus lakkauttaa ulosotonhaltijat ja siirtää niiden tehtävät, tehtävien laadusta riippuen, yleiselle tuomioistuimelle tai ulosottomiehelle, on ulosotonhaltijalle kuuluvien summaaristen menettelylajien siirtäminen tässä yhteydessä tuomioistuimille luontevaa. Myös siviiliprosessuaalisen takavarikon siirtäminen tuomioistuimille on perusteltua, koska tällainen asia lähes säännönmukaisesti liittyy vireillä olevaan tai vireille pantavaan oikeudenkäyntiin. Näiden syiden vuoksi mainitut summaarisen menettelyn lajit on perusteltua lakkauttaa erillisinä menettelylajeina ja siirtää ne osaksi riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyä. Näiden asioiden edellyttämä käsittelynopeus voidaan järjes-

tää uudessa riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyssä.

Myös nykyisen maksamismääräysmenettelyn edut voidaan saavuttaa uudistamalla riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyä niin, että selvät ja riidattomat saatavat voidaan käsitellä ja ratkaista jo tavanomaista suppeamman hakemuksen ja siihen mahdollisesti annetun vastauksen perusteella kirjallisessa valmistelussa. Jos vastauksessa vaatimus riitautetaan, oikeudenkäyntiä voitaisiin ehdotuksen mukaan jatkaa eikä asia riitauttamisen johdosta raukeasi eikä kantajan tarvitsisi saattaa sen vuoksi asiaa uudelleen vireille varsinaisessa oikeudenkäynnissä.

Nykyisin kantaja suorittaa valinnan summaaristen menettelymuotojen ja riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn välillä. Jos hän uskoo, että asia voidaan ratkaista summaarisessa menettelyssä, valitsee hän yleensä tämän tavan, koska se on varsinaista oikeudenkäyntimenettelyä huomattavasti nopeampi, yksinkertaisempi ja halvempi. Myös lainoppineen oikeudenkäyntiavustajan tarve on näissä menettelyissä vähäisempi kuin varsinaisessa oikeudenkäynnissä.

Myös yhteiskunnan kannalta on tärkeää, että nykyisten summaaristen menettelymuotojen edut säilytetään uudessa oikeudenkäyntimenettelyssä. Summaarinen menettely on tuomioistuimen kannalta tarkoituksenmukainen ja halpa menettely riidattomissa asioissa. Sen vuoksi ei voida pitää perusteltuna, että kantaja saisi vapaasti valita varsinaisen oikeudenkäyntimenettelyn silloinkin, kun asia voitaisiin ratkaista yksinkertaisemmassa menettelyssä.

Uusi riita-asiain oikeudenkäyntimenettely sinänsä mahdollistaisi erillisen summaarisen maksamismääräysmenettelyn poistamisen. Erillisen maksamismääräysmenettelyn poistamista on myös mahdollista harkita sen jälkeen, kun uudistetusta alioikeusmenettelystä on saatu kokemuksia.

5.9. Opastus ja neuvonta

Alioikeusmenettelyn uudistamista valmisteltaessa tuomioistuimen opastus- ja neuvontatoimintaa on pidetty tärkeänä. Oikeudenkäyntimenettelyn ja tuomioistuinlaitoksen uudistamisesta vuonna 1976 annetussa työryhmän mietinnössä (oikeusministeriön lainsäädäntöosaston julkaisu 2/1976) ehdotettiin, että tuomioistuimille asetetaan velvollisuus opastaa asianosaisia erityisesti ennen varsinaista käsittelyä tuomioistuimessa. Edelleen oikeusministeriön asettama työryhmä vuonna 1980 mietinnössään (oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 6/1980), joka koski alioikeuksien yhtenäistämisen ja oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisen suunnitteluperusteita, ehdotti tältä osin sellaista säännöstä, että tuomiokunnan muut virkamiehet kuin tuomarit velvoitetaan opastamaan asianosaisia erityisesti ennen asian vireille tuloa ja varsinaista käsittelyä käräjäoikeudessa.

Viimeksi mainitun ehdotuksen johdosta annetuissa lausunnoissa (oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 5/1981) tuomioistuinten opastus- ja neuvontatoimintaa pidettiin yleensä sinänsä hyväksyttävänä, mutta katsottiin toisaalta, ettei siitä ole tarpeen ottaa lakiin nimenomaista säännöstä. Joissakin lausunnoissa viitattiin opastukseen ja neuvontaan liittyviin vastuuongelmiin ja pelättiin tällaisen toiminnan vaarantavan tuomioistuimen puolueettoman aseman riidanratkaisijana. Myös viitattiin siihen, että mahdollisuus oikeusavun saamiseen on meillä viime vuosina parantunut ja ettei tuomioistuinten kansliahenkilökunnalla välttämättä ole neuvonnan antamiseksi tarpeellisia lainopillisia tietoja.

Tuomioistuimen opastus- ja neuvontatoimintaan liittyvien erityispiirteiden vuoksi ei näytä aiheelliselta, että sen sisältö yksityiskohtaisesti säänneltäisiin laissa. Jo nykyisinkin tuomioistuimissa verraten yleisesti opastetaan asianosaisia erilaisissa teknisissä kysymyksissä. Tätä toimintaa on pyrittävä edelleen kehittämään myös henkilökunnan koulutuksella.

6. Ehdotetun riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn pääpiirteet

6.1. Yleistä

Oikeudenkäyntimenettely ehdotetaan jaettavaksi kahteen osaan, valmisteluun ja pääkäsittelyyn. Valmistelun tarkoituksena on oikeudenkäynnin kohteen selvittäminen ja täsmentäminen ja oikeudenkäynnissä esitettävän aineiston kerääminen. Tietyin edellytyksin asia voidaan ratkaista jo valmistelussa. Valmistelun jälkeen toimitetaan suullinen, välitön ja keskitetty pääkäsittely, jossa asianosaiset esittävät

vaatimuksensa ja todisteensa. Pääkäsittelyssä asia tulisi ratkaista pääsääntöisesti samassa tilaisuudessa.

Uudistus edellyttää myös oikeudenkäynnin aloittamista ja asianosaisen poissaoloa taikka muuta laiminlyöntiä koskevien säännösten tarkistamista. Lisäksi uudistus edellyttää, että tuomioistuimella on nykyistä paremmat mahdollisuudet oikeudenkäynnin tehokkaaseen johtamiseen.

Ehdotuksen mukaan asiat, joissa summaarinen menettely on riittävä, voitaisiin käsitellä ja ratkaista asiakirjojen perusteella jo valmistelussa asiaa suullisesti käsittelemättä. Siten selvät ja riidattomat asiat voitaisiin ratkaista muita yksinkertaisemmassa menettelyssä.

6.2. Oikeudenkäynnin aloittaminen

Riita-asian käsittelemistä pyydettäisiin tuomioistuimelta kirjallisella haastehakemuksella. Sen tulisi olla nykyistä haastehakemusta yksityiskohtaisempi ja siitä tulisi käydä ilmi myös ne todisteet, jotka asiassa tullaan esittämään, sekä mitä kullakin todisteella on tarkoitus näyttää toteen. Jos hakijan vaatimus perustuu kirjalliseen sitoumukseen, se olisi liitettävä haastehakemukseen alkuperäisenä tai jäljennöksenä. Ehdotuksen mukaan asia tulisi vireille jo silloin, kun haastehakemus toimitetaan tuomioistuimen kansliaan.

Siinä tapauksessa, että haastehakemus on puutteellinen, hakijaa olisi kehotettava täydentämään haastehakemustaan. Jos hakija ei noudattaisi täydentämiskehotusta tai jos haastehakemus olisi niin puutteellinen, ettei se kelpaa oikeudenkäynnin perustaksi tai jos asiaa muusta syystä ei voitaisi ottaa tutkittavaksi, tuomioistuin voisi haastetta antamatta heti jättää asian tutkimatta. Tuomioistuin voisi jättää haasteen antamatta myös siinä tapauksessa, että haastehakemuksessa esitetty vaatimus on ilmeisen perusteeton eikä kysymys ole sellaisesta puutteellisuudesta, joka voitaisiin korjata. Tällaisessa tapauksessa tuomioistuin olisi oikeutettu ratkaisemaan asian heti tuomiolla, jolla kanne hylättäisiin.

Haastehakemuksen johdosta tuomioistuin antaisi haasteen. Vastaajaa olisi haasteessa kehotettava vastaamaan kanteeseen kirjallisesti tai, jos vastauksen antamisen suullisesti voidaan olettaa nopeuttavan asian käsittelyä, suullisesti istunnossa.

Ehdotuksen mukaan luovuttaisiin laissa säädetyistä haasteajoista. Tuomioistuimen tulisi kehottaessaan vastaajaa vastaamaan asettaa hänelle määräaika, joka laskettaisiin haasteen tiedoksiannosta. Jos tuomioistuin kehottaisi vastaajaa vastaamaan suullisesti, vastaaja olisi haasteessa kutsuttava tuomioistuimen istuntoon.

Haasteen tiedoksiannosta huolehtiminen kuuluisi pääsääntöisesti tuomioistuimelle. Siitä huolimatta tiedoksiannot voisi edelleen toimittaa niitä nykyisinkin toimittavat henkilöt. Tiedoksiannosta huolehtimisen siirtyminen tuomioistuimelle ei siis välttämättä lisää tuomioistuimen työtä. Ehdotus tiedoksiantomenettelyn uudistamisesta sisältyy erilliseen myöhemmin annettavaan hallituksen esitykseen oikeudenkäymiskaaren sekä eräiden muiden lakien tiedoksiantoa koskevien säännösten muuttamisesta riita-asioissa. Tiedoksiantolainsäädännön uudistaminen on tarkoitus saattaa voimaan samanaikaisesti tämän uudistuksen kanssa.

Vastauksessaan vastaajan olisi ehdotuksen mukaan ilmoitettava myöntääkö vai kiistääkö hän kanteen sekä, jos hän kiistää kanteen, kiistämisen perusteet. Lisäksi vastaajan tulisi ilmoittaa vastauksessaan ne todisteet, jotka hän aikoo esittää, sekä mitä kullakin todisteella aikoo näyttää toteen.

6.3. Summaarinen menettely

Ehdotuksen mukaan ulosottolain 2 luvun lainhakumenettelyä sekä 7 luvun häätöä ja virka-apumenettelyä koskevat säännökset kumottaisiin ja niitä vastaavat tehtävät siirrettäisiin tuomioistuimelle ja vastaavanlaista menettelyä koskevat säännökset otettaisiin oikeudenkäymiskaareen.

Edellä mainitussa asiassa voitaisiin ehdotuksen mukaan antaa heti kirjallisen vastauksen antamiselle määrätyn ajan päätyttyä yksipuolinen tuomio, jos vastaaja ei ole asetetussa määräajassa antanut lainkaan vastausta. Lisäksi asiassa voitaisiin antaa yksipuolinen tuomio, jos vastaaja ei ole vastauksessaan esittänyt mitään perusteita kiistämisensä tueksi tai on esittänyt ainoastaan sellaisen perusteen, jolla selvästi ei ole merkitystä asian ratkaisemisen kannalta. Siinä tapauksessa, että kantajan vaatimus on perustunut juoksevaan velkakirjaan, vekseliin tai shekkiin, joka haastehakemuksen yhteydessä on annettu tuomioistuimelle, vas-

taajan tulisi esittää kiistämisensä tueksi todennäköisiä syitä voidakseen välttyä yksipuoliselta tuomiolta tai esittää vastaavanlainen kirjallinen sitoumus tai lainvoimainen tuomio todisteena saamisesta, jota voidaan käyttää kuittaukseen.

Kaikki ne asiat, jotka nyt voidaan maksamismääräysmenettelyssä tai lainhakumenettelyssä ratkaista, voitaisiin ehdotettavien summaarista menettelyä koskevien säännösten mukaan ratkaista kirjallisessa menettelyssä haastehakemuksen ja vastauksen sekä niiden yhteydessä esitettyjen asiakirjojen perusteella. Sama koskisi myös ulosottolain 7 luvun 14 ja 15 §:ssä tarkoitettua häätöä ja virka-apua. Ulosottolain 4 luvun 22 §:ään otettavaksi ehdotetun nykyistä hypoteekkilainhakua vastaavan säännöksen mukaan, jos tuomiossa määrätään saaminen maksettavaksi kiinteistöstä, joka on saamisesta kiinnitetty tai muuten saamisen panttina, katsotaan sanottu omaisuus välittömästi ulosmitatuksi.

Siinä tapauksessa, että vastaaja vastauksessaan vastustaisi kantajan vaatimuksia ja esittäisi sellaisia seikkoja, joiden johdosta asiaa ei voitaisi välittömästi vastaukselle varatun määräajan päätyttyä ratkaista, asian valmistelua jatkettaisiin ja kantajaa tarvittaessa kehotettaisiin täydentämään haastehakemustaan. Tästä olisi se etu, ettei kantajan tarvitsisi panna asiaa uudella haastehakemuksella erikseen vireille tuomioistuimessa, kuten rauenneen maksamismääräysmenettelyn jälkeen on nykyisin tehtävä.

Lakiehdotuksen mukaan myös muussa kuin edellä tarkoitetussa riita-asiassa, jossa sovinto on sallittu, voitaisiin antaa yksipuolinen tuomio, jos vastaaja ei anna häneltä pyydettyä vastausta. Asia voitaisiin myös ratkaista tuomiolla, jos vastaaja on myöntänyt kanteen. Lisäksi kanne voitaisiin jo tuossa vaiheessa hylätä tai jättää tutkimatta ehdotetussa laissa tarkemmin mainituin edellytyksin.

Kuten edellä on mainittu, maksamismääräysmenettely jäisi muuttumattomana sellaisenaan erillisenä lakina edelleen voimaan. Siitä huolimatta, että riita-asian valmistelun summaarista menettelyä koskevat säännökset mahdollistaisivat maksamismääräysmenettelylain kumoamisen, on pidetty tarkoituksenmukaisena vertailla nyt ehdotettavaa menettelyä ja maksamismääräysmenettelyä käytännössä ja saatujen kokemusten jälkeen päättää, mitä erilliselle maksamismääräysmenettelylle tehdään.

6.4. Suullinen valmistelu

Jos asiaa ei voitaisi ratkaista menettelyn summaarisessa vaiheessa, jatkettaisiin sen valmistelua suullisesti pääkäsittelyä varten. Suullista valmistelua varten pidettäisiin istunto, johon tuomioistuin kutsuu asianosaiset.

Valmistelun tarkoituksena on selvittää asianosaisten vaatimukset ja niiden perusteet sekä mistä asianosaiset ovat eri mieltä. Lisäksi valmistelussa olisi selvitettävä, mitä todisteita asianosaiset tulevat esittämään, mitä kullakin todisteella aiotaan näyttää toteen sekä onko asiassa edellytyksiä sovinnolle.

Valmistelu toimitettaisiin yleensä suullisesti tuomioistuimen istunnossa. Tuomioistuimen valmistelua varten toimittamassa istunnossa ei saisi lukea eikä antaa tuomioistuimelle oikeudenkäyntikirjelmää eikä muuta kirjallista lausumaa. Asianosainen saisi kuitenkin lukea vaatimuksensa asiakirjasta sekä käyttää kirjallista muistiinpanoa muistinsa tueksi. Tuomioistuin voisi myös kehottaa asianosaista hyvissä ajoin ennen suullisen valmistelun istuntoa antamaan kirjallisen lausuman, jos siihen on erityistä aihetta. Tällöin tuomioistuimen on määrättävä, mistä kysymyksestä asianosaisen on lausuttava.

Asianosaisten velvollisuutena olisi mainita valmistelussa ne seikat, joihin he haluavat vedota, sekä ne todisteet, jotka tullaan esittämään sekä mitä kullakin todisteella aiotaan näyttää toteen, jollei näitä seikkoja ole selvitetty jo haastehakemuksessa tai vastauksessa riittävästi. Asianosainen olisi lisäksi velvollinen valmistelussa esittämään kaikki ne kirjalliset todisteet, joihin hän vetoaa. Asianosaisen olisi myös ennen valmistelua perehdyttävä asiaan niin hyvin, että valmistelu voidaan suorittaa yhtäjaksoisesti.

Tuomioistuimen olisi johdettava valmistelua niin, että valmistelun tarkoitus voidaan saavuttaa ja että asia voidaan pääkäsittelyssä käsitellä keskeytyksettä. Tuomioistuimen olisi pyrittävä mahdollisuuksien mukaan myös siihen, että asianosaiset voisivat sopia asian, jos asiassa sovinto on sallittu. Tuomioistuin voisi ehdotuksen mukaan kehottaa asianosaista määräajassa täyttämään velvollisuutensa valmistelussa uhalla, ettei asianosainen saisi enää määrä-

ajan jälkeen vedota uuteen seikkaan tai todisteeseen, ellei asianosainen saattaisi todennäköiseksi, että hänen menettelynsä on johtunut pätevästä syystä.

Lakiehdotuksen mukaan asia, jossa sovinto on sallittu, voitaisiin ratkaista valmistelussa yksipuolisella tuomiolla. Asia voitaisiin valmistelussa ratkaista myös tuomiolla, jos kanne on myönnetty tai siitä on luovuttu. Lisäksi valmistelussa voitaisiin vahvistaa sovinto.

Tarvittaessa tuomioistuin voisi tehdä yhteenvedon asianosaisten vaatimuksista ja niiden perusteluista, jos se asian käsittelyn kannalta on tarkoituksenmukaista. Asianosaisille olisi varattava tilaisuus lausua käsityksensä yhteenvedosta.

Tuomioistuimen olisi todettava valmistelu päättyneeksi, kun asiassa on selvitetty asianosaisten vaatimukset ja mistä asianosaiset ovat eri mieltä, todisteet on ilmoitettu ja muut valmistelevat toimenpiteet suoritettu taikka kun valmistelua muusta syystä ei ole enää tarkoituksenmukaista jatkaa. Valmistelun päättämisen yhteydessä asia siirrettäisiin pääkäsittelyyn.

6.5. Pääkäsittely

Valmistelun päätyttyä asiassa toimitettaisiin pääkäsittely, joka olisi suullinen, välitön ja keskitetty. Se voitaisiin toimittaa joko valmistelun yhteydessä tai erillisenä. Valmistelun yhteydessä toimitettaisiin pääkäsittely kokoonpanossa, jonka muodostaa valmistelun suorittanut tuomari yksin. Muussa tapauksessa pääkäsittely toimitettaisiin alioikeuden monijäsenisessä kokoonpanossa.

Lakiehdotuksen mukaan valmistelun yhteydessä pidettävä pääkäsittely voitaisiin toimittaa joko välittömästi tai viimeistään 14 päivän kuluessa valmistelun jälkeen. Tällaisessa pääkäsittelyssä voitaisiin käsitellä ja ratkaista mikä tahansa asia, jos asianosaiset siihen suostuvat taikka jos asia on selvä. Muussa tapauksessa asiassa olisi toimitettava pääkäsittely erillisenä.

Pääkäsittelyä aloitettaessa tuomioistuimen olisi tarvittaessa selostettava, mistä asiassa on kysymys. Selostus ei yleensä olisi tarpeen, jos pääkäsittely toimitetaan valmistelun yhteydessä.

Keskitetyn ja välittömän pääkäsittelyn turvaamiseksi koko oikeudenkäyntiaineisto olisi esitettävä uudelleen, vaikka osa siitä olisi esitetty jo valmistelussa. Tämä olisi tarpeen jo siitä syystä, että tuomioistuimen jäseninä olisi sellaisia, jotka eivät ole osallistuneet asian valmisteluun.

Kun pääkäsittely toimitetaan välittömästi valmistelun yhteydessä, koko oikeudenkäyntiaineiston esittäminen uudelleen pääkäsittelyssä ei kuitenkaan olisi tarpeen. Tämä johtuu siitä, että pääkäsittelyn puheenjohtajana olisi valmistelun suorittanut tuomari ja pääkäsittely toimitettaisiin joko välittömästi valmistelun yhteydessä tai lyhyessä määräajassa sen päätyttyä. Lakiehdotuksen mukaan valmistelun yhteydessä toimitettavassa pääkäsittelyssä ei tarvitsisi esittää uudelleen sitä oikeudenkäyntiaineistoa, joka on esitetty siinä tuomioistuimen istunnossa, jossa valmistelu on päättynyt.

Pääkäsittely olisi suullinen. Asianosaiset eivät saisi lukea oikeudenkäyntikirjelmiä, mutta he saisivat kuitenkin käyttää kirjallisia muistiinpanoja muistinsa tukemiseksi. Asianosaiset saisivat lisäksi lukea vaatimuksensa asiakirjasta. Suullisuus on tarpeen oikeudenkäynnin tehokkaan johtamisen ja keskitetyn yhtäjaksoisen käsittelyn varmistamiseksi. Se parantaa myös tuomioistuimen jäsenten mahdollisuuksia muodostaa selkeä kokonaiskuva asiasta pääkäsittelyssä.

Pääkäsittelyssä asianosaisten olisi esitettävä vaatimuksensa ja ilmoitettava käsityksensä vastapuolen vaatimuksista. Heidän olisi lisäksi perusteltava vaatimuksensa ja väitteensä sekä lausuttava siitä, mitä vastapuoli on esittänyt. Tämän jälkeen pääkäsittelyssä otettaisiin vastaan todistelu. Myös valmistelussa jo esitetyt kirjalliset todisteet olisi esitettävä tai esiteltävä uudelleen pääkäsittelyssä. Jos asianosaista kuullaan todistelutarkoituksessa, häntä olisi yleensä kuulusteltava ennen kuin muuta suullista näyttöä otetaan vastaan siitä kysymyksestä, mitä kuulustelu koskee. Todistelun jälkeen asianosaisten olisi esitettävä loppulausuntonsa.

Keskitetyn käsittelyn turvaamiseksi ehdotetaan, että pääkäsittely yleensä olisi peruutettava, jos asianosainen, jonka on oltava paikalla henkilökohtaisesti, jää pois tai käyttää asiamiestä. Samoin olisi meneteltävä, jos jonkun muun, kuten esimerkiksi todistajan henkilökohtainen läsnäolo on tarpeellinen ja tällainen henkilö on jäänyt pois taikka jos asian ottamiselle lopullisesti käsiteltäväksi on jokin muu este. Pääkäsittely voitaisiin kuitenkin esteestä huolimatta aloittaa, jos voidaan olettaa, ettei

asian käsittelyä sen vuoksi tarvitse lykätä taikka ettei asiassa ainakaan tarvitse toimittaa uutta pääkäsittelyä eikä lykkäyksestä aiheudu haittaa asian käsittelylle. Ehdotuksessa tarkemmin mainituista syistä voitaisiin myös poikkeuksellisesti ottaa vastaan todistelua, vaikka pääkäsittely peruutettaisiin. Sitä käsittelyä, jossa todistelua tällöin otettaisiin vastaan, ei kuitenkaan pidettäisi pääkäsittelynä.

Pääkäsittelyssä asiaa olisi käsiteltävä yhtäjaksoisesti, kunnes se voitaisiin ratkaista. Jos asiaa ei sen laajuuden vuoksi voitaisi käsitellä loppuun käsittelyn aloittamispäivänä, käsittely voitaisiin keskeyttää ja jatkaa sitä, mikäli mahdollista, perättäisinä päivinä. Jos asian käsitteleminen perättäisinä päivinä ei erityisestä syystä ole mahdollista, asiaa on käsiteltävä vähintään kolmena arkipäivänä viikossa.

Lykkääminen eroaa käsittelyn keskeyttämisestä siinä, että lykkäämisen syy on jokin muu kuin se, ettei asiaa ole ehditty käsitellä yhdessä käsittelytilaisuudessa. Ehdotuksen mukaan pääkäsittelyn lykkääminen olisi pääsääntöisesti kiellettyä. Lykkääminen olisi mahdollista ainoastaan silloin, kun se on välttämätöntä asianosaisen tai todistajan poissaolon vuoksi, kun pääkäsittelyn alkamisen jälkeen tuomioistuimen tietoon on tullut uusi tärkeä todiste, joka voidaan ottaa vastaan vasta myöhemmin, taikka jos tuomioistuin pitää asian lykkäämistä jonkin ennalta arvaamattoman seikan johdosta tai muusta tärkeästä syystä välttämättömänä.

Pääkäsittelyn keskittämisen turvaamiseksi lakiehdotukseen sisältyy säännös, jonka mukaan asiassa on toimitettava uusi pääkäsittely, jos pääkäsittely on yhden tai useamman kerran ollut lykättynä yhteensä yli 14 päivää. Siitä huolimatta, että pääkäsittely on ollut lykättynä yli 14 päivää, uutta pääkäsittelyä ei kuitenkaan tarvitse toimittaa, jos sitä asian laadun perusteella pidetään erityisestä syystä tarpeettomana ja jos pääkäsittelyn yhtäjaksoisuuden voidaan käsittelyn lykkäämisestä ja keskeyttämisestä huolimatta katsoa toteutuvan. Uusi pääkäsittely on kuitenkin pidettävä aina, kun pääkäsittely on ollut lykättynä yhteensä yli 45 päivää. Edellä mainittua 14 ja 45 päivän aikaa laskettaessa ei oteta huomioon sitä aikaa, jona pääkäsittely edellä mainituin tavoin on ollut keskeytyneenä.

Oikeudenkäynnin välittömyyden varmistamiseksi pääkäsittely olisi aina toimitettava uudelleen, jos tuomioistuimen jäsenelle on tullut este eikä tuomioistuin sen johdosta enää ole päätösvaltainen. Tuomioistuimen jäsenet eivät siten kesken pääkäsittelyn saa vaihtua.

Uudessa pääkäsittelyssä koko oikeudenkäyntiaineisto olisi esitettävä uudelleen. Myös todistelu olisi pääsääntöisesti otettava uudestaan vastaan. Jos todistelun uudelleen vastaanottaminen ei olisi mahdollista tai jos aikaisemmin esitetyllä todistelulla ei katsota olevan merkitystä asiassa, todistelusta tulisi ottaa selko aikaisemmassa pääkäsittelyssä laaditusta äänitteestä taikka asiakirjavihkosta.

Jos asianosainen asiassa, jossa sovinto on sallittu, vetoaisi vasta pääkäsittelyssä uuteen seikkaan tai todisteeseen, tuomioistuimen tulisi jättää tällainen seikka tai todiste ottamatta huomioon, jollei asianosainen saata todennäköiseksi, että hänen menettelynsä johtuu pätevästä syystä. Tällaisella järjestelyllä on pyritty varmistamaan, että asianosaiset valmistelussa todella tuovat esille kaikki heidän kannaltaan merkitykselliset seikat ja todisteet niin, että pääkäsittely voidaan toimittaa keskitetysti.

6.6. Poissaoloon tai laiminlyöntiin liittyvät seuraamukset

Asianosaisen poissaoloa tai muuta laiminlyöntiä koskevat säännökset ehdotetaan järjestettäviksi siten, että asiassa, jossa sovinto on sallittu, asianosaisen passiivisuudesta yleensä olisi seurauksena asian ratkaiseminen vastapuolen vaatimuksesta yksipuolisella tuomiolla. Tämä olisi mahdollista niin valmistelussa kuin pääkäsittelyssäkin. Sillä asianosaisella, jota vastaan yksipuolinen tuomio annettaisiin, olisi mahdollisuus niin kuin nykyisinkin hakea takaisinsaantia. Asiassa, jossa sovinto on sallittu, asian ratkaiseminen tuomiolla poisjääneen asianosaisen vahingoksi ei enää olisi mahdollista. Nykyiseen tilanteeseen verrattuna on myös huomattava, että asianosaiselle voitaisiin asettaa uhka asian ratkaisemisesta yksipuolisella tuomiolla myös silloin, kun hänelle asetetaan valmistelussa velvollisuus määräajassa antaa kirjallinen lausuma tuomioistuimelle. Lisäksi ehdotetaan, että asianosaisella on yksipuolisen tuomion asemesta oikeus tuomioon sen jälkeen, kun vastaaja on vastannut asiassa.

Asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu, tuomioistuimen velvollisuutena on huolehtia siitä, että asia tulee riittävän tarkasti ja yksityiskohtaisesti selvitetyksi. Tästä syystä vastaaja tulisi ehdotuksen mukaan yleensä velvoittaa saapumaan

sekä valmisteluun että pääkäsittelyyn sakon uhalla. Jos kantaja jäisi saapumatta tällaisen asian käsittelyyn taikka laiminlöisi muuten hänelle asetetun velvollisuuden, vastaajalla ei olisi kuitenkaan oikeutta vaatia asian ratkaisemista. Kantajan laiminlyönnin seurauksena olisi aina asian jättäminen sillensä.

Siinä tapauksessa, että molemmat asianosaiset ilman laillista estettä jäisivät pois asian käsittelystä tai muuten laiminlöisivät heille asetetun toimimisvelvollisuuden, riita-asia sen laadusta riippumatta yleensä olisi jätettävä sillensä.

Ehdotuksen pyrkimyksenä on lisätä asianosaisten velvollisuutta osallistua henkilökohtaisesti tuomioistuimen istuntoon tai myötävaikuttaa asian muun käsittelyn etenemiseen. Tämä on tarpeen, koska asianosaiset itse yleensä parhaiten tuntevat ne seikat ja olosuhteet, joilla asiassa on merkitystä. Tuomioistuimen kyselyoikeuden käyttäminen on monesti hankalaa tai mahdotonta, jos asianosainen itse ei ole saapuvilla. Heidän henkilökohtainen läsnäolonsa tuomioistuimessa luo siten tuomioistuimelle paremmat edellytykset asian selvittämiselle kuin siinä tapauksessa, että he ovat edustettuna asiamiesten välityksellä.

7. Uudistuksen edellyttämät muut muutokset

Riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn uudistaminen edellyttää tehtäväksi myös muita muutoksia oikeudenkäymiskaareen. Pääasiassa nämä muutokset johtuvat käsittelyn jakamisesta valmisteluun ja pääkäsittelyyn sekä pyrkimyksestä turvata välitön ja keskitetty pääkäsittely. Eräät oikeudenkäymiskaaren säännöksistä, jotka nyt koskevat sekä riita- että rikosasioita, on tässä yhteydessä muutettava koskemaan ainoastaan rikosasioita.

Menettelyn uudistamisen yhteydessä ehdotetaan täydennettäväksi myös käräjäoikeuden päätösvaltaisuutta riita-asioissa koskevia säännöksiä. Oikeudenkäymiskaaren 2 lukuun ehdotetaan otettavaksi nimenomainen säännös siitä, mitkä riita-asiat käsitellään erillisessä pääkäsittelyssä sellaisessa käräjäoikeuden kokoonpanossa, missä lautamiehet ovat mukana. Muissa erillisessä pääkäsittelyssä käsiteltävissä riita-asioissa käräjäoikeus olisi toimivaltainen, kun siinä on puheenjohtaja ja kaksi lainoppinutta jäsentä.

Riita-asian pääkäsittelyn välittömyys edellyttää, että pääkäsittelyssä esitetään koko oikeudenkäyntiaineisto. Sen vuoksi myös todistelu on pääsääntöisesti otettava vastaan pääkäsittelyssä. Mainitun pääsäännön ja siitä myönnetyt poikkeukset sisältävät säännökset ehdotetaan lisättäviksi todistelua koskevaan 17 lukuun. Tähän lukuun lisättäisiin samalla nykyisin laista puuttuvat säännökset kirjallisten todisteiden esittämisestä sekä asianosaisen kuulustelusta todistelutarkoituksessa muutoin kuin totuusvakuutuksen nojalla.

Väliintuloa riita-asioissa koskeva oikeudenkäymiskaaren 18 luku ehdotetaan uudistettavaksi kokonaisuudessaan. Samalla siihen lisättäisiin säännökset samassa oikeudenkäynnissä käsiteltävistä kanteista. Näillä säännöksillä pyritään turvaamaan yhdenmukainen ratkaisu samanlaisissa asioissa ja se, että toisiinsa liittyvät kysymykset tulevat ratkaistuiksi samassa yhteydessä. Joka tapauksessa kanteiden yhdessä käsitteleminen säästää asianosaisten ja tuomioistuinten työtä ja kustannuksia.

Ehdotuksessa on pyritty siihen, ettei kanteiden yhdistämistä tarkoittavia säännöksiä voitaisi käyttää oikeudenkäynnin pitkittämiseen. Sen vuoksi yhdistämistä koskevat vaatimukset tulisi esittää mahdollisimman aikaisessa käsittelyn vaiheessa. Jos vastaajan kantajaa vastaan nostama vastakanne, kolmannen henkilön nostama kanne toista tai kumpaakin asianosaista vastaan taikka asianosaisen nostama kanne kolmatta vastaan on esitetty tietyn aikarajan jälkeen, tuomioistuin voisi käsitellä kanteet erikseen, jos niiden yhdessä käsitteleminen ei käy haitatta päinsä.

8. Esityksen organisatoriset vaikutukset

Alioikeusuudistuksen organisatoriset vaikutukset perustuvat alioikeuksien yhtenäistämiseen ja kokoonpanon määräytymiseen asian perusteella, riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamiseen, sekä uudistuksen mahdollistamiin muihin toimenpiteisiin kuten esimerkiksi eri käräjäoikeuksien mahdollisiin tuomiopiirien yhtenäistämiseen.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle yleisten alioikeuksien yhtenäistämistä koskevaksi lainsäädännöksi on yksityiskohtaisesti selostettu alioikeuksien yhtenäistämisen organisatoriset vaikutukset.

Tässä esityksessä keskitytään lähinnä selostamaan riita-asian oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisen vaikutuksia. Täsmälliset koko uudistuksen vaikutukset tullaan arvioimaan valmisteltaessa hallituksen esitystä käräjäoikeuslaiksi. Kun alioikeuden kokoonpano ja riita-asioiden oikeudenkäyntimenettely on täsmällisesti määritelty, on vasta mahdollista tehdä riittävän yksityiskohtainen ja kattava ja siten mahdollisimman luotettava arvio ehdotuksen organisatorisista vaikutuksista.

Ehdotukseen oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 2 §:n muuttamisesta sisältyy ehdotus kolmen lainoppineen tuomarin kokoonpanon toimivallan määrittelemisestä riita-asioissa. Kuten jäljempänä tullaan selostamaan, kolmen lainoppineen jäsenen istuntoja tultaisiin pitämään verraten harvoin.

Lakimieskokoonpanon käyttöön ottaminen edellyttää, että tuomioistuimen käytettävissä on kolme vakinaista tuomaria. Vaikka tavoitteena on pidettävä sitä, että tuomiopiirit olisivat niin laajoja, että niissä olisi kolme vakinaista tuomaria, kaikkialla valtakunnassa ei sellaisen tavoitteen toteuttaminen ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista sen vuoksi, että tuomiopiiri tulisi asianosaisten ja tuomarin viranhoidon kannalta liian laajaksi.

Joka tapauksessa on välttämätöntä turvata lainsäädännöllä se, että jokainen käräjäoikeus voi tarvittaessa käsitellä riita-asian erillisessä pääkäsittelyssä vakinaisista tuomareista koostuvassa lakimieskokoonpanossa. Niihin tuomioistuimiin, joissa on vain kaksi vakinaista tuomaria, lakimieskokoonpano voitaisiin järjestää esimerkiksi siten, että tuomareille tai joillekin tuomareille asetetaan velvollisuus toimia tuomarina myös toisessa tuomioistuimessa sen käsitellessä riita-asioita. Käytännössä voitaisiin menetellä myös siten, että hovioikeus määrää jonkun esittelijöistään toimimaan tuomarina hovioikeuspiirin alueella olevan käräjäoikeuden lakimieskokoonpanossa. Joissakin tilanteissa lakimieskokoonpanon jäsenenä voisi toimia myös tuomioistuinharjoittelija harjoittelunsa loppuvaiheessa.

9. Uudistuksen vaikutukset tuomioistuinten ja asianosaisten kannalta

9.1. Nykyiset henkilökunta- ja asiamäärät

Henkilökuntamäärät

Vuoden 1988 alussa oli raastuvanoikeuksia 27. Tuomiokuntia oli 72, joissa toimi 147 kihlakunnanoikeutta. Näissä toimi kaikkiaan 469 lainoppinutta tuomaria. Tuomioistuinharjoittelua suorittavia lakimiehiä oli 229, kansliahenkilökuntaan kuuluvia 814 ja haastemiehiä 146.

	raastuvanoikeudet (27)	kihlakunnanoikeudet (147)
pormestarit ja kihlakunnantuomarit	27	72
oikeusneuvosmiehet ja käräjätuomarit	222	128
sivutoimiset oikeusneuvosmiehet	17	—
notaarit	11	218
lautamiehet	—	2 072[1)]
kunnallisneuvosmiehet	29 näistä 12 sivutoim.	
kansliahenkilökunta	348	466
haastemiehet	146 näistä 2 sivutoim.	

[1)] määrä on v. 1984 heinäkuuta

Maan väestöstä asui mainittuna aikana noin 3,0 miljoonaa asukasta kihlakunnanoikeuksien ja noin 1,8 miljoonaa asukasta raastuvanoikeuksien tuomiopiirin alueilla.

Asiamäärät

Seuraavasta taulukosta ilmenevät raastuvanoikeuksiin ja kihlakunnanoikeuksiin vuonna 1988 saapuneiden asioiden lukumäärät.

Rikosasiat	65 800
Riita-asiat	24 600[1)]
Hakemusasiat	53 250
Maksamismääräysasiat	130 066
Rangaistusmääräysasiat	294 170[2)]

Sakon muuntoasiat	21 638
Isyyden vahvistaminen	12 343
Perukirjojen rek.	50 032
Lainhuudatukset	101 658
Kiinnitykset	244 594
Rasitustodistukset	218 842

[1] Näiden lisäksi käsiteltiin alioikeuksien yhteydessä toimivissa kymmenessä asunto-oikeudessa 10 261 asiaa.

[2] Tieto v:lta 1987

Taulukossa mainituista asioista rikosasiat, riita-asiat, osa hakemusasioista ja sakon muuntoasiat käsitellään istunnossa. Vaikka alioikeuden kansliassa ratkaistavia asioita on lukumääräisesti eniten, alioikeusuudistuksen kannalta keskeisiä asioita ovat ne asiat, jotka käsitellään ja ratkaistaan istunnossa.

Esityksen liitteenä on maksamismääräysasioiden ja riita-asioiden lukumäärän kehitystä kuvaavat kuviot. Maksamismääräysasioiden lukumäärä on viimeisen kymmenen vuoden aikana yli kaksinkertaistunut. Samalla kuitenkin on todettava, että vuonna 1988 alioikeuksiin tulleiden maksamismääräysasioiden lukumäärä on vähentynyt noin 5 000 asiaa edelliseen vuoteen verrattuna.

Kun huomattava osa aikaisemmin riita-asioina käsitellyistä asioista avioliittolain muuttamisesta annetun lain perusteella muuttui hakemusasioiksi, on riita-asioiden lukumäärän kehitystä kuvaavasta kuviosta todettavissa, että riita-asioina käsiteltävien asioiden lukumäärä oli vuonna 1988 suunnilleen yhtä suuri kuin se oli vuonna 1960.

9.2. Alioikeuksien yhtenäistämisen henkilöstövaikutus

Edellä mainitussa hallituksen esityksessä eduskunnalle on todettu, että alioikeuksien yhtenäistäminen ei edellytä lainoppineiden tuomareiden lisäämistä. Pitemmän ajan kuluessa jouduttaneen alioikeuksien henkilöstörakennetta tasoittamaan eri alioikeuksien tarvetta vastaavaksi. Tarve henkilöstörakenteen tasoittamiseen johtuu yhtenäistämisen osalta lähinnä siitä, että nykyisin raastuvanoikeuksissa yleisesti käytössä oleva kolmen lainoppineen tuomarin kokoonpano oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisen jälkeen olisi harvinainen ja osittain siitä syystä, että kihlakunnanoikeuksia vastaavissa käräjäoikeuksissa olisi käytössä myös sellaisia tuomioistuimen kokoonpanoja, joissa on useampi kuin yksi lainoppinut jäsen.

9.3. Oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisen vaikutukset tuomioistuinten ja asianosaisten kannalta

Seuraavassa selostetaan, minkäsuuntaiset ovat oikeudenkäyntimenettelyä koskevan ehdotuksen eri yksityiskohtien vaikutukset alioikeuksien ja asianosaisten kannalta. Sen havainnollistamiseksi, miten menettelyuudistus tulee vaikuttamaan riita-asioiden käsittelyssä, selostetaan aluksi 1 päivänä toukokuuta 1987 voimaan tulleen hakemusasioiden käsittelyä yleisessä alioikeudessa koskevan lain vaikutusta hakemusasioiden käsittelyyn.

Ne menettelyperiaatteet, joita tässä esityksessä ehdotetaan noudatettaviksi riita-asioissa, ovat sanotun lain perusteella jo tietyssä määrin käytössä hakemusasioissa.

9.3.1. Aikaisemmin toteutetut uudistusehdotukset

Hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annetun lain perusteella ne hakemusasiat, jotka ennen lain voimaantuloa oli käsiteltävä istunnossa tuomioistuimen täysilukuisessa kokoonpanossa, on lain voimaantulon jälkeen ollut mahdollista käsitellä kirjallisessa yhden tuomarin käsittelyssä tuomioistuimen kansliassa taikka istunnossa, joka voidaan pitää yhden tuomarin kokoonpanossa tai tuomioistuimen täysilukuisessa kokoonpanossa.

Hakemusasioita ratkaistiin v. 1988

	kansliassa	yhden tuomarin istunnossa	tuomioismen täysilukuisessa istunnossa
tuomiokunnat	65 %	8 %	27 %
raastuvanoikeudet	65 %	27 %	13 %
koko maa	63 %	16 %	22 %

Kuten edellä olevasta taulukosta on todettavissa, raastuvanoikeudessa lähes 90 % hakemusasioista käsitellään muussa käsittelyssä kuin tuomioistuimen täysilukuisessa kokoonpanossa. Tuomiokuntien osalta vastaava luku on runsaat 70 %.

Tammikuun 1 päivänä 1988 tuli voimaan laki avioliittolain muuttamisesta (411/87). Sen perusteella puolisoiden avioliiton purkamista koskeva hakemus käsitellään hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annetun lain mukaisessa järjestyksessä. Siten noissakin asioissa sanotusta ajankohdasta alkaen on ollut mahdollista ottaa käyttöön kirjallinen käsittely ja asian käsitteleminen myös yhden tuomarin istunnossa.

Siltä osin kuin täysilukuisten istuntojen käyttäminen on vähentynyt, se on merkinnyt raastuvanoikeuksien osalta säästöä lainoppineiden tuomareiden työssä ja kihlakunnanoikeuksien osalta lautamiesten käytössä. Myös asianosaisille uudistus on merkinnyt säästöä ainakin silloin, kun asia on ratkaistu kirjallisen käsittelyn päätteeksi.

Tuomioistuimessa käsiteltävien riita-asioiden osalta hakemusasioiden käsittelyä yleisessä alioikeudessa koskeva laki yhdessä avioliittolain muuttamista koskevan lain kanssa on merkinnyt, kuten edellä on todettu, että tuomioistuimen istunnossa käsiteltävien riita-asioiden lukumäärä oli vuonna 1988 suunnilleen sama kuin vuonna 1960.

Hakemusasiain käsittelyä koskevan uudistuksen eräs tarkoitus oli, että asia käsiteltäisiin tuomioistuimessa sen laadun edellyttämällä tavalla ja että asian käsittelyyn silloin, kun siihen ei ole oikeusturvan kannalta estettä, voivat osallistua myös tuomioistuinharjoittelua suorittavat notaarit. Hakemusasioiden käsittelyä koskeva uudistus on jossain määrin lisännyt työtä tuomioistuimen kansliassa, mutta on vähentänyt alioikeuksien kokonaistyömäärää.

Asianosaisten kannalta toteutuneet hakemusasioiden käsittelyn uudistaminen ja avioliittolain muuttaminen ovat merkinneet huomattavaa työn ja kustannusten säästöä. Mahdollisuus hoitaa asiansa postitse kirjallisessa käsittelyssä on myös asianosaiselle istuntokäsittelyä halvempaa. Lisäksi se, että tuomioistuin huolehtii tiedoksiannosta avioliittolain mukaan käsiteltävissä asioissa, säästää asianosaisten työtä ja kustannuksia siihen verrattuna, että he itse huolehtisivat tiedoksiannosta. Kuten jäljempänä selostetaan, tiedoksiannosta huolehtimisen siirtyminen tuomioistuimelle ei välttämättä lisää tuomioistuinten työtä.

9.3.2. Riita-asian valmistelu ja pääkäsittely

Riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisella on myös tarkoitus järkeistää, samalla tavoin kuin hakemusasioiden osalta on jo toteutettu, riita-asiain menettely siten, että asiat käsiteltäisiin niiden laadun edellyttämällä tavalla. Toteutuessaan uudistus parantaa tuomioistuimen edellytyksiä ratkaista riitaiset ja vaikeat asiat sekä mahdollistaa käsittelyn keventämisen niissä asioissa, joissa se oikeusturvaa vaarantamatta on mahdollista.

Myös asianosaisten edun mukaista on, että yksinkertaiset asiat voidaan ratkaista nykyistä taloudellisemmin ja että vaikeiden ja riitaisten asioiden ratkaisemisen edellytyksiä parannetaan.

Riita-asian valmistelu

Ehdotuksen mukaan valmistelu alkaa kirjallisella haastehakemuksella. Vastaajaa kehotettaisiin vastaamaan kanteeseen kirjallisesti tai, jos suullisen vastauksen voidaan olettaa nopeuttavan asian käsittelyä, suullisesti istunnossa. Jos vastausta ei anneta asiassa, jossa sovinto on sallittu, siinä voidaan ehdotuksen mukaan on mahdollista antaa yksipuolinen tuomio.

Kuten liitteenä olevasta (liite 4) taulukosta voi havaita, velkasuhdetta ja irtainta omaisuutta koskevissa asioissa noin 70 %, huoneenvuokra-asioista noin 55 %, työ- ja palvelussuhdetta koskevista asioista noin 40 % sekä muista asioista noin 35 % on sellaisia asioita, joissa nykyisin annetaan yksipuolinen tuomio tai asia sovitaan, jää sillensä tai tutkimatta.

Suurin osa edellä mainituista asioista olisi sellaisia, että ne ratkaistaisiin ehdotuksen perusteella jo kirjallisessa valmistelussa. Kun sanottujen asioiden vuoksi ei tarvitsisi järjestää istuntoa ja kun sellaiset asiat voisi ratkaista tuomioistuimen lainoppinut jäsen yksin asiakirjojen perusteella tuomioistuimen kansliassa, ehdotuksesta aiheutuu huomattavaa työn säästöä sekä tuomioistuimelle että asianosaisille.

Suullinen valmistelu ja sen yhteydessä pidettävä pääkäsittely

Jos vastaaja on kirjallisessa valmistelussa kiistänyt kanteen tai jos on kysymys riita-asias-

ta, jossa sovinto ei ole sallittu, asian käsittelyä jatketaan suullisessa valmistelussa. Suullisessa valmistelussa asiaa valmistellaan siten, että se olisi mahdollista ratkaista yhdessä pääkäsittelyn istunnossa. Asia olisi mahdollista myös ratkaista valmistelussa tai valmistelun yhteydessä pidettävässä välittömässä pääkäsittelyssä. Suullisen valmistelun ja sen yhteydessä pidettävän pääkäsittelyn toimittaisi puheenjohtaja yksin.

Ehdotuksen perusteella suurin osa niistä riita-asioista, jotka ratkaistaan istunnossa, ratkaistaisiin yhden tuomarin toimittamassa suullisessa valmistelussa tai välittömästi valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä. Myös tältä osin ehdotus merkitsee nykyiseen verrattuna työn säästöä tuomioistuinten kannalta.

Erillinen pääkäsittely tuomioistuimen täysilukuisen kokoonpanon istunnossa

Erillisessä pääkäsittelyssä tuomioistuimen täysilukuisessa kokoonpanossa ratkaistaisiin riitainen asia, jota asianosaiset eivät ole pyytäneet ratkaistavaksi valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä. Ehdotuksen perusteella asia tultaneen ratkaisemaan erillisessä pääkäsittelyssä verraten harvoin. Esimerkiksi Ruotsissa, jossa on käytössä nyt ehdotettuun oikeudenkäyntimenettelyyn jossain määrin rinnastettava menettely, alle 5 % riita-asioista ratkaistaan erillisessä pääkäsittelyssä.

Ehdotuksen mukaan tuomioistuimen kokoonpano erillisessä pääkäsittelyssä määräytyy asian perusteella. Ehdotuksen mukaan perheoikeudelliset asiat ja huoneenvuokrasuhteesta johtuvat riita-asiat käsitellään lainoppineen puheenjohtajan ja kolmen lautamiehen muodostamassa kokoonpanossa. Muut riita-asiat käsitellään erillisessä pääkäsittelyssä kokoonpanossa, jossa on kolme lainoppinutta jäsentä.

Ehdotetun rajauksen mukaan niiden asioiden piiriin, joissa asian käsitteleminen lautamieskokoonpanossa saattaa tulla kysymykseen, kuuluu noin 70 % asioista. Vastaava luku lakimieskokoonpanon osalta on siten noin 30 %.

Asian käsitteleminen erillisessä pääkäsittelyssä tuomioistuimen täysilukuisessa kokoonpanossa ei lisää tuomioistuimen työtä verrattuna nykyisin tuomioistuimen täysilukuisessa kokoonpanossa toimitettavaan käsittelyyn. Sen sijaan asian ratkaisemiseen vaikuttavien seikkojen selvittäminen ja arvioiminen on tuomioistuimelle keskitetyn pääkäsittelyn jälkeen helpompaa kuin nykyisin useiden lykkäyskertojen jälkeen.

9.3.3. Tiedoksianto

Ehdotuksen mukaan tuomioistuin huolehtii tiedoksiannosta. Ehdotus on laadittu siten, että se ei edellytä tiedoksiantojen siirtämistä niitä nyt toimittavilta joidenkin muiden henkilöstöryhmien toimitettaviksi. Niissä tuomioistuimissa, joilla on käytettävissään haastemiehiä, haastemiehet voisivat toimittaa tiedoksiannon valitsemallaan, ehdotuksen mukaisella tavalla.

Kun tuomioistuin huolehtii tiedoksiannosta, tiedoksiannosta eri viranomaisille aiheutuva kokonaistyö vähenee ja sekin osaltaan mahdollistaa asian nopean käsittelyn.

Aikaisemmin huoneenvuokra-asioissa käytössä ollut postitse tapahtuva tiedoksianto otettaisiin ehdotuksen mukaan käyttöön muissakin riita-asioissa sekä hakemusasioissa. Tiedoksianto olisi henkilökohtaisesti toimitettavan haastetiedoksiannon lisäksi mahdollista toimittaa virkakirjeellä tiedoksisaajan palauttamaa vastaanottotodistusta vastaan tai postitse niin sanottuna saantitodistustiedoksiantona.

Ehdotus lisää postin käyttöä, mutta toisaalta helpottaa haastemiesten työtä. Lisäksi se lisätyö, mikä aiheutuu siitä, että tuomioistuimen haastemiehelle ja haastemiehen tuomioistuimelle toimitettavaksi tarkoittamat asiakirjat nykyisin täytyy toimittaa asianosaisen kautta, jää pois. Mahdollisuus toimittaa tiedoksi annettava asiakirja tuomioistuimesta suoraan haastemiehelle ja haastemiehen mahdollisuus toimittaa tiedoksi annettu asiakirja takaisin suoraan tuomioistuimelle itse asiassa vähentää postin käyttöä nykyisestä.

Tiedoksiantouudistuksen onnistumisen kannalta on tärkeätä sen toteuttaminen niin, että tiedoksiantoja toimittavat haastemiehet saavat riittävän korvauksen työstään. Sen jälkeen kun on tiedossa tiedoksiannosta aiheutuvat kustannukset, voidaan määritellä haastemaksun määrä, jolla sanotut kustannukset voidaan korvata.

Kuten edellä on todettu, tiedoksiannosta huolehtimisen siirtyminen tuomioistuimelle helpottaa myös asianosaisille asian käsittelystä aiheutuvaa työtä.

9.3.4. Pöytäkirja ja tuomio

Pöytäkirjaa ja tuomiota koskevia säännöksiä ehdotetaan riita-asioiden osalta muutettaviksi. Ehdotuksen tarkoitus on, että tältä osin työn painopiste siirtyisi pöytäkirjan laatimisesta erillisenä toimituskirjana annettavan tuomion valmistelemiseen ja laatimiseen.

Siltä osin kuin asia ratkaistaan kirjallisessa valmistelussa, pöytäkirjan laatiminen jää tietenkin kokonaan pois ja tarpeelliset merkinnät tehdään jutun asiakirjoihin. Suullisessa valmistelussa pöytäkirjan laatiminen on tärkeätä muun muassa sen vuoksi, että pääkäsittelyssä ei saa vedota seikkaan tai selvitykseen, johon ei ole vedottu valmistelussa.

Pääkäsittelyn pöytäkirja voitaisiin laatia hyvin yksinkertaiseksi sen vuoksi, että tuomio annetaan pääkäsittelyssä välittömästi ilmi tulleen, eikä pääkäsittelystä laaditun pöytäkirjan, perusteella. Pääkäsittelyn pöytäkirjaan tulisi vain lyhyt maininta vaatimuksista ja vastauksista sekä asiassa vastaanotetusta todistelusta.

Suullinen todistelu äänitettäisiin ja tallennettaisiin äänitteellä. Äänite voitaisiin antaa kuunneltavaksi ja se voitaisiin pyynnöstä pyytäjän kustannuksella saattaa kirjalliseen muotoon.

Äänitteelle tapahtuva tallentaminen on nykyistä pöytäkirjaamista huomattavasti luotettavampaa, yksinkertaisempaa ja halvempaa. Äänitteiden avulla myös muutoksenhakutuomioistuimella on nykyistä paremmat mahdollisuudet arvioida, onko alioikeus arvioinut oikein sille esitetyn todistelun.

Ehdotus todistelun äänittämisestä edellyttää äänityslaitteiden hankkimista niihin tuomioistuimiin, joissa niitä vielä ei ole.

Ehdotusta valmisteltaessa on lähdetty siitä, että tuomioistuimen lainoppineella jäsenellä tulisi olla istunnossa apuna pöytäkirjanpitäjä, joka avustaisi pöytäkirjan laatimisessa ja muissa käsittelyyn liittyvissä teknisissä tehtävissä. Silloin kun pöytäkirjaaminen on yksinkertaista, pöytäkirjanpitäjänä voisi toimia tuomioistuimen kansliahenkilökuntaan kuuluva. Sen sijaan esimerkiksi suullisessa valmistelussa voi olla tarkoituksenmukaista, että pöytäkirjan laatimisessa avustaa lainopillisen koulutuksen saanut henkilö.

Siitä huolimatta, että pöytäkirjanpitäjä olisi istunnossa mukana, ei järjestely nykyiseen verrattuna lisäisi paljonkaan pöytäkirjaamisesta aiheutuvaa työtä sen vuoksi, että huomattava osa niistä asioista, joissa nykyisin laaditaan pöytäkirja, ratkaistaisiin kirjallisessa valmistelussa pöytäkirjaa laatimatta. Jos istunnossa pöytäkirjanpitäjänä käytetään sellaista henkilöä, joka nykyisinkin vastaa pöytäkirjan saattamisesta lopulliseen muotoon, järjestelyn ei tarvitse lisätä pöytäkirjaamisesta aiheutuvaa työtä nykyiseen verrattuna.

Erilliseksi asiakirjaksi laadittava tuomio on asianosaisen, täytäntöönpanijan ja muutoksenhakutuomioistuimen kannalta nykyistä pöytäkirjaan sisältyvää päätöstä selkeämpi ja helpommin ymmärrettävä. Tuomion perustelemisen korostaminen on tärkeää sen vuoksi, että siten asianosaisen on helpompi ymmärtää, miksi tuomioistuin on ratkaissut asian toisin, kuin hän on esittänyt ja mihin hänen mahdollisessa muutoksenhakemuksessaan on kiinnitettävä huomiota.

9.3.5. Summaarinen menettely

Summaarista menettelyä koskeva ehdotus on uudistuksen tärkeä osa. Esimerkiksi saatavan perintää koskevassa asiassa on nykyisin käytettävissä kolme vaihtoehtoista menettelyä: varsinainen oikeudenkäynti, lainhakumenettely ja maksamismääräysmenettely. Tuomioistuinten ja asianosaisten kannalta on tärkeätä, että käytännössä huomattavan usein sattumanvaraisesti käyttöön otettavien vaihtoehtoisten menettelyjen määrää voidaan vähentää ja lakiin otettavin säännöksin voidaan turvata se, että kutakin asiaa varten on aina käytössä tarkoituksenmukaisin menettelymuoto.

Myös asianosaisen kannalta on helpompaa ja tarkoituksenmukaisempaa, että hänellä on useiden vaihtoehtoisten menettelymuotojen asemesta käytettävissä yksi menettelymuoto, jossa asian käsittely määräytyy sen laadun mukaan. Siten vältytään esimerkiksi niiltä erehdyksiltä, että riidaton ja selvä asia pannaan tarpeettomasti vireille varsinaisessa oikeudenkäynnissä ja riitainen asia summaarisessa menettelyssä. Voimassa olevan lain mukaan asia tulee saattaa vireille uudelleen varsinaisessa oikeudenkäynnissä, jos se on riitautettu summaarisessa menettelyssä. Ehdotuksen mukaan uutta vireillepanoa ei tarvita, vaan asian käsittely riitauttamisen jälkeen jatkuu valmistelussa ja sen jälkeen tarvittaessa pääkäsittelyssä.

Ehdotuksen mukaan ulosotonhaltijoiden lakkauttamisen johdosta tuomioistuimen käsiteltäväksi siirtyisivät[1])

lainhakuasiat	11 934
häätö	1 321
turvaamistoimet	1 014
muu virka-apu	*450*
yht.	14 719

[1]) v. 1988 saapuneiden asioiden lukumäärä.

Tuomioistuimelle siirtyvien asioiden määrä ei ole kovin suuri,jos sitä vertaa niihin rinnastettaviin maksamismääräysasioihin, joita vuonna 1987 oli noin 135 000.

Kirjallisen valmistelun summaarista menettelyä koskevat säännökset on pyritty laatimaan sellaisiksi, etteivät ne työllistä tuomioistuinta enempää kuin esimerkiksi nykyinen maksamismääräysmenettely. Summaarista menettelyä varten on tarkoitus ottaa käyttöön erityinen haastehakemuslomake ja haastemaksu on tarkoitus määrätä summaarisissa asioissa erilaisiksi kuin muissa riita-asioissa. Siten tuomioistuimelle ei aiheudu erityistä vaivaa summaaristen asioiden erottelemisesta muista asioista.

Siitä huolimatta, että ehdotukseen sisältyy myös summaarisen menettelyn osalta puutteellisen hakemuksen täydentämistä koskeva säännös, ei puutteellisen hakemuksen täydentämisestä esimerkiksi maksamismääräysmenettelyyn verrattuna voi aiheutua lisätyötä. Myös silloin kun maksamismääräystä ei voida puutteellisen tai virheellisen hakemuksen johdosta nykyisin vahvistaa, maksamismääräyshakemus palautetaan ilmoituksin hakemuksen puutteellisuudesta tai virheellisyydestä.

Nykyisin summaarisessa menettelyssä osa asioista jää sillensä, esim. lainhakuasioissa 16 % (vuonna 1987 2 091) ja maksamismääräysasioissa n. 28 % (vuonna 1986 36 680, niistä vastustamisen jälkeen 7 608).

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos on tutkinut vuonna 1989 lainhakumenettelyä (95/1989) ja maksamismääräysmenettelyä (98/1989) velan perinnässä. Esimerkiksi maksamismääräysmenettelyn osalta tutkimuksessa todetaan, että suurin osa tiedoksiannon epäonnistumisesta maksamismääräysmenettelyssä, josta raukeaminen usein johtuu, johtuu velallisen muutosta tai tuntemattomasta osoitteesta. Aivan tarkkaa selvitystä raukeamisen kaikista syistä ei ole saatavissa. Myöskään ei ole täsmällistä tietoa siitä, kuinka moni rauenneista asioista on saatettu uudelleen käsiteltäviksi.

Todennäköisesti osa asioista raukeaa sen vuoksi, että tiedoksiantovaiheessa todetaan vastaajista annetut osoitetiedot virheellisiksi ja että asia on saatettu väärän tuomioistuimen käsiteltäväksi. Osa sillensä jäämisistä johtunee siitä, että hakija ei tarvitse enää päätöstä asiassa sen vuoksi, että esimerkiksi velallinen on jo maksanut velkansa. Summaarista menettelyä koskevat säännökset on pyritty laatimaan sellaisiksi, että nykyisin sillensä jäävät asiat eivät ehdotettavassa menettelyssä aiheuta tuomioistuimelle tarpeetonta lisätyötä. Esimerkiksi silloin kun havaitaan, että asia on pantu vireille väärässä tuomioistuimessa, asia jätetään ehdotuksen mukaan heti tutkimatta.

Ehdotusta valmisteltaessa on ollut esillä, että summaarisessa menettelyssä käsiteltävissä asioissa ei haasteen tiedoksiantoa voitaisi toimittaa sijaistiedoksiantona, kuuluttamalla eikä myöskään ulkomailla. Jos tällöin tiedoksiannon vastaanottajaa ei summaarisessa menettelyssä tavattaisi, tuomioistuin voisi antaa tiedoksiannon asianosaisen itsensä huolehdittavaksi uhalla, että asia muutoin jää sillensä. Kun summaarinen menettely on tarkoitettu nopeaksi, joustavaksi ja helpoksi menettelyksi yksinkertaisissa asioissa, voitaisiin edellä selostetulla tavalla välttää se, että käsittely ei tarpeettomasti hidastuisi eikä ilman asianosaisen tahtoa myöskään muodostuisi itse riidan kohteen arvoa kalliimmaksi.

Tällainen järjestely aiheuttaisi kuitenkin tuomioistuimelle ja asianosaiselle tarpeetonta lisätyötä muun muassa sen vuoksi, että edellä selostetut tiedoksiantotavat olisivat käytettävissä silloin, kun samassa asiassa toimitettaisiin tuomioistuimelle oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 2 §:n mukainen täydellinen hakemus. Lisäksi järjestely edellyttäisi useaan kertaan tapahtuvaa yhteydenpitoa tuomioistuimen ja asianosaisten välillä. Myöskään ulos- otonhaltijan luona nykyisin noudatettavissa edellä mainituissa summaarisissa menettelyissä ei tiedoksiantotapojen käyttöä ole rajoitettu. Kun ehdotusta valmisteltaessa on lisäksi katsottu tarkoituksenmukaiseksi säilyttää maksamismääräysmenettely voimassa tiedoksiannon osalta juuri edellä selostetulla tavalla rajoitettuna, ei ole pidetty perusteltuna rajoittaa käytettävissä olevia tiedoksiantotapoja silloin, kun asia käsitellään oikeudenkäymiskaaren 5 luvun tarkoittamassa summaarisessa menettelyssä.

Käyttöön otettavaksi ehdotetuilla haastemaksuilla ja ratkaisumaksuilla pyritään turvaamaan se, että hakija ilmoittaa tuomioistuimelle, jos hän ei tarvitse asiassa päätöstä ja peruuttaa hakemuksensa. Kun asia vastaajan kiistämisen johdosta siirtyy kirjallisesta valmistelusta suulliseen valmisteluun, hakija joutuu maksamaan summaarisen menettelyn haastemaksun ja tavallisen menettelyn haastemaksun välisen erotuksen ja ratkaisumaksun, joka on korkeampi kuin summaarisessa kirjallisessa valmistelussa.

Summaarisen menettelyn osalta ehdotetut säännökset voisivat hyvin korvata nykyisen maksamismääräysmenettelyn. Ehdotetut säännökset mahdollistaisivat vähäistä rahasaamista koskevissa asioissa maksamismääräysmenettelyä halvemman ja yksinkertaisemman sekä asianosaisten että tuomioistuinten kannalta paremman menettelyn.

Maksamismääräyslakia ei kuitenkaan ehdoteta tässä yhteydessä kumottavaksi sen vuoksi, että on pidetty tarkoituksenmukaisena vertailla käytännössä ehdotetun summaarisen menettelyn ja maksamismääräysmenettelyn kustannuksia ja niistä aiheutuvaa työtä.

9.3.6. Hakemusasiat

Kihlakunnanoikeuksissa yhden tuomarin istuntoja ei ole järjestetty yhtä paljon kuin raastuvanoikeuksissa. Tämä johtuu osaksi siitä, että hakemusasioissa istunnot on järjestettävä säännönmukaiselle istuntopaikalle. Hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annetun lain 3 §:ään ehdotetaan otettavaksi uusi 3 momentti, jonka mukaan yhden tuomarin istunto hakemusasioissa voidaan pitää käräjäoikeuden kansliapaikkakunnalla silloinkin, kanslia sijaitsee tuomiopiirin ulkopuolella. Ehdotettu muutos ilmeisesti lisää yhden tuomarin istuntoja hakemusasioissa myös nykyisiä kihlakunnanoikeuksia vastaavissa käräjäoikeuksissa.

Hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annetun lain 3 §:n 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että asia on käsiteltävä istunnossa ainoastaan silloin, kun jotakuta on kuultava henkilökohtaisesti. Toteutuessaan uudistus vähentää istuntojen pitämisen tarvetta sen vuoksi, että asiaa ei enää ehdotuksen tultua voimaan, tarvitse käsitellä alioikeuden istunnossa pelkästään siitä syystä, että jollekin asianosalliselle varataan asiassa tilaisuus tulla kuulluksi. Tämäkin uudistus helpottaa tuomioistuimille ja asianosaisille hakemusasian käsittelystä aiheutuvaa työtä.

Ehdotetut muutokset merkitsevät käsittelyn yksinkertaistumisen myötä säästöä myös asianosaisille.

9.3.7. Yleisen alioikeuden suoritteista perittävistä maksuista

Esityksessä ehdotetaan yleisen alioikeuden, maistraatin ja julkisen notaarin suoritteista perittävistä maksuista annettua asetusta muutettavaksi liitteessä olevasta asetusluonnoksesta ilmenevällä tavalla. Ehdotuksen mukaan luovuttaisiin riita-asioissa käsittelykerralta perittävästä käsittelymaksusta. Ehdotuksen mukaan otettaisiin käyttöön haastemaksu, joka olisi summaarisessa menettelyssä pienempi kuin muussa menettelyssä, mutta kuitenkin suurempi kuin maksamismääräysmenettelyssä muun muassa sen vuoksi, että ehdotetussa summaarisessa menettelyssä tuomioistuin huolehtii tiedoksiannosta. Sen lisäksi otettaisiin käyttöön ratkaisumaksu, jonka suuruus määräytyisi sillä perusteella, missä käsittelyvaiheessa ratkaisu annetaan. Haastemaksun suorittaminen olisi asian käsittelemisen edellytys ja ratkaisumaksu perittäisiin toimituskirjan toimittamisen yhteydessä. Ehdotuksen tarkoituksena on yksinkertaistaa tuomioistuimille maksujen perimisestä aiheutuvaa työtä.

Maksujen suuruus määritellään myöhemmin yleisen alioikeuden, maistraatin ja julkisen notaarin suoritteesta perittävien maksujen perusteista annetun lain (285/87) perusteella sen jälkeen, kun on arvioitu uudistuksen kustannusvaikutukset tuomioistuimelle.

9.3.8. Tiivistelmä

Kuten hallituksen esityksessä eduskunnalle yleisten alioikeuksien yhtenäistämistä koskevaksi lainsäädännöksi on todettu, alioikeuksien kokoonpanojen yhtenäistäminen ja oikeudenkäyntimenettelyn uudistaminen vaikuttavat yhdessä alioikeuksien tuomareiden, lautamiesten, notaarien, syyttäjäviranomaisten ja kansliahenkilökunnan tehtäviin sekä pitemmän ajan kuluessa heidän lukumäärään.

Ehdotettavalla alioikeusuudistuksella pyritään oikeudenkäyntimenettelyn parantamiseen, alioikeuksien työskentelyolosuhteiden kehittämiseen ja alioikeuksien tehokkuuden turvaamiseen. Samalla pyritään luomaan myös sellainen menettelymuoto, joka ottaa huomioon asianosaisten oikeudenkäynnille asettamat vaatimukset ja mahdollistaa heidänkin kannaltaan tarkoituksenmukaisen asioiden käsittelemisen.

10. Esityksen taloudelliset vaikutukset

10.1. Nykyiset kustannukset

Alioikeuksien valtiolle vuonna 1988 aiheutuneet kokonaismenot olivat oikeusministeriön hallinnonalalla noin 285 miljoonaa markkaa. Tähän sisältyvät palkkausmenot, muut kulutusmenot ja kaluston hankintamenot. Palkkausmenojen osuus oli 234 miljoonaa markkaa. Lautamiehistä kunnille aiheutuneet menot, jotka eivät sisälly edellä mainittuihin kokonaismenoihin, ovat vuosittain noin 22—24 miljoonaa markkaa.

Niistä maksuista, joita asianosaiset maksavat asioidessaan alioikeudessa, kertyi valtiolle tuloja noin 136 miljoonaa markkaa.

10.2. Arvio ehdotuksen kustannusvaikutuksista

Tässä esityksessä ei ole vielä mahdollista esittää täsmällistä arviota alioikeusuudistuksen vaikutuksesta alioikeuksissa tarvittavan henkilökunnan lukumäärään ja kustannuksiin. Riittävän luotettavan arvion tekeminen edellyttää uudistuksen vaikutusten arvioimista tuomioistuimittain. Tuomioistuimittain tapahtuneen arvion jälkeen on mahdollista laskea kokonaiskustannusvaikutus.

Tuomioistuimittain tapahtuva arviointityö on varsin laaja ja se on tarkoituksenmukaista toteuttaa vasta siinä vaiheessa, kun uudistettavan oikeudenkäyntimenettelyn yksityiskohdat ovat varmistuneet ja eri kokoonpanot täsmällisesti määritelty.

Tarkoituksenmukaisimmaksi onkin osoittautunut täsmällisen ehdotuksen vaikutusten arvioimisen tekeminen valmisteltaessa hallituksen esitystä käräjäoikeuslaiksi. Arvion luotettavuuden turvaamiseksi se tulee valmistella yhdessä tuomioistuinlaitoksen edustajien kanssa.

Edellä selostetun ehdotuksen vaikutusten arvioinnin perusteella on jo kuitenkin mahdollista tehdä johtopäätöksiä, minkäsuuntaiset ehdotuksen kustannusvaikutukset ovat.

Kuten edellä, selostettaessa ehdotusta tuomioistuimen toiminnan kannalta ehdotuksen eri osien osalta, on todettu, ehdotus ei lisää riita-asioiden käsittelemisestä tuomioistuimelle aiheutuvaa työtä, vaan päinvastoin, huomattavassa osassa asioita vähentää sitä.

Siitä huolimatta, että riitaisiin ja vaikeisiin asioihin ehdotetaan nykyistä perusteellisempaa käsittelyä, ei niiden käsittelemisestä nykyiseen tuomioistuimen täysilukuisen kokoonpanon istunnossa tapahtuvaan käsittelyyn verrattuna aiheudu lisätyötä. Tämä johtuu myös siitä, että erillisen pääkäsittelyn istuntoja käräjäoikeuden täysilukuisessa kokoonpanossa tultaneen toimittamaan verraten harvoin.

Uudistus ehdotetaan toteutettavaksi siten, ettei se edellytä alioikeuksien henkilökunnan kokonaismäärän lisäämistä.

Kuten edellä on selostettu, hallituksen esityksessä eduskunnalle yleisten alioikeuksien yhtenäistämistä koskevaksi lainsäädännöksi on todettu, että pitemmän ajan kuluessa jouduttaneen alioikeuksien henkilöstörakennetta tasoittamaan eri alioikeuksien tarvetta vastaavaksi. Tarve henkilöstörakenteen tasoittamiseen johtuu yhtenäistämisen osalta lähinnä siitä, että nykyisin raastuvanoikeuksissa yleisesti käytössä oleva kolmen lainoppineen tuomarin kokoonpano oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisen jälkeen olisi erittäin harvinainen ja osittain siitä syystä, että kihlakunnanoikeuksia vastaavissa käräjäoikeuksissa olisi käytössä myös sellaisia tuomioistuimen kokoonpanoja, joissa on useampi kuin yksi lainoppinut jäsen.

Jo nyt toteutuneiden uudistusten johdosta on lisäksi todettavissa, että alioikeuksissa on siirtynyt työtehtäviä istuntomuotoisesta käsittelystä kansliakäsittelyyn. Tältä osin jo aikaisemmat uudistukset ovat lisänneet työtä kansliassa ja kansliatyövoiman tarvetta. Kuten edellä on selostettu, myös nyt käsiteltävänä olevan esityksen perusteella siirtyisi työtä istunnosta tuomioistuimen kansliaan.

Jatkovalmistelun aikana tulee kiinnittää huomiota siihen, millä tavalla tuomioistuinten henkilöstörakennetta tulee muuttaa vastaamaan kokoonpanojen yhtenäistämisestä sekä

istuntojen vähenemisestä ja kansliatyön lisääntymisestä aiheutuneita muutoksia.

11. Esityksen yhteys muihin uudistuksiin

Alioikeuksien uudistaminen tullaan toteuttamaan useilla eri lainsäädäntöhankkeilla. Eduskunta on vuonna 1987 hyväksynyt alioikeuksien ja niiden tuomareiden nimitysjärjestelmän yhtenäistämistä tarkoittavat lait (354 ja 637/87).

Nyt eduskunnalle annettu esitys ja tähän esitykseen liittyvät myöhemmin eduskunnalle annettavat esitykset turvaamistointa koskevien säännösten uudistamisesta, oikeudenkäymiskaaren sekä eräiden muiden lakien tiedoksiantoa koskevien säännösten muuttamisesta riita-asioissa sekä pöytäkirjaa ja tuomiota koskevien säännösten uudistamisesta riita-asioissa muodostavat alioikeusuudistuksen toisen vaiheen. Kaikki edellä mainitut esitykset muodostavat kiinteän kokonaisuuden. Eri esityksiin sisältyviä lakiehdotuksia ei voida muuttaa ottamatta huomioon muutosten vaikutusta muihin lakiehdotuksiin.

Lakiehdotusten sisällyttämiseen eri esityksiin on päädytty sen vuoksi, että siten on helpompi hahmottaa oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisen laaja kokonaisuus.

Oikeudenkäyntimenettelyn uudistamiseen liittyy myös oikeusministeriön asettaman työryhmän erikseen hallituksen esityksen muotoon valmistelema ehdotus oikeudenkäyntikuluja koskevan oikeudenkäymiskaaren 21 luvun muuttamiseksi. Tuo ehdotus on tarkoitus saattaa voimaan samanaikaisesti alioikeusuudistuksen kanssa.

Seuraavaksi tullaan valmistelemaan hallituksen esitys käräjäoikeuslaiksi. Laki sisältäisi säännökset käräjäoikeuden hallinnosta ja viroista. Käräjäoikeuslain valmisteleminen on mahdollista eduskunnan hyväksyttyä edellä mainittuihin esityksiin sisältyvät ehdotukset, jolloin käräjäoikeuden tehtävät on riittävän täsmällisesti määritelty.

Koko alioikeusuudistus on tarkoitus saattaa voimaan samanaikaisesti erikseen lailla. Sanottua voimaantulolakia koskevaan esitykseen tullaan sisällyttämään ehdotus uudistuksen voimaantuloajankohdasta, ehdotetun uudistuksen edellyttämistä muutoksista muuhun lainsäädäntöön ja tarpeelliset siirtymäsäännökset.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Oikeudenkäymiskaari

1 luku. Yleisistä tuomioistuimista

8 §. Pykälään ehdotetaan tehtäväksi oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta annetun lain (354/87) mukaiset muutokset tuomareiden nimikkeiden ja tuomioistuinten osalta. Kun käräjäjärjestelmästä on jo luovuttu ja kun käräjäoikeuden puheenjohtajan valan vannominen hovioikeudessa tuskin koskaan aiheuttaa käytännössä ongelmia, pykälää ehdotetaan myös siten muutettavaksi, että laamannin ja käräjätuomarin on vannottava tuomarinvala hovioikeudessa ja lautamiehen käräjäoikeudessa.

2 luku. Päätösvaltaisuudesta

1 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös käräjäoikeuden täysilukuisesta kokoonpanosta riita- ja rikosasioissa. Pykälään ehdotetaan otettavaksi myös säännös siitä, mitkä asiat käsitellään erillisessä pääkäsittelyssä siinä käräjäoikeuden kokoonpanossa, missä lautamiehet ovat mukana, sekä mitkä sellaisessa käräjäoikeuden kokoonpanossa, jossa on kolme lainoppinutta tuomaria.

Pykälän *1 momentin* säännös on rikosasioiden osalta asiallisesti samanlainen kuin vastaava 1 § eduskunnan edellä mainitussa laissa oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta.

Riita-asioiden osalta ehdotusta valmisteltaessa on jouduttu kiinnittämään erityisesti huomiota siihen, että erillisessä pääkäsittelyssä tuomioistuimen täysilukuisessa kokoonpanossa tultaisiin todennäköisesti ratkaisemaan huo-

mattavan vähän asioita. Asiat kuitenkin olisivat keskimääräistä selvästi vaikeampia ja riitaisempia.

Oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan, sellaisena kuin se on edellä mainitussa laissa, käräjäoikeus on päätösvaltainen, kun siinä on puheenjohtaja ja kolme lautamiestä (*lautamieskokoonpano*). Saman luvun 3 §:ssä säädetään, että riita-asiassa käräjäoikeus on, sen mukaan kuin lailla säädetään, päätösvaltainen myös, kun siinä on puheenjohtaja ja kaksi lainoppinutta jäsentä (*lakimieskokoonpano*).

Sanotun lain hallituksen esityksen perusteluissa on todettu, että koska riita-asiat ovat varsin erilaisia, on perusteltua, että osa riita-asioista ratkaistaisiin kokoonpanossa, johon kuuluu luottamusmiehiä, ja että osa voitaisiin ratkaista kolmen lainoppineen tuomarin kokoonpanossa.

Monissa riita-asioissa luottamusmiesten osallistumiselle asian käsittelemiseen on tärkeä merkitys. Tällaisia asioita ovat mainittujen perusteluiden mukaan esimerkiksi perhe- ja perintöoikeudelliset asiat, huoneenvuokrasuhteesta johtuvat riita-asiat, työoikeudelliset asiat ja kuluttajansuojaan liittyvät riita-asiat. Näissä asioissa luottamusmiehillä on hyvät edellytykset punnita erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja keskenään ja siten täysipainoisesti vaikuttaa päätöksentekoon.

Samojen perustelujen mukaan eräissä riita-asioissa ratkaistavat kysymykset ovat taas ensisijaisesti oikeudellisia tai muuten sellaisia, että lainopillista koulutusta vailla olevilla luottamusmiehillä ei ole riittäviä edellytyksiä itsenäisesti määritellä kantaansa niiden ratkaisemiseen. Nämä asiat ovat usein niin mutkikkaita ja vaativia, että on pidetty tarpeellisena, että käräjäoikeudessa tällaiset asiat voitaisiin ratkaista kolmen lainoppineen tuomarin kokoonpanossa.

Eduskunnan hyväksymään lakiin sisältyvän 3 §:n mukaan säännös lakimieskokoonpanosta säätämisestä erillisellä lailla johtuu hallituksen esityksen perusteluiden mukaan siitä, että siten voidaan riittävän yksityiskohtaisesti määritellä lakimieskokoonpanossa käsiteltävät asiat.

Tätä ehdotusta valmisteltaessa on erillistä lakia parempana pidetty sitä, että käräjäoikeuden eri kokoonpanojen toimivalta on säännelty keskitetysti oikeudenkäymiskaaren 2 luvussa. Sellainen vaihtoehto on erillistä lakia selkeämpi ja myös asianosaisten kannalta havainnollisempi.

Alioikeusuudistusta valmistelleen työryhmän ehdotuksessa (Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 8/1985) ehdotettiin riita-asian erillisen pääkäsittelyn kokoonpano määriteltäväksi siten, että lueteltaisiin ne riita-asiat, jotka tulisi käsitellä lakimieskokoonpanossa. Lausunnonantajien suuri enemmistö piti sellaista määrittelytapaa kuitenkin huonona ja epäselvänä (Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 15 /1985). Lautamieskokoonpanon ja lakimieskokoonpanon toimivalta tulisi määritellä selkeästi ja siten, että samalla turvataan mahdollisimman yhdenmukainen oikeuskäytäntö. Sen vuoksi toimivallan määrittely ei voi sisältää myöskään harkinnanvaraisia säännöksiä.

Edellä mainituista syistä lautamieskokoonpanon ja lakimieskokoonpanon toimivalta ehdotetaan määriteltäväksi siten, että laissa luetellaan ne asiat, jotka on käsiteltävä käräjäoikeuden lautamieskokoonpanossa. Tämän vuoksi ehdotetaan pykälän 1 momenttia muutettavaksi siten, että se saatetaan koskemaan käräjäoikeuden täysilukuista kokoonpanoa ainoastaan rikosasioissa.

Pykälän *2 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi säännös niistä riita-asioista, jotka on tuomioistuimen erillisessä pääkäsittelyssä käsiteltävä kokoonpanossa, jossa on puheenjohtaja ja kolme lautamiestä.

Momentin *1—5 kohdan* mukaan käräjäoikeus on päätösvaltainen lautamieskokoonpanossa ensinnäkin silloin, kun on kysymys perheoikeudellisesta asiasta. Näitä ovat ehdotuksen mukaan yhteiselämän lopettamista, avioeroa ja puolison elatusta koskeva asia, lapsen huoltoa, tapaamisoikeutta ja elatusta koskeva asia, isyyden vahvistamista ja kumoamista koskeva asia, lapseksiottamista koskeva asia sekä holhouslaissa tarkoitettu asia. Nämä asiat ovat sellaisia, että lautamiesten osallistuminen niiden ratkaisemiseen on perusteltua.

Momentin *6 kohdan* mukaan lautamieskokoonpanossa on käsiteltävä myös huoneenvuokrasuhteesta johtuva riita-asia. Säännös tarkoittaa niitä käräjäoikeuksia, joissa ei ole asunto-oikeuksia. Johdonmukaisena ratkaisuna ehdotusta valmisteltaessa on pidetty sitä, että maallikot osallistuvat huoneenvuokra-asioiden ratkaisemiseen myös noissa käräjäoikeuksissa.

Toisin kuin edellä mainitussa alioikeusuudistusta valmistelleen työryhmän ehdotuksessa, tässä esityksessä ei ehdoteta työoikeudellisia ja kuluttajansuojaa koskevia riita-asioita käsiteltäviksi käräjäoikeuden sellaisessa kokoonpanossa, jossa lautamiehiä on mukana. Tämä johtuu ensinnäkin siitä, että sanottujen asioiden piiri ei aina ole kovin helposti rajattavissa. Lisäksi on todettava, että vaikka noissa asioissa lautamiesten osallistumista asian käsittelyyn voitaisiin puoltaa, ne säännönmukaisesti ovat oikeudellisesti varsin vaikeita asioita silloin, kun ne on siirretty erillisessä pääkäsittelyssä tuomioistuimen täysilukuisessa kokoonpanossa ratkaistaviksi.

2 §. Pykälään ehdotetaan siirrettäviksi edellä mainitun eduskunnan hyväksymän lain 1 §:n 2 ja 3 momenttia vastaavat säännökset. Momentteihin sisältyvät säännökset mahdollisuudesta ottaa käräjäoikeuteen lisäjäsen tai käsitellä asia säännönmukaista suppeammassa kokoonpanossa. Riita-asioissa noudatettavaa oikeudenkäyntimenettelyä uudistettaessa on eräänä tärkeänä lähtökohtana pidetty sitä, että asian ratkaisemiseen voi osallistua ainoastaan sellainen tuomioistuimen jäsen, joka on ollut mukana koko pääkäsittelyn ajan. Momentteihin sisältyvät säännökset mahdollistavat tietyissä tilanteissa pääkäsittelyn jatkamisen tuomioistuimen jäsenelle tulleesta esteestä huolimatta, ilman että asiaa tarvitsee käsitellä uudelleen tuomioistuimen täydennetyssä kokoonpanossa.

Pykälän *1 momentti* sisältää säännöksen siitä, että käräjäoikeudessa voi olla 1 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa asioissa lisäksi toinen lainoppinut jäsen tai neljäs lautamies. Päätös momentissa tarkoitetun laajemman kokoonpanon käyttämisestä voitaisiin tehdä valmistelussa. Riita-asioissa mahdollisuus kokoonpanon laajentamiseen on tarpeen lähinnä sen vuoksi, että pääkäsittelyä ei tarvitsisi toimittaa uudelleen, jos jollekin tuomioistuimen jäsenistä on tullut este.

Pykälän *2 momentti* sisältää säännöksen siitä, että jos lautamiehelle on tullut este riita-asian pääkäsittelyn aloittamisen jälkeen, käräjäoikeus on päätösvaltainen, vaikka lautamiehiä kolmen asemesta on ainoastaan kaksi.

3 §. Pykälässä ehdotetaan, että muussa kuin 1 §:ssä tarkoitetussa asiassa käräjäoikeus on päätösvaltainen, kun siinä on kolme lainoppinutta jäsentä. Pykälässä määritellään siten lakimieskokoonpanon toimivalta riita-asian erillisessä pääkäsittelyssä. Myös ne hakemusasiat, joita hakemusasioiden käsittelystä annetun lain perusteella ei ratkaista yhden tuomarin käsittelyssä ja joita 1 §:n perusteella ei käsitellä lautamieskokoonpanossa, käsiteltäisiin ja ratkaistaisiin tässä pykälässä tarkoitetussa lakimieskokoonpanossa.

Ehdotetun rajauksen mukaan niiden asioiden piiriin, joissa asian käsitteleminen lautamieskokoonpanossa saattaa tulla kysymykseen, kuuluu noin 70 % asioista. Vastaava luku lakimieskokoonpanon osalta on siten noin 30 %. Käytännössä täysilukuisen käräjäoikeuden istuntoja tultaneen pitämään varsin harvoin.

Ehdotuksen mukaan lakimieskokoonpano ei olisi käytössä rikosasioissa. Ehdotusta valmisteltaessa on lähdetty siitä, että rikosasiat, koska niissä on aina kysymys myös teon rangaistavuuden arvioimisesta ja rangaistuksen määräämisestä, ovat, silloin kun ei ole kysymys 6 §:ssä tarkoitetuista rikosasioista, sellaisia, että niiden käsittelemiseen tulee myös lautamiesten osallistua. Silloin kun rikosasiassa on esitetty sellainen yksityisoikeudellinen vaatimus, että se erikseen käsiteltävänä riita-asiana tutkittaisiin lakimieskokoonpanossa, tuomioistuin voi oikeudenkäymiskaaren 14 luvun 9 §:n perusteella erottaa asian sellaisen osan riita-asian käsittelystä säädetyssä järjestyksessä käsiteltäväksi erilliseksi asiaksi, jolloin asia tarvittaessa voitaisiin käsitellä lakimieskokoonpanossa.

Lakimieskoonpanon käyttöön ottaminen edellyttää, että tuomioistuimen käytettävissä on kolme vakinaista tuomaria. Vaikka tavoitteena on pidettävä sitä, että tuomiopiirit olisivat niin laajoja, että niissä olisi kolme vakinaista tuomaria, kaikkialla valtakunnassa ei sellaisen tavoitteen toteuttaminen ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista sen vuoksi, että tuomiopiiri tulisi asianosaisten ja tuomarin viran hoidon kannalta liian laajaksi. Lakimieskokoonpanossa tultaneen istuntoja varsinkin pienemmissä tuomioistuimissa toimittamaan niin harvoin, ettei yksinomaan sen vuoksi ole tarpeellista ottaa jokaiseen käräjäoikeuteen kolmea vakinaista tuomaria.

Joka tapauksessa on välttämätöntä turvata lainsäädännöllä se, että jokainen käräjäoikeus voi tarvittaessa käsitellä riita-asian erillisessä pääkäsittelyssä vakinaisista tuomareista koostuvassa lakimieskokoonpanossa. Tämän kysymyksen ratkaisemiseksi on olemassa useampia vaihtoehtoja. Niissä tuomioistuimissa, joissa

on vain kaksi vakinaista tuomaria, pykälässä tarkoitettu lakimieskokoonpano voitaisiin järjestää esimerkiksi siten, että tuomareille tai joillekin tuomareille asetetaan velvollisuus toimia tuomarina myös toisessa tuomioistuimessa sen käsitellessä riita-asioita. Toinen vaihtoehto voisi olla se, että hovioikeus määrää jonkun esittelijöistään toimimaan tuomarina hovioikeuspiirin alueella olevan käräjäoikeuden lakimieskokoonpanossa. Siitä huolimatta, että lainsäädännössä tulee turvata mahdollisuus muodostaa jokaisessa käräjäoikeudessa lakimieskokoonpano vakinaisista tuomareista, käytännössä joissakin tilanteissa lakimieskokoonpanon jäsenenä voisi toimia myös tuomioistuinharjoittelija harjoittelunsa loppuvaiheessa.

Säännösehdotukset lakimieskokoonpanon järjestämisestä eräissä tuomioistuimissa tullaan ottamaan myöhemmin annettavaan käräjäoikeuslakia koskevaan ehdotukseen.

Ehdotuksen 6 luvun 1 §:n 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, milloin tässä pykälässä tarkoitetussa kokoonpanossa aloitettua pääkäsittelyä ei tarvitse toimittaa uudelleen jäsenelle tulleen esteen vuoksi.

4 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös niiden tilanteiden varalta, että asia esimerkiksi kanteen supistumisen vuoksi muuttuu toisenlaiseksi. Silloin kun asian käsitteleminen käräjäoikeuden täysilukuisessa kokoonpanossa on aloitettu, pykälän mukaan se kokoonpano, joka käsittelyn on aloittanut, voi jatkaa käsittelyn loppuun saakka, siitä huolimatta, että asia muuttuu sellaiseksi, että asia 1 tai 3 §:n perusteella olisi käsiteltävä toisenlaisessa kokoonpanossa. Asian siirtäminen kokoonpanosta toiseen ja käsittelyn aloittaminen sen vuoksi uudelleen aiheuttaisi tuomioistuimelle ja asianosaisille lisäkustannuksia, ilman perusteltua aihetta.

Pykälään ehdotetaan otettavaksi lisäksi säännös siitä, että asian käsittelyä saadaan jatkaa siinä kokoonpanossa, missä se on aloitettu, vaikka samassa oikeudenkäynnissä 18 luvun säännösten nojalla yhdistetään käsiteltäväksi myöhemmin vireille tullut mainitun 1 tai 3 §:n nojalla toisenlaisessa kokoonpanossa käsiteltävä kanne. Siten esimerkiksi myöhemmin vastakanteena nostettu huoneenvuokrasaatavaa koskeva kanne voidaan tämän pykälän nojalla käsitellä yhdessä alkuperäisen velkomuskanteen kanssa kolmen lainoppineen tuomarin kokoonpanossa, jos kanteet 18 luvun säännösten nojalla yhdistetään käsiteltäviksi samassa oikeudenkäynnissä.

5 §. Oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta annetun lain 2 §:n mukaan riita-asian valmistelussa ja sen yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä käräjäoikeudessa on vain puheenjohtaja. Ehdotetussa laissa puheenjohtajalla tarkoitetaan tuomioistuimen lakimiesjäsentä. Säännös ehdotetaan otettavaksi 5 §:n 1 momenttiin sillä tavoin muutettuna kuin momentin 2 ja 3 kohdasta sekä 2 momentista ilmenee.

Käräjäoikeuden käsittelymuotoja olisi ehdotuksen mukaan kaikkiaan neljä: valmistelu, valmistelun yhteydessä pidettävä pääkäsittely, erillinen pääkäsittely sekä selvityksen vastaanottaminen pääkäsittelyn peruuttamisen johdosta ehdotuksen 6 luvun 8 §:n perusteella taikka todisteen vastaanottaminen muutoin pääkäsittelyn ulkopuolella 17 luvun muutettavaksi ehdotettujen säännösten perusteella.

Pykälän *1 momentin 1 kohta* vastaa voimassa olevaa 2 §:ää. Momentin *2 kohtaan* ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että käräjäoikeudessa on vain puheenjohtaja myös silloin, kun otetaan vastaan todistelua pääkäsittelyn ulkopuolella. Mahdollisuus todisteen vastaanottamiseen pääkäsittelyn ulkopuolella yhden tuomarin käsittelyssä johtuu siitä, että pääkäsittelyn ulkopuolella vastaan otettu todiste on 17 lukuun otettavaksi ehdotetun 8 e §:n perusteella otettava tarvittaessa uudelleen vastaan pääkäsittelyssä. Säännös ei olisi ehdotuksen 2 momentin mukaan kuitenkaan ehdoton.

Momentin *3 kohtaan* ehdotetaan otettavaksi säännös käräjäoikeuden kokoonpanosta silloin, kun se käsittelee erikseen erillisen ehdotuksen 7 luvun mukaista turvaamistointa koskevaa asiaa. Turvaamistoimesta päättäminen on summaarista ja nopeaa käsittelyä eikä sen vuoksi voida pitää tarkoituksenmukaisena, että erillisenä asiana käsiteltävästä turvaamistoimesta päätettäisiin tuomioistuimen täysilukuisessa kokoonpanossa. Sen vuoksi momentin 3 kohdassa ehdotetaan, että käsiteltäessä erikseen turvaamistointa koskevaa asiaa käräjäoikeudessa on vain puheenjohtaja.

Silloin kun turvaamistointa koskeva kysymys on käsiteltävänä tuomioistuimessa yhdessä pääasian kanssa, tuomioistuimen kokoonpano määräytyy pääasian mukaan. Useimmiten turvaamistointa koskeva hakemus tällöin tultaneen esittämään jo valmistelussa.

Momentin *4 kohtaan* ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että käräjäoikeudessa on vain

puheenjohtaja käsiteltäessä konkurssi- ja akordiasiaa. Säännös ehdotetaan otettavaksi pykälään siltä varalta, että konkurssi- ja akordimenettelyä ei muuteta ennen tässä esityksessä ehdotetun lain voimaantuloa. Konkurssi- ja akordiasian käsittelemiselle tuomioistuimen täysilukuisessa kokoonpanossa ei ole perusteltua tarvetta. Joka tapauksessa saattaa osoittautua tarpeelliseksi, että konkurssi- ja akordiasian käsittelyyn tehdään ainakin joitain muutoksia jo ennen kuin nyt ehdotettu laki tulee voimaan.

Pykälän *2 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi poikkeussäännös 1 momentin 2 kohdan säännöksestä. Momentissa ehdotetaan, että käräjäoikeus voi ottaa vastaan todistelua pääkäsittelyn ulkopuolella myös täysilukuisessa kokoonpanossa. Siitä huolimatta, että todistelu otetaan vastaan pääkäsittelyn ulkopuolella, saattaa joskus olla tarkoituksenmukaista, että sen vastaan ottamiseen osallistuvat kaikki tuomioistuimen jäsenet. Esimerkiksi silloin kun tuomioistuin toimittaa katselmuksen ehdotuksen 17 luvun 56 a §:n perusteella ennen pääkäsittelyä sen vuoksi, että katselmuksen kohteena olevaa esinettä ei voida säilyttää pääkäsittelyn aloittamiseen saakka, saattaa olla tärkeää, että kaikki tuomioistuimen jäsenet voivat osallistua katselmukseen. Lisäksi silloin kun todiste otetaan vastaan pääkäsittelyn peruuttamisesta huolimatta, saattaa joskus olla tarkoituksenmukaista ottaa todiste vastaan käräjäoikeuden täysilukuisessa kokoonpanossa.

6 ja 7 §. Pykäliin ehdotetaan otettaviksi säännökset yhden tuomarin istunnosta rikosasioissa annetun lain mukaisesti siten muutettuina, että ne kihlakunnan ja raastuvanoikeuden asemesta koskevat käräjäoikeutta.

Lisäksi 6 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että yhden tuomarin istunnon toimivaltaa laajennetaan sellaisiin rikosasioihin, joiden pykälässä tarkoitettu enimmäisrangaistus on yksi vuosi kuusi kuukautta vankeutta. Tällöin yhden tuomarin istunnossa voitaisiin tuomita sakkorangaistus myös niistä omaisuusrikoksista, joiden enimmäisrangaistusta hallituksen esityksessä eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi (hall.es. 66/1988 vp.) ehdotetaan alennettavaksi sanottuun yhteen vuoteen kuuteen kuukauteen vankeutta.

Toisin kuin voimassa olevassa laissa, pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että kokoonpano määräytyy niiden seikkojen perusteella, jotka syytteessä on mainittu. Muutos perustuu korkeimman oikeuden ehdotuksesta antamaan lausuntoon. Asian määrääminen oikeaan kokoonpanoon on ehdotuksen perusteella helpompaa sen vuoksi, että tuomioistuin ei viran puolesta joudu ottamaan huomioon asiassa ilmeneviä seikkoja ennen kuin asian käsittely tuomioistuimessa on alkanut.

8—10 §. Lukuun ehdotetaan sellaisinaan otettaviksi 8—10 §:ksi eduskunnan hyväksymässä edellä mainitussa laissa oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta olevat luvun 5—7 §:t.

4 luku. Hovioikeudesta

Oikeudenkäymiskaaren 8 luku *Hovioikeudesta* ehdotetaan sellaisenaan siirrettäväksi oikeudenkäymiskaaren 4 luvuksi. Luvun siirtäminen aikaisemmaksi on välttämätöntä sen vuoksi, että esimerkiksi 5 ja 6 lukuun ehdotetaan otettaviksi oikeudenkäyntimenettelyä käräjäoikeudessa koskevia säännöksiä.

5 luku. Riita-asian vireillepano ja valmistelu

Haastehakemus

1 §. Pykälän *1 momentin* mukaan kanne riita-asiassa nostetaan käräjäoikeuden kansliaan toimitettavalla kirjallisella haastehakemuksella. Pykälän 1 momentin säännös vastaa oikeudenkäymiskaaren 11 luvun voimassa olevaa 2 §:n 1 momenttia.

Ehdotuksen 9 luvun 3 §:n nojalla haastehakemus saadaan toimittaa käräjäoikeudelle myös postitse tai lähetin välityksellä noudattaen soveltuvin osin eräiden asiakirjojen lähettämisestä tuomioistuimelle annetun lain (248/65) säännöksiä.

Pykälän *2 momentti* sisältää säännöksen asian vireilletuloajankohdasta ja siitä, milloin valmistelu alkaa. Vireilletuloajankohdan määritteleminen on tärkeää sen vuoksi, että asian vireilläoloon tuomioistuimessa liittyy eräitä vaikutuksia. Vireilletulon ajankohdan sääntelememinen on tärkeätä myös sen vuoksi, että eräät asiat on saatettava tuomioistuimen käsiteltäviksi määräajassa. Esimerkiksi velkojan on nostettava velkomiskanne laillista takaajaa vastaan vuonna 1873 annetun takausasetuksen 3 §:n perusteella 12 kuukauden kuluessa siitä,

kun päävelallisen varattomuus on säädetyin tavoin todettu. Kuolinpesän osakkaan on nostettava pesänjakajan toimittamaa perinnönjakoa koskeva moitekanne muita pesänosakkaita vastaan perintökaaren (40/1965) 23 luvun 10 §:n 1 momentin perusteella kuuden kuukauden kuluessa jaon toimittamisesta.

Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun voimassa olevan 19 §:n mukaan asia tulee vireille haasteen tiedoksi antamisella vastaajalle. Nyt käsiteltävänä olevan pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että asia tulee vireille, kun haastehakemus saapuu 1 momentissa tarkoitetun tuomioistuimen kansliaan. Haastehakemusta ei siis, toisin kuin hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annetun lain mukaista hakemusta, voida antaa tuomioistuimelle istunnossa.

Vireilletuloajankohdan siirtämiselle haasteen tiedoksi antamisen ajankohdasta siihen ajankohtaan, jolloin haastehakemus on toimitettu tuomioistuimen kansliaan, on useita eri syitä. Asian käsitteleminen tuomioistuimessa alkaa ehdotuksen mukaan itse asiassa jo haastehakemuksen käsittelemisestä. Tuomioistuin voi ehdotuksen mukaan pyytää asianosaista täydentämään puutteellista haastehakemustaan (5 §), tai ratkaista asian vastausta pyytämättä (6 §). Ehdotetun järjestelmän kannalta nykyistä järjestelmää johdonmukaisempana on pidettävä sitä, että edellä mainitut ratkaisut katsotaan tehdyksi asian ollessa tuomioistuimessa vireillä. Säännös asian vireille tulosta silloin, kun hakemus on toimitettu tuomioistuimelle, sisältyy myös hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annetun lain 7 §:ään sekä oikeudenkäynnistä huoneenvuokra-asioissa annetun lain (650/73) 12 §:ään.

Vireilletuloajankohdan siirtäminen siihen ajankohtaan, jolloin haastehakemus on toimitettu tuomioistuimelle, sopii myös erillisen ehdotuksen 11 lukuun *Tiedoksiannosta oikeudenkäynnissä ja haasteesta rikosasiassa* otettavaksi ehdotettujen säännösten kanssa. Ehdotettujen säännösten mukaan tuomioistuin pääsääntöisesti huolehtisi myös haasteen tiedoksiantamisesta. Tiedoksiantaminen tapahtuisi tuomioistuimen valitsemalla tavalla; useimmiten postitse saantitodistusta tai tiedoksisaajan tiedoksiantajalle lähettämää vastaanottotodistusta vastaan.

Vireilletulon ajankohdan sääntely ehdotetulla tavalla merkitsee sitä, että asia voi olla vireillä tuomioistuimessa, vaikka vastapuoli ei ole siitä tietoinen. Erityisesti silloin, kun on kysymys kanteesta, joka on nostettava määrätyssä ajassa, ehdotettu sääntely parantaa kantajan oikeusturvaa. Vastaaja, joka nykyisin piileksimällä tai matkustamalla, vaikkapa ulkomaille, on voinut tosiasiallisesti estää haasteen tiedoksiannon määräajassa, ei ehdotetun muutoksen jälkeen enää voisi sanotulla tavalla pyrkiä estämään kantajaa saamasta asiaa tuomioistuimen tutkittavaksi.

Ehdotuksesta ei kuitenkaan seuraa se, että yleinen saamisen vanhentumisaika katsottaisiin keskeytetyksi sillä, että asia on tullut pykälän mukaisesti vireille tuomioistuimessa. Yleinen saamisen vanhentumisen katkaiseminen edellyttää edelleen, kuten nykyisinkin, pääsääntöisesti sellaista maksuvaatimusta tai -muistutusta, joka on tullut velallisen tietoon. Lisäksi yleisen vanhentumisen katkaisee velkojan maksuvaatimusta koskeva ilmoitus viranomaiselle, silloin kun velallista ei tavata tai hänen olinpaikkansa on tuntematon, sekä täytäntöönpanotoimet, jotka saamisen perimiseksi kohdistetaan velalliseen.

Pykälän 2 momentin mukaan valmistelu alkaa silloin, kun haastehakemus saapuu tuomioistuimen kansliaan. Tästä johtuu, että myös kaikki ne toimenpiteet, jotka liittyvät haastehakemuksen tarkastamiseen, ovat osa riita-asian valmistelua.

2 §. Tämä ja seuraava pykälä sisältävät säännökset 1 §:ssä tarkoitetun haastehakemuksen sisällöstä. Nykyiset haastehakemuksen sisältöä koskevat säännökset ovat oikeudenkäymiskaaren voimassa olevan 11 luvun 3 §:ssä.

Pykälän *1 momentin 1 kohdan* mukaan haastehakemuksessa on ilmoitettava kantajan yksilöity vaatimus. Kantajan vaatimus on oikeudenkäynnin perusta. Vaatimuksen tulee olla niin yksilöity, että siitä käy ilmi, minkälaisen tuomion hakija haluaa asiassa annettavaksi. Vaatimuksesta tulee, kuten voimassa olevankin lain mukaan, käydä esimerkiksi ilmi, pyydetäänkö jonkun velvoittamista johonkin tai jonkin olotilan vahvistamista tai muuttamista.

Momentin *2 kohdan* mukaan haastehakemuksessa on ilmoitettava yksityiskohtaisesti ne seikat, joihin vaatimus perustuu. Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun voimassa olevan 3 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan hakijan on ilmoitettava ne seikat, joihin hän perustaa vaatimuksensa. Sanotun lainkohdan perusteella haastehakemuksessa on ilmoitettava ne välit-

tömästi asiaan vaikuttavat tosiseikat, joiden olemassaolosta hakija katsoo seuraavan, että hänen vaatimuksensa on oikeutettu. Lisäksi ainakin tärkeimmät välilliset perusteet tulisi ilmoittaa jo haastehakemuksessa. Yksittäistapauksesta riippuu, mitkä nämä tosiseikat kulloinkin ovat.

Vaatimuksen perusteena olevien seikkojen ilmoittaminen on välttämätöntä, jotta riitaiset ja riidattomat kysymykset voidaan erottaa toisistaan. Välittömästi vaatimuksen perusteena olevien seikkojen ilmoittaminen on tärkeätä myös sen vuoksi, että niiden valossa joudutaan harkitsemaan muun muassa asiassa mahdollisesti myöhemmin tapahtuvan kanteen muuttamisen tai täydentämisen sallittavuutta.

Ehdotuksen mukaan vaatimuksen perusteet tulisi ilmoittaa nykyistä yksityiskohtaisemmin. Yksityiskohtaisella selonteolla niistä seikoista, joihin vaatimus perustuu, tarkoitetaan lähinnä sitä, että haastehakemuksesta tulisi käydä asiaan vaikuttavilta osin kokonaisuudessaan ilmi se tapahtumain kulku, jonka seurauksena on hakijan vaatimus. Tällöin ei kuitenkaan, kuten ei nykyisinkään, edellytettäisi oikeudellisten perusteiden ilmoittamista.

Haastehakemuksessa tulisi vaatimuksen ja sen perusteluiden, silloin kun se on mahdollista, vastata suunnilleen sitä tasoa, kuin niiden oikeudenkäymiskaaren voimassa olevan 14 luvun 1 §:n perusteella tulee olla kanteen kehittämisen jälkeen. Ehdotus takaisi sen, että tuomioistuin ja vastaaja jo haastehakemuksesta saavat riittävän yksityiskohtaisen tiedon hakijan vaatimuksesta ja sen perusteista. Tällöin vastaajan mahdollisuudet antaa riittävän seikkaperäinen vastaus paranevat.

Momentin *3 kohdan* mukaan haastehakemuksessa tulee ilmoittaa ne todisteet, jotka kantaja aikoo esittää, sekä mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen. Todisteella tarkoitetaan tässä kohdassa suullisen ja kirjallisen todisteen lisäksi todisteena käytettävää esinettä. Vastaavaa säännöstä ei sisälly nykyisiin haastehakemusta koskeviin säännöksiin.

Usein riitakysymys ja sen selvittämiseksi tarvittava todistelu on kantajan tiedossa jo haastehakemusta laadittaessa. Silloin kun vastaajan suhtautuminen on epäselvä tai kun kantaja ei muusta syystä vielä tiedä, mihin todisteluun hän tulee nojautumaan, todistetta ei ehdotuksen mukaan haastehakemuksessa tarvitse mainita.

Todisteiden ilmoittaminen haastehakemuksessa on omiaan sekä tuomioistuimen että asianosaisten kannalta helpottamaan ja nopeuttamaan asian käsittelyä. Vastaaja voi vastauksessaan tarkemmin ottaa kantaa kantajan vaatimuksiin ja niiden perusteisiin, kun hänellä on tiedossa, mitä todisteita kantajalla on käytettävänään ja mitä hän niillä aikoo näyttää toteen. Samasta syystä vastaajalla on myös paremmat mahdollisuudet arvioida, mitä vastatodisteita hänen ehkä tulee esittää.

Käsiteltävänä olevan kohdan mukaan ei riitä, että kantaja ilmoittaa, mitä todisteita hän tulee esittämään. Hänen täytyy myös ilmoittaa, mitä hän haluaa kullakin todisteella näyttää toteen. Tällöin ei riitä yleinen maininta siitä, että "todistelulla aiotaan näyttää kanne toteen". Sen sijaan on ilmoitettava se konkreettinen ja asian ratkaisemisen kannalta merkityksellinen seikka, joka todisteella aiotaan näyttää toteen, esimerkiksi "sopimuksen syntymisajankohta" tai "suullisen sopimuksen sisältö".

Momentin *4 kohdan* mukaan oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskeva vaatimus olisi tehtävä jo haastehakemuksessa, jos kantaja pitää sitä aiheellisena. Korvausvaatimus olisi tehtävä sen varalta, että asia ratkaistaan suoraan haastehakemuksen mukaisesti asianosaisia enempää kuulematta. Jos kantaja ei ole haastehakemuksessa tehnyt korvausvaatimusta sanottujen kulujen osalta, hänellä olisi mahdollisuus tehdä se myöhemmin valmistelussa tai pääkäsittelyssä, jos asian käsittely jatkuu. Lisäksi hänellä, käsittelyn jatkuessa, on tietenkin mahdollisuus pyytää kulujen korvaamista myös siltä osin kuin ne ylittävät hänen haastehakemuksessaan mainitsemansa oikeudenkäyntikulut.

Momentin *5 kohdan* mukaan haastehakemuksessa olisi ilmoitettava, millä perusteella tuomioistuin on toimivaltainen asiassa, jos toimivalta ei muutoin ilmene haastehakemuksesta tai siihen liitetyistä asiakirjoista. Yleensä tuomioistuimen toimivalta käynee ilmi niistä seikoista, jotka muuten esitetään haastehakemuksessa, esimerkiksi vastaajan kotipaikka tai se kiinteistö, mitä riita koskee. Jos tuomioistuimen toimivalta on riippuvainen sellaisesta seikasta, joka ei suoraan käy ilmi haastehakemuksesta, se tulisi käsiteltävänä olevan kohdan mukaan ilmoittaa haastehakemuksessa. Sellainen seikka voi olla esimerkiksi rahasaamista koskevassa riita-asiassa asianosaisten oikeuspaikkaa koskeva sopimus.

Tuomioistuimen toimivaltaa koskevat säännökset sisältyvät oikeudenkäymiskaaren voimassa olevaan 10 lukuun. Osa toimivaltaa koskevista säännöksistä on ehdottomia ja sellaisia, että tuomioistuimen on otettava ne huomioon viran puolesta. Osa taas on tahdonvaltaisia eli sellaisia, että tuomioistuin voi ottaa ne huomioon vain, jos asianosainen on tehnyt niitä koskevan väitteen. Silloin kun vastaaja jää tuomioistuimeen saapumatta, tuomioistuimen on otettava viran puolesta huomioon myös sellaiset oikeudenkäynnin edellytykset, jotka ovat olleet tahdonvaltaisia. Näin tapahtuisi silloinkin, kun vastaaja jättää antamatta häneltä pyydetyn mukaisen vastauksen. Ilman lakiin otettavaa erityistä säännöstäkin sillä seikalla, että vastaaja, joka ei ole antanut häneltä pyydettyä vastausta, on haastamisen yhteydessä saanut tietoonsa kantajan ilmoituksen siitä, millä perusteella tuomioistuin hänen mielestään on toimivaltainen, on merkitystä arvioitaessa sitä, joutuuko kantaja esittämään selvitystä tuomioistuimen toimivallasta silloin, kun on kysymys alunperin tahdonvaltaisesta oikeudenkäynnin edellytyksestä.

Pykälän *2 momentin* mukaan haastehakemuksessa on edellä selostetun lisäksi ilmoitettava tuomioistuimen nimi, asianosaisten nimet, ammatit ja kotipaikat, asianosaisten tai heidän laillisen edustajansa taikka asiamiehensä ja todistajan tai muun kuultavan puhelinnumero sekä postiosoite, johon asiaa koskevat ilmoitukset voidaan lähettää. Jos kantaja ei tiedä vastaajan osoitetta, hänen on ilmoitettava, mitä hän on tehnyt osoitteen selvittämiseksi.

Puhelinnumeron ilmoittaminen edistää asian joustavaa käsittelyä. Esimerkiksi silloin, kun tiedoksiannon vastaanottaja on oikeushenkilö, tuomioistuimelle tulee toimittaa ote kaupparekisteristä, josta voidaan tarkistaa, kenelle tiedoksianto on toimitettava. Vastaavalla tavalla tulee menetellä esimerkiksi silloin, kun asianosaisena oikeudenkäynnissä on konkurssipesä. Jotta tiedoksianto saataisiin toimitettua mahdollisimman nopeasti, saattaa kirjelmässä joskus olla syytä ilmoittaa muukin osoite, esimerkiksi työpaikka, josta asianomainen voidaan tavoittaa.

Jos kantaja ei tiedä vastaajan osoitetta, haastehakemuksessa on momentin mukaan lisäksi ilmoitettava, mitä kantaja on tehnyt osoitteen selvittämiseksi. Tämä ilmoitus on tärkeä sen turvaamiseksi, että kantaja todella pyrkii selvittämään vastaajan osoitteen. Ilmoituksen perusteella tuomioistuimen on lisäksi helpompi ratkaista, mihin toimenpiteisiin sen tulee ryhtyä. Jos tuomioistuin kantajan ilmoituksen perusteella vakuuttuu esimerkiksi siitä, että vastaajan asuinpaikka on tuntematon, tuomioistuin voi toimittaa tiedoksiannon kuuluttamalla.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös haastehakemuksen allekirjoittamisesta.

Haastehakemuksen allekirjoittamista koskeva säännös sisältyy nykyisin 11 luvun voimassa olevan 3 §:n 2 momenttiin. Momentissa ehdotetaan, että haastehakemuksen tulee olla asianosaisen tai, jollei hän itse ole kirjelmää laatinut, sen laatijan allekirjoittama. Ehdotuksen mukaan kirjelmän laatijan on samalla ilmoitettava ammattinsa ja asuinpaikkansa.

3 §. Pykälän *1 momentissa* ehdotetaan, että haastehakemukseen on liitettävä se asiakirja, johon kantajan vaatimus perustuu, alkuperäisenä tai jäljennöksenä. Lisäksi haastehakemukseen on momentin mukaan liitettävä ne kirjalliset todisteet, joihin kantaja vetoaa. Asiakirja, johon vedotaan todisteena, voi olla esimerkiksi kauppakirja tai vuokrasopimus. Vaatimuksen perusteen sisältävän tai todisteena käytettävän asiakirjan liittäminen haastehakemukseen poistaisi väärinkäsityksen mahdollisuuden ja helpottaisi vastaajan vastauksen antamista.

Silloin, kun vaatimus perustuu juoksevaan velkakirjaan, vekseliin tai shekkiin, tulisi se ehdotuksen 14 §:n 3 momentin mukaan toimittaa tuomioistuimelle alkuperäisenä.

Jos liitteenä olevasta sitoumuksesta käy ilmi 2 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa mainitut seikat, haastehakemuksessa tarvitsee ainoastaan viitata liitteenä olevaan sitoumukseen.

Voimassa olevan lain mukaan voidaan varsinaisessa oikeudenkäynnissä hakea rahasaamista, laskua esittämättä. Sitä vastoin maksamismääräyslain 3 §:n mukaan saamisen määrän ja riittävän selvästi sen perusteen osoittava lasku on liitettävä haastehakemukseen. Kun lasku ei ole saamistodiste, ei laskua ehdotuksen mukaan tarvitsisi liittää haastehakemukseen. Laskusaatavaa koskevan vaatimuksen peruste tulisi tällöin ilmoittaa 2 §:n 1 momentissa ehdotetulla tavalla.

Pykälän *2 momentin* mukaan haastehakemuksen toimittamisen yhteydessä on maksettava haastemaksu tai hakemukseen on liitettävä todistus sellaisen maksun suorittamisesta.

Maksun suorittaminen olisi asian tutkimisen edellytys. Etenkin silloin, kun asia jää tutkimatta tai sillensä, maksun maksaminen etukäteen helpottaa tuomioistuinta, jonka ei tarvitse erikseen ryhtyä perimään maksua.

4 §. Kuten yleisperusteluissa on mainittu, ehdotetaan ulosottolain 2 luvun mukaista lainhakumenettelyä sekä 7 luvun mukaista virka-apumenettelyä ja häätöä sekä turvaamistoimesta päättämistä vastaava menettely siirrettäväksi ulosotonhaltijalta tuomioistuimelle. Sen vuoksi ehdotetaan sanottuja niin sanottuja summaarisia menettelyjä koskevat ulosottolain säännökset kumottaviksi ja niitä vastaavat säännökset otettaviksi oikeudenkäymiskaareen.

Käsiteltävänä oleva pykälä sisältää säännöksen siitä, minkälainen haastehakemuksen summaarista menettelyä vastaavissa asioissa tulee olla. Samalla pykälässä on määritelty ne asiat, joissa summaarinen menettely ehdotuksen mukaan on mahdollinen.

Pykälän *1 momentin 1 kohdan* mukaan summaarinen menettely on mahdollinen, jos asia koskee tietyn määräistä saamista. Säännös vastaa asiallisesti maksamismääräysmenettelyn ja lainhakumenettelyn soveltamisalaa koskevaa säännöstä.

Käsiteltävänä olevassa kohdassa ehdotetaan raha- tai tavarasaamisen asemesta mainittavaksi tietyn määräistä saamista koskeva asia sen vuoksi, että tavarasaamista koskevia asioita esiintyy käytännössä erittäin harvoin ja ehdotettu kohta ilman erityistä mainintaakin koskee myös tavarasaamista.

Vaikka ehdotettuun säännökseen ei sisällykään ulosottolain 2 luvun 1 §:n mukaista saamisen erääntyneisyyttä koskevaa vaatimusta, käsiteltävänä olevaa säännöstä ei voida soveltaa erääntymättömiin saamisiin. Tätä edellytystä ei ole mainittu myöskään maksamismääräyslaissa. Saamisen erääntyneisyyttä koskevasta edellytyksestä johtuu, ettei summaarista menettelyä voida käyttää esimerkiksi elatusavun määräämistä tai eläkkeen tai niihin rinnastettavien myöhemmin maksettavaksi erääntyvien maksujen määräämistä koskevissa asioissa.

Momentin *2 kohdassa* tarkoitetut hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen palauttamista koskevat asiat vastaavat ulosottolain 7 luvun erillisessä esityksessä kumottavaksi ehdotettavan 14 §:n 1 momentin virka-apua koskevassa säännöksessä tarkoitettuja asioita. Pykälän *3 kohdassa* tarkoitettua häätöä koskevista asioista on tällä hetkellä säännös ulosottolain 7 luvun kumottavaksi ehdotetussa 15 §:ssä.

Pykälässä mainittujen asioiden käsittelemiseen ehdotetaan nykyisiä summaarisia menettelyjä vastaavia yksinkertaisia menettelysäännöksiä. Sen vuoksi ehdotetaan, että haastehakemuksessa vaatimuksen perusteena tarvitsee mainita ainoastaan ne seikat, joihin vaatimus välittömästi perustuu. Tällöin ei tarvitse ilmoittaa myöskään 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuja todisteita. Edellytyksenä ehdotuksen mukaan kuitenkin on, että kantaja ilmoittaa käsityksenään asian olevan riidaton.

Ilmoitus on tarpeellinen sen vuoksi, että tuomioistuin voi harkita, onko haastehakemus riittävän täydellinen käsittelyn pohjaksi vai täytyykö hakijaa pyytää täydentämään haastehakemustaan ehdotuksen 5 §:n mukaisesti.

Vaatimuksen perusteiden osalta riittää, että hakija ilmoittaa ne seikat, joihin vaatimus välittömästi perustuu. Tältä osin säännös vastaa oikeudenkäymiskaaren 11 luvun voimassa olevan 3 §:n 1 momentin 3 kohtaa. Silloin kun hakijan vaatimus perustuu sitoumukseen, se tulee ehdotuksen 3 §:n 1 momentin mukaan liittää haastehakemukseen. Tällöin vaatimuksen perusteeksi riittänee usein, että viitataan haastehakemuksen yhteydessä esitettyyn asiakirjaan, johon vaatimus perustuu. Kuten 2 §:n perusteluissa on mainittu, laskua ei tarvitse liittää haastehakemukseen.

Silloin kun on oletettavissa, että asia ei ole riitainen eikä todistelua muustakaan syystä tarvita, todisteiden ilmoittaminen haastehakemuksessa on tarpeetonta. Sen vuoksi pykälään sisältyy säännös poikkeamisesta pykälässä tarkoitetuissa asioissa 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa mainitusta todisteiden ilmoitusvelvollisuudesta.

Haastehakemuksen täydentäminen

5 §. Pykälä sisältää haastehakemuksen täydentämistä koskevan säännöksen. Jos haastehakemus on niin puutteellinen, että siitä ei saa selville, minkälaista toimenpidettä tuomioistuimelta pyydetään, saatetaan joissakin tapauksissa joutua harkitsemaan, täyttääkö haastehakemus edes sellaisia haastehakemukselle asetettavia vaatimuksia, että asian voidaan katsoa tulleen vireille.

Jos haastehakemus ei täytä 2 tai 4 §:n mukaisia vaatimuksia, kantajaa on pykälän *1*

momentin mukaan kehotettava täydentämään haastehakemustaan. Haastehakemusta ei siis yleensä saisi siinä ilmenevän puutteellisuuden vuoksi jättää heti tutkimatta tai hylätä. Kantajalle on kehotuksen yhteydessä myös ilmoitettava, millä tavoin haastehakemus on puutteellinen, sekä 6 §:n 1 momentissa mainittu seuraus siitä, että hakija ei noudata kehotusta. Kehotuksessa täydentämiselle varattava määräaika tulisi määrätä niin pitkäksi kuin olosuhteet kulloinkin edellyttävät.

Käytännössä täydentämiskehotuksen antaminen tullee kysymykseen, jos kantajan vaatimusta ja sen perusteluita ei ole niin selvästi ilmoitettu haastehakemuksessa, että vastaaja voi antaa yksilöidyn vastauksen. Täydentämiskehotuksen noudattamatta jättämisestä seuraisi 6 §:ssä mainituilla perusteilla asian jättäminen tutkimatta.

Ehdotuksen mukaan täydentämiskehotus voisi koskea haastehakemuksen käsittelyn ja asian ratkaisun kannalta välttämättömien seikkojen lisäksi myös haastehakemukseen liittyviä muodollisia seikkoja.

Momentin mukaan kantajaa on kehotettava korjaamaan puute, jos korjaaminen on valmistelun jatkamiseksi tarpeellinen. Jos puute on vähäinen tai asiaan vaikuttamaton, tai jos haastehakemus on helpommin korjattavissa tuomioistuimen toimesta, kehotusta puutteen korjaamiseksi ei tulisi antaa. Kehotusta haastehakemuksen täydentämiseksi ei tarvitsisi antaa myöskään silloin, kun haastehakemuksesta heti selviää, että asia on 6 §:n perusteella joka tapauksessa muutoin heti jätettävä tutkimatta tai ratkaistava.

Jos haastehakemuksesta puuttuu tieto todisteista, joita tullaan esittämään, asian laadusta riippuu, onko kantajaa kehotettava täydentämään haastehakemusta vai voidaanko asian käsittely aloittaa täydentämiskehotusta antamatta. Esimerkiksi silloin kun vastaaja on poikkeuksellisesti näyttövelvollinen asiassa, kantajan voi olla vaikea ilmoittaa, millaista vastaselvitystä hän tulee esittämään ennen kuin vastaaja on ilmoittanut todisteet, jotka hän tulee esittämään. Luvun 2 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan pääsääntö on, että todiste on käytävä ilmi haastehakemuksesta.

Jos asianosaisten nimet ja ammatit tai asuinpaikat on ilmoitettu puutteellisesti, voidaan kantajaa kehottaa täydentämään haastehakemustaan esimerkiksi sillä perusteella, että on epäselvää, ketkä ovat asianosaisia tai miten heidät voi tavoittaa. Myös silloin, kun haastehakemuksesta puuttuu allekirjoitus, kantajaa on kehotettava täydentämään haastehakemustaan tältä osin.

Jos haastemaksua ei ole suoritettu, tuomioistuimen on momentin mukaan kehotettava hakijaa suorittamaan sanottu maksu. Ehdotuksen mukaan haastemaksun suorittaminen on asian tutkimisen edellytys. Samalla kun tuomioistuin kehottaa hakijaa suorittamaan haastemaksun, voidaan hakemusta tietenkin kehottaa täydentämään myös muilta puutteellisilta osin.

Pykälän *2 momentin* mukaan 1 momentissa tarkoitettua määräaikaa voidaan erityisestä syystä pitentää. Tällainen erityinen syy voi olla esimerkiksi se, että hakija ei ole hänestä riippumattomasta syystä ehtinyt määräajassa täydentämään haastehakemusta.

Kanteen tutkimatta jättäminen ja asian ratkaiseminen vastausta pyytämättä

6 §. Pykälä sisältää säännöksen asian ratkaisemisesta heti vastaajalta vastausta pyytämättä. Pykälän *1 momentin* mukaan 5 §:ssä tarkoitetun kehotuksen laiminlyönnistä olisi seurauksena, että asia voidaan jättää tutkimatta. Näin tulisi menetellä kuitenkin ainoastaan silloin, kun haastehakemus on niin puutteellinen, ettei se kelpaa oikeudenkäynnin perustaksi eikä asian käsittelyä sen vuoksi voida jatkaa. Vähäinen puute ei välttämättä estä tutkimasta asiaa eikä asiaa sellaisen tiedon täydentämiskehotuksen laiminlyönnin vuoksi tulisi jättää tutkimatta. Ratkaisu, jolla asia haastehakemuksen puutteellisuuden vuoksi jätettäisiin tutkimatta, ei estäisi hakijaa panemasta samaa asiaa uudelleen vireille uudella haastehakemuksella.

Kanne on momentin mukaan jätettävä tutkimatta myös, jos tuomioistuin katsoo, ettei kannetta muusta syystä voida ottaa tutkittavaksi. Jos tuomioistuin esimerkiksi haastehakemusta tutkiessaan heti havaitsee, että asiaa ei voida käsitellä sellaisen oikeudenkäyntiedellytyksen puuttumisen vuoksi, jota ei voida korjata, tuomioistuimen on pykälän perusteella heti jätettävä asia tutkimatta. Sellainen puute voi olla esimerkiksi asian paneminen vireille väärässä tuomioistuimessa, kun kysymyksessä on ehdoton oikeuspaikka kuten esimerkiksi kiinteistöriitojen oikeuspaikka. Säännös mahdol-

listaa sen, että silloin kun asia on joka tapauksessa jätettävä tutkimatta, vastaajaa ei tarvitse turhaan haastaa asiassa.

Jos asianosaisten nimet ja ammatit tai asuinpaikat on ilmoitettu puutteellisesti, voi sanotusta puutteellisuudesta, jota ei korjata, seurata asian tutkimatta jättäminen ainoastaan silloin, kun on epäselvää, ketkä asiassa ovat asianosaisia. Jos sitä vastoin on epäselvää ainoastaan se, kuinka asianosaiset voidaan tavoittaa, jotta haaste tai kutsu voidaan heille toimittaa, ei puutteellisuuden tarvitse johtaa asian tutkimatta jättämiseen ainakaan sellaisissa tapauksissa, joissa kantaja ei ole kyennyt selvittämään muiden asianosaisten osoitteita. Ehdotuksen 2 §:n 2 momentin mukaan haastehakemuksessa on tällöin ilmoitettava, mihin toimenpiteisiin on ryhdytty osoitteen selvittämiseksi. Tällaisessa tapauksessa, kuten nykyisinkin, haastamisesta huolehtiva henkilö pyrkisi etsimään haastettavan henkilön.

Jos haastehakemuksesta puuttuu allekirjoitus eikä haastehakemusta siltä osin täydennetä, asia tulisi jättää tutkimatta.

Jos kantajaa kehotetaan täydentämään haastehakemustaan todisteiden ilmoittamisen osalta, ei kehotuksen noudattamatta jättämisestä seuraisi asian tutkimatta jättäminen. Tutkimatta jättäminen ei tule kysymykseen sen vuoksi, että asia voidaan näytön puutteellisuudesta huolimatta tutkia. Näytön puutteellisuudella voi olla merkitystä ainoastaan ratkaisun sisältöön. Seurauksena todisteiden riittävän ajoissa ilmoittamatta jättämisestä saattaisi olla pitkittyneestä oikeudenkäynnistä aiheutuneiden oikeudenkäyntikulujen korvaaminen vastapuolelle tai itselle tulevien oikeudenkäyntikulujen korvausten aleneminen vastaavalla määrällä siten kuin oikeudenkäymiskaaren 21 luvun muuttamista koskevassa erillisessä esityksessä ehdotetaan.

Myös silloin, kun kantaja ei ole kehotuksesta huolimatta maksanut haastemaksua, kanne voidaan momentin mukaan jättää tutkimatta.

Kehotuksen noudattamatta jättäminen saattaa joskus johtua kantajasta riippumattomasta syystä, kuten laillisesta esteestä. Tämän vuoksi asiaa ei välttämättä tarvitsisi kehotuksen laiminlyönnin johdosta jättää tutkimatta, vaan kantajalle voitaisiin antaa uusi kehotus. Asia voitaisiin myös poikkeuksellisesti haastehakemuksen puutteellisuudesta huolimatta ottaa käsiteltäväksi ja haastaa vastaaja, jos voidaan perustellusti olettaa, että haastehakemuksessa oleva puute korjautuu valmistelussa.

Käsiteltävänä oleva pykälä on sijoitettu lukuun siten, että se liittyy lähinnä oikeudenkäynnin aloittamiseen. Säännös voi kuitenkin tulla sovellettavaksi myös myöhemmin valmistelussa. Jos vastaajan vastauksesta esimerkiksi ilmenee, että haastehakemus ei vastaa 2 §:n mukaisia vaatimuksia, eikä haastehakemusta pyynnöstä huolimatta täydennetä, tai kun vastauksesta ilmenee, että joku oikeudenkäynnin edellytys puuttuu, asia voidaan, jos kantaja ei voi korjata oikeudenkäynnin edellytyksissä olevaa puutetta, jättää tutkimatta.

Pykälän *2 momentin* mukaan tuomioistuimen on heti hylättävä kanne tuomiolla, jos hakijan vaatimus on selvästi perusteeton eikä perusteettomuuden syytä myöhemmin valmistelussa voida poistaa. Perusteettomuudella tarkoitetaan ehdotuksessa sitä, että vaatimus ei perustu lakiin ja että ilmoitetusta perusteesta ei voi seurata pyydettyä seuraamusta. Lisäksi perusteettomuudella tarkoitetaan sitä, että vaatimuksen perusteet eivät vastaa yleisesti tiedossa olevia seikkoja.

Joskus tilanne saattaa olla sellainen, että kantaja on kyllä maininnut merkityksellisen perusteen, mutta hän ei ole osannut vedota siihen haastehakemuksessaan perusteena. Luvun 22 §:n 3 momentin mukaan tuomioistuimen on toimitettava valmistelu siten, että asianosaiset mainitsevat kaikki ne seikat, joihin he haluavat vedota. Edellä selostetussa tilanteessa tuomioistuimen tulisi selvittää, onko hakijalla tarkoitus vedota myös johonkin haastehakemuksessa ilmoittamaansa muuhun seikkaan. Tällöin asiaa ei tulisi nyt käsiteltävänä olevan momentin perusteella heti ratkaista, jos perusteettomuuden syy voidaan edellä selostetulla tavalla poistaa haastehakemusta 5 §:n perusteella täydentämällä tai myöhemmin valmistelussa.

Vaihtoehtona nyt ehdotetulle järjestelmälle saattaisi tulla kysymykseen se, että asia jätettäisiin haastetta antamatta tutkimatta tai että asia ratkaistaisiin vasta sen jälkeen, kun vastaajalle on varattu tilaisuus tulla kuulluksi asiassa.

Silloin kun asian tutkimisen edellytykset tosiasiallisesti ovat olemassa, vaikka vaatimus on perusteeton, asian tutkimatta jättäminen ei ole perusteltua. Sitä vastoin on perustellumpaa, että asia ratkaistaan heti lopullisesti.

Yleensä on katsottu, ettei asiaa voida ratkaista, ennen kuin kaikille asianosaisille on varattu tilaisuus tulla kuulluksi. Vastaajan kuulematta jättämistä ei kuitenkaan voida pitää asian tutkimisen esteenä silloin, kun vastaaja kuitenkin voittaa asian.

Oikeudenkäymiskaaren 12 luvun voimassa olevan 12 §:n 2 momentin mukaan vastaajaa vastaan ei voida antaa yksipuolista tuomiota, jos kannetta on pidettävä ilmeisen perusteettomana, vaan asia on ratkaistava tuomiolla hylkäämällä kanne. Silloin kun jo haastehakemuksen perusteella voidaan havaita, että kanne on ilmeisen perusteeton, on vaikeasti perusteltavissa, että vastaaja tulee haastaa, ennen kuin kanne voidaan käsiteltävänä olevan lainkohdan perusteella hylätä ilmeisen perusteettomana. Tällaisessa tapauksessa vastaajalle aiheutuisi kustannuksia, joiden periminen kantajalta saattaa osoittautua mahdottomaksi. Lisäksi järjestelystä aiheutuisi tarpeetonta haittaa vastaajalle.

Vastaajan kuulemista voitaisiin pitää tarpeellisena sen vuoksi, että hänellä siten olisi mahdollisuus myöntää kanne oikeaksi. Perusteettoman kanteen myöntäminen tulisi epäilemättä olemaan hyvin poikkeuksellista. Tämän vuoksi ja kun vastaaja voisi suostua kantajan vaatimuksiin oikeudenkäynnin ulkopuolella, jolloin kantaja voisi ajaa tuomioistuimessa kannetta sanotun sitoumuksen perusteella, ei puheena oleva säännös estä kantajankaan oikeusturvan toteutumista.

Väliaikaismääräyksen antaminen

7 §. Pykälän mukaan tuomioistuin voi, käsitellessään 4 §:n 2 kohdassa tarkoitettua asiaa, hakemuksesta määrätä, että hallinta tai rikkoutunut olosuhde tulee heti palauttaa tai että tulee tehdä jokin muu tilanteen korjaava toimenpide. Momentin säännös vastaa erillisessä esityksessä ulosottolain 7 luvun kumottavaksi ehdotettavan 14 §:n säännöstä siltä osin, että voimassa olevan 14 §:n mukaan 2 momenttia vastaavan päätöksen voi tehdä ulosotonhaltija. Edelleenkin on tärkeätä, että käsiteltäessä hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen palauttamista koskevaa asiaa voidaan nopeasti antaa ratkaisu hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen tosiasiallisesta palauttamisesta. Hallinnan palauttaminen nopeasti on tärkeätä esimerkiksi silloin kun on olemassa vaara, että vastapuoli hukkaa sen esineen tai omaisuuden, jonka hallinnan palauttamisesta on kysymys, taikka kun kantajalle muusta syystä on tärkeää, että hallinta nopeasti palautetaan.

Haaste

8 §. Pykälän mukaan tuomioistuimen on viipymättä annettava haaste asiassa, jota ei 6 §:n nojalla jätetä tutkimatta tai ratkaista.

Eduskunnan maaliskuun 27 päivänä 1987 hyväksymän oikeudenkäymiskaaren muuttamista koskevan lain (354/87) 2 luvun 2 §:n mukaan riita-asian valmistelussa käräjäoikeudessa on vain puheenjohtaja. Myös tässä ehdotuksessa on lähdetty siitä, että kaikki ratkaisut tuomioistuimessa tehdään tuomioistuimen nimissä eikä tuomarin nimissä silloinkaan, kun ratkaisun tekee tuomioistuimen puheenjohtaja yksin. Sen vuoksi haasteenkin antaisi siis tuomioistuin eikä kuten nykyisin tuomioistuimen tuomari.

9 §. Pykälä sisältää säännöksen vastaajan kehottamisesta antamaan kirjallinen vastaus tai kutsumisesta tuomioistuimeen. Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun voimassa olevan 4 §:n mukaan vastaaja kutsutaan haasteessa saapumaan tuomioistuimeen. Käsiteltävänä olevan pykälän *1 momentin* mukaan pääsääntö olisi, että vastaajaa kehotettaisiin vastaamaan haastehakemuksessa esitettyihin vaatimuksiin kirjallisesti. Ainoastaan, jos vastauksen antamisen suullisesti voidaan olettaa nopeuttavan asian käsittelyä tai että vastaaja ei vastaa kirjallisesti, vastaaja voitaisiin momentin mukaan haastaa vastaamaan suullisen valmistelun istunnossa.

Ottamalla käyttöön ehdotettu kirjallinen vastaus pyritään nopeuttamaan oikeudenkäyntiä ainakin niissä asioissa, joissa nykyisin asian käsittelyä joudutaan lykkäämään. Kun valmistelusta huolehtivalla tuomarilla on nykyisen haastehakemuksen lisäksi tiedossa vastaajan vastaus ennen suullisen valmistelun istuntoa, hän voi paremmin valmistautua valmistelun tehokkaaseen johtamiseen, mikä puolestaan on omiaan vähentämään valmisteluun käytettävää aikaa. Lisäksi tuomari voi arvioida, onko tilanne esimerkiksi siten poikkeuksellinen, että asia voitaisiin enempää valmistelematta siirtää suoraan pääkäsittelyyn. Ehdotetun kirjallisen vastauksen käyttöönottaminen on myös asianosaisten ja tuomioistuimen kannalta helpoin ja

käyttökelpoisin tapa seuloa erilleen riidattomat ja riitaiset asiat.

Ehdotuksen mukaan vastaajaa voitaisiin kehottaa antamaan vastauksensa myös suullisen valmistelun istunnossa, jos vastauksen antamisen suullisesti voidaan olettaa nopeuttavan asian käsittelyä. Niin voitaisiin menetellä esimerkiksi yksinkertaisessa asiassa, jossa on kuultava todistajaa ja jossa asianosaiset, jotka ovat samaa mieltä asian lopputuloksesta, pyytävät asian ratkaisemista valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä. Lisäksi silloin, kun asia on käsiteltävä kiireellisesti, voi joskus olla perusteltua haastaa vastaaja suoraan valmistelua varten pidettävään istuntoon. Näin voitaisiin menetellä esimerkiksi vekseliasiassa, jos kantaja ehdotuksen 14 §:n 1 momentin perusteella pyytää, että vastaajaa kehotettaisiin vastaamaan suullisesti istunnossa.

Momentin säännös siitä, että vastaaja haastetaan vastaamaan suullisen valmistelun istunnossa, jos voidaan olettaa, että vastaaja ei vastaa kirjallisesti, tulee lähinnä sovellettavaksi asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu. Tämä johtuu siitä, että sellaisessa asiassa kirjallisen vastauksen antamiseen ei voida liittää yksipuolisen tuomion uhkaa. Tällöin voidaan menetellä myös siten, että vastaajaa, joka kutsutaan suullisen valmistelun istuntoon, voidaan kehottaa toimittamaan määräajassa ennen istuntoa kirjallisen vastauksensa tuomioistuimelle.

Jos vastaaja ei anna häneltä pyydettyä kirjallista vastausta, joutuu hän erikseen valmisteltavan oikeudenkäymiskaaren oikeudenkäyntikuluja koskevan 21 luvun muutosehdotuksen mukaan korvaamaan oikeudenkäynnin pitkittämisestä vastapuolelle aiheutuneet kulut tai hänelle korvattavia oikeudenkäyntikulujen korvausta voidaan vastaavalla määrällä pienentää.

Ehdotetun säännöksen perusteella saattaa joskus käydä niin, että vastaaja antaa häneltä pyydetyn kirjallisen vastauksen, mutta ei saavu istuntoon. Tällöin tuomioistuin voi ehdotuksen 12 luvun 20 §:n perusteella harkita, voidaanko suullisen valmistelun istunto pitää vastaajan poissaolosta huolimatta.

Pykälän *2 momentin* mukaan tuomioistuin voisi vastaajan pyynnöstä erityisestä syystä sallia, että vastaaja voi antaa kirjallisena pyydetyn vastauksen suullisesti tuomioistuimen kansliassa tai istuntopaikalla. Pyyntöön voidaan suostua esimerkiksi silloin, kun vastaaja ei voi antaa vastausta kirjallisena sen vuoksi, että kirjallisen vastauksen antaminen tuottaisi hänelle huomattavia vaikeuksia. Tilanne voi olla sellainen esimerkiksi silloin, kun voidaan olettaa, ettei asianosainen käsitä, mistä asiassa on kysymys, eikä sen vuoksi pysty ilmaisemaan itseään ymmärrettävästi.

Vastauksen voisi tuomioistuimen jäsenen sijasta tämän määräyksestä kirjata esimerkiksi tuomioistuimen kansliahenkilökuntaan kuuluva tai notaari. Istuntopaikalla vastaaja voisi antaa vastauksen esimerkiksi silloin, kun hän on muusta syystä istuntopaikalla tai kun hänellä on istuntopaikalle lyhyempi matka kuin tuomioistuimen kansliaan.

10 §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi siitä, minkälainen vastaus vastaajaa on kehotettava antamaan. Vastaukselle asetetut vaatimukset vastaavat niitä vaatimuksia, jotka kantajalle on asetettu haastehakemuksen osalta.

Pykälän *1 momentin 1 kohdan* mukaan vastaajaa on kehotettava ilmoittamaan käsityksensä kanteessa esitettyihin vaatimuksiin. Vastaajaa kehotetaan vastauksessaan ilmoittamaan, myöntääkö vai kiistääkö hän kanteen.

Momentin *2 kohdan* mukaan vastaajaa on silloin, kun hän kiistää kantajan vaatimuksen, kehotettava ilmoittamaan sellaiset kiistämisen perusteet, joilla voi olla merkitystä asian ratkaisemisen kannalta. Vastaajan tulisi siis esittää jokin asiaan vaikuttava syy, jonka vuoksi hän kiistää vaatimuksen. Ehdotuksen mukaan ei siis riittäisi, kuten voimassa olevan maksamismääräyslain 8 §:n 1 momentin mukaan, että velallinen vain vastustaa haastehakemuksen hyväksymistä. Vastaukselle asetettava vaatimus olisi siten lähellä sitä, mitä lainhaussa nykyisin vaaditaan. Ehdotuksella pyritään siihen, että haastehakemuksia ei kiistettäisi aiheettomasti. Lisäksi perusteltu vastaus luo paremman pohjan asian jatkokäsittelylle.

Momentin *3 kohdan* mukaan vastaajaa on kehotettava ilmoittamaan ne todisteet, jotka hän aikoo esittää. Riita-asian käsittelyssä on pääsääntö, että kantaja on velvollinen näyttämään kanteensa toteen. Jos vastaaja on todennut kantajan haastehakemuksessa todistelusta tekemän ilmoituksen jälkeen, että hänellä on asiassa kantajan haastehakemuksessaan ilmoittamiin todisteisiin vastatodisteita, kuten esimerkiksi jokin asiakirja tai todistaja, hänen tulisi ehdotuksen mukaan ilmoittaa se vastauksessa.

Joskus saattaa olla kysymys sellaisesta asiasta, jossa kantaja ei jonkin kysymyksen osalta

voi esittää selvitystä. Näin on esimerkiksi silloin, kun ainoastaan vastaaja voi esittää selvitystä siitä, ettei hän enää ole maksuvelvollinen. Tällöin vastaajan tulisi ilmoittaa todisteet, vaikka haastehakemukseen ei sisällykään tietoja kantajan todisteista.

Samalla tavoin kuin kantajan on haastehakemuksessa, vastaajan on vastauksessa ilmoitettava myös se, mitä kullakin todisteella aiotaan näyttää toteen. Tältä osin viitataan soveltuvin osin siihen, mitä 2 §:n 3 kohdan osalta perusteluissa on mainittu.

Jos vastaaja ei ilmoita, tai huomaa ilmoittaa todisteita vastauksessaan, ei hän kuitenkaan menetä oikeuttaan todisteiden ilmoittamiseen myöhemmin valmistelussa. Silloin kun todisteiden myöhään ilmoittamisesta aiheutuu käsittelyn pitkittyminen, saattaa se erikseen muutettavaksi ehdotetun oikeudenkäyntikuluja koskevan oikeudenkäymiskaaren 21 luvun perusteella johtaa siihen, että vastaaja voi joutua korvaamaan käsittelyn pitkittymisestä aiheutuneet oikeudenkäyntikulut tai hänelle maksettavaksi tuomittavia korvauksia voidaan vastaavalla määrällä alentaa.

Kohtaan ehdotetaan lisäksi otettavaksi säännös siitä, että samalla kun vastaaja ilmoittaa todisteet, hänen on ilmoitettava todistajan ja muun kuultavan postiosoite ja puhelinnumero. Sanottujen tietojen ilmoittaminen on tärkeätä sen vuoksi, että tuomioistuin, jonka tehtäväksi todistajan kutsuminen tiedoksiantoa koskevan erillisen ehdotuksen 17 luvun 26 §:n 2 momentin perusteella siirtyy, voi aikanaan kutsua todistajat tuomioistuimeen.

Momentin *4 kohdan* mukaan vastauksessa olisi ilmoitettava myös oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskeva vaatimus, jos vastaaja pitää sellaisen vaatimuksen esittämistä aiheellisena. Oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevan vaatimuksen esittäminen jo tässä vaiheessa olisi tärkeätä lähinnä sen varalta, että asia kantajaa ja vastaajaa enempää kuulematta ratkaistaan vastaajan eduksi.

Momentin *5 kohdan* mukaan vastaajaa kehotetaan liittämään vastaukseen asiakirja, johon vastaajan kiistäminen perustuu alkuperäisenä tai jäljennöksenä, sekä ne kirjalliset todisteet, joihin vastauksessa vedotaan. Asiakirja johon vastaaja haluaa vedota todisteena voi olla esimerkiksi lisäsopimus tai kuitti. Samoin kuin haastehakemuksen yhteydessä, sellaisen asiakirjan esittäminen jo vastauksen yhteydessä poistaa väärinkäsityksen mahdollisuuden ja edistää valmistelua.

Momentin *6 kohdan* mukaan väite siitä, ettei asiaa voida ottaa tutkittavaksi, on tehtävä vastauksessa.

Oikeudenkäymiskaaren 16 luvun voimassa olevan 1 §:n mukaan oikeudenkäyntiväite on tehtävä ennen pää- asiaan vastaamista. Käsiteltävänä olevan pykälän perusteella ei ole merkitystä sillä, onko kirjallisessa vastauksessa vastattu ensin pääasiaan ja lopuksi tehty oikeudenkäyntiväite. Oikeudenkäymiskaaren 16 luvun 1 §:n kannalta, siinä muodossa kuin sitä ehdotetaan muutettavaksi, on riittävää, että sanottu väite on tehty kirjallisessa vastauksessa. Jos kirjallinen vastaus sisältää vastauksen ainoastaan pääasiaan, ei oikeudenkäyntiväitettä 16 luvun 1§:n perusteella voida tehdä enää myöhemmin valmistelussa tai pääkäsittelyssä.

Myös oikeudenkäyntiväitteen tekemisestä vastauksessa olisi ilmoitettava vastaajalle haastamisen yhteydessä.

11 §. Pykälään sisältyy säännös siitä, mistä seikoista tuomioistuimen on haastamisen yhteydessä ilmoitettava vastaajalle. Pykälän *1 momentin* mukaan vastaajalle on ilmoitettava, missä ajassa ja miten vastaus on toimitettava tuomioistuimelle, silloin kun vastaajaa kehotetaan vastaamaan kirjallisesti.

Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun voimassa olevan 5 §:n 1 momentin mukaan haaste on toimitettava oikeuden tuomiopiirissä asuvalle vastaajalle, haastettaessa raastuvanoikeuteen, vähintään viikkoa ennen, ja kihlakunnanoikeuteen vähintään kaksi viikkoa ennen sitä päivää, jona hänen on saavuttava vastaamaan. Jos vastaaja asuu muualla Suomessa, on haasteaika kolme viikkoa. Lisäksi sellaisen vastaajan osalta, joka oleskelee maan ulkopuolella tai jolla ei ole vakinaista asuinpaikkaa Suomessa, haasteaika on kolmesta viikosta kolmeen kuukauteen.

Voimassa olevan lain mukaisista haasteajoista seuraa, että haaste on annettava tiedoksi vastaajalle viimeistään tiettynä päivänä ennen asian käsittelypäivää tuomioistuimessa. Jos vastaajaa ei ole saatu haastetuksi, asia jää sillensä. Jos vastaaja ei ole saanut hyväkseen lain mukaista haasteaikaa ja siitä tehdään väite tai vastaaja jää tuomioistuimeen saapumatta, asia on voimassa olevan lain mukaan lykättävä.

Ehdotuksen mukainen määräaika kirjallisen vastauksen antamiseen alkaisi siitä, kun vas-

taaja on saanut haasteen tiedoksi. Ehdotuksen mukaan asia pysyy jatkuvasti vireillä silloin, kun vastaaja on vaikeasti haastettavissa ja asian käsittely jää odottamaan haastamisen onnistumista. Asiaa ei siten vastaajan haastamisen epäonnistuttua jätettäisi sillensä.

Momentin mukaan kirjallinen vastaus on toimitettava tuomioistuimen kansliaan tuomioistuimen määräämässä ajassa haasteen tiedoksiannosta. Tuomioistuimen tulisi asian laadun ja vastaajan olinpaikan perusteella arvioida, mikä kussakin tapauksessa on sopiva määräaika vastauksen antamiselle. Kiireellisessä asiassa määräaika voitaisiin asettaa hyvinkin lyhyeksi. Laajassa ja vaikeassa asiassa voi sen sijaan olla tarpeellista antaa vastauksen antamiselle pitempi määräaika. Vastaajan kannalta määräaikaa ei saisi asettaa liian lyhyeksi eikä kantajan kannalta liian pitkäksi. Yleensä kahden tai kolmen viikon määräaikaa lienee sopiva. Joskus esimerkiksi vekseliasiassa saattaa olla tärkeätä asettaa erittäin lyhyt määräaika.

Jos määräaika vastaajan mielestä on asetettu liian lyhyeksi, hän voi ennen määräajan päättymistä pyytää tuomioistuimelta määräajan pitentämistä, johon tuomioistuin momentin mukaan erityisestä syystä voi suostua. Jos vastaaja ei ole ehdotuksen 12 luvun 28 §:ssä tarkoitetun laillisen esteen vuoksi voinut pyytää määräajan pitentämistä hänelle asetetun määräajan kuluessa, voisi hän pyytää uutta määräaikaa sanotussa 28 §:ssä tarkoitetun esteen lakattua.

Jos vastaajaa haasteessa kehotetaan vastaamaan suullisesti, tuomioistuimen on pykälän *2 momentin* mukaan kutsuttava kantaja sekä vastaaja tuomioistuimen istuntoon ja samalla on ilmoitettava, minä päivänä ja kellonaikana sekä missä istunto pidetään. Haasteessa tulisi ilmoittaa sekä viikonpäivä että kuukaudenpäivä. Ehdotukseen ei sisälly nykyistä haasteaikaa vastaavaa määräaikaa. Siitä huolimatta istunnon ajankohtaa määrättäessä on otettava huomioon se, että vastaajalle jää riittävästi aikaa valmistautua oikeudenkäyntiin. Tämä on otettava huomioon myös tiedoksiannosta huolehdittaessa. Kellonajan ilmoittamisen tarkoituksena on se, että asianosainen ei joutuisi odottamaan istuntopaikalla käsittelyn aloittamista.

Pykälän *3 momentin* mukaan haasteessa tai kutsussa on lisäksi ilmoitettava, mikä on seuraus siitä, että vastaaja ei anna kirjallista vastausta tai saavu istuntoon. Kirjallisen vastauksen osalta säännös seuraamuksesta sisältyy ehdotuksen 13 §:ään. Seuraamussäännökset siitä, että vastaaja jää pois istunnosta, sisältyvät ehdotuksen 12 lukuun. Ehdotuksen 12 luvussa on säännökset siitä, milloin asiassa, asianosaisen poissaollessa tai hänen laiminlyöntinsä johdosta voidaan antaa yksipuolinen tuomio tai tuomio sekä milloin asia voidaan käsitellä asianosaisen poissaolosta tai laiminlyönnistä huolimatta sekä milloin asia jätetään sillensä.

12 §. Pykälän mukaan haaste on yhdessä haastehakemuksen ja siihen liitettyjen asiakirjojen kanssa annettava tiedoksi vastaajalle siten kuin 11 luvussa säädetään. Koska viimeksi mainitussa luvussa on riita-asioiden osalta säännökset ainoastaan tiedoksiantotavoista, on puheena olevaan momenttiin sisällytetty säännös siitä, että haastehakemus ja siihen liitetyt asiakirjat on annettava tiedoksi vastaajalle.

Asian ratkaiseminen valmistelua jatkamatta

13 §. Pykälä sisältää säännöksen asian ratkaisemisesta valmistelua jatkamatta. Silloin, kun vastaajaa on kehotettu vastaamaan kirjallisesti asiassa, jossa sovinto on sallittu, asia ratkaistaisiin haastehakemuksen ja siihen mahdollisesti annetun kirjallisen vastauksen perusteella. Ratkaisu olisi pykälän mukaan yksipuolinen tuomio siltä osin kuin kanne hyväksytään. Ratkaisu olisi tuomio siltä osin kuin kanne ehdotuksen 12 luvun 13 §:n mukaisesti hylätään. Sanotun lainkohdan mukaan yksipuolista tuomiota ei saa antaa siltä osin kuin kantaja on luopunut kanteesta tai se on selvästi perusteeton. Kanne on tällöin sanotuilta osin hylättävä tuomiolla.

Asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu, ei voida menetellä tässä pykälässä säädettävällä tavalla, vaan sellaisessa asiassa, silloin kun vastaaja ei ole antanut pyydettyä vastausta määräajassa, valmistelua tulee säännönmukaisesti jatkaa.

Pykälän *1 momentin 1 kohdan* mukaan momentissa tarkoitettu asia voidaan ratkaista yksipuolisella tuomiolla esimerkiksi silloin, kun vastaaja ei ole määräajassa antanut häneltä pyydettyä kirjallista vastausta. Luvun 27 §:n 1 momentin 1 kohdasta johtuu, että jos vastaaja on myöntänyt kanteen, vaikka se olisi tapahtunut vastauksen antamiselle määrätyn ajan jälkeen, mutta ennen asian ratkaisemista, asia on yksipuolisen tuomion asemesta ratkaistava tuomiolla.

Kuten edellä 10 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteluissa on selostettu, haastehakemuksessa esitetyn vaatimuksen hyväksymisen estämiseksi ei, toisin kuin nykyisin maksamismääräysmenettelyssä, riittäisi se, että vastaaja vain vastustaa haastehakemuksessa esitettyyn vaatimukseen suostumista. Sen vuoksi käsiteltävänä olevan momentin *2 kohdassa* ehdotetaan, että asia on ratkaistava yksipuolisella tuomiolla, jos vastaaja vastauksessaan ei ole esittänyt mitään perustetta kiistämisensä tueksi tai hän vetoaa ainoastaan sellaiseen perusteeseen, jolla selvästi ei ole vaikutusta asian ratkaisemiseen.

Ehdotuksen mukaan sisällöltään minkälainen vastaus tahansa ei siis riittäisi yksipuoliselta tuomiolta välttymiseen. Sen sijaan vaatimuksessa kiistämisen tueksi esitetyt perusteet, esimerkiksi ''velka ei ole syntynyt'', ''velka on maksettu'', ''jääkaappi ei toimi'', ''auto oli korjattu niin huonosti, että se jouduttiin korjaamaan uudestaan'' tai ''kirjoja ei ole toimitettu'' riittävät sellaisiksi kiistämisen tueksi esitetyiksi perusteiksi, jotka esittämällä välttyy yksipuoliselta tuomiolta oikeudenkäynnin tässä vaiheessa.

Vastausta arvioitaessa on käytännössä muiden seikkojen ohella kiinnitettävä huomiota myös asian laatuun ja vastaajan mahdollisuuksiin, hänen henkilökohtaiset ominaisuutensa huomioon ottaen, esittää tai ymmärtää vastauksen kannalta merkityksellisiä seikkoja. Jos vastaus on sillä tavoin puutteellinen tai epäselvä, että sen perusteella ei voida todeta, onko vastaaja esittänyt momentissa tarkoitettuja ratkaisemisen kannalta merkityksellisiä seikkoja, asian käsittelyä voidaan jatkaa valmistelua varten toimitettavassa istunnossa tai tuomioistuin voi kehottaa vastaajaa antamaan uuden kirjallisen lausunnon. Tällöin tuomioistuin voi tehdä selventäviä kysymyksiä ja velvoittaa vastaajan vastaamaan niihin.

Tuomioistuimen ei kuitenkaan tulisi aiheetta jättää asiaa ratkaisematta nyt käsiteltävänä olevan momentin perusteella, koska asian käsittelyn aiheeton jatkaminen saattaa aiheuttaa suotta lisäkustannuksia. Jos vastaaja katsoo, että hänen vastauksensa on arvioitu väärin, hänellä on joka tapauksessa mahdollisuus hakea takaisinsaantia annettuun yksipuoliseen tuomioon.

Pykälän *2 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että yksipuolinen tuomio saadaan käsiteltävänä olevan pykälän nojalla antaa, vaikka kantaja ei ole sitä vaatinut. Pykälässä tarkoitetun yksipuolisen tuomion antaminen ei siis edellytä ehdotuksen 12 luvun 10 §:ssä tarkoitettua vaatimusta. Koska kantajan tavoitteena useimmiten on ainoastaan täytäntöönpanokelpoisen ratkaisun saaminen asiassa, sellaisen vaatimuksen tiedusteleminen kantajalta lisäisi aiheettomasti tuomioistuimen työtä.

Juoksevaa sitoumusta koskeva säännös

14 §. Pykälään sisältyy juoksevaan velkakirjaan, vekseliin ja shekkiin perustuvaa vaatimusta koskeva erityissäännös. Kuten edellä yleisperusteluissa on todettu, ehdotuksella tullaan kumoamaan ulosottolain 2 luvun lainhakumenettelyä koskevat säännökset ja vastaavanlaista menettelyä koskevat säännökset ehdotetaan otettaviksi oikeudenkäymiskaareen.

Pykälän *1 momentin* mukaan vastaajaa olisi kehotettava vastaamaan kirjallisesti silloin, kun kantajan vaatimus perustuu pykälässä mainittuun asiakirjaan. Lainhakumenettelyssä käytössä oleva kirjallinen menettely pysyisi näin ollen edelleen pääsääntöisenä menettelymuotona, silloin kun saaminen perustuu pykälässä mainittuun asiakirjaan. Juoksevat velkakirjat, shekit ja vekselit ovat niitä koskevien säännösten perusteella sellaisia asiakirjoja, joihin saaminen välittömästi perustuu, eivätkä ne siten ole ainoastaan todisteita velkasuhteesta. Sen vuoksi sanottujen asiakirjojen käytettävyyden kannalta on tarpeen, että nopea ja pääsääntöisesti kirjallinen oikeudenkäyntimenettely olisi siis edelleen mahdollinen.

Ehdotuksen mukaan vastaajaa voitaisiin kehottaa vastaamaan suullisesti istunnossa ainoastaan kantajan pyynnöstä. Näin voitaisiin menetellä esimerkiksi silloin, kun asia on erittäin kiireellinen.

Ehdotuksen 10 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan vastaajaa on kehotettava pykälässä tarkoitetuissa asioissa vastauksen yhteydessä toimittamaan tuomioistuimelle ne kirjalliset todisteet, joihin hän haluaa vedota. Kysymykseen tulevia todisteita ovat esimerkiksi todistus maksun tapahtumisesta. Todistus tulisi antaa alkuperäisenä tai oikeaksi todistettuna jäljennöksenä.

Joissakin tapauksissa selvitys voisi olla myös jonkun henkilön oikeudenkäyntiä varten laatima yksityisluontoinen kertomus. Tästä syystä ehdotetaan myös oikeudenkäymiskaaren 17 lu-

vun 11 §:ää muutettavaksi siten, että sanotunlaisen kirjallisen selvityksen antaminen olisi mahdollista. Suullinen todistelu käsittelyn tässä vaiheessa sitä vastoin ei olisi mahdollista.

Asiaa ei saisi edelleenkään ratkaista jonkun henkilön kirjallisen todisteen perusteella. Sen perusteella ratkaistaisiin ainoastaan, tulisiko asian käsittelyä jatkaa valmistelussa. Nyt ehdotettu säännös kirjallisten todisteiden esittämisestä vastaa lainhaun osalta ulosottolain kumottavaksi ehdotetun 2 luvun 16 §:ää.

Pykälän *2 momentin* mukaan pykälässä tarkoitettu asia ratkaistaan yksipuolisella tuomiolla, jollei vastaaja sen lisäksi, mitä 10 §:ssä on säädetty, ole esittänyt todennäköisiä syitä kiistämisensä tueksi.

Jos on kysymys sellaisesta väitteestä, joka voi tulla hyväksytyksi juoksevaan velkakirjaan, vekseliin tai shekkiin perustuvaa velkomusta koskevassa asiassa, vastaajan tulee esittää todennäköisiä perusteita kiistämisensä tueksi. Velkakirjalain 2 luvun perusteella tällainen hyväksyttävä väite on esimerkiksi se, että velkakirja on väärennetty, että velkakirjan on velallisen puolesta antanut joku, jolta on puuttunut siihen laillinen oikeus, että velkakirja on pätemätön törkeän pakon johdosta tai että velkoja on menettänyt puhevaltansa vanhentumisen johdosta. Se, että velkakirja on väärennetty, voi tarkoittaa velkakirjan sisällön väärentämisen lisäksi sitä, että vastaajan allekirjoitus on väärennetty velkakirjaan.

Ulosottolain 2 luvun 13, 14 ja 15 §:ssä on lainhaun osalta todistelua koskevia erityissäännöksiä. Luvun 13 §:n mukaan lainhakua koskeva asia on siirrettävä riitaisena tuomioistuimeen, jos velallinen on ''kieltänyt käsialansa ja kirjansa'', jos hän ei ole ''saamiskirjaa'' aikaisemmin tuomioistuimessa tai ulosotonhaltijalle taikka siihen kirjoitetun laillisen todistuksen mukaan, todistajan läsnäollessa nimismiehelle, kaupunginvoudille tai julkiselle notaarille tunnustanut.

Luvun 14 §:ssä säädetään, että jos velallinen väittää, ettei se asiakirja, johon velkomus perustuu, sido häntä sen vuoksi, että hänet on pakotettu tai vietelty se antamaan, ja jos hän esittää todennäköisiä perusteita väitteensä tueksi, lykättäköön asia tuomioistuimeen, ellei velallinen ole laiminlyönyt pakon tai viettelyn ilmoittamista niin kuin 15 §:ssä säädetään.

Edellä selostettuja todistelua koskevia erityissäännöksiä on pidettävä oikeudenkäymiskaaren 17 lukuun perustuvan vapaan todisteiden harkinnan perusteella vanhanaikaisina ja tarkoitustaan vastaamattomina. Sen vuoksi niitä vastaavia säännöksiä ulosottolain 2 luvun kumoamisen yhteydessä ei ehdoteta otettavaksi lakiin. Juoksevaan sitoumukseen perustuvan vaatimuksen kiistämisen tueksi esitetty selvitys arvioidaan siten oikeudenkäymiskaaren 17 luvun säännösten perusteella.

Laissa ei ole mahdollista yleisluontoisesti selostaa, mitä voidaan pitää todennäköisenä perusteena kussakin erityistapauksessa. Joskus vastaajan esittämille perusteille ei kuitenkaan voida asettaa kovin korkeita vaatimuksia. Tämä koskee lähinnä sellaista kysymystä, jonka osalta kantaja on näyttövelvollinen. Näin on esimerkiksi silloin, kun vastaaja epäilee, että asiakirja ei ole aito.

Ulosottolain voimassa olevan 2 luvun 13 §:n mukaan asia on lykättävä riitaisena tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos kiistäminen perustuu siihen, että velallinen ''kieltää käsialansa ja kirjansa'', jollei velallisen allekirjoitus ole julkisen notaarin oikeaksi todistama. Ehdotusta valmisteltaessa ei ole pidetty aiheellisena säilyttää sanotunlaista erillistä kiistämisperustetta. Näin siitäkin syystä, että hallituksen esityksessä eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen käsittäväksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi rikoslain 38 luvun 7 §:n 1 momentin säännös vastoin parempaa tietoa tapahtuvan allekirjoituksen kieltämisen rangaistavuudesta ehdotetaan kumottavaksi. Sanotun esityksen mukaan kiistäminen edellyttää aina jonkun erehtymistä ja tulisi siten riittävästi rangaistavaksi ehdotetun rikoslain 36 luvun petossäännösten nojalla.

Pykälän 2 momentin mukaan yksipuolista tuomiota ei tule antaa myöskään silloin, kun vastaaja on esittänyt pykälässä tarkoitetun sitoumuksen tai lainvoimaisen tuomion saamisesta, jota voidaan käyttää kuittaukseen. Kuittausvaatimuksen esittäjältä edellytetään siis samantasoista selvitystä vaatimuksensa tueksi kuin alkuperäisen vaatimuksen esittäjältä.

Vastaava kuittaamista koskeva säännös on ulosottolain kumottavaksi ehdotetun 2 luvun 18 §:ssä, jossa vaatimuksen perusteen osalta viitataan saman luvun 1 §:ään. Jos vastaajalta kuittaustilanteessa hyväksyttäisiin saamisen näyttämiseksi 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa vähäisempi selvitys kuin kantajalta, saatettaisiin kuittaamiseen perustuvaa vaatimuksen kiistämistä käyttää siten väärin, että alkuperäiseen vaatimukseen perustuvan asian

käsittely pitkittyy. Lainkohdassa ei ole tarkoitus säännellä sitä, mitä vastasaamiselta edellytetään, jotta sitä voitaisiin käyttää kuittaukseen, vaan se kysymys, kuten nykyisinkin, ratkaistaan aineelliseen lainsäädännön perusteella.

Ehdotuksen 11 §:n 3 momentista johtuu, että vastaajalle on haasteessa ilmoitettava se 2 momentissa mainittu uhka, millä hänen on vastauksensa annettava.

Pykälän *3 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että juokseva velkakirja, vekseli tai shekki, johon vaatimus perustuu, on liitettävä haastehakemukseen tai vastaukseen alkuperäisenä. Kun momentissa tarkoitettuun juoksevaan sitoumukseen perustuva saaminen voidaan määrätä maksettavaksi ainoastaan sellaisen sitoumuksen haltijalle, on sellaisen saamisen velkojan osoitettava, että hän on sitoumuksen haltija, esittämällä sitoumus alkuperäisenä. Jos sitoumusta ei edellytettäisi esitettäväksi alkuperäisenä hakemuksen yhteydessä, tulisi esimerkiksi silloin kun asiassa olisi annettava yksipuolinen tuomio, kantaja velvoittaa esittämään sanottu sitoumus alkuperäisenä. Sellainen järjestely aiheuttaisi tuomioistuimelle aiheetonta lisätyötä.

Pykälän *4 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi vastaavanlainen säännös kuin 13 §:ään siitä, että yksipuolinen tuomio voidaan pykälän nojalla antaa, vaikka kantaja ei ole sitä vaatinut.

Valmistelun jatkaminen

15 §. Pykälä sisältää säännöksen siitä, kuinka on meneteltävä silloin, kun asiaa ei voida valmistelua jatkamatta ratkaista. Pykälän *1 momentin* mukaan tuomioistuimen on jatkettava valmistelua suullisesti istunnossa.

Voimassa olevan lain mukaan kantajan on saatettava asia tuomioistuimessa riita-asiana käsiteltäväksi, jos maksamismääräys on velallisen vastustuksen vuoksi rauennut ja jos hän haluaa asian käsittelyä jatkaa. Lainhakuasian käsittelyn jatkaminen tuomioistuimessa, silloin kun asia on riitaisena lykätty sinne, on ulosottolain 2 luvun 20§:n mukaan riippuvainen siitä, että velkoja tai velallinen on saattanut asian tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Kun nykyistä summaarista menettelyä vastaava menettely ehdotetaan säänneltäväksi kirjallisen valmistelun yhteydessä, ei ole pidetty tarpeellisena, että vastaajan kiistettyä vaatimuksen kantajan tulisi nimenomaisesti pyytää käsittelyn jatkamisesta. Myöskään ehdotuksen 2 §:ssä tarkoitetun hakemuksen johdosta ei voida pitää asianmukaisena, että asian edelleen käsitteleminen olisi riippuvainen kantajan nimenomaisesta vaatimuksesta. Jos kantaja ei halua asian käsittelyä jatkettavan, hän voi laiminlyödä osallistua asian jatkokäsittelyyn, jolloin asian lopputulos määräytyy ehdotuksen 12 luvun säännösten perusteella, tai peruuttaa kanteen asiassa. Säännökset siitä, millä edellytyksillä vastapuoli voi vaatia asian käsittelyn jatkamista, jos kantaja peruuttaa kanteen, sisältyvät ehdotuksen 14 luvun 5 §:ään.

Tässä yhteydessä on syytä kiinnittää huomiota siihen, että ehdotuksen 3 §:n 2 momentin mukaan haastehakemuksen yhteydessä on maksettava haastemaksu. Yleisen alioikeuden, maistraatin ja julkisen notaarin suoritteista perittävistä maksuista annettua asetusta on tarkoitus muuttaa siten, että haastemaksu olisi niin sanotuissa summaarisissa asioissa pienempi kuin sellaisissa asioissa, joissa käsittelyä pyydetään ehdotuksen 2 §:n mukaisen hakemuksen perusteella. Jos sellaisen asian käsittelyä, jossa kanne on nostettu ehdotuksen 4 §:n mukaisella haastehakemuksella, jatketaan vastaajan kiistettyä kanteen, kantajan olisi edellä mainitun asetuksen 16 §:n perusteella maksettava sanotun asetuksen 4 §:n 2 momentissa tarkoitettujen haastemaksujen erotus sekä erillinen ratkaisumaksu asian ratkaisun yhteydessä. Välttyäkseen sanotuilta maksuilta, kantajan edun mukaista on silloin, kun hän jostain syystä ei tarvitsekaan ratkaisua asiassa, ilmoittaa, että hän peruuttaa kanteensa.

Käsiteltävänä olevan 1 momentin mukaan pääsääntö olisi, että valmistelua jatketaan suullisessa valmistelussa. Suullinen käsittely tarjoaa parhaat mahdollisuudet selvittää asianosaisten lähtökohdat ja tavoitteet oikeudenkäynnissä. Suullisessa käsittelyssä, jossa puheenjohtaja voi tehokkaasti johtaa oikeudenkäyntiä, valmistelun tarkoitus toteutuu todennäköisesti paremmin kuin jos valmistelu pääsääntöisesti toimitettaisiin kirjallisena.

Suullista valmistelua varten tuomioistuimen on pidettävä istunto, johon tuomioistuin kutsuu asianosaiset. Momentin mukaan istunto voidaan pitää tuomioistuimen kansliapaikkakunnalla silloinkin, kun kanslia sijaitsee tuomiopiirin ulkopuolella.

Oikeudenkäymiskaaren 3 luvun 1 §:n mukaan, sellaisena kuin sanottu lainkohta on

eduskunnan 1987 hyväksymässä laissa, käräjäoikeuden tuomiopiirinä on yksi tai useampi kunta. Siten niissäkin nykyisiä tuomiokuntia vastaavissa käräjäoikeuksissa, joissa nykyisin on useita käräjäkuntia, momentissa tarkoitettu istunto voidaan pitää millä tahansa tuomiopiirin alueella olevalla istuntopaikalla. Nyt ehdotettu säännös on tarpeen niitä käräjäoikeuksia varten, joiden kanslia on tuomiopiirin ulkopuolella.

Pykälän *2 momentin* mukaan tuomioistuin voi kehottaa asianosaista ennen suullisen valmistelun istuntoa tai istuntojen välisenä aikana toimittamaan tuomioistuimeen kirjallisen lausuman, jos tuomioistuin katsoo siihen olevan erityistä aihetta.

Momentin mukaan kirjallista lausumaa voidaan pyytää esimerkiksi silloin, kun haastehakemuksesta ja vastauksesta ilmenee kaikki muu tarpeellinen paitsi vastaajan kannanotto johonkin tiettyyn kantajan esille tuomaan seikkaan.

Joissakin asioissa voi olla tarkoituksenmukaista, että kannetta tai vastausta voidaan kehitellä vielä kirjallisesti, ennen kuin asiaa käsitellään suullisesti istunnossa. Samoin voi olla tarpeen pyytää asianosaiselta kirjallinen kannanotto asiaan liittyvästä erityistä asiantuntemusta edellyttävästä teknisestä kysymyksestä.

Kirjallinen lausuma voitaisiin pyytää poikkeuksellisesti myös silloin, kun asianosaiselle aiheutuisi kohtuuttomia kustannuksia tai haittaa saapumisesta suulliseen valmisteluun.

Joskus on olemassa vaara, että asianosaiset kirjallisissa lausumissa "puhuvat toistensa ohitse". Sen vuoksi momentissa ehdotetaan, että tuomioistuimen on, kehottaessaan kirjallisen lausuman antamiseen, määrättävä, mistä seikasta asianosaisen on lausuttava. Tällöin tuomioistuimen tulisi tarkasti yksilöidä se, mihin asianosaisen halutaan ottavan kantaa kirjallisessa lausumassaan. Tällä tavoin voitaisiin välttää liian yleisluontoiset kirjelmät.

Momentissa ei ehdoteta mitään kiinteätä määräaikaa, missä kirjallinen lausuma on annettava. Tuomioistuimen tulisi kussakin tapauksessa erikseen harkita se kohtuullinen aika, missä asianosaisen voidaan edellyttää antavan sanotun lausuman. Kirjallinen lausuma tulee kehottaa antamaan ennen istuntoa. Istunnossa kirjallista lausumaa ei ehdotuksen mukaan voi esittää eikä lukea.

Joskus saattaa myös olla tarkoituksenmukaista kehottaa valmistelua varten pidettävään istuntoon kutsuttua asianosaista toimittamaan määräajassa ennen sanottua istuntoa kirjallinen lausuma tuomioistuimen osoittamasta seikasta. Tällöin kutsussa mainittu uhka koskisi vain tuomioistuimeen saapumista. Pyydetyn kirjallisen lausuman antamisen laiminlyöminen voitaisiin ottaa huomioon oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuutta harkittaessa.

Tuomioistuin päättäisi valmistelun muodosta viran puolesta. Asianosaiset voisivat kylläkin tehdä valmistelun muotoa koskevan toivomuksen haastehakemuksessa tai vastauksessa tai myöhemmin valmistelua varten toimitettavassa istunnossa.

16 §. Pykälän mukaan kutsun tai kehotuksen yhteydessä asianosaiselle on ilmoitettava, mikä seuraamus 12 luvun mukaan voi aiheutua siitä, että asianosainen ei saavu istuntoon tai anna kirjallista lausumaa. Ehdotuksen 12 luvussa on säännökset siitä, milloin asiassa asianosaisen poissaollessa tai hänen laiminlyöntinsä johdosta voidaan antaa yksipuolinen tuomio tai tuomio sekä milloin asia voidaan käsitellä asianosaisen poissaolosta tai laiminlyönnistä huolimatta sekä milloin asia jätetään sillensä.

Lisäksi 12 luvun 7 §:ään ehdotetaan säännös asianosainen kutsumisesta tuomioistuimeen henkilökohtaisesti sakon uhalla. Lisäksi samaan 7 §:ään ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että riita-asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu, vastaaja on aina kehotettava saapumaan sakon uhalla.

Jos asianosaisen on saavuttava tuomioistuimeen, hänelle on pykälän mukaan kutsun tai kehotuksen yhteydessä ilmoitettava, minä viikonpäivänä ja kuukaudenpäivänä sekä minä kellonaikana sekä missä istunto pidetään. Kellonajan ilmoittamisen tarkoituksena on se, että asianosainen ei yleensä joutuisi odottamaan istuntopaikalla käsittelyn aloittamista. Istunnon ajankohtaa määrättäessä on otettava huomioon, että asianosaisille jää riittävästi aikaa valmistautua oikeudenkäyntiin.

Asianosaiselle toimitettavan kutsun tai kehotuksen yhteydessä asianosaiselle on pykälän mukaan annettava tiedoksi vastapuolen vastaus tai muu kirjallinen lausuma. Kun asianosainen ehdotetulla tavalla saa tiedon vastapuolen vastauksesta tai kirjallisesta lausumasta, hän voi paremmin valmistautua asian käsittelyyn ja edellytykset asian nopealle ja perus-

teelliselle käsittelylle siten paranevat. Vastauksen toimittaminen tiedoksi kantajalle on tärkeätä myös sen vuoksi, että kantaja voi siten arvioida, haluaako hän, että asian käsittelyä jatketaan.

Säännökset siitä, miten kutsu ja kehotus sekä vastaus tai kirjallinen lausuma annetaan tiedoksi, sisältyvät erikseen annettavaan tiedoksiantoa koskevan ehdotuksen oikeudenkäymiskaaren 11 lukuun.

Valmistelua koskevat yleiset säännökset

17 §. Pykälän mukaan valmistelu tulee toimittaa niin, että asia voidaan käsitellä pääkäsittelyssä yhtäjaksoisesti. Pykälän perusteella tuomioistuimen tulee huolehtia siitä, että kaikki 19 §:ssä mainitut seikat on valmistelussa selvitetty niin hyvin, että ehdotuksessa tarkoitetut suullisen, välittömän ja keskitetyn pääkäsittelyn toteuttamisen edellytykset ovat olemassa.

Tuomioistuimen on pykälän perusteella huolehdittava siitä, että ryhdytään kaikkiin asian valmistelemiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin. Jotta valmistelu olisi nopeaa ja johdonmukaista, tuomioistuimen tulisi ainakin laajemmissa asioissa etukäteen tarkoin suunnitella, miten valmistelu tullaan toteuttamaan. Suunnitelmassa tulisi kiinnittää huomiota asian käsittelyjärjestykseen ja aikatauluun. Tavoitteena on pidettävä sitä, että valmistelu voitaisiin toteuttaa niin, ettei asian tuomioistuinkäsittelyyn menevä kokonaisaika nykyisestään ainakaan pitenisi, ja että asianosaiset saisivat, mikäli mahdollista, lopullisen ratkaisun asiassa nykyistä nopeammin. Käsittelyn nopeuttaminen ei kuitenkaan saa tietenkään tapahtua oikeusvarmuuden kustannuksella.

18 §. Pykälän *1 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi säännös, joka turvaisi sen, että asia valmistelussakin käsitellään keskitetysti. Ehdotuksen mukaan suullinen valmistelu on pyrittävä saattamaan loppuun viivytyksettä, mikäli mahdollista, yhdessä istunnossa.

Pääkäsittelyssä käsittelyn keskittämisen tarve perustuu siihen, että siten tuomioistuimelle muodostuu selkeä ja tasapuolinen kuva käsiteltävänä olevasta asiasta. Valmistelun keskittämisellä pyritään turvaamaan se, ettei se aika, minkä asia on tuomioistuimen käsiteltävänä, muodostuisi tarpeettoman pitkäksi.

Siitä huolimatta, että momentissa korostetaan valmistelun keskittämistä, valmistelua ei saa kuitenkaan kiirehtiä siten, että valmistelun 17 §:ssä mainittu tarkoitus pääkäsittelyn yhtäjaksoisuuden turvaamisesta ei toteutuisi.

Pykälän *2 momentissa* ehdotetaan, että tuomioistuimen on tarvittaessa varattava asianosaisille tilaisuus lausua käsityksensä siitä, miten asian valmistelu tulisi järjestää. Tällainen tilaisuus tulisi varata jo valmistelun alkuvaiheessa. Pykälän perusteella asianosainen voisi tiedusteltaessa ilmoittaa käsityksensä valmistelun aikataulusta ja suullisen valmistelun istuntojen ajankohdista, asian valmistelemisesta suullisesti tai kirjallisesti taikka jonkin erillisen kysymyksen ottamisesta erikseen valmisteltavaksi. Säännöksen tarkoitus on nopeuttaa valmistelua siten, että tuomioistuimen tietoon tulee mahdollisimman aikaisessa vaiheessa sellaiset seikat, joilla on merkitystä valmistelun järjestämisen kannalta.

Valmistelun keskittäminen edellyttää, että myös asianosaiset valmistautuvat hyvin asian käsittelyyn. Pykälän *3 momentin* mukaan asianosaisen on perehdyttävä asiaan niin hyvin, ettei asian käsittelyä hänen laiminlyöntinsä vuoksi tarvitse lykätä.

Säännös velvoittaa asianosaista jo etukäteen tarkoin tutkimaan sen aineiston, jonka vastapuoli on esittänyt, ja harkitsemaan, mitä kysymyksiä vastapuolen aineiston johdosta olisi esitettävä sekä, onko asianosaisen omia vaatimuksia tarkistettava ja esitettäväksi aiottua todistusaineistoa täydennettävä.

Säännöksen merkitys on myös siinä, että tuomioistuin voi säännökseen vetoamalla tehokkaammin johtaa oikeudenkäyntiä. Jos asianosainen jättää käsiteltävänä olevan säännöksen noudattamatta, voitaisiin se ottaa huomioon oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuutta harkittaessa.

19 §. Pykälässä säännellään yksityiskohtaisesti se, kuinka valmistelu tulee toteuttaa, jotta asia voitaisiin käsitellä pääkäsittelyssä keskeytyksettä. Pykälä sisältää sekä tuomioistuinta että asianosaisia velvoittavia säännöksiä.

Pykälän *1 kohdan* mukaan valmistelussa on selvitettävä asianosaisten vaatimukset ja niiden perusteet. Asianosaisten vaatimukset käsittävät sekä kantajan vaatimukset että vastaajan suhtautumisen kantajan vaatimuksiin ja vastaajan vastavaatimukset.

Perusteella 1 kohdassa tarkoitetaan ensinnäkin *oikeustosiseikkaa*, jolla on välitön merkitys

vaaditun oikeusseuraamuksen kannalta. Oikeustosiseikkoja velkomisasiassa ovat esimerkiksi velkasuhteen syntyminen ja velan eräänty-minen sekä velan maksu. Lisäksi perusteella 1 kohdassa tarkoitetaan todistustosiseikkaa, jonka avulla voidaan tehdä päätelmiä oikeustosiseikan olemassaolosta. Valmistelussa tulisi siten selvittää myös tärkeimmät todistustosiseikat. Esimerkiksi kauppaa koskevassa asiassa kauppakirja on todistustosiseikka.

Sen sijaan 1 kohdassa ei tarkoiteta sen oikeudellisen perusteen selvittämistä, jonka mukaan asian ratkaisu edellä selostettujen tosiseikkojen perusteella määräytyy. Tuomioistuimen tulee viran puolesta selvittää ratkaisuun vaikuttava oikeudellinen peruste eikä se ole asianosaisten tehtävä. Asianosainen voi tietenkin ilmaista käsityksensä myös oikeudellisesta perusteesta. Silloin kun asianosaiset ovat erimielisiä oikeuskysymyksestä, tulisi siitä luonnollisesti keskustella valmistelussa ja mahdolliset sitä koskevat asiantuntijalausunnot asianosaisten tulisi hankkia jo valmistelun aikana.

Riidan kohteen täsmentäminen on välttämätöntä, jotta asia voidaan käsitellä pääkäsittelyssä keskitetysti. Sen vuoksi pykälän *2 kohdan* mukaan valmistelussa tulisi selvittää se, mistä asianosaiset ovat erimielisiä. Yleensä tämä käy selville jo haastehakemuksessa esitettyjä vaatimuksia ja haastehakemukseen annettua vastausta vertaamalla. Verraten usein vastaaja kuitenkin vastatessaan kanteeseen sivuuttaa jonkin vaatimuksen tai lausuu vastauksessa niin, ettei vastausta voi pitää riittävän tyhjentävänä tai yksiselitteisenä. Joskus voi lisäksi olla tarpeellista selvittää, missä määrin asianosaiset ovat erimielisiä esimerkiksi kantajan esittämästä tapahtumain kulusta. Lisäksi voi olla tarpeellista yksityiskohtaisesti selvittää asianosaisten suhtautuminen johonkin seikkaan, johon vaatimus perustuu. Sellaisen kannanoton selvittäminen saattaa vaikuttaa esimerkiksi siihen, minkälaista näyttöä asiassa tullaan esittämään. Tuomioistuimen tulee, selvitellessään sitä, mistä asianosaiset ovat eri mieltä, käyttää 14 luvun 1 §:n 1 momentissa säädettyä oikeuttaan tehdä kysymyksiä asianosaisille.

Pykälän *3 kohdan* mukaan valmistelussa on selvitettävä, mitä todisteita tullaan esittämään ja mitä kullakin todisteella halutaan näyttää toteen. Tällä pyritään turvaamaan muun muassa se, että pääkäsittely voitaisiin toimittaa keskitetysti.

Asian käsittelyä edistää se, että todistustaakkakysymyksistä keskustellaan jo valmistelussa. Valmistelussa ei kuitenkaan aina voida selvittää, kenellä asianosaisista on todistustaakka kunkin erityiskysymyksen osalta. Todistustaakkakysymys voi myös itse olla riidan kohteena. Ehdotuksen 21 §:n 1 momentin mukaan asianosaisen on valmistelussa esitettävä hallussaan olevat sellaiset kirjalliset todisteet, joihin hän vetoaa.

Pykälän *4 kohdan* mukaan valmistelussa on selvitettävä, onko edellytyksiä sovinnolle. Momentin käsiteltävänä olevan kohdan voidaan katsoa koskevan niiden asioiden lisäksi, joissa sovinto on sallittu, myös tiettyjä kysymyksiä sellaisissa asioissa, joissa sovinto ei ole sallittu. Viimeksi mainituissa asioissa tuomioistuimen tulisi pyrkiä sovittelemaan asianosaisten erimielisyyksiä, silloin kun sitä asian laadun perusteella voidaan pitää sopivana. Säännös siitä, missä määrin tuomioistuin voi yrittää sovinnon aikaansaamista valmistelussa, sisältyy ehdotuksen 20 §:ään.

20 §. Sen lisäksi, että valmistelulla pyritään luomaan edellytykset keskitetylle pääkäsittelylle, valmistelussa tulisi pyrkiä selvittämään se, onko olemassa edellytyksiä sille, että asianosaiset joko kokonaan tai osaksi sopivat asian. Pykälässä tarkoitettu sovinnon edistäminen tulee kysymykseen ainoastaan asioissa, joissa sovinto on sallittu. Silloin kun asian sopimisen edellytykset ovat olemassa, tuomioistuimen tulisi aktiivisesti pyrkiä siihen, että asianosaiset sopivat asian.

Asia tulee tuomioistuimen käsiteltäväksi yleensä vasta sen jälkeen, kun asianosaiset eivät ole pystyneet keskenään sopimaan asiaa. Joskus saattaa kuitenkin esiintyä tilanteita, joissa todellisia sovintoneuvotteluja ei ole käyty. Joskus asianosaisen haluttomuus tehdä sovinto on saattanut johtua siitä, ettei hän ole ymmärtänyt kaikkia asiaan vaikuttavia seikkoja. Valmistelussa saattaa olla olemassa paremmat edellytykset sovinnon tekemiselle kuin ennen valmistelua sen vuoksi, että asianosainen on saanut tietoonsa vastapuolen vaatimuksen perusteet ja ne todisteet, jotka vastapuoli aikoo esittää.

Pyrkiessään saamaan asianosaiset sopimaan asian, tuomioistuimen on pykälän mukaan kiinnitettävä huomiota muun muassa asian laatuun. Myös silloin, kun asianosainen on ilmoittanut, että hän haluaa saada asian ratkaistuksi tuomiolla, tuomioistuimen tulee luo-

pua yrityksestä saada sovinto aikaan. Silloin tuomioistuimen tulee jatkaa asian käsittelyä niin, että se voidaan ratkaista tuomiolla. Tämä johtuu siitä, että asianosaisella on katsottava olevan oikeus saada asiansa oikeudellisesti tutkituksi ja tuomioistuimen perusteltu ratkaisu asiassa.

Jos asianosaiset sopivat asian, tuomioistuin voi, jos asianosaiset sitä vaativat, ehdotuksen 27 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan valmistelussa vahvistaa asianosaisten sovinnon.

21 §. Pykälä sisältää säännöksen siitä, että asia käsitellään valmistelun istunnossa suullisesti. Pykälän *1 momentin* mukaan asianosainen ei saa istunnossa lukea tai antaa tuomioistuimelle oikeudenkäyntikirjelmää tai muuta kirjallista lausumaa. Kielto, joka koskee kirjelmien ja muiden kirjallisten esitysten lukemista ja antamista on välttämätön valmistelun suullisuuden turvaamiseksi.

Valmistelun suullisuudella pyritään turvaamaan mahdollisuus käsitellä asia valmistelussa keskitetysti. Jos valmistelua varten toimitettavassa istunnossa sallittaisiin oikeudenkäyntikirjelmien lukeminen ja antaminen, voitaisiin valmistelua joutua lykkäämään samalla tavoin kuin nykyisin asian käsittelyä varsinaisessa oikeudenkäynnissä. Tällöin olisi olemassa vaara, että nykyinen lykkäyskäytäntö siirtyisi valmisteluun eikä oikeudenkäyntiin kokonaisuudessaan kuluva aika nykyisestään ainakaan lyhenisi.

Sellaista oikeudenkäyntiä, jossa asianosaiset vuoronperään lukevat kirjelmiä, niin kuin nykyisin usein on asianlaita, on lisäksi vaikea johtaa tehokkaasti. Tähän vaikuttaa myös se tapa, jolla oikeudenkäyntikirjelmät laaditaan. Oikeudenkäynnin tehokas johtaminen ja erityisesti tuomarin kyselyoikeuden tarkoituksenmukainen käyttäminen edellyttävät, että oikeudenkäynnissä edetään vaiheittain ja kysymys kysymykseltä.

Poikkeukseksi pykälän pääsäännöstä *2 momentissa* kuitenkin ehdotetaan, että asianosainen saa lukea vaatimuksensa asiakirjasta sekä käyttää kirjallista muistiinpanoa muistinsa tukemiseksi. Mahdollisuus lukea vaatimukset asiakirjasta on välttämätön sen vuoksi, että vaatimusten täsmällinen esittäminen usein vaatii asiakirjaan tukeutumista. Momentin säännös merkitsee vähäistä poikkeusta kirjallisen esityksen lukemista koskevaan kieltoon. Momentin mukaan kantajalla on siis mahdollisuus lukea vaatimukset esimerkiksi tuomioistuimelle aikaisemmin toimittamastaan kirjallisesta haastehakemuksesta.

Samoin vastaajalla on mahdollisuus lukea kirjallisessa vastauksessaan esittämänsä vaatimukset. Vastaajalla olisi mahdollisuus lukea vaatimus asiakirjasta, vaikka tuomioistuin ei olisikaan kehottanut häntä antamaan kirjallista vastausta. Tämä olisi tärkeätä sen vuoksi, että siten vastaaja olisi oikeudenkäynnissä samassa asemassa kuin kantaja, joka on voinut esittää vaatimuksensa kirjallisesti tuomioistuimelle toimittamassaan haastehakemuksessa.

Pykälän 2 momentin mukaan asianosaiset saavat käyttää myös kirjallista muistiinpanoa muistinsa tukemiseksi. Tällaisia muistiinpanoja tulee kuitenkin käyttää ainoastaan esityksen tukena. Niitä ei saa sellaisenaan lukea. Säännös vastaa tältä osin oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 32 §:ssä olevaa säännöstä, jonka mukaan todistajan on sallittava käyttää kirjallista muistiinpanoa muistinsa tukemiseksi.

Silloin kun asia on laaja ja monimutkainen, kirjallinen esitys saattaa olla täsmällisempi ja yksityiskohtaisempi sekä sanonnaltaan harkitumpi kuin suullinen esitys. Edellä 15 §:n 2 momentin kohdalla onkin todettu, että sellaisissa asioissa tuomioistuin voisi erityisestä syystä kehottaa asianosaista antamaan ennen istuntoa kirjallisen lausuman ja samalla tarkemmin määrätä, mistä asianosaisen on lausuttava. Kirjallisesta lausumasta saatava hyöty olisikin todennäköisesti suurin erityisesti laajoissa ja mutkikkaissa asioissa.

22 §. Jotta oikeudenkäynti etenisi tarkoituksenmukaisesti ja tehokkaasti ja valmistelusta saataisiin se hyöty, mihin sillä on pyritty, on tärkeätä, että asianosaisten lopulliset vaatimukset ja vastaukset sekä kaikki ne seikat, joihin he haluavat vedota, selvitetään oikeudenkäynnin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Jos niitä ei ole vielä kokonaisuudessaan selvitetty haastehakemuksessa, sitä täydennettäessä tai kirjallisessa vastauksessa, ne tulisi *1 momentin* mukaan selvittää mahdollisimman aikaisessa vaiheessa valmistelussa.

Erityisen tärkeätä on, että asianosaiset jo valmistelussa lausuvat kysymys kysymykseltä vastapuolen vaatimuksista ja niistä seikoista, joihin asianosainen perustaa vaatimuksensa siten, että jo valmistelussa selviää, mitkä seikat vastapuoli myöntää ja mitkä hän kiistää. Ainoastaan siten voidaan selvittää, minkä seikkojen osalta pääkäsittelyssä otetaan vastaan todistelua.

Jos haastehakemuksessa ei ole ehdotuksen 2 §:n mukaista yksityiskohtaista selontekoa niistä seikoista, joihin hakijan vaatimus välittömästi perustuu, hakijan on käsiteltävänä olevan momentin perusteella viipymättä mainittava kaikki nämä seikat. Edellä 19 §:n 1 kohdan perustelujen yhteydessä on selitetty, minkälaisten seikkojen selvittämisestä myös tämän momentin kohdalla on kysymys. Lisäksi kantaja voi vastauksen johdosta joutua täsmentämään vaatimustaan sekä ilmoittamaan lisäperusteita. Myös vastaaja voi joutua täydentämään joltakin osin epätäydellistä vastaustaan tai voi muutettujen vaatimusten johdosta joutua lausumaan lisää.

Momentin mukaan asianosaisten on mahdollisimman pian valmistelussa lisäksi ilmoitettava ne todisteet, jotka tullaan esittämään, sekä mitä kullakin todisteella aiotaan näyttää. Todisteella tarkoitetaan kirjallisia todisteita, todistajia sekä esineitä.

Ehdotuksen 4 §:n mukaan haastehakemuksessa ei tarvitse mainita todisteita, jos kantaja on haastehakemuksessa ilmoittanut, että asia ei hänen käsityksensä mukaan ole riitainen. Jos kantajan oletus on ollut väärä, hänen tulisi käsiteltävänä olevan momentin nojalla ilmoittaa todisteet valmistelussa. Vastaaja voi yleensä ilmoittaa omat todisteensa vasta sitten, kun hänellä on tiedossa kantajan asiassa tarjoama selvitys.

Todistajista tulisi ilmoittaa heidän nimensä, ammattinsa, asuinpaikkansa ja osoitteensa. Samoin tulisi selvittää, voidaanko todistajaa kuulla ja muuta todistelua ottaa vastaan pääkäsittelyssä, vai joudutaanko heidän kuulemisensa järjestämään muulla tavoin. Tiedot olisi ilmoitettava sen vuoksi, että se helpottaisi todistajien tuomioistuimeen kutsumista.

Todisteiden ilmoittamisen lisäksi olisi ilmoitettava, mitä kullakin todisteella aiotaan näyttää toteen. Tällöin ei tarvitse kuitenkaan selostaa sitä, mitä todistajien oletetaan kertovan, vaan ainoastaan lyhyesti, mikä seikka todistajan kuulemisella aiotaan näyttää toteen. Tuomioistuimen mahdollisuus saada tietoonsa asiassa esitettävän selvityksen laajuus auttaa arvioimaan sitä, kuinka kauan asian käsitteleminen pääkäsittelyssä kestää. Asianosaisen ilmoitus siitä, mistä seikoista todistajaa kuullaan, helpottaa myös vastapuolta arvioimaan, minkälaista todistelua hänen tulee esittää.

Pykälän 1 momentin mukaan asianosainen on valmistelussa lisäksi velvollinen esittämään kaikki ne kirjalliset todisteet, joihin hän on vedonnut ja joita hän ei aikaisemmin ole esittänyt. Kirjallinen todiste on saatettu esittää jo haastehakemuksen toimittamisen yhteydessä liittämällä se haastehakemukseen. Pääsääntönä kuitenkin on, että viimeistään valmistelua varten toimitettavassa istunnossa taikka sen kirjallisen lausuman yhteydessä, jonka tuomioistuin on kehottanut asianosaista toimittamaan, on esitettävä kaikki ne kirjalliset todisteet, joihin on vedottu. Tällaisia kirjallisia todisteita voivat olla esimerkiksi sopimusasiakirjat, lääkärin tai muun asiantuntijan kirjalliset lausunnot taikka kysymykseen tuleva kirjanpitoaineisto.

Vaikka valmistelussa momentin mukaan tulee esittää kirjalliset todisteet, ei todistajan kuuleminen vielä valmistelussa yleensä ole mahdollista.

Ainoastaan silloin, kun on kysymys yksittäisen, valmistelussa ratkaistavan seikan selvittämisestä, todistajaa voitaisiin poikkeuksellisesti kuulla jo valmistelussa. Jos kysymys on esimerkiksi asian jättämisestä tutkimatta tai siitä, onko asianosaisen hallussa jokin asiakirja, voitaisiin todistajaa tällaisen kysymyksen selvittämiseksi kuulla jo valmistelussa. Lisäksi valmistelussa saattaisi poikkeuksellisesti tulla kysymykseen muun kuin asianosaisen kuuleminen jonkin yksittäisen kysymyksen osalta, jos kysymyksen selvittäminen on tärkeätä valmistelun etenemisen kannalta. Tässä yhteydessä on kuitenkin tärkeätä kiinnittää huomiota siihen, että ehdotuksen 17 luvun 8 e §:n 1 momentin mukaan todistelua ei voida ottaa huomioon asiaa ratkaistessa, ellei sitä ole otettu vastaan uudelleen pääkäsittelyssä. Henkilöä, jota on kuultu valmistelussa tulisi kuulla todistajana pääkäsittelyssä, jotta hänen kertomukselleen voitaisiin asiassa antaa arvoa.

Todistajaa voitaisiin kuulustuttaa poikkeuksellisesti myös silloin, kun valmistelussa todistajan sairauden tai ulkomaanmatkan perusteella tiedetään, että todistajaa ei voida kuulla pääkäsittelyssä. Ehdotuksen 17 lukuun ehdotetaan otettavaksi säännökset siitä, milloin todiste voidaan ottaa vastaan pääkäsittelyn ulkopuolella. Käsiteltävänä olevan luvun 26 §:ään ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että valmistelussa voidaan päättää myös todisteen vastaanottamisesta pääkäsittelyn ulkopuolella.

Pykälän *2 momentin* mukaan asianosainen on vastapuolen pyynnöstä lisäksi velvollinen ilmoittamaan, onko hänen hallussaan sellainen vastapuolen mainitsema kirjallinen todiste tai

esine, jolla voi olla merkitystä asiassa. Tällä tavoin asianosainen saisi tiedon vastapuolen hallussa olevasta asiaan vaikuttavasta aineistosta, johon vastapuoli ei ole vedonnut. Sen kysymyksen harkitseminen, onko kirjallisella todisteella tai esineellä merkitystä todisteena asiassa, kuuluu viime kädessä tuomioistuimelle. Säännöksellä pyritään nopeuttamaan valmistelua siten, että sen avulla asianosainen pystyy arvioimaan asiaan liittyvän käytettävissä olevan todistusaineiston.

Esimerkiksi rakennusurakkaa koskevassa riita-asiassa vastapuoli voisi pyytää asianosaista ilmoittamaan, onko hänen hallussaan jokin vastapuolen yksilöimä piirustus, jolla on merkitystä sen arvioimisessa, onko urakkasopimus oikein täytetty. Jos asianosainen ilmoittaa hallussaan olevan piirustuksen, voidaan häntä pyytää esittämään se tuomioistuimelle. Jos asianosainen ei esitä ilmoittamaansa asiakirjaa, voidaan tarvittaessa soveltaa 17 luvun asiakirjan esittämisvelvollisuutta koskevia säännöksiä.

Momentissa mainitun ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnistä ei ehdoteta säädettäväksi mitään erityistä seuraamusta. Momentissa mainitun ilmoitusvelvollisuuden tarkoitus on oikeudenkäynnin nopeuttaminen. Asiakirjan esittämisvelvollisuutta koskeva kysymys ei liity tässä momentissa säänneltyyn kysymykseen muulla kuin edellä selostetulla tavalla.

Jos ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnistä on aiheutunut oikeudenkäynnin pitkittäminen, se on otettava huomioon oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta päätettäessä. Jos ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti liittyy laiminlyöjälle edullisiin todisteisiin, on sitä arvioitava samalla tavoin kuin asianosaisen todisteiden ilmoittamisvelvollisuutta. Pykälän 1 momentissa on säännökset siitä, milloin todisteet on viimeistään ilmoitettava.

Riita-asiassa, jossa sovinto on sallittu, asianosaiselle voidaan ehdotuksen 23 §:n mukaan asettaa määräaika, jossa hänen on esitettävä tai ilmoitettava todisteet. Lisäksi ehdotuksen 6 luvun 9 §:ään sisältyy säännös, joka rajoittaa uuteen seikkaan tai todisteeseen vetoamista pääkäsittelyssä.

Tuomioistuimen on pykälän *3 momentin* mukaan valmistelussa huolehdittava siitä, että asianosaiset mainitsevat kaikki ne seikat, joihin he haluavat vedota.

Jos seikkaan on vedottu, mutta vetoaminen on epäselvä tai epätäydellinen, tuomarin velvollisuutena on oikeudenkäymiskaaren voimassa olevan 14 luvun 1 §:n 1 momentin perusteella puuttua asiaan ja yrittää saada asianosainen tarkentamaan epäselvää ja epätäydellistä tosiseikastoa. Nyt ehdotetun säännöksen mukaan tuomioistuimen puheenjohtajan on toimitettava valmistelu siten, että asianosaiset mainitsevat kaikki ne seikat, joihin he haluavat vedota.

Momentissa ehdotettuun säännökseen ei liity samanlaisia haittoja ja epäilyjä, joita voidaan esittää silloin, kun tuomioistuin viran puolesta perustaa ratkaisunsa seikkaan, johon ei ole vedottu.

Vaikka tuomioistuimen puheenjohtajan ja asianosaisen välisessä keskustelussa tulee esille jokin uusi seikka, jää siihen vetoaminen tai vetoamatta jättäminen kuitenkin aina asianosaisen omaksi asiaksi. Asianosaisen ilmoittaessa seikan, johon hän aikoo vedota, vastapuoli saa samalla tilaisuuden lausua siitä. Momentissa tarkoitetun oikeudenkäynnin tehokkaan johtamisen avulla voidaan taata se, että seikkaa ei vastoin asianosaisen tahtoa panna tuomion perusteeksi ja että seikka tulee oikeudenkäynnissä asianosaisten välisen keskustelun kohteeksi.

Tuomioistuimen puheenjohtajan tehtävänä ei momentin perusteella tietenkään ole ryhtyä kuulustuttamalla asianosaista selvittämään kaikkia mahdollisia seikkoja, joilla ehkä saattaa olla asiassa merkitystä, vaan hänen tulee pysytellä asianosaisten esitysten puitteissa.

Jos asianosainen ohimennen mainitsee tai esittää seikan, jolla olisi merkitystä vaatimuksen perusteena, tuomioistuimen puheenjohtajan tulee tarvittaessa momentin perusteella kiinnittää asianosaisen huomiota seikan merkitykseen ja mahdollisesti lisäksi tiedustella, aikooko asianosainen vedota tuohon seikkaan.

Esimerkiksi silloin, kun haastehakemuksessa tai vastauksessa ilmenevistä vaihtoehtoisista seikoista on vedottu vain sellaiseen, johon vaadittua tuomiota ei voida perustaa tai jolla ei ole merkitystä asian ratkaisemisen kannalta, tuomioistuin voisi tarpeen vaatiessa selvittää, onko tarkoitus vedota myös muihin seikkoihin. Esimerkiksi, jos vastaaja kiistäessään kantajan irtaimen kauppaan perustuvan kauppahinnan osan maksamista koskevan vaatimuksen, selostaa vastauksessaan, että hänen ostamansa esine ei ollut aivan sellainen kuin oli sovittu ja että esineessä oli lisäksi virhe ja että hän sanotun virheen perusteella vaatii hinnan alennusta, tuomioistuimen tulisi tiedustella vastaajalta,

onko hänellä tarkoitus vedota myös siihen seikkaan, että toimitettu esine ei ollut sellainen kuin oli sovittu.

Momentin säännöstä voidaan joutua soveltamaan myös silloin, kun haastetta annettaessa on oletettu, että haastehakemuksessa ollut puute voidaan korjata. Lisäksi tuomioistuimen on kiinnitettävä asianosaisen huomiota siihen, että hän on jättänyt lausumatta jostakin seikasta, johon vastapuoli on vedonnut.

23 §. Jotta valmistelun tarkoitus toteutuisi, tuomioistuimen tulee johtaa valmistelua tehokkaasti. Tämän onnistumiseksi tuomioistuimella tulee olla riittävät oikeudenkäynnin johtamista tukevat keinot käytettävissään. Käsiteltävänä olevassa pykälässä ehdotetaan, että tuomioistuin riita-asiassa, jossa sovinto on sallittu, voi asettaa asianosaiselle määräajan, mihin mennessä hänen on ilmoitettava lopulliset vaatimuksensa ja ne seikat, joihin hän haluaa vedota, sekä ne todisteet, jotka tullaan esittämään, sekä se, mitä kullakin todisteella aiotaan näyttää toteen. Lisäksi hänelle voidaan asettaa määräaika 22 §:n 1 momentissa tarkoitettujen kirjallisten todisteiden esittämiseen.

Jos asianosainen ei täytä määräajassa hänelle asetettua edellä mainittua velvoitetta, asianosainen ei pykälän mukaan saa määräajan jälkeen vedota uuteen seikkaan tai todisteeseen, ellei hän saata todennäköiseksi, että hänen menettelynsä johtuu pätevästä syystä. Pykälän mukainen uhka ei koske vaatimuksen esittämistä. Perusteena sille, että uhka koskee vain uuden seikan tai selvityksen esittämistä, on se, että mahdollisuus ottaa tutkittavaksi uusi vaatimus määräytyy kanteenmuutoskieltoa koskevan oikeudenkäymiskaaren voimassa olevan 14 luvun 2 §:n mukaan. Pykälässä tarkoitettu velvoite voidaan myös rajata koskemaan esimerkiksi kirjallisen todisteen antamista.

Pykälässä tarkoitettuna pätevänä syynä voidaan pitää esimerkiksi sitä, että asianosainen on saanut tiedon uudesta seikasta tai selvityksestä vasta määräajan jälkeen. Lisäksi seikan tai selvityksen esittäminen määräajan jälkeen on saattanut tulla tarpeelliseksi vasta vastapuolen esityksen johdosta tai siitä syystä, että asianosainen ei ole voinut määräaikaan mennessä huomata seikan tai selvityksen merkitystä. Lisäksi asianosainen on saattanut, luullen määräaikaan mennessä esittämiensä seikkojen ja selvityksen riittävän, jättää johonkin seikkaan vetoamatta tai selvityksen esittämättä sillä perusteella, että tämä olisi aiheuttanut huomattavia kustannuksia. Jos tilanne joudutaan oikeudenkäynnin aikana jostakin syystä arvioimaan uudelleen, asianosaisella saattaa olla hyväksyttävä syy ilmoittaa lisää perusteita tai selvitystä.

Pykälässä tarkoitetun kehotuksen antaminen on mahdollista suullisen valmistelun istunnossa tai siinä yhteydessä, kun tuomioistuin kehottaa asianosaista antamaan kirjallisen lausunnon.

Sanottua kehotusta tulee käyttää ainoastaan silloin, kun se on välttämätöntä. Näin on esimerkiksi silloin, kun asianosainen ilman hyväksyttävää syytä yrittää viivyttää oikeudenkäyntiä tai muusta syystä, esimerkiksi huolimattomuudesta, ei noudata ehdotetun lain mukaista oikeudenkäyntijärjestystä. Jos voidaan olettaa, että asianosaiset yrittävät toimia niin, että valmistelu olisi mahdollista saattaa loppuun ilman tarpeetonta viivytystä, sanottua kehotusta ei tulisi antaa. Jo säännöksen olemassaololla sinänsä on oikeudenkäynnin johtamista tehostava vaikutus. Asianosaisen halu ottaa huomioon oikeudenkäyntiä johdettaessa annettuja määräyksiä lisääntyy, kun on tiedossa, että tuomioistuimella on käytettävissään käsiteltävänä olevan pykälän mukainen keino oikeudenkäynnin johtamisen tehostamiseen.

Ehdotuksen 6 luvun 9 §:ään sisältyy lisäksi nimenomaan pääkäsittelyä koskeva säännös uuteen seikkaan tai selvitykseen vetoamisesta. Sen mukaan tuomioistuin saa pääkäsittelyssä jättää huomiotta riita-asiassa, jossa sovinto on sallittu, esitetyn sellaisen seikan tai selvityksen, johon olisi tullut vedota jo valmistelussa, jollei asianosainen saata todennäköiseksi, että hänen menettelynsä johtuu pätevästä syystä. Tätä säännöstä voidaan soveltaa riippumatta siitä, onko valmistelussa annettu puheena olevan pykälän mukainen kehotus.

Toinen kysymykseen tuleva vaihtoehto, millä perusteella voitaisiin rajata asianosaisen oikeus vedota uuteen seikkaan tai selvitykseen, voisi olla se, että asianosaisen menettelyn katsottaisiin tapahtuneen oikeudenkäynnin pitkittämiseksi tai muussa sopimattomassa tarkoituksessa taikka törkeästä huolimattomuudesta. Kun käytännössä saattaa olla vaikea osoittaa asianosaisen laiminlyöneen seikan taikka todisteen esiintuomisen tahallisesti taikka törkeästä huolimattomuudesta, ehdotuksessa on päädytty siihen, että asianosaisen itsensä tulee selvittää menettelynsä johtuneen pätevästä syystä. Silloin, kun asianosaisen menettely on johtu-

nut siitä, ettei hän ole aikaisemmin tiennyt seikasta tai todisteesta tai ei ole hyväksyttävästä syystä voinut käsittää seikan taikka selvityksen merkitystä, hänellä on oikeus vedota myös tuomioistuimen asettaman määräajan jälkeen tällaiseen seikkaan taikka todisteeseen.

Ilman erityistä säännöstäkin on selvää, että tuomioistuimen käsiteltävänä olevan pykälän perusteella asettama määräaika koskee myös asian käsittelyä muutoksenhakutuomioistuimessa. Asianosainen ei siis muutoksenhakutuomioistuimessakaan saa tässä pykälässä tarkoitetun määräajan jälkeen vedota pykälässä tarkoitettuun uuteen seikkaan tai todisteeseen, ellei hän saata todennäköiseksi, että hänen menettelynsä johtuu pätevästä syytä. Säännös tästä sisältyy selvyyden vuoksi ehdotuksen 25 luvun 14 §:ään.

24 §. Pykälässä ehdotetaan, että tuomioistuin voi valmistella erikseen asian erillisen osan. Säännöksen perusteella tuomioistuimen tulee siis, ottaen huomioon käsiteltävänä oleva asia, harkita, onko tarkoituksenmukaista valmistella samalla kertaa koko asiaa, vai onko tarkoituksenmukaisempaa valmistella asiaa erillisissä osissa. Varsinkin kun on kysymys sellaisesta asian osasta, jossa erillisen ehdotuksen 24 luvun 16 ja 17 §:n perusteella voidaan antaa osatuomio tai välituomio, tulee ilmeisesti olemaan yleistä, että sellainen asian osa valmistellaan nyt käsiteltävänä olevan momentin perusteella erikseen.

Momentin mukaan myös oikeudenkäyntiä koskeva kysymys voidaan valmistella erikseen. Oikeudenkäyntiä koskevia kysymyksiä ei ole ehdotetussa laissa erikseen määritelty. Niitä ovat esimerkiksi oikeudenkäynnin edellytyksiä koskevat kysymykset tai jonkin todistajan esteellisyyttä tai asiakirjan esittämisvelvollisuutta koskeva kysymys, turvaamistoimesta päättämistä koskeva asia sekä ehdotuksen 26 §:n nojalla päättäminen todisteen vastaanottamisesta pääkäsittelyn ulkopuolella. Mahdollisuus oikeudenkäyntiä koskevan kysymyksen erikseen valmistelemiseen ja käsittelemiseen on tärkeätä sen vuoksi, että esimerkiksi oikeudenkäynnin edellytystä koskevan kysymyksen ratkaisusta saattaa olla seurauksena, että asiaa ei muilta osin tarvitse käsitellä. Kun turvaamistoimenpiteestä päättäminen on useimmiten kiireellinen asia ja se tulee voida ratkaista ennen pääasiaa, tärkeätä on, että myös se voidaan valmistella ja ratkaista erikseen.

Ehdotuksen 12 luvun 9 §:n 2 momentissa on säännös siitä, mikä voi olla seurauksena, jos asianosainen ei osallistu sellaisen kysymyksen käsittelyyn.

Käsiteltävänä olevan pykälän perusteella valmistellussa asian osassa ei tietenkään ole välttämätöntä toimittaa erillistä pääkäsittelyä. Se, milloin asian osa tai asian erillinen kysymys ratkaistaan erikseen pääkäsittelyssä, määräytyy ehdotuksen 30 §:n perusteella.

25 §. Asianosaisen ja myös tuomioistuimen kannalta olisi usein tarpeellista, että tuomioistuin ennen asian ratkaisemista selostaisi, mitkä kysymykset ovat oikeudenkäynnin kohteena ja mihin asianosaiset niiden osalta, kumpikin tahollaan, ovat vedonneet. Riita-asian valmistelu tähtää juuri näiden kysymysten selvittämiseen. Sen vuoksi pykälässä ehdotetaan, että valmistelun päättyessä tuomioistuimen on tehtävä yhteenveto asianosaisten vaatimuksista ja niiden perusteista, jos se asian käsittelyn kannalta on tarkoituksenmukaista. Vaatimuksilla tarkoitetaan hakijan vaatimuksen lisäksi vastaajan haastehakemuksen johdosta antamaa vastausta. Yhteenvedon avulla asianosaiset saavat tietää, miten tuomioistuin on ymmärtänyt heidän esityksensä ja onko kaikki heidän esittämänsä asiaan vaikuttavilta osin otettu huomioon.

Yhteenveto voi olla joko suullinen tai kirjallinen. Jos valmistelu päättyy istunnossa, yhteenveto yleensä olisi suullinen. Laajassa ja vaikeassa asiassa kirjallinen yhteenveto voi kuitenkin olla suullista yhteenvetoa hyödyllisempi. Silloin kun valmistelu päättyy kirjallisten lausumien toimittamisen jälkeen, yhteenvetokin olisi yleensä kirjallinen ja asianosaisille olisi varattava tilaisuus lausua käsityksensä siitä.

Siinä tapauksessa, että asianosainen katsoo yhteenvedon olevan joltakin osin väärin laaditun, hän voi momentin mukaan suullisesti tai kirjallisesti, valmistelun muodosta riippuen, ilmaista käsityksensä yhteenvedosta. Jotta yhteenvedon laatimisella saavutettaisiin tavoiteltu hyöty, tilaisuuden varaaminen asianosaiselle lausua yhteenvedosta on välttämätöntä. Esittäessään huomautuksensa asianosainen voi vielä korjata ja täsmentää aikaisemmin esittämäänsä, jos yhteenvedosta on käynyt ilmi, että tuomioistuin on ymmärtänyt asianosaisen toisella tavalla kuin hän on tarkoittanut. Joskus voi osoittautua välttämättömäksi jatkaa asian

valmistelua asianosaisen huomautuksen johdosta.

26 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös todisteen ja muun selvityksen vastaanottamisesta pääkäsittelyn ulkopuolella päättämisestä valmistelussa. Yksi valmistelun keskeisistä tavoitteista on, että valmistelun avulla voidaan turvata pääkäsittelyn keskittäminen. Sen vuoksi on tärkeätä, että valmistelussa kiinnitetään huomiota siihen, että koko todistelu on esitettävissä keskitetysti pääkäsittelyssä, ja tehdään sen mahdollistamiseksi tarpeelliset toimenpiteet.

Pykälän *1 momentin* mukaan päätös asiantuntijan lausunnon hankkimisesta, kirjallisen todisteen esittämisestä, katselmuksen toimittamisesta ja muuhun valmistavaan toimenpiteeseen ryhtymisestä tehdään valmistelussa, jos sellainen toimenpide on tarpeen sen turvaamiseksi, että todisteet ovat yhdellä kertaa saatavilla pääkäsittelyssä.

Erityisesti silloin kun on kysymys asiantuntijan lausunnon hankkimisesta, valmistelussa tulisi jo tehdä sitä koskeva päätös, jotta asiantuntijan lausunto olisi käytettävissä pääkäsittelyssä. Jotta asiantuntija voisi valmistella lausuntonsa ennen pääkäsittelyä, ehdotetaan 17 luvun 48 a §:ssä, että asianosaista tai muuta henkilöä voidaan kuulla tai muuta selvitystä voidaan ottaa vastaan ennen pääkäsittelyä, jos se on tarpeen sellaisen seikan selvittämiseksi, josta asiantuntijaa kuullaan. Asiantuntija toimittaisi pääsäännön mukaan lausuntonsa tuomioistuimelle kirjallisena ja suullisesti häntä kuultaisiin, jos asianosainen sitä vaatii tai jos tuomioistuin pitää asiantuntijan kuulemista tarpeellisena.

Käsiteltävänä olevaan momenttiin sisältyy ainoastaan säännös siitä, että päätös momentissa tarkoitetun selvityksen vastaanottamisesta tehdään valmistelussa. Selvityksen vastaanottamisesta päättäminen on oikeudenkäyntiä koskeva kysymys ja se käsitellään siinä järjestyksessä kuin tässä ehdotuksessa oikeudenkäyntiä koskevan kysymyksen osalta ehdotetaan.

Pykälän *2 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että valmistelussa voidaan päättää myös todisteen vastaanottamisesta pääkäsittelyn ulkopuolella. Ehdotuksen 17 lukuun sisältyy säännökset siitä, milloin edellä mainittu selvitys voidaan ottaa vastaan pääkäsittelyn ulkopuolella. Joskus jo valmistelussa tiedetään, että todistetta ei tarvitse tai voida ottaa vastaan pääkäsittelyssä, mutta että todisteen vastaanottaminen esimerkiksi valmistelussa ratkaistavan oikeudenkäynnin edellytystä koskevan kysymyksen johdosta tai muusta syystä asiassa on välttämätöntä. Sellainen päätös voitaisiin tehdä momentin perusteella valmistelussa.

Ehdotuksen 17 lukuun sisältyy säännökset siitä, milloin todiste voidaan ottaa vastaan pääkäsittelyn ulkopuolella. Sellainen säännös on kirjallisen todisteen osalta sanotun luvun 15 §:n 1 momentissa ja todistajan osalta 41 §:ssä. Saman luvun 8 e §:n 1 momentissa on säännös siitä, milloin pääkäsittelyn ulkopuolella vastaan otettu todiste on otettava vastaan uudelleen pääkäsittelyssä.

Todisteen vastaanottamista koskeva kysymys käsiteltäisiin, kuten 1 momentin kohdalla on selostettu, siinä järjestyksessä kuin tässä ehdotuksessa oikeudenkäyntiä koskevan kysymyksen osalta ehdotetaan.

Pykälän *3 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan asianosaisen, joka haluaa selvitystä vastaanotettavaksi ennen pääkäsittelyä, on ilmoitettava siitä välittömästi valmistelussa. Yleensä ainoastaan asianosaisella on tietoa siitä, millaista selvitystä asiassa tullaan esittämään. Sen vuoksi asianosaisella on tieto siitä, milloin selvitystä esimerkiksi tulisi ottaa vastaan pääkäsittelyn ulkopuolella. Jos asianosainen ei riittävän ajoissa tee momentissa tarkoitettua ilmoitusta, tulisi siitä aiheutuva oikeudenkäynnin pitkittyminen ottaa huomioon oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta päätettäessä.

27 §. Valmistelun pääasiallinen tarkoitus, kuten edellä on todettu, on asian valmisteleminen pääkäsittelyä varten. Lisäksi valmistelussa tulisi erottaa riitaiset ja riidattomat asiat sekä, silloin kun on kysymys asiasta, jossa sovinto on sallittu, ratkaista riidattomat asiat suoraan valmistelussa.

Käsiteltävänä olevan pykälän *1 momentin 1 kohdan* mukaan valmistelussa voitaisiin riitaasia, jossa sovinto on sallittu, ratkaista valmistelussa yksipuolisella tuomiolla tai tuomiolla. Yksipuolisen tuomion antamisen edellytykset on säännelty 12 luvun 10 ja 11 §:ssä. Sanotun luvun 12 ja 13 §:ssä on säännökset siitä, milloin asia on yksipuolisen tuomion asemesta ratkaistava tuomiolla.

Momentin 1 kohdan perusteella asia voitaisiin ehdotuksen mukaan ratkaista tuomiolla siltä osin kuin kanne on myönnetty tai kanteesta on luovuttu. Silloin kun kanteesta luopumi-

nen tarkoittaa kantajan vastaajaa vastaan esittämistä vaatimuksista luopumista, asiaa voidaan pitää samalla tavalla riidattomana kuin sellaista asiaa, jossa vastaaja on ilmoittanut suostuvansa kantajan vaatimuksiin.

Kanteesta luopuminen on erotettava kanteen peruuttamisesta. Kanteesta luopuminen tarkoittaa sitä, että kantaja ilmoittaa, että kanne voidaan joko kokonaan tai osittain hylätä. Kanteen peruuttamisella taas tarkoitetaan sitä, että kantaja ei halua, että asian käsittelyä siinä oikeudenkäynnissa enää jatketaan. Peruuttaminen saattaa johtua esimerkiksi siitä syystä, että kantaja huomaa, ettei hänellä ole siinä vaiheessa riittävästi selvitystä, jotta kanne tulisi hyväksytyksi, ja että hänellä saattaisi joskus myöhemmin olla paremmat edellytykset oikeudenkäynnin voittamiseen.

Säännökset siitä, millä edellytyksillä vastapuoli voi vaatia asian käsittelyn jatkamista, jos kantaja peruuttaa kanteen, sisältyvät ehdotuksen 14 luvun 5 §:ään.

Asia voidaan ehdotuksen mukaan ratkaista 1 kohdassa tarkoitetulla tuomiolla aina, kun tuomion antamisen edellytykset ovat tulleet tuomioistuimen tietoon ennen asian ratkaisemista. Jos esimerkiksi riita-asiassa, jossa sovinto on sallittu, vastaaja, joka ei ole määräajassa antanut häneltä yksipuolisen tuomion uhalla pyydettyä kirjallista lausumaa, on määräajan jälkeen tuomioistuimelle toimittamassaan lausumassa ilmoittanut myöntävänsä kanteen, asia voidaan käsiteltävänä olevan pykälän mukaan ratkaista tuomiolla.

Jos riita-asia, jossa sovinto on sallittu, on vain joltain osin riidaton, esimerkiksi kanteen osittain myöntämisen perusteella, valmistelussa voitaisiin tältä osin antaa erillisen ehdotuksen 24 luvun 16 §:n mukainen osatuomio, jos osatuomion antamisen edellytykset ovat muuten olemassa.

Jos vastaaja asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu, ilmoittaa, että hänellä ei ole mitään huomauttamista kanteeseen suostumista vastaan, asiaa ei ehdotuksen mukaan voida ratkaista valmistelussa. Asian ratkaisemiseksi tarvittava selvitys tulisi ottaa vastaan ehdotuksen 6 luvun mukaisessa pääkäsittelyssä.

Momentin *2 kohdan* mukaan tuomioistuin voisi valmistelussa vahvistaa asianosaisten riita-asiassa, jossa sovinto on sallittu, tekemän sovinnon. Oikeudenkäymiskaaren voimassa olevassa 20 luvussa on sovintoa koskevia säännöksiä. Sanotun luvun 2 §:n mukaan asianosaisten tekemä sovinto on vahvistettava ja tuomioistuin ”antakoon siitä kirjallisen tuomion”. Kun vahvistettu sovinto ei ole tuomioistuimen toimesta syntynyt ratkaisu, vaan asianosaisten asiassa yhteisesti päätymän lopputuloksen vahvistaminen, tuomio-nimike ei ole asianmukainen tuomioistuimen vahvistamalle sovinnolle. Kun nyt käsiteltävänä olevan lainkohdan vuoksi sanottu 20 luvun 2 § on osittain tarpeeton ja tuomioistuimen vahvistaessa asianosaisten sovinnon tulisi tuomion asemesta käyttää esimerkiksi nimikettä tuomioistuimen vahvistama asianosaisten sovinto, ehdotetaan sanottu 2 § tarpeettomana kumottavaksi.

Momentin *3 kohdan* mukaan valmistelussa voidaan lisäksi päättää, että kanne jätetään tutkimatta. Ehdotuksen 6 §:n 1 momentin mukaan kanne voidaan jättää tutkimatta muun muassa silloin, kun haastehakemusta ei kehotuksesta huolimatta täydennetä ja haastehakemus on niin puutteellinen, ettei se kelpaa oikeudenkäynnin perustaksi. Käsiteltävänä olevan momentin säännös tarkoittaa kanteen jättämistä tutkittavaksi ottamatta valmistelun myöhemmässä vaiheessa.

Oikeudenkäymiskaaren 16 luvun voimassa olevan 1 §:n mukaan oikeudenkäyntiväite on tehtävä ennen pää- asiaan vastaamista. Väite siitä, ettei asiaa voida ottaa tutkittavaksi, on siis tehtävä jo 10 §:ssä tarkoitetussa vastauksessa. Esimerkiksi juuri vastauksessa esitetyn oikeudenkäyntiväitteen johdosta tuomioistuin voi momentin perusteella päättää kanteen tutkimatta jättämisestä.

Pykälän *2 momenttiin* ehdotetaan selvyyden vuoksi otettavaksi viittaussäännös niihin säännöksiin, joiden nojalla asia haastehakemuksen tai kirjallisen vastauksen perusteella ratkaistaan yksipuolisella tuomiolla tai tuomiolla taikka jätetään tutkittavaksi ottamatta. Ehdotuksen 6 §:n 1 momentissa on säännös kanteen jättämisestä tutkimatta ja 6 §:n 2 momentin nojalla selvästi perusteeton vaatimus voidaan heti hylätä. Ehdotuksen 12 ja 13 §:ssä on lisäksi säännökset asian ratkaisemisesta valmistelua jatkamatta suoraan haastehakemuksen mukaisesti.

Asian siirtäminen pääkäsittelyyn

28 §. Pykälän *1 momentissa* ehdotetaan, että tuomioistuimen on todettava valmistelu päätty-

neeksi, kun valmistelussa on selvitetty 19 §:ssä tarkoitetut seikat sekä siirrettävä asia pääkäsittelyyn. Valmistelu on siis päätettävä, kun on selvitetty asianosaisten vaatimukset ja niiden perusteet, mistä asianosaiset ovat eri mieltä, ilmoitettu todisteet ja, mitä niillä aiotaan näyttää toteen, esitetty ne kirjalliset todisteet, joihin on vedottu, sekä suoritettu muut valmistelevat toimenpiteet. Valmistelu on lopetettava myös silloin, kun sitä ei muusta syystä ole tarkoituksenmukaista jatkaa.

Mainittu muu syy voi olla esimerkiksi se, että kanne on jätettävä tutkimatta tai asia on heti ratkaistava, jos vaatimus on ilmeisesti perusteeton. Lisäksi tuomioistuin voi päättää valmistelun 23 §:n perusteella asettamansa määräajan jälkeen, vaikka jokin käsiteltävänä olevassa pykälässä tarkoitettu seikka olisikin jäänyt selvittämättä.

Säännös on tärkeä sen vuoksi, että tuomioistuin kiinnittää huomiota siihen, ettei valmistelua tarpeettomasti pitkitetä. Jos asiaa ei voida ratkaista valmistelussa, se on valmistelun päätyttyä siirrettävä pääkäsittelyyn.

Kun tuomioistuin siirtää asian pääkäsittelyyn, sen on momentin mukaan määrättävä pääkäsittelyn ajankohta sekä kutsuttava asianosaiset pääkäsittelyyn siten kuin erillisen ehdotuksen 11 luvussa säädetään. Ehdotuksen 6 luvussa ovat säännökset siitä, milloin pääkäsittely voidaan pitää valmistelun yhteydessä ja milloin toimitetaan erillinen pääkäsittely.

Momentin mukaan tuomioistuimen on varattava asianosaisille tilaisuus lausua käsityksensä pääkäsittelyn ajankohdasta. Siten voidaan varmistaa, että käsittelyn ajankohta sopii mahdollisimman hyvin asianosaisille ja heidän oikeudenkäyntiavustajilleen. Momentin mukaan tilaisuus on varattava, jos se käy haitatta päinsä. Tilaisuutta ei tarvitsisi varata esimerkiksi silloin, kun on kysymys asianosaisesta, joka on vaikeasti tavoitettavissa.

Pääkäsittelyn ajankohta on määrättävä sellaiseksi, että asianosaiset saavat kohtuullisesti aikaa istuntoon valmistautumista varten ja että todistajat ja muut, joiden läsnäolo on tarpeen, voivat saapua istuntoon. Pääsääntönä on kuitenkin pidettävä sitä, että pääkäsittely tulisi aloittaa mahdollisimman pian valmistelun päätyttyä.

Pykälän *2 momentin* mukaan kutsun tai kehotuksen yhteydessä asianosaiselle on ilmoitettava, mikä seuraamus 12 luvussa on säädetty sille, että asianosainen ei saavu tuomioistuimeen. Ehdotuksen 12 luvun 7 §:n mukaan henkilökohtaisesti tuomioistuimeen kutsutulle asetetaan sakon uhka. Sakon uhalla tuomioistuimeen kutsutaan myös vastaaja riita-asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu. Lisäksi 12 luvussa on säännökset siitä, milloin asiassa annetaan yksipuolinen tuomio tai tuomio, milloin asia voidaan käsitellä asianosaisen poissaolosta huolimatta ja milloin asia jätetään sillensä.

Asianosaiselle on momentin mukaan kutsun yhteydessä ilmoitettava, minä kalenteripäivänä ja kellonaikana sekä missä istunto pidetään. Kellonajan ilmoittamisen tarkoituksena on se, että asianosainen ei yleensä joutuisi odottamaan istuntopaikalla käsittelyn aloittamista.

Pykälän *3 momentin* mukaan asianosainen tai hänen laillinen edustajansa voidaan määrätä asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu, tuotavaksi pääkäsittelyyn, jos hänen käyttäytymisensä nojalla voidaan päätellä, ettei hän noudata kutsua saapua henkilökohtaisesti tuomioistuimeen. Noutomääräys olisi siis mahdollista antaa jo ensimmäiseen pääkäsittelyn istuntoon. Asianosaisen tai hänen laillisen edustajansa noutaminen pääkäsittelyn ensimmäiseen istuntoon saattaa osoittautua tarpeelliseksi esimerkiksi sen vuoksi, että hänet on jo jouduttu noutamaan valmistelua varten pidettyyn istuntoon tai että hän on ilmoittanut, ettei hän saavu pääkäsittelyn istuntoon vapaaehtoisesti.

29 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan asianosaisen on saatettava tuomioistuimen tietoon todiste, jonka hän haluaa esittää pääkäsittelyssä ja jota hän ei ole ilmoittanut valmistelussa. Samalla hänen on pykälän mukaan ilmoitettava, mitä hän aikoo todisteella näyttää ja syy siihen, minkä vuoksi hän ei ole ilmoittanut todistetta valmistelussa.

Asianosaiselle ehdotuksen 2, 10 ja 19 §:ssä asetettu velvollisuus ilmoittaa todisteensa ja se, mitä hän niillä aikoo näyttää toteen, ei välttämättä tarkoita sitä, että asianosainen ei saisi pääkäsittelyssä esittää sellaista todistetta, jota hän ei ole ilmoittanut valmistelussa. Ehdotuksen 5 luvun 23 §:n ja 6 luvun 9 §:n nojalla uusi todiste voidaan esittää, jos asianosainen saattaa todennäköiseksi, että hänen menettelynsä johtuu pätevästä syystä.

Jotta mahdollisuuksien mukaan voitaisiin välttää pääkäsittelyn lykkääminen silloin, kun uuden todisteen esittäminen sallitaan, on tärkeätä, että asianosainen niin pian kuin hän tietää, että hän tulee esittämään uuden todis-

teen, ilmoittaa käsiteltävänä olevan pykälän nojalla siitä tuomioistuimelle.

Jos asianosainen laiminlyö ilmoittaa todisteen ja sen mitä hän aikoo todisteella näyttä toteen, tuomioistuin voi jättää todisteen huomiotta, taikka jos asian käsittely laiminlyönnin vuoksi pitkittyy, velvoittaa asianosaisen vastaamaan oikeudenkäynnin pitkittymisestä aiheutuneista kuluista oikeudenkäymiskaaren 21 luvun säännösten nojalla.

Asianosaisen tulee pykälän nojalla ilmoittaa etukäteen myös syy siihen, miksi hän ei ole ilmoittanut todistetta jo valmistelussa. Säännös johtuu siitä, että sellaisen ilmoituksen perusteella tuomioistuin voi jo etukäteen harkita, johtuuko asianosaisen menettely edellä mainitusta pätevästä syystä.

30 §. Pykälän mukaan voidaan määrätä erillinen pääkäsittely oikeudenkäyntiä koskevan kysymyksen tai muun sellaisen kysymyksen käsittelyä varten, joka voidaan ratkaista erikseen. Tällöin asian valmistelu saadaan muilta osin tarvittaessa keskeyttää ja jättää odottamaan erikseen ratkaistavan kysymyksen ratkaisemista. Erillisen ehdotuksen 24 luvun 16 §:ssä säännellään, millä edellytyksellä voidaan antaa osatuomio. Saman luvun 17 §:ssä säännellään välituomion antamisen edellytykset. Erikseen ratkaistava oikeudenkäyntiin liittyvä kysymys voi olla esimerkiksi todistajan esteellisyyttä koskeva kysymys, turvaamistoimesta päättäminen tai todisteen pääkäsittelyn ulkopuolella vastaanottamisesta päättäminen.

6 luku. Riita-asian pääkäsittely

Yleistä

Jollei riita-asiaa ole ratkaistu valmistelussa, se ehdotuksen mukaan siirretään joko erilliseen pääkäsittelyyn tai pääkäsittelyyn, joka 15 ja 16 §:ssä mainituin edellytyksin voidaan toimittaa valmistelun yhteydessä. Pääkäsittely toimitetaan tuomioistuimen istunnossa, joka on aina julkinen, jollei oikeudenkäynnin julkisuutta koskevista säännöksistä muuta johdu.

Oikeudenkäymiskaaren 2 luvun perusteella, sellaisena kuin se on eduskunnan 27 päivänä maaliskuuta 1987 hyväksymässä laissa, käräjäoikeus käsittelee asian erillisessä pääkäsittelyssä monijäsenisessä kokoonpanossa. Valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä asia käsitellään kokoonpanossa, jossa käräjäoikeuden muodostaa ainoastaan valmistelun suorittanut tuomari.

Tässä esityksessä 2 luvun 1 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että käräjäoikeuden täysilukuiseen kokoonpanoon kuuluu perheoikeudellisissa asioissa ja huoneenvuokrasuhteesta johtuvassa riita-asiassa lainoppinut puheenjohtaja ja kolme lautamiestä. Muissa asioissa käräjäoikeudessa olisi erillisessä pääkäsittelyssä kolme lainoppinutta jäsentä.

Erillistä pääkäsittelyä ja valmistelun yhteydessä pidettävää pääkäsittelyä koskevat lähes poikkeuksetta samat jäljempänä selostettavat tämän luvun säännökset. Esimerkiksi käsittelyjärjestystä pääkäsittelyssä koskeva 2 §:n säännös, pääkäsittelyn keskittämistä koskeva 5 §:n säännös, pääkäsittelyn peruuttamista koskeva 6 §:n säännös ja pääkäsittelyn lykkäämistä koskeva 10 §:n säännös koskevat myös valmistelun yhteydessä pidettävää pääkäsittelyä. Valmistelun yhteydessä toimitettavassa pääkäsittelyssä voidaan kuitenkin, toisin kuin erillisessä pääkäsittelyssä, ottaa tässä ehdotuksessa mainituin edellytyksin huomioon myös valmistelussa esitettyä oikeudenkäyntiaineistoa.

Pääkäsittely

1 §. Pykälän *1 momentin* mukaan asian valmistelua johtaneen tuomarin tulee olla tuomioistuimen puheenjohtajana tai jäsenenä pääkäsittelyssä, jollei estettä ole. Jos pääkäsittely toimitetaan sellaisessa tuomioistuimen kokoonpanossa, johon kuuluu yksi lainoppinut jäsen ja kolme lautamiestä, valmistelun suorittanut tuomari tulisi toimimaan tuomioistuimen puheenjohtajana pääkäsittelyssä. Jos kokoonpanoa on täydennetty toisella lainoppineella jäsenellä tai jos tuomioistuin toimii kolmen lainoppineen tuomarin kokoonpanossa, valmistelun suorittanut tuomari voisi olla myös tuomioistuimen jäsenenä jonkun muun lainoppineen tuomarin toimiessa sen puheenjohtajana.

Vaikka oikeudenkäyntiaineisto pääkäsittelyssä onkin esitettävä kokonaisuudessaan, valmistelijan toimiminen tuomarina pääkäsittelyssä on tarkoituksenmukaista muun muassa sen vuoksi, että valmistelijan perehtyneisyys asiaan on omiaan nopeuttamaan ja jäntevöittämään pääkäsittelyä.

Pykälän *2 momentin* säännös koskee pääkäsittelyn välittömyyttä. Momentin mukaan pääkäsittelyssä saa tuomarina olla ainoastaan sel-

lainen tuomioistuimen jäsen, joka on osallistunut asian käsittelyyn koko pääkäsittelyn ajan. Jos tuomioistuimen jäsen voisi vaihtua kesken pääkäsittelyn, merkitsisi se sitä, että tällainen jäsen joutuisi ratkaisussaan nojautumaan oikeudenkäyntiaineistoon, josta vain osa on esitetty välittömästi hänen ollessaan saapuvilla. Muilta osin tällainen tuomioistuimen jäsen joutuisi tutustumaan tallennettuun oikeudenkäyntiaineistoon.

Jos tuomioistuimeen on jollekin sen jäsenelle tulleen esteen vuoksi otettu uusi jäsen, asiassa on momentin mukaan toimitettava uusi pääkäsittely. Myös tämä säännös turvaa käsittelyn välittömyyden. Siinä tapauksessa, että tuomioistuimen kokoonpano pienenee jollekin sen jäsenelle tulleen esteen vuoksi, mutta tuomioistuin kuitenkin edellä mainitun oikeudenkäymiskaaren 2 luvun säännösten nojalla yhä on päätösvaltainen, uutta pääkäsittelyä ei tarvitse toimittaa.

Pykälän *3 momentin* mukaan, silloin kun asiaa käsitellään 2 luvun 3 §:ssä tarkoitetussa kokoonpanossa, uutta pääkäsittelyä ei kuitenkaan tarvitse toimittaa, jos tuomioistuimeen otettava uusi jäsen on ollut mukana koko käsittelyn ajan. Silloin kun sanotussa kokoonpanossa on käsiteltävänä sellainen asia, jonka pääkäsittelyn voidaan olettaa kestävän useamman päivän ajan, käsittelyä voisi olla seuraamassa tuomarin pätevyyden omaava henkilö siltä varalta, että hän voi momentin mukaisesti tulla jäseneksi sanottuun kokoonpanoon, jos jollekin jäsenistä on tullut este. Muussa tapauksessa hänen tehtävänään on ainoastaan seurata siten asian käsittelyä, että hän tarvittaessa voi siirtyä jäseneksi.

2 §. Pykälä sisältää säännökset asian käsittelyjärjestyksestä pääkäsittelyssä. Pykälästä voidaan havaita, että pääkäsittely jakautuu neljän osaan: kanteen ja vastineen esittämiseen ja niiden kehittelyyn, todisteluun ja asianosaisten loppulausumiin. Pääkäsittelyssä tapahtuvaa kanteen ja vastineen esittämistä ja niiden kehittelyä vastaavat pykälän 1 momentin 1, 2 ja 3 kohta, todistelua 4 kohta ja loppukeskustelua 5 kohta. Lisäksi pykälässä on säännös, jonka mukaan pääsääntöisestä käsittelyjärjestyksestä saadaan poiketa, jos siihen on olemassa erityinen syy esimerkiksi sen vuoksi, että asian eri kysymykset on tarkoituksenmukaista käsitellä erikseen.

Vaikka oikeudenkäymiskaaressa ei nykyisin olekaan puheena olevaa pykälää vastaavaa säännöstä, hyvin johdettu ja keskitetty oikeudenkäynti jakautuu myös nykyisin vastaaviin osiin. Pykälässä olevat säännökset asioiden käsittelyjärjestyksestä ovat tarpeellisia oikeudenkäynnin asianmukaisen johtamisen tukemiseksi ja asian käsittelyn johdonmukaisen etenemisen turvaamiseksi.

Pykälän *1 momentin 1 kohdan* mukaan käsittely aloitetaan siten, että kantaja esittää vaatimuksensa ja niiden perusteet, jonka jälkeen vastaaja *2 kohdan* mukaan ilmoittaa myöntääkö vai kiistääkö hän kanteen. Vastaaja esittää samalla myös mahdolliset omat vaatimuksensa asiassa. Tämän jälkeen asianosaiset esittävät puolin ja toisin vielä käsityksiään vastapuolensa vaatimuksista.

Sitten kun riitakysymys on rajattu, tulisi kummankin asianosaisen vuorollaan, jos mahdollista, yhtäjaksoisesti tarkemmin perustella kantaansa ja lausua vastapuolen perustelujen johdosta. Pykälän 1 momentin *3 kohdassa* tarkoitetun niin sanotun kanteen ja vastineen kehittelyn yhteydessä asianosaisten tulee mahdollisimman täydellisesti tuoda esille ne seikat, joihin he perustavat kanteensa taikka vastineensa, ja ilmoittaa käsityksensä vastapuolensa esittämien seikkojen johdosta. Tällöin saattaa olla tarpeellista, että kumpikin asianosainen lausuu useamman kerran asiasta vuoron perään.

Pääkäsittelyn välittömyydestä seuraa, että vain se oikeudenkäyntiaineisto, joka esitetään pääkäsittelyssä, voidaan ottaa huomioon asiaa ratkaistaessa. Tästä sisältyy nimenomainen säännös erillisen esityksen oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 13 §:ään. Tämän vuoksi asianosaisten on kiinnitettävä erityistä huomiota kanteen ja vastineen esittämiseen ja perustelemiseen. Tärkeätä on, että asianosaiset eivät jätä mainitsematta mitään asiaan vaikuttavaa seikkaa, johon valmistelussa on vedottu ja johon myös pääkäsittelyssä on tarkoitus vedota.

Siinä tapauksessa, että asianosainen laiminlyö tuoda esille jonkin valmistelussa esille tuodun asian ratkaisun kannalta merkityksellisen seikan, tulee tuomioistuimen kiinnittää siihen huomiota. Oikeudenkäynnin johtaminen on siis myös pääkäsittelyssä aktiivista. Myös tätä ajatellen on tarpeen, että valmistelun suorittanut tuomari toimii puheenjohtajana taikka jäsenenä pääkäsittelyn toimittavassa tuomioistuimen kokoonpanossa.

Joskus pääkäsittely joudutaan toimittamaan asianosaisen olematta saapuvilla. Tällöin tuo-

mioistuimen, niin kuin myöhemmin 4 §:n perusteluissa selostetaan, on tarpeellisilta osin asiakirjoista selostettava, mitä poissaoleva asianosainen asiassa on esittänyt.

Momentin *4 kohdan* mukaan tuomioistuimen tulee asianosaisten esitettyä ja perusteltua kanteensa ja vastineensa ottaa vastaan todistelu. Ehdotuksen 17 luvun 8 a §:n 1 momentin mukaan todisteet on pääsääntöisesti esitettävä pääkäsittelyssä. Sanotun luvun 8 e §:ssä on säännös siitä, milloin pääkäsittelyn ulkopuolella esitettyä todistetta ei tarvitse esittää uudelleen pääkäsittelyssä ja miten todistelusta silloin tulee ottaa selko.

Vastaan otettava todistelu tarkoittaa käytännössä yleensä kirjallisten todisteiden esittämistä, todistajien kuulustelua tai asianosaisten kuulustelua todistelutarkoituksessa. Todisteiden esittämisjärjestyksestä ei ehdotukseen sisälly säännöstä, lukuun ottamatta puheena olevan pykälän 2 momentin säännöstä, jonka mukaan asianosaisten kuulustelu todistelutarkoituksessa on toimitettava ennen kuin muuta suullista todistelua otetaan vastaan siinä kysymyksessä, jota kuulustelu koskee.

Kulloinkin käsiteltävänä olevasta asiasta riippuu, missä järjestyksessä todistelu on tarkoituksenmukaista ottaa vastaan. Yleensä tulisi ottaa vastaan ensin sen asianosaisen todiste, jolla on todistustaakka, ja sen jälkeen vastapuolen vastatodiste. Jos asianosaisella on useita todisteita, hän yleensä itse voi päättää, missä järjestyksessä hän todisteet esittää ja kuulustuttaa todistajat. Tuomioistuin voi kuitenkin oikeudenkäyntiä johtaessaan määrätä todistelun vastaanottamisjärjestyksestä. Perusteena tällaiselle määräykselle voi esimerkiksi olla, että todistusaineisto siten tulee asianmukaisella tavalla ryhmitellyksi.

Todistelun vastaanottamista tuomioistuimen kannalta helpottaa se, että lakiehdotuksen mukaan asianosaisten on jo valmistelussa esitettävä kirjalliset todisteet ja myös ilmoitettava muut todisteet sekä se, mitä kullakin todisteella aiotaan näyttää toteen. Valmistelussa on myös voitu päättää asiantuntijalausunnon hankkimisesta, kirjallisen todisteen esittämisestä ja katselmuksen toimittamisesta, jos tämä on tarpeen sen turvaamiseksi, että todistelu voidaan pääkäsittelyssä ottaa vastaan keskitetysti.

Vaikka kirjalliset todisteet onkin esitettävä jo valmistelussa, on niihin vedottava myös pääkäsittelyssä, jotta ne tulisivat osaksi pääkäsittelyn oikeudenkäyntiaineistoa ja jotta ne voitaisiin ottaa huomioon asiaa ratkaistaessa. Ehdotuksen 17 luvun 8 e §:n 3 momentissa on säännös siitä, miten kirjallinen todiste on otettava vastaan pääkäsittelyssä.

Todistajan ja asiantuntijan suullinen kuulustelu sekä asianosaisen kuulustelu todistelutarkoituksessa toimitetaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvussa säädetyllä tavalla. Erillisen pöytäkirjaa ja tuomiota koskevan ehdotuksen 22 luvun 7 §:n mukaan todistelutarkoituksessa annetut suulliset lausumat pääsääntöisesti äänitettäisiin, minkä vuoksi kuulustelun suorittamistapaan tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Momentin *5 kohdan* mukaan asianosaisten on pääkäsittelyn lopuksi esitettävä loppulausuntonsa. Pääkäsittely päättyy siihen, että asianosaiset todisteiden esittämisen jälkeen esittävät käsityksensä esitetyistä todisteista ja siitä, miten asia heidän mielestään tulisi ratkaista pääkäsittelyn kuluessa ilmi tulleen perusteella. Yleensä kantajan tulee esittää loppulausuntonsa ensiksi ja vastaajan sen jälkeen. Loppulausuntoja antaessaan asianosaiset voivat joutua lausumaan vastapuolensa lausuman johdosta useamman kerran. Tuomioistuimen tulee tällöinkin huolehtia siitä, että asia käsitellään keskitetysti ja että tarpeetonta monisanaisuutta vältetään. Loppukeskustelu päättyy siihen, että asianosaiset jättävät asian päätettäväksi.

Pykälän *2 momentissa* ehdotetaan säädettäväksi, että asianosaisten kuulustelu todistelutarkoituksessa on toimitettava ennen kuin muuta suullista näyttöä otetaan vastaan siitä seikasta, jota kuulustelu tulisi koskemaan. Asianosaista voidaan kuulla paitsi totuusvakuutuksen nojalla laissa mainituissa tapauksissa myös muutoin asian selvittämiseksi. Vaikka asianosaisen kuulustelua todistelutarkoituksessa onkin pidettävä itsenäisenä todistelukeinona, ei sitä nykyisin kuitenkaan käytetä kaikissa tuomioistuimissa riittävässä määrin. Lakiehdotuksen 17 luvun 61 §:n 1 momenttiin ehdotetaan tästä syystä otettavaksi nimenomainen säännös asianosaisen kuulustelusta todistelutarkoituksessa.

Momentin säännös johtuu siitä yleisestä periaatteesta, että sen henkilön, jota kuullaan asian selvittämiseksi, ei tulisi saada tietää, mitä esimerkiksi muut todistajat ja asiantuntijat kertovat. Jos asianosainen tietää, mitä todistaja on asiassa kertonut, se voi asianosaisen tahtomattakin vaikuttaa siihen, mitä asianosainen lausuu asiassa. Kun asianosaisella on oikeus olla saapuvilla asian koko käsittelyajan, olisi hänen todistelutarkoituksessa tapahtuva

kuulustelunsa tästä syystä suoritettava ennen muuta suullista todistelua.

Pykälän *3 momentissa* ehdotetaan, että pykälän 1 ja 2 momentista ilmenevästä käsittelyjärjestyksestä saadaan poiketa silloin, kun siihen on erityistä syytä. Tällainen erityinen syy voi olla esimerkiksi se, että asian eri kysymykset on tarkoituksenmukaista käsitellä erikseen. Tällöin on mahdollista, että jonkin kysymyksen osalta otetaan vastaan näyttöä jo ennen kuin vaatimusten kehittely muiden kysymysten osalta on suoritettu. Käsittelyjärjestyksestä poikkeaminen voi tulla kysymykseen myös esimerkiksi siten, että asianosaiset jo kanteen kehittelyvaiheessa esittävät kirjalliset todisteensa. Edelleen on mahdollista, että tuomioistuin poikkeaa pykälän mukaisesta käsittelyjärjestyksestä ottamalla uudelleen näyttöä vastaan loppukeskustelun jälkeen. Asianosaisten kuulustelu todistelutarkoituksessa saattaa myös tulla kysymykseen vasta todistajan kuulustelun jälkeen. Lisäksi asianosaisia ja todistajia voidaan kuulla samanaikaisesti vastakkain, jos heidän kertomuksensa ovat ristiriidassa keskenään.

Momentin säännös antaa tuomioistuimelle mahdollisuuden oikeudenkäynnin joustavaan johtamiseen. Toisaalta asioiden käsittelyjärjestystä koskeva pykälän perussäännös antaa tuomioistuimelle mahdollisuuden tarvittaessa siihen, että se voi kieltäytyä vastaanottamasta todistelua ennen kuin alkukeskustelu on saatu päätökseen.

Pykälän *4 momentin* mukaan tuomioistuimen on tarpeen vaatiessa käsittelyn alussa selostettava, mistä asiassa on kysymys. Säännös on tarpeellinen siitä syystä, että selostus voi helpottaa asianosaisten esitysten seuraamista.

Selostuksen esittäisi tavallisesti tuomioistuimen puheenjohtaja. Selostuksella tarkoitetaan ainoastaan lyhyttä esitystä siitä, mihin valmistelussa on päädytty. Selostuksessa ei siten selostettaisi valmistelun kuluessa esitettyä oikeudenkäyntiaineistoa taikka valmistelun kulkua.

Momentissa tarkoitettu selostus saattaa olla tarpeellinen erityisesti silloin, kun pääkäsittely toimitetaan kokoonpanossa, jossa tuomioistuimen jäseninä on myös luottamusmiehiä. Selostus voi olla hyödyllinen myös esimerkiksi sellaisissa tapauksissa, joissa tuomioistuin on valmistelun päätteeksi tehnyt lakiehdotuksen 5 luvun 25 §:ssä tarkoitetun yhteenvedon.

3 §. Pykälän mukaan pääkäsittely on suullinen. Pykälän *1 momentin* mukaan pääkäsittelyn suullisuus turvataan siten, että asianosainen ei saa lukea eikä antaa tuomioistuimelle kirjelmää eikä muutoinkaan esittää asiaa kirjallisesti. Oikeudenkäyntiaineisto on siten saatettava tuomioistuimen tietoon suullisen esityksen välityksellä.

Pääkäsittelyssä esitettävät kirjalliset todisteet on myös suullisesti selostettava tai muutoin käytävä ne suullisesti läpi. Lakiehdotuksen 17 luvun 8 e §:n 3 momentin nojalla tuomioistuin voi kuitenkin määrätä, että kirjallinen todiste jätetään lukematta, jos sen sisältö on tuomioistuimen jäsenten tiedossa, asianosaiset siihen suostuvat ja sitä muutoinkin voidaan pitää sopivana.

Pääkäsittelyn suullisuus ja kirjelmien lukemista koskeva kielto johtuvat siitä, että sellaista oikeudenkäyntiä, jossa asianosaiset vuoronperään lukevat kirjelmiä, niin kuin nykyisin usein on asianlaita, on lisäksi vaikeata johtaa tehokkaasti. Oikeudenkäynnin tehokas johtaminen ja erityisesti tuomarin kyselyoikeuden tarkoituksenmukainen käyttäminen edellyttävät, että oikeudenkäynnissä edetään vaiheittain ja kysymys kysymykseltä. Jokaisesta kysymyksestä pitää myös vastapuolen voida lausua. Näistä syistä pääkäsittelyn suullisuus on haluttu turvata momentin mukaisella ehdottomalla kiellolla käyttää kirjallisia esityksiä.

Jos pääkäsittelyssä sallittaisiin kirjelmien käyttäminen, siitä olisi usein seurauksena, että vastapuoli tarvitsisi aikaa voidakseen perehtyä asianosaisen esitykseen ja lausua siitä. Tämä taas edellyttäisi usein asian lykkäämistä ja estäisi siten asian välittömän ja yhtäjaksoisen käsittelyn.

Jos pääkäsittelyn aikana osoittautuu välttämättömäksi, että asianosaisen tulee ottaa esille sellainen uusi näkökohta, joka käsittelyn aikana ei aikaisemmin ole tullut ilmi, monimutkaisessa tai vaikeassa asiassa saattaa tarkoituksenmukaiseksi keinoksi osoittautua pääkäsittelyn keskeyttäminen ja asian palauttaminen ehdotuksen 13 §:n nojalla valmisteluun sanotun yksittäisen kysymyksen osalta.

Valmistelua koskevien säännösten mukaan määräytyy se, toimitetaanko asiassa suullinen valmistelu vai onko asia laadultaan sellainen, että tuomioistuin katsoo 5 luvun 15 §:n 2 momentin mukaisesti olevan erityistä aihetta kehottaa asianosaista toimittamaan kirjallinen lausuma tuomioistuimen osoittamasta seikasta.

Itsestään selvää on, että asianosainen saa esimerkiksi asiaesityksen ja loppukeskustelun aikana esittää ja antaa tuomioistuimelle taulukoita, laskelmia tai piirroksia, joihin hän viittaa esityksessään. Monimutkaisissa asioissa se on monta kertaa välttämätöntä, jotta tuomioistuin ja vastapuoli ymmärtävät, mistä asiassa on kysymys.

Missään tapauksessa ei voida kuitenkaan sallia sitä, että asiaesitys tai loppulausunto annettaisiin tuomioistuimelle kirjallisena. Joskus saattaa kuitenkin osoittautua tarpeelliseksi, että pääkäsittely todistelun vastaanottamisen jälkeen keskeytetään joksikin aikaa ja asianosaisille varataan tilaisuus loppulausunnon valmistelemiseen. Jos esitys koskee esimerkiksi monimutkaista oikeuskysymystä tai hyvin laajaa asiaa, jossa loppulausunnossa joudutaan kiinnittämään huomiota lukuisiin kohtiin, joskus voi olla eduksi ymmärrettävyydelle, että tuomioistuimella ja vastapuolella on käytössään tai he voivat tutustua asianosaisen suullisen esityksen jäsentelyyn. Tällöinkin on erityisesti kiinnitettävä huomiota, että oikeudenkäyntiaineistoksi sellainen esitys tulee pääkäsittelyssä kuitenkin vain suullisen esityksen kautta. Siltä osin kuin sitä ei ole suullisesti käsitelty pääkäsittelyssä, se ei ole oikeudenkäyntiaineistoa.

Pykälän *2 momentti* sisältää poikkeuksen 1 momentin pääsäännöstä. Pykälän 2 momentin mukaan asianosaiset saavat lukea vaatimuksensa asiakirjasta sekä käyttää kirjallista muistiinpanoa muistinsa tukemiseksi. Momentin mukaan kantajalla on siis mahdollisuus lukea vaatimuksensa haastehakemuksesta tai kanteen kehittelykirjelmästä, joka valmistelussa on voitu antaa tuomioistuimelle. Samoin vastaajalla on mahdollisuus lukea vastineestaan valmistelussa esittämänsä vaatimukset. Mahdollisuus lukea vaatimukset asiakirjasta on välttämätön asianosaisten kannalta, koska vaatimusten täsmällinen esittäminen on tarpeellista ja se taas saattaa usein vaatia asiakirjaan tukeutumista.

Momentin mukaan asianosaiset saavat myös käyttää kirjallista muistiinpanoa muistinsa tukemiseksi. Tällaisia muistiinpanoja tulee kuitenkin käyttää ainoastaan esityksen tukena. Niitä ei siis saa sellaisenaan lukea. Säännöksen sanamuoto vastaa tältä osin oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 32 §:ssä olevaa säännöstä, jonka mukaan todistajan on sallittava käyttää kirjallista muistiinpanoa muistinsa tukemiseksi.

Esimerkiksi laajassa ja vaikeassa asiassa tulee tietenkin sallia, että asianosainen, joka on valmistautunut istuntoon kirjoittamalla asiaesityksen tai loppulausunnnon keskeiset osat muistiin, voi suullisessa esityksessään tukeutua sellaisiin muistiinpanoihin. Kun asiaesitys tai loppulausunto sisältää suoria lainauksia, esimerkiksi oikeustapauksesta, pitää luonnollisesti sellaiset osat myös saada lukea.

Pääkäsittelyssä puheenjohtajan tehtävänä on johtaa käsittelyä niin, että asianosainen voi suullisesti esittää tarpeellisena pitämänsä näkökohdat. Puheenjohtajalla on siten merkittävä osuus käsittelyn onnistumisen kannalta. Tästä syystä hänen tulisi olla hyvin perehtynyt asiaan. Tähän asiassa, mahdollisesti hänen johdollaan, toimitettu valmistelu antaakin hyvän mahdollisuuden. Kysymyksiä esittämällä hän voi saada asianosaiset esittämään näkökantansa keskitetysti ja ymmärrettävästi.

4 §. Pykälän *1 momentin* pääsäännön mukaan asianosaisen valmistelussa antamaa lausumaa ei saa lukea pääkäsittelyssä. Niin kuin edellä on todettu, pääkäsittelyn välittömyys edellyttää, että koko oikeudenkäyntiaineisto esitetään suullisesti pääkäsittelyssä. Se, mitä valmistelussa on esitetty, ei siten ilman muuta tule otetuksi huomioon asiaa ratkaistaessa. Tästä huolimatta valmistelussa annetut lausumat sitovat asianosaisia periaatteessa samalla tavoin kuin nekin lausumat, jotka annetaan pääkäsittelyssä.

Silloin kun asianosaisen pääkäsittelyssä esittää muita vaatimuksia ja perusteita kuin mitä hän on valmistelussa esittänyt, tuomioistuimen on momentin mukaan valmistelussa laaditusta pöytäkirjasta tai muusta asiakirjasta selostettava, mitä asianosainen on valmistelussa tältä osin lausunut. Näin on meneteltävä sen vuoksi, että valmistelussa annettua lausumaa voidaan verrata pääkäsittelyssä annettuun lausumaan. Tämä on tärkeää muun muassa sen vuoksi, että oikeudenkäymiskaaren 14 luvun 2 §:ssä tarkoitetusta kanteen muuttamista koskevasta kiellosta seuraa, ettei kantaja sanotun lainkohdan vastaisesti voi vasta pääkäsittelyssä muuttaa valmistelussa esittämiään vaatimuksia. Se, että asianosainen muuttaa lausumaansa, saattaa tulla arvioitavaksi myös oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 4 tai 5 §:n mukaisesti.

Pykälän 1 momentissa on lausuman muuttamiseen rinnastettu se, että asianosainen ei voi taikka halua lausua mitään asiassa. Tällainen tilanne voi olla kysymyksessä esimerkiksi sil-

loin, kun asianosainen ei sairauden johdosta pysty ilmaisemaan itseään pääkäsittelyssä tai kun hän ei muista, mitä hän on asiassa aikaisemmin esittänyt.

Pykälän *2 momentti* sisältää säännöksen, jonka mukaan tuomioistuimen on asianosaisen ollessa poissa pääkäsittelystä tarpeellisilta osin asiakirjoista selostettava, mitä asianosainen on asiassa aikaisemmin esittänyt. Ehdotuksen 7 §:n mukaan asiaa voidaan tietyin edellytyksin käsitellä pääkäsittelyssä asianosaisen poissaolosta huolimatta. Myös ehdotuksen 12 lukuun sisältyy säännöksiä, joiden mukaan on mahdollista, että asiaa käsitellään, vaikka asianosainen ei ole saapuvilla. Tällaisessa tapauksessa tuomioistuimen on tarpeellisilta osin asiakirjoista selostettava, mitä poissaoleva asianosainen on asiassa aikaisemmin esittänyt. Tämä tapahtuu selostamalla joko valmistelussa laadittuun pöytäkirjaan merkityt taikka muusta asiakirjasta ilmenevät asianosaisen lausumat tarpeellisilta osin.

Suullisen ja kirjallisen todistelun vastaanottamisesta pääkäsittelyssä sisältyvät säännökset ehdotuksen 17 lukuun. Mainittuun lukuun sisältyvät myös säännökset siitä, kuinka tulee menetellä, jos todistelua on otettu vastaan silloin, kun asianosainen ei ole ollut saapuvilla asian käsittelyssä.

5 §. Pykälä sisältää pääkäsittelyn yhtäjaksoisuutta ja sen keskeyttämistä koskevat säännökset. Pykälän *1 momentin* mukaan asia on käsiteltävä pääsääntöisesti yhtäjaksoisesti. Säännöksen tarkoituksena on turvata se, että pääkäsittely toimitetaan keskitetysti ja että asia käsitellään alusta loppuun, mikäli mahdollista, yhdessä tilaisuudessa. Pääkäsittelyä edeltävä oikeudenkäynnin vaihe, valmistelu on osaltaan tähdännyt juuri siihen, että pääkäsittely voidaan toimittaa yhtäjaksoisesti ilman keskeytyksiä.

Pääkäsittelyn keskittäminen on välttämätöntä käsittelyn suullisuuden ja välittömyyden turvaamiseksi. Erityisesti todisteiden harkinnan kannalta on tärkeää, että todisteet esitetään keskitetysti ennen asian ratkaisemista. Oikeudenkäyntimenettelyn keskittäminen ja suullisuuden sekä välittömyyden lisääminen ovat lakiehdotuksen keskeisiä tekijöitä, joilla oikeudenkäyntimenettelyä voidaan kehittää ja asianosaisten oikeusturvaa parantaa.

Pääkäsittelyn yhtäjaksoisuus merkitsee nykyiseen verrattuna sitä, että riita-asioiden usein tapahtuva lykkääminen vastaisuudessa vain poikkeuksellisesti olisi mahdollista. Toisaalta pääkäsittelyn keskittäminen edellyttää, että asian käsittelylle varataan riittävän pitkä aika. Kuinka pitkä aika pääkäsittelyä varten on varattava, on usein valmistelun perusteella arvioitavissa.

Pääkäsittelytilaisuuden kestoa ei luonnollisestikaan voida säännellä asioiden erilaisuuden vuoksi. Jos pääkäsittelyn arvioidaan kestävän koko päivän, samaksi istuntopäiväksi ei ole syytä määrätä minkään muun asian pääkäsittelyä. Kovin pitkäksi venyvän pääkäsittelytilaisuuden haittana voidaan pitää sitä, että tuomioistuimen jäsenten tarkkaavaisuus saattaa heikentyä. Pitkä käsittely voi olla hankalaa myös asianosaisille, heidän asiamiehilleen taikka avustajilleen sekä esimerkiksi todistajille. Sen vuoksi pääkäsittelytilaisuuden keston ei tulisi ylittää ainakaan normaalia työpäivää. Pääkäsittelyn yhtäjaksoisuutta koskeva vaatimus ei luonnollisestikaan estä pitämästä pääkäsittelyn kuluessa taukoja.

Pykälän *2 momentissa* ovat säännökset siitä, miten pääkäsittely järjestetään silloin, kun asiaa ei voida käsitellä yhden päivän kuluessa. Tällaisessa tapauksessa pääkäsittely saadaan keskeyttää ja jatkaa, mikäli mahdollista, perättäisinä päivinä. Jos asian käsitteleminen perättäisinä päivinä ei erityisestä syystä ole mahdollista, asiaa on käsiteltävä momentin mukaan vähintään kolmena arkipäivänä viikossa.

Viikolla tarkoitetaan tässä yhteydessä aikaa jostakin viikonpäivästä seuraavan viikon vastaavaan päivään. Säännös ei siten tarkoita kalenteriviikkoa. Käsittelyn yhtäjaksoisuutta koskevan 1 momentin pääsääntö edellyttää, ettei käsittelyä keinotekoisesti saa jakaa useammalle päivälle lyhentämällä päivittäistä käsittelyaikaa. Jos käsittelypäiviä tarvitaan enemmän, asiaa on momentin mukaan käsiteltävä vähintään kolmena arkipäivänä viikossa.

Varsinkin silloin, kun asia on niin laaja, että siinä pidettävän pääkäsittelyn toimittaminen edellyttää asian käsittelemistä useampana päivänä, on tärkeää, että asian käsittely on hyvin jäsennelty ja että toisiinsa liittyvät kysymykset käsitellään keskitetysti. Tämän vuoksi tuomioistuimen tulisi etukäteen suunnitella, mitä asian osia kussakin käsittelyssä on käsiteltävä. Jos asiaan liittyy esimerkiksi useita eri kysymyksiä, joskus saattaa olla tarkoituksenmukaista käsitellä eri päivinä eri kysymyksiä. Erillisten kysymysten käsittelyä varten tuomio-

istuin on voinut myös määrätä pidettäväksi erillisen pääkäsittelyn.

Kun pääkäsittely keskeytetään ja asianosaisille ilmoitetaan, minä päivänä asian käsittelyä jatketaan, tuomioistuimen ei tarvitse erikseen ilmoittaa asianosaisille, millä uhilla heidän on saavuttava myöhempään käsittelytilaisuuteen. Tämä johtuu siitä, että asianosaisille alunperin annettujen kutsujen yhteydessä asetetut uhat pysyvät edelleen voimassa. Kun pääkäsittelyä pykälän 2 momentissa tarkoitetun keskeytyksen jälkeen jatketaan, kysymys ei ole asian käsittelemisestä lykkäämisen jälkeen, vaan saman pääkäsittelyn keskeytyksen jälkeisestä käsittelytilaisuudesta. Selvyyden vuoksi ehdotuksen 12 luvun 23 §:ään ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että luvatta kesken käsittelyn poistuminen rinnastetaan poissaoloon istunnosta. Ainoastaan siinä tapauksessa, että tuomioistuin muuttaa asianosaiselle asetettua uhkaa tai että tuomioistuin poikkeuksellisesti joutuu kutsumaan asianosaisen uudelleen keskeytyksen jälkeen tapahtuvaan käsittelyyn, siitä on erikseen ilmoitettava.

Selvyyden vuoksi momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että asiaa ei tarvitse käsitellä kolmena arkipäivänä viikossa tietenkään silloin, kun asian käsittely 10 §:n perusteella lykätään.

6 §. Pykälän *1 momentissa* ehdotetaan säädettäväksi, että tuomioistuimen on pääkäsittelyä aloitettaessa selvitettävä, onko estettä ottaa asia lopullisesti käsiteltäväksi. Säännöksen tarkoituksena on turvata asian keskitetty käsittely pääkäsittelyssä. Tuomioistuimen on pykälän mukaan käsittelyä aloittaessaan varmistauduttava siitä, että yhtäjaksoisen käsittelyn edellytykset ovat olemassa. Tällöin tuomioistuimen on ensisijaisesti selvitettävä, että asianosaiset sekä todistajat ja muut, joiden läsnäolo on välttämätön, ovat tulleet saapuville, ja ettei asian käsittelemiselle ole olemassa muutakaan estettä, jonka johdosta pääkäsittely olisi 2 momentin perusteella peruutettava. Pääkäsittelyn alussa tuomioistuimen on lisäksi, niin kuin nykyisinkin, varmistauduttava siitä, että tuomioistuin on toimivaltainen käsittelemään asian.

Pykälän *2 momentti* sisältää säännökset siitä, milloin pääkäsittely on peruutettava ja pääkäsittelylle on määrättävä uusi käsittelypäivä. Momentissa mainitut syyt pääkäsittelyn peruuttamiselle ovat sellaisia, jotka aiheuttaisivat pääkäsittelyn lykkäämisen tai uuden pääkäsittelyn määräämisen, jos pääkäsittely aloitettaisiin momentissa tarkoitetusta esteestä huolimatta eikä este pääkäsittelyn aikana poistuisi.

Joskus tuomioistuimen tietoon tulee jo ennen käsittelyn aloittamista este, joka 2 momentin säännösten perusteella aiheuttaisi pääkäsittelyn peruuttamisen. Estettä ei ole sille, että pääkäsittely peruutetaan jo ennen käsittelypäivää ja samalla määrätään uusi käsittelypäivä. Pääkäsittelyn peruuttaminen jo ennen käsittelypäivää voi tulla kysymykseen esimerkiksi silloin, kun kutsua pääkäsittelyyn ei ole voitu toimittaa tiedoksi jollekin asianosaiselle.

Pykälän 2 momentin *1 kohdan* mukaan pääkäsittely on peruutettava, jos asianosainen, jonka on oltava paikalla henkilökohtaisesti, on jäänyt pois. Ehdotuksen 12 luvun 29 §:n mukaan henkilökohtaisesti tuomioistuimeen saapuman velvoitettu asianosainen katsotaan poisjääneeksi myös, jos hän ilman laillista estettä käyttää asiamiestä.

Riita-asiassa asianosainen voidaan asian selvittämiseksi velvoittaa saapumaan pääkäsittelyyn henkilökohtaisesti. Vaikka asianosainen olisikin velvoitettu saapumaan henkilökohtaisesti, ei siitä ilman muuta seuraa, että asianosaisen laiminlyönti saapua henkilökohtaisesti estäisi pääkäsittelyn toimittamisen. Tuomioistuimella on mahdollisuus pääkäsittelyä aloittaessaan harkita, onko asianosaisen henkilökohtainen läsnäolo edelleen välttämätöntä. Esimerkiksi silloin, kun asianosainen on velvoitettu saapumaan henkilökohtaisesti vastapuolensa pyynnöstä ja vastapuoli käsittelyä aloitettaessa ilmoittaa, ettei hän enää vaadi vastapuolen kuulemista henkilökohtaisesti, saattaa usein olla mahdollista toimittaa pääkäsittely huolimatta siitä, että asianosainen on jäänyt saapumatta henkilökohtaisesti. Estettä asian käsittelemiselle ja ratkaisemiselle ei yleensä liene, jos asia voidaan ratkaista tuomiolla taikka yksipuolisella tuomiolla asianosaisen poissaolosta huolimatta, vaikka asianosainen olisikin velvoitettu saapumaan henkilökohtaisesti.

Momentin *2 kohdan* mukaan pääkäsittely on peruutettava, jos joku muu, jonka henkilökohtainen läsnäolo on tarpeellinen, on jäänyt pois. Sellainen muu henkilö voi olla todistaja, asiantuntija tai kuultavaksi kutsuttu, joka on kutsuttu tuomioistuimeen henkilökohtaisesti. Myös tällöin tuomioistuin voi pääkäsittelyä aloittaessaan harkita, onko tällaisen henkilön kuuleminen välttämätöntä. Jos kuuleminen

osoittautuisi tarpeettomaksi esimerkiksi asianosaisen myöntämisen taikka esitettävän muun todistelun johdosta, ei kysymyksessä olevan henkilön poisjääminen ole esteenä pääkäsittelyn toimittamiselle.

Momentin *3 kohdan* mukaan pääkäsittely on peruutettava myös, jos asian ottamiselle lopullisesti käsiteltäväksi on olemassa jokin muu kuin momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettu este.

Lakiehdotuksen valmistelua koskevien säännösten mukaan asianosaisten on valmistelussa esitettävä kaikki ne seikat, joihin he haluavat asiassa vedota, sekä ilmoitettava kaikki ne todisteet, jotka tullaan esittämään. Siinä tapauksessa, että asianosainen vasta valmistelun päätyttyä saa tietoonsa jonkin seikan tai todisteen, johon hän haluaa vedota, hänen tulee viimeistään pääkäsittelyä aloitettaessa ilmoittaa tästä tuomioistuimelle. Tällaiset kirjalliset todisteet asianosaisen tulisi kuitenkin viipymättä niistä tiedon saatuaan lähettää tuomioistuimelle oikeudenkäymiskaaren 9 lukuun otettavaksi ehdotettujen säännösten nojalla. Vastaavasti myös muusta todistelusta olisi pääkäsittelyn keskittämisen turvaamiseksi ehdotuksen 5 luvun 29 §:n nojalla ilmoitettava mahdollisimman aikaisin.

Asianosainen saattaa myös valmistelun jälkeen vielä haluta esittää uuden vaatimuksen taikka sivuvaatimuksen, joka on mahdollista esittää haastetta ottamatta. Myös tällaisessa tapauksessa asianosaisen tulisi heti pääkäsittelyä aloitettaessa ilmoittaa aikomuksestaan. Tällaisten ilmoitusten johdosta vastapuolella saattaa olla tarve uusien todisteiden esittämiseen taikka muutoin oman vastineensa täydentämiseen taikka muuttamiseen. Tällaisessa tilanteessa saattaa olla kysymys käsiteltävänä olevassa kohdassa tarkoitetusta esteestä asian ottamiselle lopullisesti käsiteltäväksi.

Muu 3 kohdassa tarkoitettu este voi olla myös esimerkiksi asianosaisen ilmoittama laillinen este.

Myös silloin kun pääkäsittely on jouduttu 10 §:n nojalla lykkäämään, tuomioistuimen on jatkokäsittelyä aloittaessaan kiinnitettävä huomiota siihen, ovatko tässä pykälässä tarkoitetut edellytykset asian lopulliselle käsittelemiselle olemassa. Jos pääkäsittely on jouduttu lykkäämään esimerkiksi sen vuoksi, että tuomioistuin on pitänyt tarpeellisena kuulla henkilökohtaisesti poissa ollutta asianosaista, ja ennen istuntoa tuomioistuimen tietoon tulee, että asianosaista ei saada jatkokäsittelyyn, tarkoituksenmukaista on, että tuomioistuin peruuttaa asian käsittelyn eikä järjestä turhaa istuntoa ainoastaan sen toteamiseksi, ettei pääkäsittelyä voida toimittaa. Jos asianosaisen henkilökohtaisesta kuulemisesta luovutaan, voidaan asia jatkokäsittelyssä käsitellä asianosaisen poissaolosta huolimatta, mikäli edellytykset siihen muutoin ovat olemassa.

7 §. Pykälän *1 momentti* sisältää säännöksen siitä, milloin pääkäsittelyä jostakin 6 §:n 2 momentissa mainitusta esteestä huolimatta ei tarvitse peruuttaa. Tämä on mahdollista momentin mukaan silloin, kun on aihetta olettaa, ettei asian käsittelyä esteestä huolimatta tarvitse lykätä. Momentin mukaan on siis mahdollista, että tuomioistuin aloittaa asian käsittelyn esimerkiksi silloin, kun henkilökohtaisesti saapumaan velvoitettu asianosainen tai todistaja on jäänyt pois, jos voidaan olettaa, että hän saapuu myöhemmin tai hänet saadaan noudetuksi niin ajoissa, ettei pääkäsittelyä tarvitse lykätä.

Jos pääkäsittely on aloitettu ja se on esteen johdosta jouduttu lykkäämään, tuomioistuimen tulee pääkäsittelyä lykkäyksen jälkeen jatkettaessa arvioida, onko 6§:n 2 momentissa tarkoitettu este edelleen olemassa. Tuomioistuimen tulee tällöin harkita, peruutetaanko pääkäsittely kokonaisuudessaan vai voidaanko sitä jatkaa ilman, että asian käsittelyä jälleen jouduttaisiin lykkäämään.

Jos pääkäsittely on lykätty esimerkiksi sen vuoksi, että tuomioistuin on pitänyt tarpeellisena tuomioistuimeen henkilökohtaisesti saapumaan velvoitetun asianosaisen kuulemista henkilökohtaisesti ja asianosainen jää saapumatta pääkäsittelyyn lykkäyksen jälkeenkin, saattaa olla painavia syitä, toisin kuin ensimmäisessä pääkäsittelytilaisuudessa, toimittaa pääkäsittely loppuun ja ratkaista asia asianosaisen poissaolosta huolimatta, jos se lain mukaan muutoin on mahdollista.

Pykälän *2 momentissa* ovat säännökset siitä, millä edellytyksillä pääkäsittely 6 §:n 2 momentissa tarkoitetusta esteestä huolimatta voidaan aloittaa, vaikka on todennäköistä, että pääkäsittely joudutaankin lykkäämään.

Pykälän mukaan pääkäsittelyn aloittaminen on mahdollista, jos voidaan olettaa, ettei asiassa jäljempänä selostettavan 11 §:n perusteella tarvitse toimittaa uutta pääkäsittelyä, vaikka asian käsittely lykätään. Lisäksi pääkäsittelyn aloittaminen edellyttää, että asian käsittelemi-

sen keskitetysti lykkäyksestä huolimatta eri oikeudenkäyntitilaisuuksissa voidaan katsoa haitatta käyvän päinsä. Säännöksen tarkoituksena on pääkäsittelyn keskittämisen turvaaminen.

Verrattaessa käsiteltävänä olevan momentin säännöstä 1 momentin säännökseen voidaan todeta, että viimeksi mainitussa momentissa tarkoitetussa tilanteessa pääkäsittelyn aloittamisen edellytyksenä on, ettei pääkäsittelyä jouduta lykkäämään. Puheena olevassa momentissa taas edellytetään, ettei asiassa lykkäyksestä huolimatta tarvitse toimittaa uutta pääkäsittelyä. Harkittaessa sitä, voidaanko asian käsittelyn lykkäyksestä huolimatta katsoa käyvän haitatta päinsä, on kiinnitettävä huomiota pyrkimykseen päästä mahdollisimman keskitettyyn ja yhtäjaksoiseen käsittelyyn.

8 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännökset siitä, millä edellytyksillä suullista todistelua voidaan ottaa vastaan, vaikka pääkäsittely peruutetaan. Todistelun vastaanottaminen keskitetysti pääkäsittelyssä perustuu siihen, että tuomioistuimella on parhaat mahdollisuudet arvioida eri todisteiden merkitystä silloin, kun todistelu otetaan vastaan välittömästi ja yhtäjaksoisessa menettelyssä. Puheena oleva pykälä onkin poikkeus todistelun välittömyyttä koskevasta pääsäännöstä.

Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 41 §:ään ehdotetaan otettavaksi säännökset siitä, milloin suullista todistelua muutoin saadaan ottaa vastaan muussa käsittelyssä kuin pääkäsittelyssä. Tämä on mainitun pykälän mukaan mahdollista asiallisesti samoilla edellytyksillä kuin mitä nyt käsiteltävänä olevassa pykälässä ehdotetaan suullisen todistelun vastaanottamisesta silloin, kun pääkäsittely peruutetaan.

Pykälän *1 momentin* mukaan edellytyksenä todistelun vastaanottamiselle on ensinnäkin se, että kuultava henkilö on tullut saapuville tuomioistuimen istuntoon. Kysymykseen voivat tulla lähinnä todistajat taikka asiantuntijat sekä myös asianosaiset, joita aiotaan kuulla asian selvittämistarkoituksessa.

Pykälän 1 momentin *1 kohdan* mukaan edellytyksenä suullisen todistelun vastaanottamiselle on, ettei todistelua ilmeisesti tarvitse tai voida esittää uudestaan pääkäsittelyssä. Tällaisessa tilanteessa on siis mahdollista kuulla henkilöä todistelutarkoituksessa, vaikka pääkäsittely peruutetaankin. Tilanne, jolloin todistajaa ilmeisestikään ei tarvitsisi kuulla pääkäsittelyssä, on esimerkiksi silloin, kun otetaan vastaan todistelua asiassa annettavan väliaikaismääräyksen tai turvaamistoimesta päättämisen johdosta.

Momentin 1 kohdan mukaan toinen peruste sille, että suullista todistelua voidaan ottaa vastaan pääkäsittelyn peruuttamisesta huolimatta on se, että todistelua ei voida ottaa vastaan uudelleen pääkäsittelyssä. Tällainen voi tilanne olla esimerkiksi silloin, kun todistajaa ulkomailla oleskelun taikka sairauden vuoksi ei voitaisi kuulla pääkäsittelyssä. Pääkäsittelyn peruuttamisesta huolimatta vastaanotetusta suullisesta todistelusta joudutaan pääkäsittelyssä ottamaan selko pöytäkirjan taikka äänitteen avulla.

Momentin *2 kohdan* mukaan suullista todistelua voitaisiin ottaa vastaan myös silloin, kun kuultavalle saapumisesta uudelleen pääkäsittelyyn aiheutuisi todistelun merkitys huomioon ottaen kohtuuttomia kustannuksia tai kohtuutonta haittaa. Asioissa, joissa oikeudellinen ja taloudellinen intressi kummankin asianosaisen kannalta on vähäinen, voidaan helpommin päätyä siihen, että todistelu otetaan vastaan pykälässä kerrotuin tavoin. Sitä vastoin silloin, kun kysymyksessä on merkitykseltään laajakantoinen asia ja keskeinen todiste, arvioinnissa yleensä päädyttäneen päinvastaiseen tulokseen. Kustannusten kohtuuttomuutta tulee arvioida myös siihen nähden, mikä merkitys todistelun välittömyydellä ja siten saavutettavalla luotettavammalla todisteiden harkinnalla on siinä kysymyksessä, josta todistajaa on tarkoitus kuulla.

Kustannusten lisäksi on momentin mukaan otettava huomioon myös todistajalle aiheutuva haitta peruutuksen jälkeen pidettävään pääkäsittelyyn saapumisesta. Esimerkiksi tärkeän työtehtävän tekemättä jääminen todistajan kuulustelun vuoksi voi olla momentissa tarkoitettu haitta.

Oikeudenkäymiskaaren 17 lukuun otettavaksi ehdotetun 8 e §:n mukaan muussa käsittelyssä kuin pääkäsittelyssä vastaanotettu todistelu on pääkäsittelyssä otettava vastaan uudelleen siltä osin kuin sillä on merkitystä asiassa eikä todistelun vastaanottamiselle uudelleen olekaan olemassa ajateltua estettä. Esimerkiksi silloin, kun todistajan sairaus ei muodostakaan ajateltua estettä, todistajaa on pääkäsittelyssä kuultava uudelleen, vaikka häntä onkin jo kuultu pääkäsittelyä peruutettaessa.

Harkittaessa todistajan kuulemista on siten muistettava, ettei nyt käsiteltävänä olevan

säännöksen soveltamisesta ole hyötyä, jos tuomioistuin 17 luvun 8 e §:n perusteella arvioi, että henkilöä joudutaan kuulemaan uudelleen pääkäsittelyssä. Tällöin suullista todistelua ei lainkohdan perusteella tule ottaa vastaan, jos pääkäsittely peruutetaan.

Pykälän *2 momentissa* ehdotetaan, että 1 momentissa tarkoitetun todistelun vastaanottamisen yhteydessä asiaa voidaan käsitellä myös muilta osin, jos se todistelun vastaanottamiseksi on erityisen tärkeää. Esimerkiksi todistajaa kuultaessa voitaisiin ottaa vastaan kirjallinen todiste taikka kuulla muutakin todistajaa tai asiantuntijaa, jos se olisi välttämätöntä todistajan kuulustelun merkityksen tai hänen kertomuksensa sisällön arvioimiseksi. Asian käsitteleminen olisi lainkohdassa tarkoitetuissa tapauksissa rajoitettava vain siihen, mikä liittyy vastaanotettavaan selvitykseen.

Momentissa tarkoitettu asian muu käsittely on aina toistettava pääkäsittelyssä, jotta se voitaisiin ottaa huomioon asiaa ratkaistaessa, jollei esimerkiksi toisenkin todistajan kuulemiselle ole olemassa estettä.

Kun pääkäsittely peruutetaan, mutta pykälän nojalla otetaan vastaan suullista todistelua, ei kysymys ole pääkäsittelystä, vaan todistelun vastaanottamisesta pääkäsittelyn ulkopuolella. Tästä syystä todistelun vastaanottaminen voi tapahtua myös tuomioistuimen kokoonpanossa, jossa käräjäoikeuden muodostaa vain sen puheenjohtaja. Säännös tästä sisältyy ehdotuksen 2 luvun 5 §:n 1 momentin 2 kohtaan. Estettä ei sanotun säännöksen 2 momentin perusteella olisi myöskään siis sille, että todistelu otetaan vastaan siinä kokoonpanossa, joka olisi toimivaltainen toimittamaan pääkäsittelyn. Usein voikin olla tarkoituksenmukaista, että todistelu vastaanotetaan tuomioistuimessa samassa kokoonpanossa, joka tulisi toimittamaan pääkäsittelyn asiassa.

9 §. Valmistelua koskevista säännöksistä käy ilmi, että asianosaisten on valmistelun kuluessa mainittava kaikki ne seikat, joihin he haluavat asiassa vedota, sekä ilmoitettava ne todisteet, jotka asiassa tullaan esittämään. Pykälän mukaan asianosainen ei saa asiassa, jossa sovinto on sallittu, pääkäsittelyssä vedota sellaiseen seikkaan tai todisteeseen, johon hän ei ole vedonnut valmistelussa, jollei asianosainen saata todennäköiseksi, että hänen menettelynsä johtuu pätevästä syystä.

Niissä asioissa, joissa sovinto ei ole sallittu, pyrkimys aineellisen totuuden selvittämiseen on vielä määräävämpi kuin niissä riita-asioissa, joissa sovinto on sallittu. Sen vuoksi asianosaista ei asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu, voida estää vetoamasta uuteen seikkaan tai todisteeseen vasta pääkäsittelyssä. Asianosaisen menettelystä mahdollisesti aiheutuva käsittelyn pitkittyminen otetaan huomioon oikeudenkäyntikulujen korvaamista harkittaessa.

Vaikka asianosaisten tuleekin valmistelussa esittää kaikki ne seikat, joihin he haluavat vedota, sekä ilmoittaa todisteet, ei mahdollisuutta vedota uuteen seikkaan tai todisteeseen pääkäsittelyssä voida kokonaan kieltää. Ehdoton kielto saattaisi johtaa siihen, että asianosaiset esittäisivät valmistelussa kaiken ajateltavissa olevan oikeudenkäyntiaineiston vain säilyttääkseen oikeutensa vedota siihen mahdollisesti myöhemmin pääkäsittelyssä. Tästä syystä uuteen seikkaan tai todisteeseen vetoaminen on kielletty vain silloin, kun asianosainen ei voi saattaa todennäköiseksi, että hänen menettelynsä on johtunut pätevästä syystä.

Jos asianosainen esimerkiksi sen jälkeen kun tuomioistuin on valmistelun päättyessä tehnyt lakiehdotuksen 5 luvun 25 §:ssä tarkoitetun yhteenvedon, vetoaa seikkaan tai todisteeseen, joka on ollut hänen tiedossaan jo hänen lausuessaan yhteenvedosta, mutta jonka merkityksen hän on laiminlyönyt selvittää, asianosaisen menettelyn tuskin voidaan katsoa johtuneen pätevästä syystä, koska häneltä olisi kohtuudella voitu vaatia, että hän olisi kiinnittänyt huomiota tällaiseen seikkaan taikka todisteeseen viimeistään yhteenvedosta lausuessaan.

Toinen kysymykseen tuleva vaihtoehto, millä perusteella voitaisiin rajata asianosaisen oikeus vedota pääkäsittelyssä uuteen seikkaan tai selvitykseen voisi olla se, että asianosaisen menettelyn katsottaisiin tapahtuneen oikeudenkäynnin pitkittämiseksi tai muussa sopimattomassa tarkoituksessa taikka törkeästä huolimattomuudesta. Käytännössä saattaa kuitenkin olla vaikea osoittaa asianosaisen laiminlyöneen seikan taikka todisteen esiintuomisen tahallisesti taikka törkeästä huolimattomuudesta. Tämän vuoksi ehdotuksessa on päädytty siihen, että asianosaisen itsensä tulee selvittää hänen menettelynsä johtuneen pätevästä syystä. Silloin kun asianosaisen menettely on johtunut siitä, ettei hän ole aikaisemmin tiennyt seikasta tai todisteesta tai ettei hän ole hyväksyttävästä syystä voinut käsittää seikan taikka selvityksen merkitystä, hänellä on oikeus vedo-

ta tällaiseen seikkaan taikka todisteeseen myös pääkäsittelyssä.

Kun tuomioistuin joutuu harkitsemaan, onko asianosainen saattanut todennäköiseksi, että hänen menettelynsä on johtunut pätevästä syystä, tuomioistuimen tulisi epätietoisissa tapauksissa päätyä asianosaiselle myönteiseen ratkaisuun. Erityisesti silloin, kun seikka tai todiste on asian ratkaisemisen kannalta merkittävä, aineelliseen totuuteen pyrkiminen edellyttää, että seikka tai todistelu vain painavin perustein jätetään ottamatta huomioon.

Käsiteltävänä olevassa pykälässä on kielletty ainoastaan uuteen seikkaan taikka todisteeseen vetoaminen. Säännös ei siten estä uusien vaatimusten esittämistä. Niiden esittämisen sallittavuutta on harkittava 14 luvun 2 §:ään sisältyvän kanteenmuutoskieltoa koskevan säännöksen perusteella.

Kun asianosaisen sallitaan vedota uuteen seikkaan taikka todisteeseen, saattaa olla mahdollista, että asian käsittely pitkittyy. Tällöin asianosainen voidaan erikseen annettavaan oikeudenkäymiskaaren 21 luvun oikeudenkäyntikulujen korvaamisvelvollisuutta koskevaan hallituksen esitykseen sisältyvien säännösten perusteella velvoittaa korvaamaan asian pitkittymisestä vastapuolelle aiheutuneet oikeudenkäyntikulut tai hänelle tuomittavia kuluja voidaan vastaavalla määrällä alentaa.

Lakiehdotuksen 5 luvun 23 §:n nojalla tuomioistuin voi valmistelussa kehottaa asianosaista asiassa, jossa sovinto on sallittu, määräajassa täyttämään velvollisuutensa mainita ne seikat, joihin vaatimuksen tueksi halutaan vedota, sekä ilmoittamaan asiassa esitettäväksi aiotut todisteet. Tällainen velvollisuus voidaan asettaa uhalla, että asianosainen ei määräajan jälkeen enää saa vedota uuteen seikkaan taikka todisteeseen, ellei asianosainen saata todennäköiseksi, että hänen menettelynsä johtuu pätevästä syystä. Silloin kun asiassa on annettu tällainen kehotus, mutta asianosainen siitä huolimatta pääkäsittelyssä vetoaa uuteen seikkaan taikka todisteeseen, on noudatettava kehotuksen yhteydessä asetettua uhkaa. Tällainen velvoite koskee näet myös pääkäsittelyä ja oikeudenkäyntiä muutoksenhakuasteessa.

10 §. Pykälässä ovat säännökset siitä, millä edellytyksillä aloitettu pääkäsittely saadaan lykätä. Pääkäsittelyn lykkääminen eroaa pääkäsittelyn keskeyttämisestä siinä, että lykkäämiseen on aina jokin muu syy kuin se, ettei asiaa ole ehditty käsitellä yhdessä käsittelytilaisuudessa.

Momentin *1 kohdan* mukaan lykkääminen tulee kysymykseen silloin, kun tuomioistuin on aloittanut pääkäsittelyn 7 §:n nojalla huolimatta siitä, että pääkäsittelyn yhtäjaksoiselle toimittamiselle on olemassa 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu este. Pääkäsittelyn lykkäämisen syy on tuomioistuimen tiedossa tässä tapauksessa jo pääkäsittelyä aloitettaessa.

Momentin *2 kohdan* mukaan pääkäsittely voidaan lykätä myös silloin, kun käsittelyn aloittamisen jälkeen tuomioistuimen tietoon on tullut uusi tärkeä todiste, joka voidaan ottaa vastaan vasta myöhemmin. Kohta on tarpeen esimerkiksi niiden tilanteiden varalta, jolloin vasta pääkäsittelyssä todistelua vastaanotettaessa käy ilmi, että asiassa olisi vielä saatavissa muutakin todistelua. Lykkäys on tällaisessa tapauksessa usein tarpeellinen, jotta todiste voitaisiin esittää pääkäsittelyä lykkäyksen jälkeen jatkettaessa ja jotta myös vastapuolelle tarjoutuu tilaisuus mahdollisen vastanäytön hankkimiseen.

Momentin *3 kohdan* mukaan pääkäsittely saadaan lykätä myös ennalta arvaamattoman seikan johdosta tai jos lykkääminen muusta tärkeästä syystä on välttämätöntä. Ennalta arvaamaton syy voi olla esimerkiksi kantajan vasta pääkäsittelyssä esittämä uusi vaatimus, jonka esittämiseen hän kanteen muutosta koskevien säännösten perusteella on oikeutettu. Lykkäys saattaa tällöin olla tarpeen, jotta vastapuoli saisi tilaisuuden harkita, miten uuteen vaatimukseen vastataan. Tällainen tilanne voi olla kysymyksessä myös silloin, kun vasta pääkäsittelyssä käy ilmi, että todistelua joudutaan 17 luvun säännösten perusteella ottamaan vastaan pääkäsittelyn ulkopuolella.

Lainkohdassa tarkoitettu muu tärkeä syy voi olla esimerkiksi se, että asianosainen on luullut, että hänen esittämänsä todistelu olisi riittävää. Pääkäsittelyssä asianosainen kuitenkin ehkä on havainnut, että lisäselvityksen esittäminen vielä on tarpeellista. Jos tuomioistuin katsoo, että asianosaiselle on, ottaen huomioon 9 §:n säännös, varattava tilaisuus lisäselvityksen esittämiseen, lykkäys voi olla perusteltua. Perusteena asian lykkäämiselle voi myös olla esimerkiksi asianosaisen julistaminen holhottavaksi pääkäsittelyn kuluessa tai asianosaisen joutuminen konkurssiin. Tällaisissa tapauksissa asianosaisen holhoojalle tai tämän konkurs-

sipesälle on varattava tilaisuus tulla jatkamaan oikeudenkäyntiä.

Pääkäsittelyn lykkäämistä koskevia puheena olevan pykälän säännöksiä on tulkittava ahtaasti niin, että käsittely lykätään ainoastaan silloin, kun se on välttämätöntä. Pelkästään se, että asianosaiset pyytävät asian lykkäämistä, ei riitä lykkäysperusteeksi. Jos lykkäys on välttämätöntä asianosaisen laiminlyönnin vuoksi, tämä voidaan ottaa huomioon oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuutta harkittaessa.

Pykälän *2 momentin* mukaan pääkäsittelyä lykättäessä on samalla määrättävä, milloin asian käsittelyä jatketaan. Jatkokäsittely tulisi määrätä toimitettavaksi niin pian kuin mahdollista, jotta keskitetyn pääkäsittelyn tarkoitus toteutuisi. Tällöin tuomioistuimen jäsenet voivat muistaa, mitä aikaisemmassa käsittelytilaisuudessa on tullut esille. Jatkokäsittelyn ajankohtaa määrättäessä tulisi kiinnittää huomiota myös siihen, että asia silloin voitaisiin käsitellä loppuun. Lakiehdotuksen 11 §:ssä ovat säännökset sen ajanjakson pituudesta, jonka pääkäsittely voi olla lykättynä ilman, että asiassa on toimitettava uusi pääkäsittely.

Silloin kun pääkäsittely lykätään, tuomioistuin määrää lykkäämisestä päätöksessään. Tässä päätöksessä asianosaisia tulee, kuten nykyisinkin, kehottaa saapumaan jatkokäsittelyyn. Kehotuksen yhteydessä ilmoitetaan, mikä seuraamus 12 luvussa on säädetty sen varalta, että asianosainen ei saavu käsittelyyn.

Silloin kun pääkäsittely on lykätty, ei asian jatkokäsittelyssä luonnollisestikaan tarvitse toistaa edellisessä käsittelytilaisuudessa esitettyä oikeudenkäyntiaineistoa. Aikaisemmin pääkäsittelyssä esitetty aineisto voidaan siten ottaa huomioon ratkaisua tehtäessä.

11 §. Pykälä sisältää säännökset siitä, milloin asiassa on toimitettava uusi pääkäsittely. Pääkäsittelyn toimittaminen keskitetysti edellyttää, että pääkäsittely silloinkin, kun se muodostuu eri oikeudenkäyntitilaisuuksista, toimitetaan mahdollisimman yhtäjaksoisesti ja vain lyhyin keskeytyksin tai lykkäyksin. Kun oikeudenkäyntiaineisto esitetään välittömästi ja suullisesti tuomioistuimelle, on välttämätöntä, että tuomioistuin ei joudu nojautumaan sellaiseen aineistoon, jonka esittämisestä jo on kulunut pitkä aika. Tuomioistuimen jäsenet eivät silloin voi muistaa riittävän yksityiskohtaisesti oikeudenkäyntiaineistoa eikä sen eri vivahteita.

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että asiassa on toimitettava uusi pääkäsittely, jos pääkäsittely on ollut lykättynä yhteensä yli 14 päivää. Näin siitä huolimatta, vaikka käsittelyä olisi lykätty useammankin kerran. Tällöin määräävänä on siis lykkäysten yhteenlaskettu aika. Pykälässä tarkoitettuun lykkäysaikaan ei lasketa sitä aikaa, jonka käsittely on ollut 5 §:n 2 momentin nojalla keskeytyneenä.

Ehdotuksen mukaan pääkäsittelyn keskityksen katsotaan aina toteutuvan, jos käsittely on ollut lykättynä korkeintaan edellä mainitun ajan. Jos käsittely on ollut lykättynä yli 14 päivää asiassa tulee pääsäännön mukaan toimittaa uusi pääkäsittely.

Pykälän *2 momentissa* ehdotetaan, että vaikka pääkäsittely olisi ollut lykättynä yli 14 päivää, uutta pääkäsittelyä ei tarvitse toimittaa, vaan pääkäsittelyä voidaan jatkaa, jos uutta pääkäsittelyä asian laadun perusteella pidetään erityisestä syystä tarpeettomana ja jos pääkäsittelyn yhtäjaksoisuuden voidaan käsittelyn lykkäämisestä ja keskeyttämisestä huolimatta katsoa toteutuvan.

Momentin mukaan käsittelyn keskittämisen toteutumista arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota lykkäysten ja keskeytysten yhteisvaikutukseen. Jos yli 14 päivää lykättynä ollutta asiaa on jouduttu käsittelemään niin useassa istunnossa, että pääkäsittelyn yhtäjaksoisuuden ei voida katsoa toteutuvan, asiassa tulisi momentin perusteella toimittaa uusi pääkäsittely.

Harkittaessa sitä, voidaanko pääkäsittelyä jatkaa, tulee kiinnittää huomiota esimerkiksi asian laajuuteen ja siihen, kuinka pitkälle asian käsittely on jo edennyt. Jos asian käsittely on edennyt esimerkiksi niin pitkälle, että käsittelystä on enää toimittamatta loppukeskustelu, pääkäsittelyä voi olla tarkoituksenmukaista jatkaa, vaikka asia olisi ollut lykättynä yli 14 päivää. Huomiota on kiinnitettävä myös siihen, kuinka pian uusi pääkäsittely, jossa käsittelyn keskitys toteutuisi paremmin kuin vireillä olevassa käsittelyssä, voitaisiin toimittaa. Jos uuden pääkäsittelyn toimittaminen on mahdollista vasta pitemmän ajan kuluttua, pääkäsittelyä voi olla tarkoituksenmukaista jatkaa, vaikka käsittely olisi ollut lykättynä jonkun verran yli 14 päivää.

Pääsääntönä silloin, kun pääkäsittelyä lykätään, tulisi pitää sitä, että todistelu otetaan vastaan kokonaisuudessaan samassa pääkäsittelyn istunnossa. Erityisen tärkeää tämä on silloin, kun on kysymys todistajista, jotka kertovat toisistaan poikkeavalla tavalla.

Momentissa ehdotetaan lisäksi, että uusi pääkäsittely on toimitettava aina, kun pääkäsittely on ollut lykättynä yhteensä yli 45 päivää. Säännös tarkoittaa sitä, että missään olosuhteissa ei voida katsoa, että pääkäsittelyn keskittäminen voi toteutua, jos pääkäsittely on ollut lykättynä pitempään kuin sanotut 45 päivää. Laskettaessa lainkohdassa tarkoitettua 45 päivän ajanjaksoa huomioon ei, kuten ei 14 päivän aikaakaan laskettaessa, oteta sitä aikaa, jonka pääkäsittely on ollut 5 §:n 2 momentin nojalla keskeytyneenä.

Lykkäyksellä tarkoitetaan pykälässä myös 16 luvun 5 §:ssä tarkoitettua asian ''jättämistä lepäämään''. Tällainen asian käsittelyn lykkääminen toistaiseksi tulee kysymykseen silloin, kun asian jatkokäsittelyn ajankohtaa ei ole mahdollista määrätä. Käytännössä asian käsittelyn lykkääminen toistaiseksi useimmiten merkinnee sitä, että asiassa on esteen poistumisen jälkeen toimitettava uusi pääkäsittely.

Ei ole yksiselitteisesti ratkaistavissa, kuinka pitkän ajan pääkäsittely voi olla lykättynä niin, että keskitetyn pääkäsittelyn tarkoituksen kuitenkin voidaan katsoa toteutuvan. Eräs mahdollisuus olisi, että tuomioistuin aina olosuhteet huomioon ottaen saisi määrätä, onko asiassa toimitettava uusi pääkäsittely vai ei. Tämä saattaisi kuitenkin johtaa epäyhtenäiseen käytäntöön eri tuomioistuimissa. Siihen saattaisi sisältyä myös vaara siitä, että nykyisin tavallinen tapa lykätä asian käsittely säilyisi. Näistä syistä pykälässä on päädytty ehdottomaan sanottua 45 päivän aikarajaa.

12 §. Pykälässä ovat säännökset siitä, millä edellytyksillä aikaisemmassa pääkäsittelyssä esitetty oikeudenkäyntiaineisto voidaan ottaa huomioon uudessa pääkäsittelyssä. Pykälän pääsääntö on, että uudessa pääkäsittelyssä asia on käsiteltävä kokonaisuudessaan uudelleen. Uudessa pääkäsittelyssä ei siten pääsääntöisesti voida ottaa huomioon, mitä aikaisemmassa pääkäsittelyssä on esitetty. Säännöksellä pyritään turvaamaan keskitetyn pääkäsittelyn toteutuminen.

Uudessa pääkäsittelyssä on noudatettava tämän luvun edellä selostetun 2 §:n säännöksiä asian käsittelyjärjestyksestä. Asianosaisten on siten uudessa pääkäsittelyssä esitettävä vaatimuksensa ja vastattava vastapuoltensa vaatimuksiin samoin kuin kummankin vuorollaan tarkemmin perusteltava kantaansa ja lausuttava vastapuolen perustelujen johdosta.

Aikaisemmassa pääkäsittelyssä vastaanotettu todistelu on myös uudelleen otettava vastaan uudessa pääkäsittelyssä. Pykälän mukaan näin ei kuitenkaan tarvitse menetellä silloin, kun todisteella ei katsota olevan asiassa merkitystä tai kun todisteen vastaanottamiselle on olemassa este. Aikaisemmin vastaanotettu todistelu voidaan uudessa pääkäsittelyssä sitä uudelleen esittämättä siten ottaa huomioon samoilla edellytyksillä kuin mitä 17 lukuun otettavaksi ehdotetussa 8 e §:n 1 momentissa on säädetty pääkäsittelyn ulkopuolella vastaanotetun todistelun huomioon ottamisesta pääkäsittelyssä.

Se, milloin todisteella katsotaan olevan sellaista merkitystä asiassa, että todistelu on otettava uudelleen vastaan, tuomioistuimen on ratkaistava ottamalla huomioon todistelun laatu ja muut olosuhteet. Jos esimerkiksi riitakysymys on siten muuttunut, että aikaisemmin vastaanotetulla todistelulla ei ole enää merkitystä asian ratkaisemiselle, todistelua ei tarvitse ottaa vastaan uudelleen.

Edellytyksenä aikaisemmin vastaanotetun todistelun ottamiselle uudelleen vastaan pääkäsittelyssä on se, ettei estettä sen vastaanottamiselle ole. Jos todistajaa esimerkiksi sen vuoksi, että hän on vakavasti sairastunut tai kuollut, ei voida kuulla uudelleen, todistelusta on otettava selko aikaisemman pääkäsittelyn oikeudenkäyntiaineistosta. Käytännössä tämä tapahtuu kuuntelemalla äänite taikka ottamalla selko todisteesta pöytäkirjasta tai asiakirjavihkosta. Voidakseen arvioida, onko jokin todiste otettava vastaan uudelleen uudessa pääkäsittelyssä tuomioistuin joutuu käymään läpi aikaisemman pääkäsittelyn koko todistusaineiston.

13 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan tuomioistuin voi määrätä, että asia tai sen osa on uudelleen valmisteltava pääkäsittelyä varten. Pääkäsittelyssä on saatettu esittää uusia vaatimuksia tai jo esitettyjä vaatimuksia on saatettu muuttaa taikka asia tai sen osa on saattanut osoittautua esimerkiksi todistelun jälkeen niin sekavaksi, että asian valmistelua on jatkettava. Joskus saattaa esiintyä tilanteita, joissa vain asian jokin osa tai jokin kysymys olisi valmisteltava uudelleen. Uusi valmistelu voidaan pykälän mukaan rajoittaa koskemaan vain jotakin osaa asiasta.

Pykälän mukaan tuomioistuin saa siirtäessään asian uudelleen valmisteluun, antaa tarkempia määräyksiä valmistelusta. Tällä tarkoitetaan ensisijaisesti sitä, siirretäänkö asian käsittely 5 luvun 15 §:n nojalla suulliseen valmis-

teluun vai pyydetäänkö asianosaisilta kirjallinen lausuma.

Kun asia määrätään uudelleen valmisteltavaksi, tuomioistuin joutuu samalla lykkäämään taikka peruuttamaan pääkäsittelyn. Valmistelua varten tarvittava aika taikka valmisteluun siirtämisen syy vaikuttavat siihen, päättääkö tuomioistuin pääkäsittelyn lykkäämisestä vai sen peruuttamisesta.

14 §. Pykälä sisältää pääkäsittelyn täydentämistä koskevan säännöksen. Pykälässä ehdotetaan, että jos tuomioistuin pääkäsittelyn päättämisen jälkeen havaitsee välttämättömäksi asian käsittelyn täydentämisen jonkin yksittäisen kysymyksen osalta, tuomioistuin voi täydentää käsittelyä pyytämällä asianosaisilta kysymyksestä kirjallisen lausuman, jos kysymys, jota käsittelyn täydentäminen koskee, on yksinkertainen tai vähäinen. Muussa tapauksessa käsittelyä voidaan täydentää siten, että pääkäsittelyä jatketaan tai asiassa toimitetaan uusi pääkäsittely.

Pykälä tulee sovellettavaksi silloin, kun tuomioistuin ei ole ratkaissut asiaa heti pääkäsittelyn päätteeksi, vaan on päättänyt antaa asiassa erilliseen esitykseen sisältyvän 24 luvun 19 §:n 2 momentissa tarkoitetun kansliatuomion. Tuomiota harkitessaan tai laatiessaan tuomioistuin saattaa havaita, että jokin yksittäinen kysymys on epäselvä tai jäänyt oikeudenkäynnissä selvittämättä. Epäselvää voi olla esimerkiksi se, onko seikkaan, johon on vedottu valmistelussa, vedottu myös pääkäsittelyssä. Lisäksi voidaan havaita, että tuomioistuin ei ole tiedustellut asianosaisen kannanottoa johonkin vastapuolen esittämään seikkaan tai vaatimukseen.

Ilman erityistä säännöstä voitaisiin katsoa, että edellä mainittu epäselvyys olisi jätettävä selvittämättä ja tuomioistuin joutuisi ratkaisemaan asian puutteellisen oikeudenkäyntiaineiston perusteella. Sen vuoksi pykälään on otettu säännös siitä, että pääkäsittelyä sanotussa tilanteessa voidaan jatkaa tai asiassa voidaan toimittaa uusi pääkäsittely.

Silloin kun käsittelyä täydennetään pyytämällä asianosaiselta kirjallinen lausuma, vastapuolen tietoon tulee saattaa se, mitä toinen asianosainen on esittänyt tuomioistuimelle. Jos on olemassa vaara, että asianosaisen esittämä saattaa antaa aihetta tiedustella vastapuolen kantaa asianosaisen esityksen johdosta, usein saattaa olla kirjallista täydentämistä tarkoituksenmukaisempaa jatkaa suoraan pääkäsittelyä.

Nyt käsiteltävänä oleva pykälä ei kuitenkaan saa johtaa siihen, että asiaa ei käsiteltäisi pääkäsittelyssä riittävän tarkasti ja perusteellisesti. Käsiteltävänä olevaa pykälää tulisi siten soveltaa ainoastaan poikkeuksellisesti.

Kuten pykälän sanamuodosta havaitaan, päättää käsittelyn täydentämisestä tuomioistuin viran puolesta. Asianosainen ei siten pääkäsittelyn lopettamisen jälkeen voi edellyttää tuomioistuimen täydentävän pääkäsittelyä jossakin hänen mielestään käsittelemättä jääneessä seikassa. Asianosainen voi tietenkin kiinnittää tuomioistuimen huomiota pääkäsittelyn täydentämisen tarpeellisuuteen, mutta pääkäsittelyn täydentämisestä päättää tuomioistuin aina viran puolesta.

Valmistelun yhteydessä pidettävä pääkäsittely

15 §. Puheena olevassa pykälässä sekä 16—18 §:ssä ovat säännökset valmistelun yhteydessä pidettävästä pääkäsittelystä. Useissa tapauksissa asia valmistelun päätyttyä on mahdollista ottaa heti lopullisesti käsiteltäväksi. Jotta oikeudenkäyntimenettely ei muodostuisi tarpeettoman raskaaksi, lakiehdotuksessa on lähdetty siitä, että myös pääkäsittely voidaan toimittaa yksinkertaisemmin muodoin kuin mitä edellä selostetut puheena olevan luvun pykälät edellyttävät. Tuomioistuimen voimavaroja voidaan myös kohdentaa tarkoituksenmukaisemmalla tavalla, kun pääkäsittely voidaan toimittaa myös välittömästi valmistelun yhteydessä.

Pykälän *1 momentin* mukaan pääkäsittely voidaan toimittaa valmistelun yhteydessä, jos kaikki asianosaiset siihen suostuvat tai jos asia on selvä. Sillä, onko asiassa sovinto sallittu vai ei, ei ole merkitystä siitä päätettäessä, voidaanko pääkäsittely pitää valmistelun yhteydessä. Pykälän mukaan on mahdollista, että asianosaiset itse pyytävät pääkäsittelyn toimittamista valmistelun yhteydessä. Aloite tällaisen pääkäsittelyn toimittamiselle voi kuitenkin yhtä hyvin tulla myös tuomioistuimen taholta.

Pykälän mukaan asia voidaan ratkaista valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä myös silloin, kun asia on selvä. Joskus asia saattaa olla niin selvä, että siinä voi tulla kysymykseen ainoastaan yksi ratkaisuvaihtoehto. Velkomusasiassa vastaaja saattaa asian valmistelussa kiistämisensä perusteeksi mainita ainoastaan maksuhaluttomuuden tai maksuky-

vyttömyyden. Tällaisessa tilanteessa asian käsitteleminen erillisessä pääkäsittelyssä on turha ja asianosaisen tahtoa saada asia käsitellyksi erillisessä pääkäsittelyssä voidaan pitää ainoastaan haluna pitkittää oikeudenkäyntiä.

Sen vuoksi momentissa ehdotetaan, että tuomioistuin voi asianosaisten tahdosta riippumatta ratkaista selvän asian valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä.

Tuomioistuin päättää momentin mukaan asian käsittelemisestä valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä tai erillisessä pääkäsittelyssä aina viran puolesta. Esimerkiksi silloin, kun asianosaiset pyytävät laajaa tai vaikeaa asiaa ratkaistavaksi valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä, voi olla perustellumpaa ratkaista asia erillisessä pääkäsittelyssä. Erillisen pääkäsittelyn pitäminen voi olla perusteltua myös silloin, kun asialla on asianosaiselle tai yleiseltä kannalta erityistä merkitystä.

Oikeudenkäymiskaaren 2 luvun säännöksistä käy ilmi, että valmistelun yhteydessä pidettävä pääkäsittely toimitetaan kokoonpanossa, jossa käräjäoikeuden muodostaa yksin sen puheenjohtaja. Puheena olevan luvun 16 §:n mukaan pääkäsittely voidaan pitää valmistelun yhteydessä vain sillä edellytyksellä, että valmistelua johtanut tuomari on tuomarina pääkäsittelyssä.

Käsiteltävänä olevan momentin mukaan valmistelun yhteydessä toimitettava pääkäsittely on pidettävä välittömästi sen istunnon yhteydessä, jossa asian valmistelu on todettu päättyneeksi, tai, jollei tämä ole mahdollista, viimeistään 14 päivän kuluessa sanotun istunnon jälkeen. Jos valmistelua päätettäessä todetaan, ettei pääkäsittelyä voida pitää välittömästi eikä sanotussa määräajassa, asia on käsiteltävä ja ratkaistava erillisessä pääkäsittelyssä käräjäoikeuden täysilukuisessa kokoonpanossa. Valmistelun yhteydessä pääkäsittelyä ei tulisi pitää esimerkiksi silloin, kun jo etukäteen on tiedossa, että asian käsittelyä joudutaan lykkäämään niin, että 18 §:ssä tarkoitettu 45 päivän aikaraja tulisi ylitetyksi.

Valmistelun yhteydessä pidettävän pääkäsittelyn toimittamisessa on soveltuvin osin noudatettava edellä selostettuja pääkäsittelyn toimittamista koskevia säännöksiä, jollei 16—18 §:n säännöksistä muuta johdu.

Riita-asian valmistelu voidaan ehdotuksen 5 luvun 15 §:n 1 momentin perusteella pitää myös tuomioistuimen kansliapaikkakunnalla silloinkin, kun tuomioistuimen kanslia sijaitsee tuomiopiirin ulkopuolella. Kun valmistelun yhteydessä pidettävä pääkäsittely todennäköisesti varsin usein tultaneen toimittamaan samassa oikeudenkäyntitilaisuudessa kuin asian valmistelu, on välttämätöntä, että käsiteltävänä olevaan momenttiin otetaan vastaavanlainen säännös.

16 §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että pääkäsittely saadaan pitää valmistelun yhteydessä vain, milloin valmistelua johtanut tuomari toimii tuomarina myös pääkäsittelyssä. Säännös liittyy 17 §:n säännökseen, jonka mukaan valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä otetaan oikeudenkäyntiaineistona huomioon kaikki se, mikä on tapahtunut viimeisessä suullisen valmistelun istunnossa. Kun myös valmistelun yhteydessä pidettävän pääkäsittelyn tulee olla välitön, suullinen ja keskitetty, on välttämätöntä, että valmistelun toimittanut tuomari on tuomarina myös pääkäsittelyssä.

17 §. Edellä selostetun 2 §:n mukaan asianosaisten on pääkäsittelyssä esitettävä kaikki vaatimuksensa ja muu oikeudenkäyntiaineisto, johon he haluavat nojautua. Nyt käsiteltävänä olevan pykälän säännös merkitsee poikkeusta tästä pääsäännöstä. Pykälän mukaan valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä otetaan oikeudenkäyntiaineistona huomioon kaikki se, mikä on tapahtunut viimeisessä suullisen valmistelun istunnossa.

Kun valmistelun toimittanut tuomari toimii tuomarina myös valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä, oikeudenkäynnin välittömyys tulee turvatuksi, vaikka valmistelussa esitetty oikeudenkäyntiaineisto pykälässä mainituin edellytyksin voidaankin ottaa huomioon pääkäsittelyssä. Käytännössä valmistelun yhteydessä pidettävä pääkäsittely toimitettaneen usein välittömästi valmistelun päätyttyä samassa oikeudenkäyntitilaisuudessa. Tällöin viimeinen valmistelutilaisuus ja sen yhteydessä pidettävä pääkäsittely itse asiassa muodostavat yhden ja saman oikeudenkäyntitilaisuuden.

Myös silloin, kun valmistelun yhteydessä pidettävä pääkäsittely toimitetaan puheena olevan luvun 15 §:n mukaisesti viimeistään 14 päivän kuluessa siitä istunnosta, jossa valmistelu on todettu päättyneeksi, valmistelun päättymisestä kulunutta aikaa on pidettävä niin lyhyenä, että menettelyn välittömyyden voidaan katsoa toteutuvan. Silloin kun asia on valmisteltu useammassa istunnossa, on ennen

valmistelun yhteydessä pidettävää pääkäsittelyä pidettävässä viimeisessä suullisen valmistelun istunnossa aikaisemmin esitetty oikeudenkäyntiaineisto esitettävä uudelleen, jos se halutaan käsiteltävänä olevan pykälän nojalla otettavaksi huomioon sanotussa pääkäsittelyssä.

Pykälän mukaan tuomioistuimella on mahdollisuus määrätä, että siinä istunnossa, jossa valmistelu on todettu päättyneeksi, esitetty oikeudenkäyntiaineisto tai osa siitä on esitettävä uudelleen valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä. Tällainen määräys voi olla tarpeen esimerkiksi sellaisessa tapauksessa, jossa pääkäsittelyä ei toimiteta välittömästi valmistelun päätyttyä ja valmistelussa esitetty kirjallinen todistelu liittyy läheisesti pääkäsittelytilaisuudessa esitettävään suulliseen näyttöön. Tällaisessa tapauksessa saattaa olla tarpeen määrätä, että myös sanottu kirjallinen todistelu on otettava vastaan uudelleen pääkäsittelyssä suullisen todistelun yhteydessä.

18 §. Pykälässä ovat säännökset siitä, milloin valmistelun yhteydessä pidettävää pääkäsittelyä ei voida jatkaa, vaan asiassa on toimitettava uusi pääkäsittely. Kuten 11 §:n perusteluissa on todettu, keskitetty pääkäsittely edellyttää, että pääkäsittely silloinkin, kun se muodostuu eri oikeudenkäyntitilaisuuksista, toimitetaan mahdollisimman yhtäjaksoisesti ja vain lyhyin keskeytyksin tai lykkäyksin. Kun oikeudenkäyntiaineisto esitetään välittömästi ja suullisesti tuomioistuimelle, on välttämätöntä, että tuomioistuin ei joudu nojautumaan sellaiseen aineistoon, jonka esittämisestä jo on kulunut pitkä aika. Valmistelun yhteydessä pidettävän pääkäsittelyn puheenjohtaja ei silloin voi muistaa riittävän yksityiskohtaisesti oikeudenkäyntiaineistoa eikä sen eri vivahteita.

Pykälässä ehdotetaan, samalla tavoin kuin 11 §:ssä, säädettäväksi, että asiassa on toimitettava uusi pääkäsittely, jos käsittely on ollut lykättynä yli 14 päivää.

Pykälän *2 momentin* mukaan uutta pääkäsittelyä ei kuitenkaan tarvitse toimittaa, vaikka käsittely olisi ollut lykättynä yli 14 päivää, jos sitä asian laadun perusteella pidetään erityisestä syystä tarpeettomana ja jos pääkäsittelyn yhtäjaksoisuuden voidaan lykkäämisestä ja keskeyttämisestä huolimatta katsoa toteutuvan. Kuten edellä 11 §:n perusteluissa on selostettu tuomioistuin joutuu arvioimaan, onko käsittelystä lykkäyksistä huolimatta muodostunut sellainen kokonaisuus, että se on hyvin hallittavissa ilman uutta pääkäsittelyä. Edellä 11 §:n perusteluissa on selostettu, mihin seikkoihin tuossa arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota.

Pykälässä ehdotetaan lisäksi säädettäväksi, että jos siitä istunnosta, jossa valmistelu on todettu päättyneeksi, sen vuoksi, että asia on ollut lykättynä, on kulunut käsittelyn lykkäämisen vuoksi yli 45 päivää, asiassa on aina toimitettava uusi pääkäsittely.

Laskettaessa lainkohdassa tarkoitettua 45 päivän ajanjaksoa huomioon ei oteta sitä aikaa, jonka valmistelun yhteydessä pidettävä pääkäsittely on ollut puheena olevan luvun 5 §:n 2 momentin mukaisesti keskeytyneenä.

Siinä tapauksessa, että asiassa pykälän mukaan määrätään toimitettavaksi uusi pääkäsittely, kysymyksessä ei enää olisi valmistelun yhteydessä toimitettava pääkäsittely.

Pykälän *3 momentin* mukaan tällaiseen pääkäsittelyyn ei olisi sovellettava puheena olevan luvun 15—17 §:n säännöksiä. Uutta pääkäsittelyä ei siten voisi toimittaa kokoonpanossa, jossa käräjäoikeuden muodostaisi ainoastaan valmistelun toimittanut tuomari, vaan se olisi toimitettava käräjäoikeuden monijäsenisessä kokoonpanossa. Uudessa pääkäsittelyssä ei myöskään voitaisi ottaa huomioon sitä oikeudenkäyntiaineistoa, joka on esitetty siinä istunnossa, jossa valmistelu on todettu päättyneeksi. Asia tulisi siten käsitellä kokonaisuudessaan uudelleen niin kuin 12 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi.

9 luku. Oikeudenkäyntikirjelmä

Lukuun ehdotetaan otettavaksi oikeudenkäyntikirjelmää koskevat säännökset. Oikeudenkäymiskaaren voimassa olevan, erillisessä esityksessä kumottavaksi ehdotettavan 11 luvun 3 §:ssä on säännös ainoastaan haastehakemuksen sisällöstä.

Luvun säännökset on laadittu käräjäoikeudessa käsiteltäviä riita-asioita varten. Muutoksenhakukirjelmien sisällöstä ja muodosta sisältyvät säännökset 25 ja 30 lukuun. Sanotut säännökset vastaavat pääpiirteittäin nyt ehdotettaja kirjelmän muotoa koskevia säännöksiä.

1 §. Pykälä sisältää yleissäännöksen oikeudenkäyntikirjelmän sisällöstä. Pykälän mukaan tuomioistuimelle toimitettavassa kirjelmässä ilmoitettavista tiedoista, kirjelmän liitteistä ja kirjelmän allekirjoittamisesta on soveltuvin osin voimassa, mitä 5 luvun 2 §:ssä on

haastehakemuksen osalta säädetty. Säännös on tärkeä sen vuoksi, että siten kaikkien tuomioistuimelle toimitettavien kirjelmien muoto tulee säännellyksi.

Ehdotuksen 5 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan haastehakemuksessa on sanotussa pykälässä mainittujen muiden tietojen lisäksi ilmoitettava tuomioistuimen nimi, asianosaisten nimet, ammatit ja kotipaikat, asianosaisten tai heidän laillisen edustajansa tai asiamiehensä ja todistajan tai muun kuultavan puhelinnumero sekä postiosoite, johon asiaa koskevat ilmoitukset voidaan lähettää. Sanotun 2 §:n 3 momentin mukaan haastehakemus on asianosaisen tai, jos hän ei ole sitä itse laatinut, sen laatijan allekirjoitettava. Laatijan on samalla ilmoitettava ammattinsa ja asuinpaikkansa.

2 §. Pykälä sisältää säännöksen tiedoksiantoa varten tarvittavien oikeudenkäyntikirjelmän ja muiden asiakirjojen jäljennösten toimittamisesta tuomioistuimelle. Pykälän *1 momentin* mukaan siitä asiakirjasta, jonka asianosainen on antanut tuomioistuimelle ja jonka tiedoksiannosta tuomioistuin huolehtii, on tuomioistuimelle annettava tiedoksiantoa varten tarvittavat jäljennökset. Sellaisia asiakirjoja, joista jäljennös tarvitaan, voi haastehakemuksen lisäksi olla esimerkiksi hakemuksen liitteenä oleva sopimus. Jos tuomioistuin asianosaisen pyynnöstä on uskonut tiedoksiannon toimittamisen erillisen ehdotuksen 11 luvun 2 §:n perusteella asianosaisen huolehdittavaksi, jäljennöksiä ei tarvitse tuomioistuimelle toimittaa.

Pykälän *2 momentti* sisältää säännöksen siitä, että tuomioistuin huolehtii jäljennösten valmistamisesta asianosaisen kustannuksella, jollei asianosainen ole toimittanut tuomioistuimelle 1 momentissa tarkoitettuja jäljennöksiä. Lisäksi momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, miten korvaus jäljentämisestä aiheutuvista kustannuksista, jollei asianosainen niitä suorita, peritään. Ehdotuksen mukaan korvauksen kustannuksista perii lääninhallitus tuomioistuimen ilmoituksen perusteella verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin annetussa laissa (367/61) säädetyssä järjestyksessä.

3 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös kirjelmän toimittamisesta käräjäoikeudelle postitse tai lähetin välityksellä. Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun voimassa olevan 2 §:n 2 momentin mukaan haastehakemus voidaan lähettää tuomioistuimelle postitse. Muut kirjelmät ja asiakirjat on pääsäännön mukaan sen sijaan toimitettava tuomioistuimelle joko henkilökohtaisesti tai lähetin välityksellä.

Käsiteltävänä olevassa pykälässä ehdotetaan, että haastehakemus, vastaus, tuomioistuimen pyytämä kirjallinen lausuma ja muu asiakirja, jonka asianosainen tai joku muu haluaa esittää, voidaan toimittaa käräjäoikeudelle myös postitse tai lähetin välityksellä. Pykälän perusteella siten myös asiantuntija voisi lähettää lausuntonsa ja väliintulija toimittaa väliintuloa koskevan hakemuksensa tuomioistuimelle postin välityksellä.

Pykälän mukaan asianosainen voi samalla tavoin toimittaa käräjäoikeudelle asiakirjan, jonka tiedoksiantamisesta käräjäoikeus huolehtii. Sellainen asiakirja voi olla esimerkiksi tuntemattomissa olevalle tiedoksiannettava yksipuolinen tuomio, jonka tiedoksiannosta tuomioistuin erillisen ehdotuksen 11 luvun mukaan huolehtii kuuluttamalla.

Asiakirja voitaisiin toimittaa käräjäoikeudelle noudattaen soveltuvin osin eräiden asiakirjain lähettämisestä tuomioistuimelle annetun lain (248/65) säännöksiä. Tarkempia säännöksiä mainitun lain soveltamisesta on eräiden asiakirjain lähettämisestä tuomioistuimelle annetussa asetuksessa (655/65).

Ehdotettu mahdollisuus toimittaa asiakirja käräjäoikeudelle postitse tai lähetin välityksellä on tärkeä lähinnä ehdotuksen 5 lukuun sisältyvän riita-asian kirjallisen valmistelun onnistumisen kannalta.

Momentin säännös tarkoittaa asiakirjan toimittamista käräjäoikeudelle riita-asian käsittelyssä taikka silloin kun on kysymys asiakirjasta, jonka tiedoksiannosta tuomioistuin huolehtii. Säännös ei siten koske esimerkiksi käsittelyä muutoksenhakutuomioistuimessa taikka kiinteistöasioissa sen vuoksi, että niiden osalta on voimassa omat asiakirjan toimittamista koskevat säännökset.

10 luku. Laillisesta tuomioistuimesta

7 a §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännökset tuomioistuimen toimivallasta silloin, kun on kysymys 18 luvun perusteella samassa oikeudenkäynnissä käsiteltävistä kanteista. Säännökset ovat välttämättömiä niitä kanteita varten, jotka tuomioistuimen sanotun luvun mukaan on käsiteltävä samassa oikeudenkäynnissä. Vastaavanlainen säännös on oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 1 §:n voimassa olevas-

sa 4 momentissa vastakanteen käsittelemisestä samassa tuomioistuimessa samassa oikeudenkäynnissä kuin pääkanne. Nyt käsiteltävänä olevan pykälän johdosta ehdotetaan sanottu 4 momentti tarpeettomana kumottavaksi.

Pykälän *1 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että kanteet, jotka 18 luvun 2 §:n nojalla on käsiteltävä samassa oikeudenkäynnissä, voidaan käsitellä tuomioistuimessa, joka jonkin vastaajan osalta on toimivaltainen.

Sanotun 2 §:n mukaan useita vastaajia vastaan samanaikaisesti nostetut kanteet on käsiteltävä samassa oikeudenkäynnissä, jos ne johtuvat olennaisesti samasta perusteesta.

Tuomioistuimen toimivalta ei momentin mukaan tällöin kuitenkaan voi perustua siihen, että vastaaja on 11 §:n perusteella joko sopinut siitä tuomioistuimesta, missä kanne on käsiteltävä, tai että hän on jättänyt tekemättä väitteen tuomioistuimen toimivallasta, vaikka hänet on haastettu vastaajaksi muuhun tuomioistuimeen kuin laki yleensä säätää. Mainittu rajoittava säännös ehdotetaan otettavaksi pykälään sen vuoksi, että siten voidaan välttää muiden asianosaisten joutuminen käymään oikeutta sellaisessa kahden asianosaisen sopimassa tuomioistuimessa, joka muiden asianosaisten kannalta olisi esimerkiksi kohtuuttoman kaukana tai muutoin esimerkiksi asian laatuun nähden sopimaton.

Pykälän *2 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi tuomioistuimen toimivaltaa koskeva säännös niiden tilanteiden varalta, jolloin kanteet ehdotuksen 18 luvun 3—5 §:n perusteella voidaan käsitellä samassa oikeudenkäynnissä. Ehdotuksen mukaan tuomioistuin, jossa käsitellään 18 luvun 3—5 §:ssä tarkoitettua aikaisempaa kannetta, on toimivaltainen käsittelemään myös sellaisen kanteen, joka mainittujen lainkohtien perusteella voidaan käsitellä samassa oikeudenkäynnissä sanotun aikaisemman kanteen kanssa. Siten pääkannetta käsittelevä tuomioistuin on toimivaltainen käsittelemään myös esimerkiksi vastakanteen.

Tuomioistuin olisi ehdotuksen mukaan toimivaltainen käsittelemään 18 luvun 3—5 §:ssä tarkoitetun kanteen silloinkin, kun se mainitun luvun 7 §:n 2 momentin nojalla harkitsee, ettei kanteiden käsitteleminen samassa oikeudenkäynnissä käy haitatta päinsä. Tältä osin säännös on tarpeen muun muassa siitä syystä, että esimerkiksi kolmannella henkilöllä tulee kanteen nostamista harkitessaan olla selvästi tiedossa, mitkä seikat vaikuttavat tuomioistuimen toimivaltaan. Jos tuomioistuin katsoessaan, ettei kanteita ole syytä käsitellä samassa oikeudenkäynnissä, samalla menettäisi toimivaltansa, aiheutuisi tästä kanteen jättäminen tutkimatta ja siitä mahdollisesti kantajalle johtuvat oikeudenmenetykset. Ehdotuksen 18 luvun 3—5 §:n perusteella samassa oikeudenkäynnissä käsiteltävät kanteet liittyvät niin läheisesti toisiinsa, ettei ehdotettua säännöstä voida käyttää muiden 10 luvun toimivaltaista tuomioistuinta koskevien säännösten kiertämiseen.

13 §. Pykälä sisältää säännöksen siitä, että tuomioistuin, jossa kanne on pantu vireille, pysyy toimivaltaisena, vaikka toimivallan perustaneissa olosuhteissa tapahtuu muutoksia vireillepanon jälkeen.

Voimassa olevan pykälän mukaan asia on käsiteltävä samassa tuomioistuimessa loppuun, jos joku on haastanut vastapuolensa oikeaan tuomioistuimeen ja tämä on aloittanut siinä vastaamisen, vaikka "vastaajan sääty olisikin oikeudenkäynnin aikana muuttunut taikka hän tullut toisen tuomioistuimen alaiseksi taikka kuollut ja hänen perillisensä kuuluisivat toiseen tuomiopiiriin".

Ehdotuksen mukaan riita-asia tulee vireille, kun haastehakemus on toimitettu tuomioistuimeen. Jos tuomioistuimen toimivallan määräävänä hetkenä esimerkiksi vastaajan kotipaikan osalta olisi edelleenkin pidettävä sitä ajankohtaa, jolloin vastaaja on aloittanut "asiassa vastaamisen", eli antanut kirjallisen vastauksen tai vastannut suullisen valmistelun istunnossa, vastaaja voisi tehokkaasti estää asian käsittelyn vaihtamalla kotipaikkaansa asian vireillepanon jälkeen. Jos tällöin katsottaisiin, että tuomioistuimen tulisi toimivallan puuttumisen johdosta jättää asia tutkimatta, se aiheuttaisi lisäksi kantajalle oikeudenmenetyksen silloin, kun on kyse kanteesta, jonka vireillepanolle on laissa säädetty määräaika. Vastaavanlainen epäkohta sisältyisi sellaiseen vaihtoehtoon, jossa tuomioistuimen toimivallan määräytymisen kannalta merkityksellisenä pidettäisiin sitä ajankohtaa, jolloin haaste on annettu vastaajalle tiedoksi.

Kun kanteen vireilletulon ja ensimmäisen käsittelykerran välinen aika ei ehdotuksen toteuduttua säännönmukaisesti olisi kovin pitkä sen vuoksi, että laissa määrätyistä haasteajoista ehdotetaan luovuttavaksi, ja kun tuomioistuimen istuntoja myös maaseudulla pidetään nykyisin säännöllisin väliajoin, ehdotetaan, että kanteen vireillepanon jälkeen tapahtuneet

muutokset niissä olosuhteissa, jotka vaikuttavat tuomioistuimen toimivaltaan, kuten esimerkiksi vastaajan kotipaikan vaihtuminen, ovat merkityksettömiä.

14 a §. Pykälän *1 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi ulosottolain 2 luvun kumottavaksi ehdotettavan 3 §:n 2 momentin mukainen säännös siitä, että jos saamista haetaan yksinomaan tai henkilökohtaisen velkomuksen ohella kiinteästä omaisuudesta, joka on saamisesta kiinnitetty tai muuten saamisen panttina, kanne tutkitaan siinä tuomioistuimessa, jonka alueella kiinteistö sijaitsee.

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että kun vaaditaan maksua saamisen panttina olevasta kiinteistöstä, kanne, joka on kohdistettava kiinteistön omistajaa vastaan, on käsiteltävä siinä tuomioistuimessa, jonka alueella kiinteistö sijaitsee. Mikäli omistaja samalla on henkilökohtaisessa vastuussa velasta, on saman oikeuskirjallisuudessa esitetyn mielipiteen mukaan tällaiseen vastuuseen nojautuva kanne sitä vastoin pantava vireille vastaajan yleisessä oikeuspaikassa.

Kun voimassa olevassa laissa ei momentissa tarkoitetun tilanteen varalle ole selkeää oikeuspaikkaa koskevaa säännöstä ja kun henkilökohtaisesti velasta vastaavaa velan panttina olevan kiinteistön omistajaa vastaan ajettava kanne on tarkoituksenmukaista voida käsitellä samassa tuomioistuimessa kuin kanne, jossa vaaditaan maksua saamisen panttina olevasta kiinteistöstä, säännöksen ottaminen lakiin on perusteltua.

Saman kumottavaksi ehdotettavan ulosottolain 2 luvun 3 §:n 2 momentin mukaisesti ehdotetaan pykälän *2 momenttiin* otettavaksi säännös siitä, että kun saamista haetaan omaisuudesta, johon on vahvistettu yrityskiinnitys, kanne tutkitaan siinä tuomioistuimessa, jonka alueella on kiinnitetyn omaisuuden omistajan kotipaikka. Kun saamista haetaan saamisen vakuutena olevasta momentissa tarkoitetusta omaisuudesta, kanne on nostettava omaisuuden omistajaa vastaan.

Kumottavaksi ehdotettavan ulosottolain 2 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan huoneen- tai maanvuokrasuhteeseen perustuvan lainhakua tarkoittavan hakemuksen käsittelee se ulosotonhaltija, jonka toimialueella huoneisto tai maa-alue on. Oikeuskirjallisuuden omaksuman kannan ja vakiintuneen oikeuskäytännön perusteella kiinteistön vuokrasuhteesta johtuvat riidat on kyseessä olevan oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 14 §:n mukaan käsiteltävä siinä tuomioistuimessa, jonka tuomiopiirin alueella kiinteistö sijaitsee. Samoin luvun 5 ja 20 §:n perusteella voidaan pitää selvänä, että huoneenvuokraa koskeva riita käsitellään siinä tuomioistuimessa, jonka alueella kiinteistö, jossa huoneisto on, sijaitsee. Jos 10 lukua joudutaan myöhemmin muusta syytä perusteellisemmin muuttamaan, silloin saattaa olla asianmukaista harkita, tulisiko huoneen- ja maanvuokrasuhteeseen perustuvaa riitaa käsittelevästä tuomioistuimesta ottaa lukuun selvemmät säännökset.

12 luku. Asianosaisista

Yleistä

Luvussa ehdotetuilla säännöksillä pyritään lisäämään asianosaisten velvollisuutta osallistua tuomioistuimen istuntoon tai muutoin myötävaikuttamaan asian käsittelyn etenemiseen. Tätä on pidetty tarpeellisena siitä syystä, että asianosaisten läsnäolo ja muu myötävaikutus ovat keskeisiä oikeudenkäynnissä, koska oikeudenkäynnin kohteena on heidän välinen oikeussuhde ja koska he tuntevat ne seikat ja olosuhteet, joilla asiassa on merkitystä.

Asianosaisen läsnäolo

7 §. Pykälän *1 momenttia* ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä ilmenee ne tilanteet, milloin asianosainen kutsutaan tuomioistuimeen sakon uhalla.

Ehdotuksen mukaan asianosaiselle tai hänen lailliselle edustajalleen, jonka on saavuttava henkilökohtaisesti tuomioistuimeen, on muiden mahdollisten uhkien lisäksi asetettava sakon uhka. Jos asianosainen asiassa, jossa sovinto on sallittu, ei saavu istuntoon, voidaan häntä vastaan antaa yksipuolinen tuomio, vaikka hänet olisi velvoitettu saapumaan tuomioistuimeen henkilökohtaisesti sakon uhalla.

Ehdotuksessa on lähdetty siitä, että asianosainen tai hänen laillinen edustajansa voidaan velvoittaa saapumaan henkilökohtaisesti sekä valmistelua varten toimitettavaan istuntoon että pääkäsittelyyn.

Toisin kuin nykyisin, sakon uhkaa on käytettävä jo kehotettaessa asianosaista saapumaan henkilökohtaisesti ensikäsittelyyn. Myös

tällä pyritään turvaamaan keskitetyn käsittelyn toteutuminen. Jos asianosainen tai hänen laillinen edustajansa ei noudata hänelle annettua kehotusta saapua tuomioistuimeen, hänelle voidaan ehdotuksen 19 §:n nojalla asettaa korkeampi uhkasakko tai hänet voidaan määrätä tuotavaksi samaan tai myöhempään istuntoon.

Voimassa olevan lain mukaan asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu, vastaaja, joka on jäänyt asian ensikäsittelystä pois, velvoitetaan 16 luvun voimassa olevan 5 §:n nojalla saapumaan jatkokäsittelyyn uhalla, että asia hänen poissaolostaan huolimatta voidaan ratkaista.

Etenkin riita-asian, jossa sovinto ei ole sallittu, ratkaisemisen voidaan katsoa edellyttävän asian riittävää aineellista selvittämistä. Ratkaisun tulee perustua ensisijaisesti muuhun kuin asianosaisen mahdolliseen passiivisuuteen tai muuhun käyttäytymiseen oikeudenkäynnissä. Tämän vuoksi tuomioistuimella tulee olla riittävän tehokkaat keinot heti käsittelyn alusta alkaen asian tehokkaaseen käsittelemiseen ja selvittämiseen. Mahdollisuutta nykyisessä laajuudessa ratkaista riita-asia, jossa sovinto ei ole sallittu, lykkäyksen jälkeen vastaajaa lainkaan kuulematta, ei voida pitää asianmukaisena.

Edellä mainituista syistä momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että vastaaja on riita-asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu, kehotettava saapumaan tuomioistuimeen sakon uhalla. Pykälän mukaan vastaajaa olisi siis kehotettava saapumaan sakon uhalla silloinkin, kun vastaaja saa käyttää asiamiestä.

Sakon uhka on asetettava jo kutsussa ensimmäiseen valmistelua varten pidettävään istuntoon taikka pääkäsittelyn istuntoon. Tämä on perusteltua keskitetyn käsittelyn turvaamiseksi.

Asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu, kirjallisen vastauksen antamatta jättämiseen asiassa ei voida liittää mitään asian ratkaisemiseen liittyvää uhkaa. Sen vuoksi ehdotuksen 5 luvun 9 §:n 1 momentin nojalla asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu, vastaaja lienee usein tarkoituksenmukaisinta haastaa suoraan suullisen valmistelun istuntoon. Jos vastaaja ei sanotunlaisessa asiassa anna häneltä pyydettyä kirjallista vastausta, vastaaja kutsutaan istuntoon ja sen lisäksi hän joutuu erikseen valmisteltavan oikeudenkäymiskaaren 21 luvun muutosehdotuksen mukaan korvaamaan oikeudenkäynnin pitkittämisestä vastapuolelle aiheutuneet kulut tai hänelle korvattavia oikeudenkäyntikulujen korvausta voidaan vastaavalla määrällä pienentää.

Tuomioistuin voi valmistelun kuluessa kehottaa asianosaista antamaan jostakin kysymyksestä kirjallisen lausuman. Asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu, myöskään tällaiseen kehotukseen ei voida liittää mitään uhkaa. Jos kehotuksen noudattaminen laiminlyödään, tuomioistuimen on jatkettava valmistelua sitä varten toimitettavassa istunnossa tai määrättävä asiassa toimitettavaksi pääkäsittely, jos valmistelun jatkamista ei katsota enää tarkoituksenmukaiseksi.

Ehdotuksen 5 luvun 11 §:n 3 momenttiin, 16 §:ään ja 28 §:n 2 momenttiin sekä 6 luvun 10 §:n 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännökset siitä, että kehotettaessa asianosaista antamaan kirjallinen vastaus tai lausuma tai kutsuttaessa hänet tuomioistuimeen, samalla on mainittava, mikä voi olla seurauksena siitä, että asianosainen ei noudata hänelle annettua kehotusta.

Ehdotukseen ei ehdoteta otettavaksi nimenomaisia säännöksiä tämän momentin säännöksiä lukuunottamatta siitä, minkälaista uhkaa kussakin tilanteessa tulisi käyttää, sen vuoksi, että seuraamus riippuu usein tilanteesta, jota uhkaa asetettaessa voi olla vaikea ennakoida.

Esimerkiksi asia, jossa sovinto on sallittu, voidaan tilanteesta riippuen ehdotuksen 12 luvun mukaan ratkaista yksipuolisella tuomiolla (10 § 1 mom.) tai tuomiolla (11, 12 ja 13 §). Samoin asia, jossa sovinto ei ole sallittu, vastaajan poissaollessa voidaan lykätä (19 §) taikka sen käsittelyä voidaan jatkaa ja asia ratkaista (20 ja 21 §).

Asianosaiselle asetetun velvoitteen laiminlyönti riita-asiassa

9 §. Pykälän *1 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi säännös, joka koskee molempien asianosaisten poissaoloa tuomioistuimen jostakin valmistelua varten pidettävästä taikka pääkäsittelyn istunnosta. Säännös vastaa asiallisesti voimassa olevaa lakia. Jos molemmat asianosaiset ovat poissa tuomioistuimen istunnosta, asia on momentin mukaan jätettävä sillensä. Momentin mukainen seuraamus, asian jättäminen sillensä, on riippumaton siitä, millä uhalla asianosaiset on velvoitettu saapumaan tuomioistuimen istuntoon.

Jos tuomioistuimen tiedossa on tai on syytä olettaa, että jommalla kummalla asianosaisella on laillinen este, asia on kuten nykyisinkin lykättävä toiseen istuntoon.

Pykälän *2 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi oikeudenkäyntiä koskevan kysymyksen käsittelyä koskeva poikkeussäännös 1 momentin mukaisesta pääsäännöstä. Momentissa ehdotetaan, että asianosaisten tai jommankumman asianosaisen laiminlyönti noudattaa tuomioistuimen kehotusta antaa kirjallinen lausuma oikeudenkäyntiä koskevasta kysymyksestä tai poissaolo sellaisesta tuomioistuimen istunnosta, joka pidetään ainoastaan sellaisen kysymyksen käsittelyä varten, ei estä oikeudenkäyntiä koskevan kysymyksen ratkaisemista.

Oikeudenkäyntiä koskevia kysymyksiä ei ole ehdotetussa laissa erikseen määritelty. Niitä ovat esimerkiksi oikeudenkäynnin edellytystä tai todistelun vastaanottamista pääkäsittelyn ulkopuolella, todistajan esteellisyyttä taikka turvaamistoimesta päättämistä koskeva kysymys. Sellaista kysymystä voidaan ehdotuksen 5 luvun 24 §:n perusteella valmistella erikseen ja 30 §:n perusteella sellaisen kysymyksen erikseen ratkaisemiseksi voidaan määrätä pääkäsittely.

Oikeudenkäyntiä koskevan kysymyksen erillisestä käsittelystä poisjääminen ei saa vaikuttaa siihen, miten pääasia ratkaistaan. Jos vastaaja on esimerkiksi jäänyt pois oikeudenkäyntiä koskevan kysymyksen erillisestä käsittelystä asiassa, jossa sovinto on sallittu, ei häntä vastaan voida antaa yksipuolista tuomiota. Ainoat vaihtoehdot ovat kysymyksen käsitteleminen hänen poissaolostaan huolimatta tai hänen velvoittaminen saapumaan oikeudenkäyntiä koskevan kysymyksen käsittelyyn 7 §:n 1 momentin nojalla henkilökohtaisesti.

Silloin, kun asianosainen kutsutaan oikeudenkäyntiä koskevan kysymyksen käsittelyyn, hänet voidaan kutsua, uhalla, että kysymys voidaan kuitenkin ratkaista, taikka velvoittaa hänet saapumaan henkilökohtaisesti sakon uhalla.

10 §. Pykälä sisältää säännökset siitä, milloin asiassa, jossa sovinto on sallittu, asianosaisen vaatimuksesta vastapuolen laiminlyönnin perusteella voidaan antaa yksipuolinen tuomio.

Yksipuolisen tuomion antamisesta on säännökset voimassa olevan 12 luvun 10 ja 12§:ssä. Voimassa olevan lain mukaan yksipuolinen tuomio voidaan antaa riita-asiassa, jossa sovinto on sallittu, vastapuolen vaatimuksesta ensikäsittelystä poisjäänyttä asianosaista vastaan. Nyt ehdotetaan, että yksipuolinen tuomio voidaan antaa missä käsittelyn vaiheessa tahansa valmistelussa tai pääkäsittelyssä.

Pykälän *1 momentin 1 kohdan* mukaan asiassa, jossa sovinto on sallittu, on asianosaisen vaatimuksesta annettava yksipuolinen tuomio ensinnäkin silloin, kun vastapuoli on jäänyt pois istunnosta. Momentin *2 kohdan* mukaan yksipuolinen tuomio on annettava, jos vastapuoli ei ole antanut häneltä pyydettyä kirjallista lausumaa, josta ilmenee hänen kantansa pyynnössä esitettyihin kysymyksiin.

Pyytäessään kirjallista lausumaa tuomioistuin samalla ehdotuksen 5 luvun 15 §:n 2 momentin mukaan määrää, mistä kysymyksestä asianosaisen on kirjallisesti lausuttava. Kirjallisesta lausumasta on selvästi käytävä ilmi asianosaisen kanta niihin kysymyksiin, joista lausuma on pyydetty. Jos asianosainen on tuomioistuimen käsityksen mukaan parhaan kykynsä mukaan pyrkinyt laatimaan kirjallisen lausumansa, kehotuksen tarkoituksen voidaan riittävästi katsoa toteutuneen, vaikka lausumasta ei selvästi ilmenisikään hänen kantansa esitettyihin kysymyksiin. Siinä tapauksessa, että asianosainen on käyttänyt asianajajan tai muun lainopillisen avustajan apua, kirjalliselle lausumalle voidaan asettaa ankarammat vaatimukset kuin silloin, kun asianosainen ajaa asiansa itse.

Puheena olevan säännöksen keskeisenä tarkoituksena on, niin kuin edellä jo todettiin, oikeudenkäynnin tehostaminen. Tästä syystä pykälän tulkintaohjeena voidaan pitää, että epävarmoissa tapauksissa asianosaisen pikemminkin katsotaan noudattaneen kehotusta kuin laiminlyöneen sen noudattamisen. Säännöstä tulisi soveltaa lähinnä vain sellaisissa tapauksissa, joissa on selvää, että puutteellisen lausuman antamisella on pyritty oikeudenkäynnin pitkittämiseen tai muuhun väärinkäyttämiseen.

Kummassakin edellä selostetussa kohdassa yksipuolisen tuomion antaminen edellyttää siis asianosaisen passiivisuuden lisäksi sitä, että vastapuoli vaatii yksipuolista tuomiota.

Pykälän *2 momentin* mukaan asianosaiselta, jolla on oikeus vaatia yksipuolista tuomion antamista, on tiedusteltava, vaatiiko hän sitä. Jos yksipuolista tuomiota ei vaadita, asia on momentin mukaan jätettävä sillensä, jos asianosainen ei vaadi 11 §:n nojalla asian ratkaisemista tuomiolla.

Silloin kun asiaa käsitellään valmistelua varten toimitettavassa istunnossa tai pääkäsittelyssä, vaatimus yksipuolisen tuomion antamisesta tai asian ratkaisemista tuomiolla tehdään siinä oikeudenkäyntitilaisuudessa, jossa vastapuoli ei ole saapuvilla. Jos taas asianosaiselta on pyydetty kirjallinen lausuma valmistelussa, mutta hän laiminlyö lausuman antamisen, hänen vastapuoleltaan on erikseen tiedusteltava, vaatiiko tämä yksipuolista tuomiota tai asian ratkaisemista 11 §:n nojalla tuomiolla. Tällainen tiedustelu on toimitettava samassa järjestyksessä kuin muunkin kirjallisen lausuman pyytäminen. Jos asianosainen laiminlyö tiedusteluun vastaamisen, on katsottava, ettei hän vaadi yksipuolista tuomiota tai asian ratkaisemista tuomiolla, ja asia jätetään 2 momentin nojalla sillensä.

Se, että asianosaiselta joudutaan tiedustelemaan, vaatiiko hän yksipuolista tuomiota, saattaa hidastaa oikeudenkäyntiä. On kuitenkin mahdollista, että asianosainen, joka voisi vaatia yksipuolista tuomiota tai asian ratkaisemista tuomiolla, ei halua sitä tehdä. Toisaalta oikeudenkäyntiä mahdollisesti pitkittävä vaihe voidaan ehkäistä sillä, että asianosainen eli käytännössä yleensä kantaja jo haastehakemuksessa tai muussa yhteydessä ennen asian ratkaisemista oma-aloitteisesti esittää pyynnön yksipuolisen tuomion antamisesta tai asian ratkaisemisesta tuomiolla sen varalta, että hänen vastapuolensa laiminlyö hänelle asetetun velvoitteen.

Pykälän *3 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi viittaussäännös siitä, että käsiteltävänä olevan pykälän lisäksi asian ratkaisemisesta yksipuolisella tuomiolla säädetään ehdotuksen 5 luvun 13 ja 14 §:ssä sen tilanteen varalta, että vastaaja ei anna häneltä pyydettyä kirjallista vastausta. Kuten sanotuissa 13 ja 14 §:ssä on säädetty, yksipuolisen tuomion antaminen niiden perusteella ei edellytä sitä koskevaa vaatimusta.

11 §. Pykälän mukaan asianosaisella, jolla 10 §:n 1 momentin nojalla on oikeus yksipuoliseen tuomioon, on yksipuolisen tuomion asemesta oikeus saada asia ratkaistuksi tuomiolla ja esittää sitä varten tarvittava selvitys. Oikeus tuomioon asianosaiselle on siis vasta sen jälkeen, kun vastaaja on jo vastannut pääasiaan. Oikeus tuomioon pykälän perusteella on sekä kantajalla että vastaajalla. Esimerkiksi silloin, kun asian käsittely on edennyt niin pitkälle, että kanne jo lähes kokonaan on näytetty toteen, saattaa kantajalle asian ratkaiseminen tuomiolla olla yksipuolista tuomiota parempi vaihtoehto sen vuoksi, että siten voidaan välttää lopullisen ratkaisun saamisen hidastavan takaisinsaannin mahdollisuus.

12 §. Pykälässä ovat säännökset kantajaa vastaan annettavan yksipuolisen tuomion sisällöstä ja siitä, milloin asia on yksipuolisen tuomion asemesta ratkaistava tuomiolla. Edellä 10 §:ssä on säännös siitä, millä edellytyksillä yksipuolinen tuomio tässä pykälässä tarkoitetussa tilanteessa voidaan antaa.

Kun yksipuolinen tuomio annetaan kantajaa vastaan, kanne tulee, kuten nykyisinkin, ehdotuksen mukaan hylätä. Yksipuolista tuomiota ei kuitenkaan saa antaa siltä osin, kuin vastaaja on myöntänyt kanteen taikka kannetta muusta syystä on pidettävä selvästi perusteltuna. Tällaisessa tapauksessa asia on mainituilta osin ratkaistava tuomiolla ja kanne hyväksyttävä. Samassa asiassa voidaan siis, aivan niin kuin nykyisinkin, antaa osittain sekä tuomio että yksipuolinen tuomio.

Yksipuolinen tuomio annetaan kantajan sellaisen voimassa olevan vaatimuksen perusteella, josta myös vastapuoli on saanut tiedon ennen yksipuolisen tuomion antamista. Ratkaisua tehdessään tuomioistuimen on kuitenkin otettava huomioon myös saapuville tulleen vastaajan mahdollinen kanteen myöntäminen. Jos asiassa muutoin selvästi käy ilmi, että kanne on perusteltu, saadaan tämäkin ottaa huomioon, vaikka kantaja olisi jäänyt saapumatta.

Asian ratkaiseminen osaksi tuomiolla ja osaksi yksipuolisella tuomiolla on mahdollista myös silloin, kun kysymyksessä on ratkaisun antaminen sellaisista asian osista, jotka voidaan erillisen ehdotuksen 24 luvun perusteella ratkaista osatuomiolla. Jos kantaja on esimerkiksi laiminlyönyt antaa häneltä yksipuolisen tuomion uhalla pyydetyn kirjallisen lausuman jostakin asian osasta, yksipuolinen tuomio voidaan antaa häntä vastaan tämän kysymyksen osalta ja asia ratkaista tuomiolla siltä osin kuin vastaaja on myöntänyt kanteen.

Muutoksenhakukeinona yksipuoliseen tuomioon on takaisinsaanti. Jos asia on ratkaistu osaksi tuomiolla ja osaksi yksipuolisella tuomiolla, muutoksenhakukeinoina voivat olla sekä valitus että takaisinsaanti.

13 §. Pykälässä ovat säännökset vastaajaa vastaan annettavan yksipuolisen tuomion sisällöstä ja asian ratkaisemisesta yksipuolisen tuomion asemesta tuomiolla, jolla kanne hylä-

tään. Pykälä vastaa asiallisesti oikeudenkäymiskaaren voimassa olevan 12 luvun 12 §:n 2 momenttia. Edellä 10 §:ssä on säännös siitä, millä edellytyksillä yksipuolinen tuomio tässä pykälässä tarkoitetussa tilanteessa voidaan antaa.

Pykälän mukaan kanne on, kuten nykyisinkin, hyväksyttävä silloin, kun yksipuolinen tuomio annetaan vastaajaa vastaan. Yksipuolinen tuomio annetaan kantajan sellaisen voimassa olevan vaatimuksen perusteella, josta myös vastapuoli on saanut tiedon ennen yksipuolisen tuomion antamista. Jos vastaaja on jättänyt vastaamatta kanteeseen ja asia ratkaistaan vastaajaa enempää kuulematta haastehakemuksen perusteella, ratkaisussa voidaan ottaa huomioon vain kantajan haastehakemuksessaan esittämät seikat. Jos yksipuolinen tuomio annetaan myöhemmin oikeudenkäynnissä, huomioon saadaan ottaa myös sellaiset seikat, joihin kantaja on vedonnut vastaajan ollessa saapuvilla taikka jotka tämä on saanut asianmukaisessa järjestyksessä tiedokseen. Tämä perustuu oikeudenkäymiskaaren voimassa olevan 14 luvun 2 §:n 3 momentin säännökseen.

Yksipuolista tuomiota ei pykälän mukaan saisi antaa siltä osin, kun kanteesta on luovuttu. Kanteesta luopuminen tarkoittaa sitä, että kantaja ilmoittaa, että asiassa voidaan antaa ratkaisu vastaajan kiistämisen perusteella. Siten kanteesta luopuminen on rinnastettavissa kanteen myöntämiseen. Kanteesta luopuminen on erotettava kanteen peruuttamisesta, josta sisältyy ehdotus 14 luvun 5 §:ään.

Yksipuolista tuomiota ei saa antaa myöskään siltä osin, kun vaatimus on selvästi perusteeton. Tällaisessa tapauksessa asia on mainituilta osin ratkaistava tuomiolla ja kanne on hylättävä. Kannetta voidaan pitää selvästi perusteettomana esimerkiksi silloin, kun kantajan esitys on yleisesti tiedossa olevien tosiasioiden vastainen taikka kanne on selvästi muutoin lakiin perustumaton. Se, että asia tällaisessa tilanteessa ratkaistaan tuomiolla, johtuu siitä, että ratkaisun perustana on asian tosiasiallinen tutkiminen ja käsitteleminen, eikä asianosaisen passiivisuus tai laiminlyönti. Ratkaisu voidaan tällöin perustaa myös sellaiseen seikkaan, johon asianosainen ei ole vedonnut.

Se, mitä edellä 12 §:n perusteluissa on sanottu mahdollisuuksista antaa osatuomio taikka osaksi yksipuolinen tuomio ja osaksi tuomio sekä muutoksenhakukeinoista eri tilanteissa, soveltuu vastaavasti puheena olevan pykälän perusteella annettavaan ratkaisuun.

14 §. Pykälä sisältää säännöksen yksipuolisen tuomion antamisesta tiedoksi.

Pykälän *1 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi voimassa olevan lain mukainen säännös siitä, että yksipuolisen tuomion tiedoksiannosta huolehtiminen on sen asianosaisen tehtävä, jonka vaatimuksesta yksipuolinen tuomio on annettu.

Pykälän *2 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi säännös niistä tilanteista, jolloin tuomioistuin huolehtii yksipuolisen tuomion tiedoksiannosta. Momentin *1 kohdan* mukaan tuomioistuimen on huolehdittava yksipuolisen tuomion tiedoksiantamisesta, jos siinä saaminen on määrätty maksettavaksi sen vakuutena olevasta kiinteästä omaisuudesta.

Kiinteän omaisuuden osalta ehdotettu säännös liittyy ulosottolain 4 lukuun otettavaksi ehdotettuun 22 §:n säännökseen. Säännöksen mukaan, jos tuomiossa määrätään saaminen maksettavaksi sen vakuutena olevasta kiinteästä omaisuudesta, katsotaan omaisuus välittömästi ulosmitatuksi. Ulosmittaus kuitenkin raukeaa, jos kiinteistön myyntiä ei pyydetä ulosottomieheltä kahden kuukauden kuluessa siitä, kun tuomioistuimen päätös on tullut lainvoimaiseksi.

Yksipuolisen tuomion lainvoimaiseksi tulo on riippuvainen siitä, milloin se, jota vastaan yksipuolinen tuomio on annettu, saa siitä tiedon. Sen vuoksi on tärkeätä että silloin, kun yksipuolisessa tuomiossa saaminen on määrätty maksettavaksi sanotun ulosottolakiin otettavaksi ehdotetun säännöksen perusteella saamisen vakuutena olevasta kiinteästä omaisuudesta, yksipuolinen tuomio annetaan tiedoksi niin pian kuin mahdollista. Sen vuoksi ehdotetaan, että tuomioistuin huolehtii sellaisen yksipuolisen tuomion tiedoksiantamisesta.

Momentin *2 kohdan* mukaan tuomioistuimen on huolehdittava yksipuolisen tuomion tiedoksiannosta myös silloin, kun se, jota vastaan yksipuolinen tuomio on annettu, on siinä velvoitettu suorittamaan valtiolle korvausta maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain perusteella.

Jotta mahdollisimman pian tiedettäisiin, jäävätkö yksipuolisessa tuomiossa valtiolle maksettavaksi määrätyt korvaukset voimaan vai haetaanko yksipuoliseen tuomioon siltä osin takaisinsaantia, ehdotetaan, että tuomioistuin

myös tässä tilanteessa huolehtisi yksipuolisen tuomion tiedoksiantamisesta.

15 §. Pykälä sisältää säännökset asianosaisen oikeudesta hakea takaisinsaantia häntä vastaan annettuun yksipuoliseen tuomioon. Vastaavanlainen säännös on oikeudenkäymiskaaren voimassa olevan 12 luvun 13 §:ssä. Takaisinsaantia voisi hakea sekä tämän luvun säännösten perusteella annettua yksipuolista tuomiota vastaan että sellaista yksipuolista tuomiota vastaan, joka on annettu ehdotuksen 5 luvun säännösten perusteella.

Käsiteltävänä oleva 15 § sisältää säännökset määräajasta, jossa takaisinsaantia on haettava, mitä takaisinsaantihakemuksen tulee sisältää sekä puutteellisen takaisinsaantihakemuksen täydentämisen kehottamisesta. Niin kuin nykyisinkin takaisinsaantia voi ehdotuksen mukaan hakea vain se asianosainen, jota vastaan yksipuolinen tuomio on annettu. Sen asianosaisen, jonka hyväksi yksipuolinen tuomio on annettu, muutoksenhakukeino on valitus.

Pykälän *1 momentin* mukaan takaisinsaantia on haettava kirjallisesti viimeistään 30 päivän kuluessa siitä lukien, kun takaisinsaannin hakija sai tiedon yksipuolisesta tuomiosta. Tiedoksiantotapoina momentissa mainitaan takaisinsaannin hakijan läsnäollessa toimitettu yksipuoliseen tuomioon perustuva ulosmittaus taikka muu todisteellinen tiedoksianto. Yksipuolisen tuomion tiedoksiannosta huolehtiminen kuuluisi kuten nykyisinkin pääsääntöisesti sille asianosaiselle, jonka hyväksi yksipuolinen tuomio on annettu.

Määräaika, jossa takaisinsaantia ehdotuksen mukaan on haettava, lyhenisi ehdotuksen mukaan nykyisestä 60 päivästä 30 päivään ja olisi siten yhdenmukainen valitusajan kanssa. Tosiasiallisesti aika ei lyhenisi niin paljon, kun takaisinsaantia koskeva hakemus tulee ehdotuksen mukaan vireille jo hakemuksen toimittamisella tuomioistuimelle, eikä niin kuin nykyisin antamalla haaste tiedoksi sille, jota vastaan yksipuolinen tuomio on annettu.

Pykälän *2 momentissa* ovat säännökset siitä, mitä takaisinsaantihakemuksen tulee sisältää. Vastaavanlaista säännöstä ei ole voimassa olevassa laissa. Jos yksipuolinen tuomio on annettu siitä syystä, että asianosainen ei ole noudattanut kehotusta antaa kirjallinen vastaus taikka saapua tuomioistuimeen, takaisinsaantihakemuksessa on mainittava sellainen syy tuomion muuttamiselle, jolla olisi voinut olla merkitystä asiaa ratkaistaessa. Jos yksipuolinen tuomio taas on annettu siitä syystä, että asianosainen ei ole antanut kirjallista lausumaa, josta ilmenee hänen kantansa pyynnössä esitettyihin kysymyksiin, hänen kantansa on ilmettävä takaisinsaantia koskevasta hakemuksesta.

Ehdotuksen 5 luvun 13 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla asia on ratkaistava yksipuolisella tuomiolla, jos vastaaja vetoaa kiistämisensä tueksi ainoastaan sellaiseen perusteeseen, jolla selvästi ei ole merkitystä asian ratkaisemiseen. Lisäksi saman luvun 14 §:n mukaan asiassa, jossa kantajan vaatimus perustuu juoksevaan velkakirjaan, vekseliin tai shekkiin, asia on ratkaistava yksipuolisella tuomiolla, jos vastaaja ei, pykälässä mainittujen muiden perusteiden lisäksi, ole esittänyt kiistämisensä tueksi todennäköisiä syitä. Kummankin edellä mainitun lainkohdan perusteluissa on selostettu, mitä asian ratkaisemiseen vaikuttamattomalla perusteella tai todennäköisillä syillä tarkoitetaan.

Käsiteltävänä olevan 15 §:n 2 momentin mukaan asianosaisen tulee takaisinsaantia koskevassa hakemuksessaan esittää vastaavanlainen kannanotto kuin, mitä häneltä olisi edellytetty yksipuolisen tuomion välttämiseksi kirjallisessa vastauksessa.

Jos yksipuolinen tuomio on annettu siitä syystä, että asianosainen on jäänyt tuomioistuimeen saapumatta, takaisinsaantihakemukselle asetettavat vaatimukset riippuvat siitä, mistä käsittelystä asianosainen on jäänyt pois. Jos vastaajaa on kirjallisen vastauksen asemesta ehdotuksen 5 luvun 9 §:n 1 momentin perusteella kehotettu vastaamaan suullisesti suullisen valmistelun istunnossa, takaisinsaantia koskevalta hakemukselta on edellytettävä samaa kuin edellä on selostettu haettaessa takaisinsaantia yksipuoliseen tuomioon, joka on annettu sillä perusteella, että asianosainen ei ole noudattanut kehotusta antaa kirjallinen vastaus.

Jos yksipuolinen tuomio on annettu sillä perusteella, että asianosainen on jäänyt pois jostakin myöhemmästä istunnosta, tulee takaisinsaantihakemuksessa mainita sellaisia syitä, että jos asianosainen olisi esittänyt ne siinä istunnossa, josta hän on jäänyt pois, asian käsittelyä olisi jatkettu tai asia olisi ratkaistu lopullisesti tuomiolla.

Jos taas yksipuolinen tuomio on annettu siitä syystä, että asianosainen on laiminlyönyt antaa häneltä pyydetyn kirjallisen lausuman, hakemuksessa tulee 2 momentin nojalla olla

sellainen kannanotto, joka häntä oli pyydetty esittämään kirjallisessa lausumassa.

Takaisinsaantihakemuksen tulee, niin kuin edellä sanotusta käy ilmi, olla sisällöltään sellainen, että jos siinä esitetyt näkökohdat olisi esitetty oikeudenkäynnissä ennen yksipuolisen tuomion antamista, asiassa ei olisi voitu antaa yksipuolista tuomiota, vaan asian käsittelyä olisi tullut jatkaa tai asia olisi ratkaistu tuomiolla. Asettamalla takaisinsaantihakemukselle edellä selostetut varsin tiukat vaatimukset on haluttu estää mahdollisuus käyttää takaisinsaantia oikeudenkäynnin pitkittämiseksi.

Pykälän *3 momentin* mukaan tuomioistuimen on kehotettava takaisinsaannin hakijaa määräajassa korjaamaan hakemuksessa oleva puute, jos hakija ei ole noudattanut 2 momentissa olevia määräyksiä. Kehotus annetaan momentin mukaan uhalla, että jos hakija ei noudata kehotusta, hakemus jätetään tutkimatta. Hakijalle on kehotuksen yhteydessä ilmoitettava, millä tavoin hakemus on puutteellinen.

16 §. Pykälään sisältyy säännös siitä, että asianosainen, jota vastaan on annettu yksipuolinen tuomio, ei saa valittaa siitä hovioikeuteen (*1 momentti*) ja siitä, miten on meneteltävä, jos asiassa, jossa on valitettu, on haettu takaisinsaantia (*2 momentti*). Pykälä vastaa voimassa olevan 12 luvun 13 §:n 2 ja 3 momentin säännöksiä.

17 §. Pykälän *1 momentissa* ehdotetaan, että jos takaisinsaantia koskeva hakemus otetaan tutkittavaksi, asiassa ei voida ottaa huomioon, mitä 5 luvun 23 §:n ja 6 luvun 9 §:n nojalla ei olisi voitu ottaa huomioon siinä käsittelytilaisuudessa, missä yksipuolinen tuomio annettiin. Takaisinsaantia koskevan hakemuksessa ei siis voi esittää sellaisia uusia vaatimuksia tai perusteita taikka ilmoittaa todisteita, joita ei olisi saanut esittää tai ilmoittaa siinä oikeudenkäyntitilaisuudessa, jossa yksipuolinen tuomio annettiin. Tältä osin asianosaisen asiassa aikaisemmin esittämä sitoo häntä myös takaisinsaantihakemuksen käsittelyssä ja siinä mielessä asian käsittelyä jatketaan siitä, mihin se oli jäänyt yksipuolista tuomiota annettaessa.

Säännös liittyy läheisesti takaisinsaantihakemuksen sisältöä koskeviin 15 §:n määräyksiin. Takaisinsaantihakemuksen sisältöä koskevilla määräyksillä turvataan osaltaan myös se, että takaisinsaantioikeudenkäynti aloitetaan siitä, mihin asian käsittely oli jäänyt ennen yksipuolisen tuomion antamista.

Sen sijaan pykälä ei tarkoita sitä, minkälaisessa käsittelyssä asian käsittelyä takaisinsaantihakemuksen johdosta on jatkettava. Tarkoituksenmukainen käsittelymuoto on harkittava kussakin tapauksessa erikseen.

Siinä tapauksessa, että yksipuolinen tuomio on annettu ehdotuksen 5 luvun 13 tai 14 §:n perusteella, vastaajan laiminlyötyä vastata hakemukseen taikka esittää vastauksessaan asian ratkaisemisen kannalta merkityksellisiä seikkoja, asiassa tultaneen valmistelua jatkamaan samalla tavoin kuin jatkettaessa valmistelua ehdotuksen 5 luvun 15 §:n perusteella.

Jos yksipuolinen tuomio on annettu valmistelussa, voidaan asian valmistelussa aikaisemmin tapahtunut ottaa huomioon jatkettaessa valmistelua takaisinsaantioikeudenkäynnissä. Tuomioistuin voi tarpeen mukaan määrätä asianosaiset antamaan kirjallisen lausuman jostakin kysymyksestä taikka kutsua heidät valmistelua varten toimitettavaan istuntoon. Siinä tapauksessa, että yksipuolinen tuomio on annettu valmistelun loppuvaiheessa niin, ettei asian valmistelua enemmälti ole tarpeen jatkaa, on mahdollista, että asiassa määrätään toimitettavaksi suoraan pääkäsittely takaisinsaantihakemuksen johdosta.

Yksipuolinen tuomio voidaan lakiehdotuksen mukaan antaa myös pääkäsittelyssä. Jos yksipuolinen tuomio on annettu pääkäsittelyssä, asian käsittelyä takaisinsaantioikeudenkäynnissä ei voitane jatkaa toimittamatta uutta pääkäsittelyä. Tämä johtuu siitä, että edellinen pääkäsittely on päättynyt sanottuun yksipuoliseen tuomioon ja pääkäsittely tulisi joka tapauksessa käytännössä olleeksi keskeytyneenä niin pitkän ajan, ettei keskitetyn pääkäsittelyn tarkoituksen voitaisi katsoa toteutuvan, jos asiassa ei toimitettaisi uutta pääkäsittelyä. Tällaisessa tapauksessa asia olisi siis käsiteltävä pääkäsittelyssä kokonaisuudessaan uudelleen. Siitä huolimatta asianosaisten aikaisemmin valmistelussa esittämille lausumille annetaan sama merkitys kuin alkuperäisessä käsittelyssä. Asiassa ei sitä vastoin olisi aina välttämätöntä toimittaa uutta valmistelua.

Kun takaisinsaanti koskee vain yksipuolista tuomiota, asian käsittelyä jatketaan vain siltä osin kuin asia on ratkaistu yksipuolisella tuomiolla. Jos asia on ratkaistu osaksi tuomiolla ja osaksi yksipuolisella tuomiolla, takaisinsaantioikeudenkäynnissä ei siis voida puuttua enää niihin kysymyksiin, jotka on ratkaistu tuomiolla.

Pykälän *2 momentin* mukaan asianosaisella ei ole enää oikeutta takaisinsaantiin, jos yksipuolinen tuomio on annettu hänen takaisinsaantia koskevan hakemuksensa perusteella. Momentti vastaa sisällöltään oikeudenkäymiskaaren 12 luvun voimassa olevaa 13 §:n 3 momenttia. Säännös merkitsee sitä, että takaisinsaannin hakija, joka laiminlyö uudelleen saapua tuomioistuimen istuntoon taikka antaa kirjallinen lausuma, ei enää ole oikeutettu uudelleen hakemaan takaisinsaantia, jos takaisinsaantioikeudenkäynnissä asia tällaisen laiminlyönnin johdosta ratkaistaan jälleen häntä vastaan yksipuolisella tuomiolla. Asianosaisella on siten vain kerran mahdollisuus turvautua samassa asiassa takaisinsaantiin.

18 §. Pykälässä ehdotetaan, että riita-asia, jossa sovinto ei ole sallittu, on jätettävä sillensä, jos kantaja on jäänyt saapumatta tuomioistuimeen. Näin menetellään riippumatta siitä, onko kysymyksessä valmistelun vai pääkäsittelyn ensimmäinen vai myöhempi istunto.

Ehdotus poikkeaa voimassa olevasta laista. Oikeudenkäymiskaaren 12 luvun voimassa olevan 10 §:n mukaan riita-asia, jossa sovinto ei ole sallittu, jätetään sillensä, jos kantaja on poissa asian ensikäsittelystä. Oikeudenkäymiskaaren 16 luvun 5 §:n mukaan kantaja on nykyisin velvoitettava saapumaan asian jatkokäsittelyyn uhalla, että asia hänen poissaollessaan voidaan jättää sillensä tai vastaajan vaatimuksesta ratkaista.

Voimassa olevien säännösten mukainen järjestely ei ole tyydyttävä. Erityisesti niissä riita-asioissa, joissa sovinto ei ole sallittu, tulisi aina pyrkiä aineellisesti oikeaan ratkaisuun. Kun riita-asia, jossa sovinto ei ole sallittu, voimassa olevan lain mukaan kantajan poissaollessa vastaajan vaatimuksesta ratkaistaan, saattaa ratkaisu muodostua erilaiseksi kuin, jos käytössä olisi se selvitys, jonka kantaja olisi esittänyt. Kun vastaajalla ei ole aina käytettävissään asian oikein ratkaisemiseen tarvittavaa selvitystä ja kun asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu, kantajaa ei katsota voitavan vastoin tahtoaan velvoittaa osallistumaan asian käsittelyyn, ehdotetaan, että asia on pykälässä tarkoitetussa tilanteessa jätettävä sillensä. Vastaajalla ei siten sellaisessa tilanteessa olisi oikeutta saada asiaa ratkaistuksi tuomiolla. Tältä osin ehdotus vastaa myös ehdotukseen sisältyvää 14 luvun 5 §:ää, jonka perusteella riita-asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu, vastaajalla ei ole oikeutta vaatia asian ratkaisemista silloin, kun kantaja peruuttaa kanteen.

19 §. Pykälässä on säännökset siitä, miten tuomioistuimen tulee menetellä, jos asianosainen tai hänen laillinen edustajansa ei noudata hänelle annettua kehotusta saapua tuomioistuimen istuntoon sakon uhalla. Säännös koskee sekä suullisen valmistelun että pääkäsittelyn istuntoa.

Pykälän *1 momenttiin* ehdotetaan säännöstä siitä, kuinka on meneteltävä, jos henkilökohtaisesti sakon uhalla tuomioistuimeen saapumaan velvoitettu ei saavu tuomioistuimeen. Oikeudenkäymiskaaren voimassa olevan 16 luvun 5 §:n mukaan asianosaiselle tai hänen lailliselle edustajalleen, jonka on saavuttava henkilökohtaisesti, asetetaan sakon uhka. Saman luvun 7 §:n mukaan, jos asianosainen tai hänen laillinen edustajansa riita-asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu, on sakon uhalla velvoitettu saapumaan henkilökohtaisesti asian jatkokäsittelyyn, jää ilman laillista estettä saapumatta, tuomioistuimella on valta, milloin syytä on, määrätä hänet tuotavaksi myöhempään oikeudenkäyntitilaisuuteen. Oikeudenkäymiskaaren voimassa olevan 12 luvun 14 §:n perusteella edellä tarkoitettu asianosainen tai hänen laillinen edustajansa voidaan määrätä tuotavaksi jo samaan oikeudenkäyntitilaisuuteen. Momenttiin otettavaksi ehdotetut säännökset vastaavat asiallisesti voimassa olevaa oikeutta.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan, että asianosainen tai hänen laillinen edustajansa, joka ei noudata hänelle 7 §:n 1 momentin nojalla annettua kehotusta saapua tuomioistuimeen henkilökohtaisesti sakon uhalla, on kutsuttava uudelleen istuntoon, jos tuomioistuin edelleen pitää hänen henkilökohtaista läsnäoloaan välttämättömänä. Tällöin asianosaiselle tai hänen lailliselle edustajalleen on asetettava korkeampi uhkasakko. Samalla asian käsittely yleensä on määrättävä toimitettavaksi myöhemmin. Jos tuomioistuin katsoo, että korkeampi uhkasakko ei tehoa, asianosainen tai hänen laillinen edustajansa voidaan määrätä tuotavaksi samaan tai myöhempään istuntoon.

Edellä selostettu noutomahdollisuus on voimassa olevan lain mukaan mahdollinen ainoastaan sellaisessa riita-asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu. Esimerkiksi sellaisessa asiassa, jossa kantaja on peruuttanut kanteen ja vastaaja vaatii asian ratkaisemista, voi olla asian selvittämiseksi välttämätöntä, että asian alkuperäi-

nen kantaja saadaan henkilökohtaisesti tuomioistuimeen. Muussakin kuin edellä mainitussa tilanteessa asiassa, jossa sovinto on sallittu, asianosaisen henkilökohtainen läsnäolo voi osoittautua välttämättömäksi asian selvittämiseksi. Sen vuoksi momentissa noutomahdollisuutta ehdotetaan laajennettavaksi asioihin, joissa sovinto on sallittu.

Tuomioistuin joutuu kussakin tapauksessa, asian laadusta riippuen, harkitsemaan, onko asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu, tarkoituksenmukaisempaa asettaa korkeampi uhkasakko, vai määrätä asianosainen tai hänen laillinen edustajansa tuotavaksi.

Kulloisestakin tilanteesta riippuu, miten tuomioistuimen on meneteltävä, jos henkilökohtaisesti tuomioistuimeen kutsuttu jää tuomioistuimeen saapumatta. Jos esimerkiksi kantaja on jäänyt kokonaan pois sellaisen asian käsittelystä, jossa sovinto ei ole sallittu, asia jätetään sillensä. Jos hän sen sijaan tulee sanotussa asiassa tuomioistuimeen asiamiehen edustamana, vaikka häntä on kehotettu saapumaan henkilökohtaisesti, voidaan hänelle, jos hänen henkilökohtaista läsnäoloaan pidetään edelleen välttämättömänä, asettaa käsiteltävänä olevan momentin mukaan korkeampi uhkasakko tai määrätä hänet tuotavaksi.

Vastaavasti asiassa, jossa sovinto on sallittu, tuomioistuimeen kokonaan saapumatta jäänyttä asianosaista vastaan on 10 §:n perusteella annettava yksipuolinen tuomio. Jos hän taas on tullut tuomioistuimeen asiamiehen edustamana, vaikka häntä on kehotettu saapumaan henkilökohtaisesti, menetellään tämän pykälän perusteella edellä selostetulla tavalla.

Pykälän *2 momentissa* ehdotetaan, että tuomioistuin saa määrätä asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu, tuotavaksi samaan tai myöhempään istuntoon sellaisen vastaajan, jota on kehotettu saapumaan tuomioistuimeen sakon uhalla, mutta joka on jäänyt saapumatta. Näin tuomioistuin voisi momentin mukaan menetellä siis silloinkin, kun vastaajaa ei ole kehotettu saapumaan henkilökohtaisesti. Voimassa olevassa laissa ei ole vastaavanlaista säännöstä, vaan tuomioistuin voi vastaavassa tilanteessa nykyisin asettaa vastaajalle ainoastaan korkeamman sakon uhan.

Kuten edellä 7 §:n kohdalla on selostettu, tuomioistuimella ei ole nykyisin riita-asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu, riittäviä keinoja vastaajan käsittelyyn osallistumisen velvoittamiseksi. Mahdollisuutta nykyisessä laajuudessa ratkaista riita-asia, jossa sovinto ei ole sallittu, lykkäyksen jälkeen vastaajaa lainkaan kuulematta, ei voida pitää asianmukaisena. Sen vuoksi momentissa ehdotetaan edellä selostettua mahdollisuutta määrätä vastaaja tuotavaksi istuntoon.

Ehdotuksen 20 ja 21 §:ään sisältyy säännös asian käsittelemisestä vastaajan poissaolosta huolimatta. Siinä tapauksessa, että asia lopullisesti ratkaistaan asianosaisen poissaolosta huolimatta, ei poisjäänyttä asianosaista saa tuomita poissaolon varalta asetettuun uhkasakkoon. Tätä koskeva säännös on ehdotuksen 31 §:ssä, jonka 1 momentti vastaa voimassa olevaa 22 §:ää.

20 §. Pykälässä on säännökset siitä, millä edellytyksillä valmistelua varten toimitettava istunto saadaan pitää sakon uhalla tuomioistuimeen saapumaan velvoitetun asianosaisen tai hänen laillisen edustajansa poisjäännistä huolimatta. Etenkin silloin, kun asianosainen, jota ei saada noudetuksi tuomioistuimeen, pakoilee oikeudenkäyntiä asiassa, joka olisi välttämätöntä saada käsitellyksi ja ratkaistuksi, saattaa olla olemassa tarve käsitellä asia pykälässä mainituin edellytyksin.

Ehdotuksen 7 §:n 1 momentin mukaan asianosaiselle tai hänen lailliselle edustajalleen on asetettava sakon uhka, jos hänet kutsutaan valmistelua varten toimitettavaan istuntoon henkilökohtaisesti. Lisäksi vastaajalle riita-asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu, asetetaan aina sakon uhka riippumatta siitä, tuleeko hänen saapua valmistelua varten toimitettavaan istuntoon henkilökohtaisesti vai saako hän käyttää asiamiestä.

Asiassa, jossa sovinto on sallittu, pykälä tulee sovellettavaksi silloin, kun jompikumpi asianosainen tai kumpikin heistä taikka asianosaisen laillinen edustaja on velvoitettu saapumaan istuntoon henkilökohtaisesti, mutta asianosainen tai hänen laillinen edustajansa käyttää asiamiestä. Siinä tapauksessa, että asianosainen tai hänen laillinen edustajansa ei saavu tuomioistuimeen eikä käytä asiamiestä, valmistelua ei jatketa, koska asianosainen tai hänen laillinen edustajansa on kutsuttu istuntoon yleensä myös yksipuolisen tuomion uhalla. Tällöin asia paikalle tulleen vaatimuksesta ratkaistaan pääsääntöisesti poisjääneen asianosaisen vahingoksi yksipuolisella tuomiolla. Pykälään ehdotetaan tältäkin osin selvyyden vuoksi otettavaksi nimenomainen säännös.

Jos kysymyksessä on asia, jossa sovinto ei ole sallittu, pykälä voi tulla sovellettavaksi silloin, kun henkilökohtaisesti tuomioistuimeen saapumaan velvoitettu asianosainen tai hänen laillinen edustajansa käyttää asiamiestä. Lisäksi pykälä tulee sovellettavaksi, kun vastaaja jää kokonaan saapumatta tuomioistuimeen. Siinä tapauksessa, että kantaja jää kokonaan saapumatta tällaisen asian käsittelyyn, asia jätetään lakiehdotuksen 18 §:n mukaan sillensä. Tämäkin on selvyyden vuoksi mainittu pykälässä.

Pykälän mukaan valmistelua varten toimitettava istunto saadaan pitää sillä edellytyksellä, että se edistää valmistelun tarkoituksen toteutumista. Tällaisessa tapauksessa tulisi kaikki se asiaan vaikuttava selvitys, joka on saatavissa, esittää tuomioistuimelle.

Siinä tapauksessa, että valmistelu asianosaisen poissaolosta huolimatta toimitetaan, ei poisjäänyttä asianosaista voida tuomita hänelle asetettuun uhkasakkoon. Tämä johtuu oikeudenkäymiskaaren 12 luvun voimassa olevasta 22 §:stä, joka ehdotuksen mukaan siirtyy 31 §:n 1 momentiksi. Jos taas valmistelu vain joiltakin osin voidaan toimittaa, mutta asia asianosaisen poisjäännin vuoksi on lykättävä myöhempään istuntoon, estettä uhkasakkoon tuomitsemiselle ei ole. Jos kysymys on henkilökohtaisesti tuomioistuimeen kutsutusta ja häntä ei enää velvoiteta saapumaan henkilökohtaisesti jatkokäsittelyyn, uhkasakkoa ei kuitenkaan voida tuomita, jollei kysymys ole vastaajasta asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu.

21 §. Pykälässä on säännös siitä, millä edellytyksillä asia, jossa sovinto ei ole sallittu, saadaan ratkaista huolimatta siitä, että vastaaja on jäänyt saapumatta pääkäsittelyyn tai häntä ei ole voitu siihen noutaa. Ehdotuksen 7 §:n 1 momentin mukaan vastaaja on asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu, kutsuttava pääkäsittelyyn sakon uhalla. Jos vastaaja jää saapumatta, tuomioistuin voi tarvittaessa määrätä hänet tuotavaksi, silloinkin kun hänen ei ole ollut saavuttava henkilökohtaisesti. Oikeudenkäymiskaaren voimassa olevan 12 luvun 14 §:n mukaan, jos asianosainen jää tulematta asian jatkokäsittelyyn, tuomioistuimen on noudatettava lykkäyspäätöksessä antamiaan määräyksiä. Tällöin tuomioistuin joutuu aina lykkäämään asian käsittelyä, jos se haluaa muuttaa antamaansa uhkaa. Joissakin tilanteissa sellainen menettely turhaan pitkittää asian käsittelyä. Sen vuoksi tilannetta ehdotetaan muutettavaksi tässä pykälässä ehdotetulla tavalla.

Uhkasakosta tai noutomääräyksestä huolimatta vastaajan saaminen tuomioistuimeen saattaa käytännössä osoittautua mahdottomaksi. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että vastaaja oleskelee ulkomailla. Asia saattaa olla sen laatuinen, että asian käsittelyä ei enää voida pitkittää, vaan se on voitava ratkaista. Puheena olevan pykälän mukaan tämä onkin mahdollista sillä edellytyksellä, että asia saadaan riittävästi selvitetyksi vastaajan poissaolosta huolimatta. Tällaisessakin tapauksessa tuomioistuimen on vaadittava, että ratkaisun kannalta riittävä ja hyväksyttävä selvitys esitetään.

Pykälän mukaan asian ratkaisemisen toisena edellytyksenä on se, että kantaja vaatii asian ratkaisemista. Jollei kantaja tällaista vaatimusta esitä, asia on pykälän mukaan jätettävä sillensä. Jos riittävä selvitys tuomioistuimen käsityksen mukaan on asiassa esitetty, mutta kantaja ei pyydä asian ratkaisemista, asia on jätettävä sillensä.

Jos asia vastaajan poissaolosta huolimatta ratkaistaan, se mitä vastaaja mahdollisesti valmistelussa tai muutoin asiassa on esittänyt, tulee selvittää lakiehdotuksen 6 luvun 4 §:n 2 momentin mukaisesti asiakirjoihin perehtymällä.

Pykälässä tarkoitetussa tilanteessa asian ratkaisu perustuu siihen, että asia on asiallisesti tutkittu ja selvitetty. Sen vuoksi pykälässä tarkoitetussa tilanteessa asia ratkaistaan tuomiolla.

Eräs vaihtoehto pykälässä tarkoitetussa tilanteessa on se, että asia kantajan esityksestä lykätään käsiteltäväksi esteen lakattua. Tätä niin sanottua lepäämään jättämistä koskeva säännös on ehdotuksen 16 luvun 5 §:ssä.

22 §. Oikeudenkäymiskaaren voimassa olevan 12 luvun 11 §:n mukaan kantajalla, jonka poissaolon vuoksi asia on ensikäsittelyssä jätetty sillensä, on oikeus saattaa asia saman haasteen nojalla käsiteltäväksi ilmoittamalla siitä tuomioistuimen kansliaan 30 päivässä asian sillensä jättämisestä, jos kantajalla on ollut laillinen este, jota hän ei ole voinut ajoissa ilmoittaa.

Jos asia on edellä mainitusta syystä jätetty sillensä jatkokäsittelyssä, kantajan on nykyisin oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 17 §:n mukaan pyydettävä korkeimmalta oikeudelta menetetyn määräajan palauttamista.

Pykälän perusteella oikeudenkäymiskaaren 12 luvun nykyisessä 11 §:ssä säännelty menet-

tely saatetaan siten koskemaan muitakin oikeudenkäyntitilaisuuksia kuin ensikäsittelyä. Ehdotettu järjestelmä on jatkokäsittelyn osalta nykyistä joustavampi ja nopeampi.

23 §. Pykälään ehdotetaan selvyyden vuoksi otettavaksi säännös siitä, että käsiteltävänä olevassa luvussa poissaoloon istunnosta rinnastetaan se, että asianosainen poistuu luvatta kesken käsittelyn. Säännös tulee sovellettavaksi ilmeisesti useimmiten silloin, kun asianosainen ei saavu pääkäsittelyn keskeyttämisen jälkeen pidettävään istuntoon.

24—27 sekä 29 §. Pykälät vastaavat sellaisinaan voimassa olevan luvun 15—18 sekä 20 §:ää.

28 ja 30 §. Pykälät vastaavat asiallisesti sisällöltään oikeudenkäymiskaaren voimassa olevan 12 luvun säännöksiä. Ehdotuksen 28 § vastaa 19 §:ää ja koskee laillista estettä. Ehdotuksen 30 § vastaa 21 §:ää ja koskee käsittelyn keskeyttämistä laillisen esteen vuoksi. Ehdotukseen sisältyviin nyt käsiteltävinä oleviin pykäliin on tehty ainoastaan ne välttämättömät muutokset, jotka johtuvat siitä, että kun voimassa olevat pykälät on kirjoitettu ainoastaan istuntokäsittelyä varten, ehdotukseen sisältyvissä pykälissä on otettu huomioon myös ehdotuksen sisältämä mahdollisuus kehottaa vastaajaa antamaan kirjallinen vastaus ja asianosaista antamaan kirjallinen lausuma.

31 §. Pykälän 1 momentiksi ehdotetaan otettavaksi voimassa olevan 22 §:n säännös sellaisenaan. Sanotussa *1 momentissa* säädetään siitä, milloin henkilökohtaisesti tuomioistuimeen saapumaan velvoitettu voidaan jättää tuomitsematta hänelle asetettuun uhkasakkoon.

Pykälän *2 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi 1 momentin säännöstä vastaava säännös sakon uhalla saapumaan velvoitetun jättämisestä tuomitsematta uhkasakkoon, silloin kun hänet on velvoitettu saapumaan tuomioistuimeen ehdotuksen 7 §:n nojalla.

32 §. Pykälä vastaa sellaisenaan voimassa olevan luvun 23 §:ää.

33 §. Pykälä sisältää säännöksen siitä, milloin henkilö, joka on määrätty tuotavaksi tuomioistuimeen, voidaan ottaa säilöön. Säilöönottamista koskeva voimassa oleva säännös on oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 24 §:ssä. Viimeksi mainitun lainkohdan mukaan asianosainen saadaan ottaa säilöön niin hyvissä ajoin kuin se on välttämätöntä.

Nyt pykälässä ehdotetaan, että asianosainen saadaan ottaa säilöön aikaisintaan kuljetuksen aloittamista edeltävänä päivänä. Lisäksi pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että vapaudenmenetys kuljetusaikoineen ei saa kestää kolmea päivää kauemmin.

34—37 §. Pykälät vastaavat sellaisinaan voimassa olevan luvun 24 a §:ää, sekä 25—27 §:ää.

14 luku. Asian käsittelystä oikeudessa

Lukuun sisältyy asian käsittelyä koskevia säännöksiä. Luvun säännökset täydentävät ehdotuksen 5 luvun riita-asian valmistelua ja 6 luvun pääkäsittelyä koskevia säännöksiä. Käsiteltävänä olevaan lukuun sisältyy lisäksi säännöksiä, joita sovelletaan myös rikosasioissa.

Luvun 10 §:ään sisältyy säännös asian ratkaisemisesta silloin, kun rikokseen perustuvaa yksityisoikeudellista vaatimusta koskeva kanne ja samaa rikosta koskeva syyte ovat vireillä erikseen. Sen mukaan kannetta ei saa ratkaista, ennen kuin se tuomioistuin, jossa syyte on pantu vireille, on antanut päätöksensä syytteen johdosta.

Mainittu pykälä on otettu lakiin muutettaessa asianosaisia ja eräiden asioiden käsittelyjärjestystä koskevia oikeudenkäymiskaaren säännöksiä. Asiaa koskevassa hallituksen esityksessä (hall.es. 12/1971 vp.) ehdotettiin, että pykälän säännös ei olisi ehdoton, vaan että ''kanne saadaan kuitenkin ratkaista, jos syytteen käsittely vastaajan poissaolon vuoksi keskeytyy epämääräiseksi ajaksi''.

Hallituksen esityksestä antamassaan mietinnössä n:o 20 lakivaliokunta ehdotti kuitenkin poistettavaksi sanotun ratkaisumahdollisuuden. Lakivaliokunta totesi perusteluinaan, että ''koska tällainen ratkaisu merkitsisi kannan ottamista vastaajan syyllistymisestä vaatimuksen perusteena olevaan rikokseen jo ennakolta, ei valiokunta katso voivansa puoltaa ehdotettua säännöstä''.

Rikosoikeudellinen vastuu ja vahingonkorvausvastuu ovat nykyisin kuitenkin selvästi erottuneet toisistaan, ja kummankin vastuun syntyedellytyksiä arvostellaan periaatteessa itsenäisesti. Korvausvastuun kannalta on yleensä yhdentekevää, täyttyvätkö samalla myös rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisedellytykset, joskin on olemassa myös tilanteita, joissa korvausvelvollisuuden edellytykseksi on asetettu

vahingon aiheuttaminen rikollisella teolla. Esimerkkinä vastuuedellytysten erilaisuudesta voidaan mainita korvausvastuun perustuminen tuottamukseen silloin, kun rikosasiassa on kysymys ainoastaan tahallisuudesta.

Eräissä tapauksissa mahdollisuus ratkaista erikseen vireillä oleva kanne vasta syytteen ratkaisemisen jälkeen saattaa myös tarpeettomasti viivyttää kanteen ratkaisemista. Näin voi käydä esimerkiksi niissä tilanteissa, jolloin ei ole enää riitaa korvausvaatimuksen perusteesta sen vuoksi, että rikosasian vastaaja on myöntänyt tehneensä korvausvaatimuksen perusteena olevan teon, mutta rikosasiaa ei vielä voida ratkaista esimerkiksi syytetyn mielentilan tutkimisen johdosta. Samoin voi käydä myös silloin, kun vahingonkorvauksen peruste muutoin on aivan selvä, mutta rikosasian käsittely viivästyy jostakin syystä.

Kun korvauskysymyksen ratkaisemiseen erikseen ennen syyteasian ratkaisemista liittyviä eduskunnan lakivaliokunnan edellä selostettuja näkökohtia ei voida pitää niin painavina, verrattuna edellä selostettuihin pykälän soveltamisesta aiheutuviin epäkohtiin, ehdotetaan mainittu 10 § kumottavaksi.

Silloin kun kysymys korvausvelvollisuudesta on epäselvä ja on olemassa vaara, että sekä vahingonkorvausvastuun että rikosoikeudellisen vastuun perustavat tosiseikat voidaan vahingon korvaamista koskevassa oikeudenkäynnissä ja rikosoikeudenkäynnissä arvioida eri tavalla, tuomioistuimen tulee harkita, onko syytä odottaa tuomioistuimen syytteen johdosta antamaa tuomiota ja jättää asian käsittely 16 luvun 5 §:ssä säädetyllä tavalla lepäämään.

1 §. Pykälän *1 momenttia* ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistetaan kanteen kehittelyä, vastaajan vastauksen perustelemista sekä asianosaisten velvollisuutta vastata toistensa vaatimuksiin koskevat säännökset. Näiltä osin pykälän säännökset ovat tarpeettomia, koska vastaavat säännökset sisältyvät ehdotuksen riita-asian valmistelua koskevaan 5 lukuun ja pääkäsittelyä koskevaan 6 lukuun.

Momenttiin jäisi siten ainoastaan tuomioistuimen kyselyoikeutta koskeva säännös, jota ei tässä vaiheessa ole pidetty tarkoituksenmukaisena siirtää sanottuun 5 ja 6 lukuun. Säännös tulee siten sovellettavaksi sekä riita-asian valmistelussa että pääkäsittelyssä. Tuomioistuimen kyselyoikeus on erittäin tärkeä keino tuomioistuimen johtaessa oikeudenkäyntiä. Pykälän sanamuotoa ehdotetaan myös muutettavaksi siten, että siinä puheenjohtajan asemesta puhutaan tuomioistuimesta.

2 §. Pykälän mukaan kannetta ei riita-asiassa saa muuttaa muissa kuin pykälän 1 momentissa mainituissa tilanteissa. Käsiteltävänä olevaa pykälää täydentävät riita-asiassa, jossa sovinto on sallittu, ehdotuksen 5 luvun 23§:n ja 6 luvun 9 §:n säännökset, joissa on rajoitettu uuteen seikkaan vetoamista ja uuden selvityksen esittämistä asiassa. Viimeksi mainitut säännökset koskevat kantajan lisäksi myös vastaajaa.

Momentin uudeksi *2 kohdaksi* ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että kantajalla on oikeus vaatia vahvistettavaksi sellainen oikeussuhde, joka asianosaisten välisessä oikeudenkäynnissä on riitainen ja jonka ratkaisemista asian muun osan ratkaiseminen edellyttää.

Säännös liittyy erillisen ehdotuksen 24 luvun 17 §:n säännökseen. Sanotun 17 §:n 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että jos kanteen ratkaiseminen riippuu samassa oikeudenkäynnissä käsiteltävän muun kanteen ratkaisemisesta, tuomioistuin voi ratkaista erikseen välituomiolla viimeksi mainitun kanteen. Pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuin voi ratkaista erikseen välituomiolla myös sellaisen samaa vaatimusta koskevan kysymyksen, jonka selvittämisestä vaatimuksen ratkaiseminen muilta osin riippuu.

Kuten sanotun 17 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, edellä 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa välituomiolla ratkaistava riitakysymys tutkitaan ainoastaan suhteessa vaatimuksen muuhun osaan. Tämän vuoksi välituomio ei myöskään saa oikeusvoimaa eikä sen antaminen sanotun 2 momentin perusteella siten estä riitakysymyksen tutkimista mahdollisessa myöhäisemmässä oikeudenkäynnissä. Jotta kantajalla olisi mahdollisuus saada sellainen riitakysymys oikeusvoimaisesti ratkaistuksi, ehdotetaan 2 kohtaan otettavaksi edellä selostettu säännös.

Käsiteltävänä olevassa kohdassa tarkoitetaan sellaisen oikeussuhteen olemassaolon vahvistamista, josta suoritusvelvollisuutta koskevan kanteen ratkaiseminen riippuu. Kantajalla on siis oikeus vaatia momentissa tarkoitetulla tavalla vahvistettavaksi ainoastaan sellainen kysymys, josta voidaan nostaa myös erillinen vahvistuskanne.

Esimerkkinä säännöksessä tarkoitetusta asiasta voidaan mainita vuokrasaamista koskeva riita, jossa vuokranantaja vaatii vuokralai-

selta maksamatta jääneitä vuokria. Jos asiaa käsiteltäessä syntyy erimielisyyttä vuokrasopimuksen olemassaolosta, vuokranantaja voi ehdotetun säännöksen perusteella vaatia, että tuomioistuin antaa vahvistustuomion vuokralaista velvoittavan sopimuksen olemassaolosta.

Pykälän 1 momentin voimassa olevassa 2 kohdassa, joka momenttiin otettavaksi ehdotetun uuden 2 kohdan johdosta ehdotetaan siirrettäväksi momentin *3 kohdaksi*, säädetään, että kantajalla on oikeus vaatia korkoa tai tehdä muu sivuvaatimus taikka uusikin vaatimus, jos se johtuu olennaisesti samasta perusteesta.

Nykyisen *2 momentin* mukaan pykälän 1 momentin voimassa olevan 2 kohdan mukaista vaatimusta ei saa tehdä ylemmässä oikeudessa. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että sanottu kielto ulotetaan koskemaan 1 momentin 3 kohdaksi siirretyn nykyisen 2 kohdan lisäksi myös momenttiin lisättäväksi ehdotettua uutta 2 kohtaa.

Lisäksi momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että pykälän sallima kanteen muuttaminen ei aiheettomasti pitkittäisi pääkäsittelyä. Sen vuoksi ehdotetaan momenttiin otettavaksi säännös siitä, että jos 1 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitettu vaatimus tehdään vasta pääkäsittelyssä, vaatimus on jätettävä tutkimatta, jos sen tutkiminen viivyttää asian käsittelyä. Sen sijaan kantajalla olisi 1 momentin 1 kohdan perusteella edelleen myös pääkäsittelyssä 5 luvun 23 §:ssä ja 6 luvun 9 §:ssä säädetyin rajoituksin oikeus vaatia myös muuta kuin kanteessa tarkoitettua suoritusta, milloin vaatimus perustuu oikeudenkäynnin aikana tapahtuneeseen olosuhteiden muutokseen tai vasta silloin kantajan tietoon tulleeseen seikkaan. Lisäksi momenttiin ehdotetaan tehtäväksi eräitä kielellisiä korjauksia.

Myös pykälän *4 momenttiin* ehdotetaan tehtäväksi ehdotuksen muun osan edellyttämiä muodollisia korjauksia. Sen mukaan kanteen muuttamisena pidetään myös pykälän 3 momentissa tarkoitettujen uusien seikkojen esittämistä kanteen tueksi vastaajan saamatta niistä oikeudenkäynnissä tietoa.

5 §. Voimassa olevassa pykälässä on säännös asianosaisen osallistumisesta riita-asian istuntoon. Säännös on muutettavaksi ehdotetun 12 luvun johdosta tarpeeton. Pykälään ehdotetaan otettavaksi kanteen peruuttamista koskeva säännös.

Voimassa olevan oikeuden mukaan kantaja voi käsittelyn missä vaiheessa tahansa ilman vastaajan suostumusta peruuttaa kanteensa. Kanteen peruuttaessaan kantaja ilmoittaa, ettei hän enää vaadikaan asian käsittelyä. Lakiin ei sisälly säännöstä siitä, kuinka tuomioistuimen tulee menetellä kantajan peruuttaessa kanteensa. Oikeuskäytännössä on katsottu, että asian käsittely jää tällöin sillensä ja että vastaajalla on oikeus saada ainoastaan kulunsa korvatuksi. Vastaaja ei siten voi estää asian jäämistä sillensä kantajan peruuttaessa kanteen. Asian jäätyä sillensä on jatkuvasti olemassa mahdollisuus, että kantaja nostaa saman kanteen uudelleen.

Ehdotuksen 12 luvun 10 §:n perusteella kantajaa vastaan voidaan riita-asiassa, jossa sovinto on sallittu, antaa vastaajan vaatimuksesta yksipuolinen tuomio, jos kantaja on jäänyt pois istunnosta tai ei ole antanut häneltä pyydettyä kirjallista lausumaa, josta ilmenee hänen kantansa pyynnössä esitettyihin kysymyksiin. Jos kantaja, silloin kun hän ei enää haluaa jatkaa kanteensa ajamista, haluaa välttyä yksipuoliselta tuomiolta, hän voi voimassa olevan lain mukaan peruuttaa kanteen, jolloin kanne jää sillensä. Tätä ei kuitenkaan vastaajan kannalta voida pitää hyväksyttävänä sen vuoksi, että hänellä tulisi riita-asiassa, jossa sovinto on sallittu, olla aina oikeus saada asia ratkaistuksi.

Edellä mainituista syistä pykälässä ehdotetaan, että asia, jossa sovinto on sallittu, on vastaajan vaatimuksesta ratkaistava, jos kantaja peruuttaa kanteensa sen jälkeen, kun vastaaja on antanut vastauksensa.

Ei ole löydettävissä riittäviä perusteita sille, että vastaajan oikeus saada asia ratkaistuksi käsiteltävänä olevan pykälän perusteella olisi riippuvainen vastauksen sisällöstä. Tämä johtuu siitä, että ehdotuksen 5 luvun 10 §:ssä vastaajan edellytetään aina mahdollisen oikeudenkäyntiväitteen tekemisen lisäksi vastaavan myös itse pääasiaan. Kuten edellä 5 luvun 13 §:n perusteluissa on todettu, vastaajaa vastaan annetaan yksipuolinen tuomio, jos vastaaja ei vastauksessaan oikeudenkäyntiväitteen lisäksi ota kantaa itse vaatimukseen ja jos väite hylätään.

Vastaajan mahdollisuus saada asia ratkaistuksi pykälässä tarkoitetussa tilanteessa on tärkeää sen estämiseksi, että samaa kannetta ei nosteta häntä vastaan useita kertoja, ja sen turvaamiseksi, ettei sellaisesta menettelystä

vastaajalle aiheudu turhia kustannuksia. Koska vastaajalle aiheutuu kustannuksia jo siitä alkaen, kun hän saa tiedon häntä vastaan nostetusta oikeudenkäynnistä, ei ole löydettävissä perusteita sille, että vastaajalla olisi oikeus saada asia ratkaistuksi vasta jossakin kirjallisen vastauksen jälkeisessä oikeudenkäynnin vaiheessa.

Sen jälkeen kun vastaaja on vaatinut asian ratkaisemista, asian käsittelyä jatketaan. Jos kantajan kanteen peruuttamisen on katsottava käsittävän myös kanteesta luopumisen eli sen, että kanne kantajankin mielestä olisi hylättävä, voi tuomioistuin tällä perusteella ratkaista asian ja hylätä kanteen.

Sellaisessa riita-asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu, vastaajalla ei sen sijaan ole oikeutta saada asia ratkaistuksi, jos kantaja jää pois istunnosta. Siten kantajan kanteen peruuttaminen ja jääminen pois sellaisen asian käsittelystä johtaisivat tältä kannalta samaan lopputulokseen.

15 luku. Oikeudenkäyntiasiamiehestä

4 §. Pykälän *1 momenttia* ehdotetaan muutettavaksi siten, että asianajajan tai yleisen oikeusavustajan tulee esittää valtakirja ainoastaan tuomioistuimen niin määrätessä. Asianajajista annetun lain (496/58) 5 §:n perusteella ja yleisestä oikeusaputoimesta annetun lain (88/73) 10 §:n perusteella asianajajan ja yleisen oikeusavustajan tulee rehellisesti ja tunnollisesti täyttää tehtävänsä. Lisäksi asianajajien ja yleisten oikeusavustajien toimintaa sanottujen lakien perusteella valvoo asianajajayhdistyksen hallitus ja oikeuskansleri. Tämän vuoksi voidaan katsoa, että silloin kun asianajaja tai yleinen oikeusavustaja toimii asiamiehenä, tuomioistuin voi pääsääntöisesti luottaa siihen, että asiamies on asianmukaisesti valtuutettu, eikä häneltä sen vuoksi tarvitse vaatia selvitystä valtuutuksesta.

Ehdotus helpottaa sekä tuomioistuinten valtuutusten tarkistamisesta aiheutuvaa työtä että asianosaisten työtä, kun valtuutuksen antaminen olisi nykyistä helpompaa. Jotta asiamies tarvittaessa myöhemmin voi esittää selvityksen valtuutuksesta, säännöksestä huolimatta asiamiehen itsensä kannalta saattaa edelleen olla hyödyllistä pyytää valtuutus kirjallisena tai muuten todistettavasti.

Ehdotuksen mukaan valtakirja tulisi esittää ainoastaan, jos tuomioistuin niin määrää. Esimerkiksi silloin, kun samassa asiassa asianosaisen puolesta esiintyy uusi asiamies, saattaa olla asianmukaista, että tuomioistuin määrää hänet esittämään valtakirjansa.

Ehdotus koskee kaikkien asianosaisten asiamiehiä ja kaikkia yleisen tuomioistuimen oikeusasteita.

16 luku. Oikeudenkäyntiväitteistä ja lykkäyksestä

1 §. Pykälän *1 momenttia* ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä käy ilmi, että oikeudenkäyntiväite on tehtävä silloin, kun vastaaja ensimmäisen kerran käyttää asiassa puhevaltaa. Voimassa olevan säännöksen mukaan oikeudenkäyntiväite on tehtävä ennen pääasiaan vastaamista. Lisäksi momenttiin jää voimassa olevan lain mukainen säännös siitä, että kaikki oikeudenkäyntiväitteet on tehtävä, mikäli mahdollista samanaikaisesti.

Muutos momenttiin ehdotetaan tehtäväksi ehdotuksen 5 luvun 10 §:n 1 momentin säännöksen johdosta. Sanotun momentin mukaan riittää, että oikeudenkäyntiväite tehdään vastauksessa senkin jälkeen, kun se ensin sisältää kannanoton itse pääasiaan. Käsiteltävänä olevaan momenttiin tehdyn muutoksen jälkeen sanotut säännökset vastaavat asiallisesti toisiaan.

4 §. Pykälän *1 momenttia* ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen soveltamisala rajoitetaan koskemaan ainoastaan rikosasioita. Sen jälkeen kun riita-asian käsittely jaetaan valmisteluun ja pääkäsittelyyn ja todistelu esitetään pääkäsittelyssä, tarvitaan momentin sisältämää säännöstä enää rikosasioiden käsittelyä varten. Riita-asian valmistelussa käsittelyn lykkääminen määräytyy sillä perusteella, onko asian käsittelyn lykkääminen asian valmistelemiseksi tarpeellista. Pääkäsittelyn osalta on ehdotuksen 6 luvun 10 §:ssä nimenomainen säännös siitä, milloin pääkäsittelyn lykkääminen voi tulla kysymykseen.

5 §. Voimassa olevassa 5 §:ssä on säännös siitä, millä uhalla asianosaiset on riita-asiassa velvoitettava saapumaan asian jatkokäsittelyyn. Kun säännökset riita-asian käsittelyyn saapumaan velvoittamisesta ehdotetaan otettavaksi ehdotuksen 12 lukuun, ehdotetaan pykälään otettavaksi säännös asian käsittelyn lyk-

käämisestä toistaiseksi. Voimassa olevan lain 4 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuimen on, lykätessään asian, samalla ilmoitettava käsittelyaika, eli se päivämäärä, milloin asian käsittelyä jatketaan. Käytännössä ei kuitenkaan aina ole tiedossa, milloin asian käsittelyä lykkäyksen jälkeen kannattaa jatkaa.

Sen vuoksi pykälässä ehdotetaan, että jos asian ratkaisemisen kannalta on tärkeätä, että toisessa oikeudenkäynnissä tai muussa menettelyssä oleva kysymys ratkaistaan ensin, tai jos asian käsittelylle on muu pitkäaikainen este, tuomioistuin voi määrätä, että asian käsittelyä jatketaan vasta esteen poistuttua.

Näin on esimerkiksi silloin, kun toisessa oikeudenkäynnissä annetulla ratkaisulla on sitova vaikutus käsiteltävänä olevassa asiassa. Toisessa tuomioistuimessa käsiteltävä vahingontekoon perustuva vahingonkorvausasia voidaan jättää lepäämään kunnes toisessa oikeudenkäynnissä vireillä olevassa saman kiinteistön omistusoikeutta koskevassa riita-asiassa on annettu ratkaisu.

Samalla tavoin voidaan menetellä silloin, kun oikeudenkäynnissä annetulla ratkaisulla on todistusvaikutus toisessa oikeudenkäynnissä. Joskus saattaa olla esimerkiksi tarpeellista jättää vahingontekoon perustuva vahingonkorvausasia lepäämään odottamaan toisessa oikeudenkäynnissä käsiteltävän samaan vahingontekoon perustuvan rikosasian ratkaisemista.

Lepäämään jättäminen saattaa olla ajankohtaista myös silloin, kun asiaan liittyvä kysymys on käsiteltävänä muualla kuin toisessa oikeudenkäynnissä. Näin on esimerkiksi silloin, kun tuomioistuimessa on käsiteltävänä kiinteistön kauppahinnan alentamista koskeva oikeudenkäynti ja kiinteistön rajojen sijaintia tai kiinteistöllä olevan rakennusten luvallisuutta koskeva asia on käsiteltävänä hallinnollisessa viranomaisessa. Toisena esimerkkinä voidaan mainita veropetosta koskevan asian käsitteleminen silloin, kun itse verotusta koskeva asia on vielä veroviranomaisten käsiteltävänä.

Pykälässä tarkoitettu muu este asian käsittelylle on esimerkiksi silloin, kun asianosainen pitkäaikaisen vakavan sairauden tai ulkomaan matkan johdosta on estynyt osallistumasta asian käsittelyyn eikä asiaa voida ratkaista hänen poissaollessaan. Rikosasian vastaajan mielentilan tutkiminen tai jonkin muun seikan selvittäminen saattaa olla syy lepäämään jättämiseen. Asian käsittelyn jättäminen lepäämään voi olla joskus tarkoituksenmukaista esimerkiksi sovintoneuvottelujen ajaksi. Riita-asioiden osalta lepäämään jättäminen tulee todennäköisesti useimmiten kysymykseen valmistelun aikana.

Lepäämään jättämistä koskeva säännös sisältyy myös erillisen ehdotuksen 24 luvun 7 §:n 1 momenttiin. Sanotun momentin mukaan tuomioistuin voi annettuaan välituomion jostakin samassa oikeudenkäynnissä käsiteltävästä useasta kanteesta määrätä, että asian käsittelyä muilta osin jatketaan vasta sen jälkeen, kun välituomio on saanut lainvoiman.

Sen jälkeen kun asia on jätetty lepämään, asian ottaminen uudelleen käsiteltäväksi edellyttää tuomioistuimen tai asianosaisten toimenpiteitä. Kun lepäämän jätetty asia on rikosasia, pääsääntö on se, että asian käsittelyn jatkamisesta päättää tuomioistuin omasta aloitteestaan. Kun lepäämään jätetty asia on riita-asia, asianosaisen on pääsääntöisesti pyydettävä asian käsittelyn jatkamista.

Kun asian käsittelyä lepäämään jättämisen jälkeen jatketaan, kysymykseen saattaa riita-asiassa tulla valmistelun jatkaminen tai uuden pääkäsittelyn toimittaminen. Pääkäsittelyn jatkaminen lepäämään jättämisen jälkeen tullee riita-asiassa kysymykseen ainoastaan poikkeuksellisesti sen vuoksi, että ehdotuksen 6 luvun 11 §:n mukaan asiassa on toimitettava uusi pääkäsittely, jos pääkäsittely on ollut lykättynä yhteensä yli 45 päivää.

7 §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että se koskee ainoastaan rikosasian käsittelyä. Riita-asian käsittelyn osalta vastaava säännös sisältyy ehdotuksen 12 luvun 19 §:ään.

17 luku. Todistelusta

Yleistä

Meillä on käytössä vuonna 1948 annetulla lailla muutetun 17 luvun perusteella vapaa todisteiden harkinta. Yleisesti on katsottu vapaan todisteiden harkinnan edellyttävän sitä, että todistelu suullisesti esitetään keskitetyssä käsittelyssä välittömästi sellaiselle tuomioistuimen kokoonpanolle, joka ratkaisee asian. Lukuun ehdotetut muutokset tarkoittavat lähinnä edellä mainittujen edellytysten toteuttamista.

Todistelu tulisi siis ottaa vastaan pääkäsittelyssä. Jotta todistelu voitaisiin ottaa vastaan,

valmistelussa on paitsi selvitettävä se, mitkä kysymykset asiassa ovat riitaisia ja missä määrin todistelu asiassa siten on tarpeen, myös valmisteltava todistelun vastaanottaminen. Valmistelussa on siten selvitettävä esimerkiksi asiakirjan esittämisvelvollisuus, mitkä todistajat on kutsuttava pääkäsittelyyn ja onko asiantuntijatodistelu tarpeen sekä määrättävä asiantuntija. Valmistelussa tulisi yleensä jo päättää siitäkin, mitä todistelua ei lainkaan luvun 7 §:n nojalla oteta vastaan pääkäsittelyssä.

Asiantuntijalausunto tulisi myös hankkia ja tiedottaa asianosaisille ennen pääkäsittelyä. Tämä on välttämätöntä käsittelyn keskittämisen turvaamiseksi. Usein asiantuntijalausunnon antaminen on kuitenkin mahdollista vasta sen jälkeen, kun asiassa on jo vastaanotettu muuta selvitystä. Tästä syystä selvitystä voidaan luvun säännösten mukaan asiantuntijan lausunnon valmistelemista varten ottaa vastaan ennen pääkäsittelyä.

Vaikka todisteiden harkinnan kannalta onkin tärkeää, että todistelu kokonaisuudessaan otetaan vastaan keskitetysti pääkäsittelyssä, tämä ei kuitenkaan aina ole mahdollista. Todistajaksi nimetty saattaa esimerkiksi olla sairas tai katselmuksen kohde saattaa muuttua. Tämän vuoksi lukuun ehdotetaan kunkin todistuskeinon osalta otettavaksi säännökset siitä, milloin todistelun välittömyydestä voidaan luopua ja todistelu ottaa vastaan muussa käsittelyssä kuin pääkäsittelyssä.

Myös se, onko olemassa edellä mainittuja esteitä todisteen vastaanottamiselle pääkäsittelyssä, tulisi selvittää ja päätös todisteen vastaanottamisesta muussa käsittelyssä kuin pääkäsittelyssä siten tehdä jo valmistelussa. Ainoastaan poikkeuksellisesti todisteen vastaanottamisesta pääkäsittelyn ulkopuolella jouduttaisiin päättämään vasta pääkäsittelyssä. Näin voi käydä kuitenkin esimerkiksi silloin, kun todistajaa pääkäsittelyssä kuultaessa ilmenee tarvetta esimerkiksi katselmuksen toimittamiseen.

Kun asiaa pääkäsittelyssä käsiteltäessä havaitaan, että todisteen vastaanottamiselle pääkäsittelyssä ei olekaan estettä ja todisteella on merkitystä asian ratkaisemiselle, pääkäsittelyn ulkopuolella vastaanotettu todiste on otettava vastaan uudelleen pääkäsittelyssä. Näin voidaan turvata mahdollisimman hyvin käsittelyn välittömyys ja keskitys, mikä puolestaan, kuten aikaisemmin on todettu, on tärkeää sen vuoksi, että tuomioistuin tällöin voi mahdollisimman tasapuolisesti harkita kaikkea asiassa esitettyä näyttöä.

Tilanteet, jolloin pääkäsittelyn ulkopuolella vastaanotettu todiste otetaan vastaan toistamiseen pääkäsittelyssä, tulevat kuitenkin olemaan erittäin poikkeuksellisia. Todistetta ei myöskään tule ottaa vastaan pääkäsittelyn ulkopuolella, jos tiedetään, että todiste joudutaan ottamaan vastaan pääkäsittelyssä ja ettei estettä sen vastaanottamiselle pääkäsittelyssä todennäköisesti tule olemaan.

Ehdotuksen 5 lukuun sisältyvät säännökset merkitsevät sitä, että asianosaisten on esitettävä kirjalliset todisteet jo valmistelussa. Tämä on tärkeää muun muassa siitä syystä, että näin voidaan välttää väärinkäsityksiä sekä edistää valmistelun nopeutta ja riitakysymysten täsmentämistä. Kirjalliset todisteet on kuitenkin joko luettava tai mainittava pääkäsittelyssä, jotta ne voitaisiin ottaa huomioon asiaa ratkaistaessa. Tämä on välttämätöntä senkin vuoksi, että näin myös tällaiset todisteet tulevat asianosaisten keskustelun kohteeksi oikeudenkäynnissä.

Asianosaisen kuuleminen todistelutarkoituksessa

Asianosaisen kuuleminen todistelutarkoituksessa ilman totuusvakuutusta on voimassa olevankin lain mukainen, mutta harvoin käytetty todistelukeino. Myös silloin, kun asianosaista kuullaan todistelutarkoituksessa ilman totuusvakuutusta, asianosaisen lausumilla on merkitystä todisteena. Asianosaisen kuuleminen asian selvittämiseksi saattaa usein olla ainut todistuskeino asiassa. Jotta asianosaisen kuulemista todistelutarkoituksessa käytettäisiin nykyistä yleisemmin, ehdotetaan lukuun otettavaksi tätä koskeva nimenomainen säännös.

Jotta tuomioistuimella olisi ratkaisunsa perusteena käytettävissään paras mahdollinen todistusaineisto, olisi tärkeää, että asianosainen velvoitettaisiin osallistumaan pääkäsittelyyn henkilökohtaisesti. Mahdollisuus kuulla todistajaa ja asianosaista taikka asianosaisia samanaikaisesti vastakkain kysymyksistä, joista he ovat eri mieltä, antaisi tuomioistuimelle nykyistä paremmat mahdollisuudet arvioida sitä, miten asia tulisi ratkaista. Lisäksi jo mahdollisuus nähdä asianosaiset henkilökohtaisesti sekä heidän käyttäytymisensä ja esimerkiksi ilmeensä lausumia antaessaan ja todistajan kerto-

muksia kuullessaan ovat kiinteässä yhteydessä vapaaseen todisteiden harkintaan.

Todistelu yleensä

8 §. Pykälään sisältyy todisteiden hankkimista koskeva säännös. Sen mukaan pääsääntö on, että asianosaisten on hankittava asiassa tarpeelliset todisteet. Riita-asiassa, jossa sovinto on sallittu, sekä pykälässä tarkemmin määritellyssä rikosasiassa, jossa ainoastaan asianomistaja vaatii rangaistusta, tuomioistuin ei saa omasta aloitteestaan määrätä uutta todistajaa kuulusteltavaksi tai asiakirjaa esitettäväksi. Muissa asioissa tuomioistuin saa harkintansa mukaan omasta aloitteestaan päättää hankittavaksi todisteita.

Riita-asiassa, jossa sovinto on sallittu, asianosaisen oikeuteen määrätä oikeudenkäynnin kohteesta on katsottu kuuluvan myös tietty mahdollisuus vaikuttaa siihen, mitä todisteita tuomioistuimella on käytettävissään. Asianosaisen mahdollisuus määrätä todisteista on katsottu johtuvan myös siitä, että todistelusta aiheutuvat kustannukset jäävät asianosaisten vastattaviksi.

Kun asianosaiset antavat riitansa tuomioistuimen ratkaistavaksi, ei ole perusteltua rajoittaa tuomioistuimen mahdollisuutta selvittää asiaa. Asianosaiselle todistelusta aiheutuviin kustannuksiin liittyviä perusteluja ei myöskään voida pitää johdonmukaisina, kun vastaavaa rajoittavaa säännöstä ei ole laissa todistajan kuulemista ja kirjallisen todisteen esittämistä huomattavasti kalliimpien todistuskeinojen, katselmuksen toimittamisen ja asiantuntijan kuulemisen osalta. Säännös ei myöskään rajoita tuomioistuimen mahdollisuuksia määrätä uudelleen kuultavaksi sellaista todistajaa, jota asian käsittelyssä on jo aikaisemmin kuultu.

Perusteena tuomioistuimen kiellolle omasta aloitteestaan täydentää selvitystä on mainittu myös asianosaisen mahdollinen halu rajoittaa asiassa kuultavat henkilöt nimeämiinsä todistajiin sen vuoksi, että hän haluaa välttää jonkin seikan, esimerkiksi ammattisalaisuuden tulevan ilmi. Kun jo voimassa olevassa laissa on säännökset todistajan vaitiolovelvollisuudesta ja todistajan oikeudesta kieltäytyä todistamasta ja paljastamasta muun muassa ammattisalaisuutta, tuomioistuimen mahdollisuus oma-aloitteisesti hankkia uutta selvitystä ei välttämättä sisällä edellä mainittua vaaraa.

Tuomioistuimella tulisi olla mahdollisuus selvittää asiaa käytettävissä olevan parhaan mahdollisen todistusaineiston perusteella. Ei ole johdonmukaista, että tuomioistuimella on mahdollisuus kuulla vapaasti tuomioistuimessa olevaa todistajaa, mutta ei sellaista henkilöä todistajana, jota kukaan ei nimeä, vaikka tuo henkilö todennäköisesti tietäisi parhaiten asian ratkaisemisen kannalta merkityksellisestä seikasta. Asian tasapuolista selvittämistä usein juuri vaikeuttaa se, että asianosaiset nimeävät todistajiksi ainoastaan sellaisia henkilöitä, joiden kertomukset tukevat vain asianosaisen omaa kantaa.

Joskus asianosaisen käytettävissä saattaa olla useita todistajia. Tällöin asianosainen saattaa erehtyä siitä, kuka todistajista olisi merkityksellisin. Näin voi käydä etenkin silloin, kun asianosainen toimii ilman oikeudenkäyntiavustajaa. Tällöin ei myöskään tuomioistuimen kannalta ole oikein, että se joutuu tyytymään niukempaan todisteluun kuin mitä itse asiassa olisi tarjolla.

Tämän vuoksi ehdotetaan 8 §:stä poistettavaksi tuomioistuimen todisteiden hankkimista koskeva rajoittava säännös. Myöskään Euroopan valtioista esimerkiksi Ranskan ja Saksan liittotasavallan lainsäädännössä ei ole rajoitettu tuomioistuimen mahdollisuutta määrätä omasta aloitteestaan hankittavaksi uutta todistelua asiassa. Itävallan oikeudenkäyntilaissa tuomioistuimen mahdollisuutta hankkia selvitystä omasta aloitteestaan on rajoitettu siten, että vastoin asianosaisten kieltoa asiassa ei voida kuulla asiantuntijaa tai toimittaa katselmusta.

Tuomioistuinten mahdollisuutta määrätä uusi todistaja kuulusteltavaksi tai asiakirja esitettäväksi ei ehdoteta kuitenkaan rajoituksettomaksi. Pykälässä ehdotetaan, että tuomioistuin ei voi antaa sellaista määräystä vastoin asianosaisten yhteistä tahtoa. Jos asianosaiset ovat keskenään sopineet jonkin todistelukeinon käyttämättä jättämisestä, esimerkiksi sovittelijan kuulemisesta todistajana, tuomioistuimen ei ehdotuksen mukaan tule toimia asianosaisten sopimuksen vastaisesti.

Asianosaisten olisi 8 §:n säännöksen muuttamisesta huolimatta itse pääsääntöisesti vastattava todisteiden hankkimisesta. Tämä johtuu siitä, että heillä on paras tieto asiassa käytettävissä olevasta selvityksestä. Ehdotus ei tarkoita sitä, että tuomioistuimen tulisi ryhtyä selvittämään, mitä todistelua asiassa vielä olisi saata-

vissa. Sellainen lisäisi huomattavasti tuomioistuimen työtä ja aiheuttaisi turhia kustannuksia.

Rikosasioissa katsotaan nykyisin yhä selvemmin tuomioistuimen puolueettomuuden kannalta olevan tärkeää, että tuomioistuin ei itse ryhdy hankkimaan yksinomaan syytetyn vahingoksi koituvaa selvitystä asiassa. Syytteen toteennäyttäminen kuuluu syyttäjän tehtäviin ja korkeatasoisen syyttäjäkunnan katsotaan riittävästi turvaavan sen, että tuomioistuinten käytössä rikosasioissa on riittävä selvitys.

8 a §. Kuten edellä on todettu, yleisesti on katsottu vapaan todisteiden harkinnan edellyttävän sitä, että todistelu suullisesti esitetään keskitetyssä käsittelyssä välittömästi sellaiselle tuomioistuimen kokoonpanolle, joka ratkaisee asian. Erillisen ehdotuksen 24 luvun 13 §:n 1 momentissa ehdotetaan tämän mukaisesti, että tuomiossa saadaan riita-asiassa ottaa huomioon vain se oikeudenkäyntiaineisto, joka on esitetty pääkäsittelyssä.

Edellä mainituista syistä pykälän *1 momentissa* ehdotetaan, että riita-asiassa todisteet on otettava vastaan pääkäsittelyssä. Todisteilla tarkoitetaan kaikkia 17 luvun mukaisia todistuskeinoja; todistajan kuulustelua, kirjallisia todisteita, asiantuntijoiden kuulemista, katselmusta sekä asianosaisen kuulemista todistelutarkoituksessa.

Pykälään sisältyvä todistelun välittömyyttä koskeva pääsääntö koskee sekä erillistä pääkäsittelyä että valmistelun yhteydessä toimitettavaa pääkäsittelyä.

Poikkeuksena pykälän pääsäännöstä pykälässä viitataan ensinnäkin ehdotuksen 6 luvun 8, 12 ja 17 §:n säännöksiin, joiden nojalla todistelua voidaan ottaa vastaan pääkäsittelyn ulkopuolella.

Ehdotuksen 5 luvun 2, 10 ja 19 §:n nojalla kirjalliset todisteet on esitettävä jo valmistelussa, vaikka asiassa tultaisiinkin toimittamaan pääkäsittely. Jos asia ratkaistaan valmistelun yhteydessä pidettävässä välittömässä pääkäsittelyssä, sitä oikeudenkäyntiaineistoa, siis myöskään kirjallista todistelua, joka on esitetty viimeisessä suullisen valmistelun istunnossa, ei ehdotuksen 6 luvun 17 §:n nojalla tarvitse ottaa vastaan uudelleen sanotussa pääkäsittelyssä.

Ehdotuksen mukaan todisteita voidaan eräissä tapauksissa ottaa vastaan myös pääkäsittelyn ulkopuolella. Ehdotuksen 6 luvun 8 §:n mukaan todistelua voidaan ottaa vastaan siitä huolimatta, että pääkäsittely peruutetaan. Ehdotuksen 6 luvun 12 §:n nojalla uudessa pääkäsittelyssä voi olla merkitystä myös sellaisella aikaisemmassa pääkäsittelyssä vastaanotetulla todistelulla, jonka vastaanottamiselle uudessa pääkäsittelyssä on ollut este.

Käsiteltävänä olevassa luvussa todisteen vastaanottamisesta pääkäsittelyn ulkopuolella on säännös 15 §:ssä kirjallisen todisteen, 41 §:n 1 momentissa todistajan, 51 §:ssä asiantuntijan, 56 a §:ssä katselmuksen sekä 61 ja 65 §:ssä asianosaisen osalta. Jotta pääkäsittely voitaisiin toimittaa keskitetysti, asiantuntijan lausunto olisi hankittava jo ennen pääkäsittelyä. Jotta asiantuntijan lausunnon hankkiminen etukäteen olisi mahdollista, ehdotetaan 48 a §:ään säännöstä asian selvittämisestä asiantuntijalausuntoa varten ennen pääkäsittelyä. Momenttiin ehdotetaan otettavaksi selvyyden vuoksi viittaus myös edellä mainittuihin säännöksiin.

Päätös todistelun vastaanottamisesta pääkäsittelyn ulkopuolella tehtäisiin ehdotuksen 5 luvun 26 §:n perusteella yleensä jo valmistelussa. Ainoastaan erittäin poikkeuksellisesti tulisi esiintyä tilanteita, että todisteen vastaanottamisesta pääkäsittelyn ulkopuolella päätettäisiin vasta pääkäsittelyssä. Silloin kun todisteen vastaanottamisesta pääkäsittelyn ulkopuolella päättämistä käsitellään erillisenä kysymyksenä, sitä käsiteltäisiin siinä järjestyksessä kuin ehdotuksessa oikeudenkäyntiä koskevan kysymyksen osalta on ehdotettu.

Silloin kun todiste otetaan vastaan pääkäsittelyn ulkopuolella, se voidaan pykälän *2 momenttiin* otettavaksi ehdotetun säännöksen mukaan ottaa vastaan myös toisessa alioikeudessa. Samoin voidaan menetellä myös, jos pääkäsittelyä ei pidetä. Pääkäsittelyä ei tarvitse pitää esimerkiksi silloin, kun asia ehdotuksen 5 luvun 6 §:n 1 momentin tai 27 §:n 1 momentin 3 kohdan perusteella jätetään valmistelussa tutkimatta. Jos sellaisen ratkaisun tekeminen edellyttää esimerkiksi todistajan kuulemista, häntä voidaan kuulla valmistelussa. Ehdotuksen 5 luvun 30 §:n nojalla oikeudenkäynnin edellytystä koskeva kysymys voidaan määrätä käsiteltäväksi myös erikseen pääkäsittelyssä. Siinä tapauksessa todistelu otettaisiin vastaan pääkäsittelyssä, joka voitaisiin pitää valmistelun yhteydessä tai erillisenä.

Toisessa tuomioistuimessa todiste voitaisiin momentin perusteella ottaa vastaan esimerkiksi silloin, kun todistaja on huomattavan pitkän

matkan päässä tuomioistuimesta tai ulkomailla ja hänen saapumisestaan pääkäsittelyyn aiheutuisi todisteen merkitykseen verrattuna kohtuuttomia kustannuksia.

Ehdotuksen 41 §:n 1 momentin mukaan todistajaa, 51 §:n perusteella asiantuntijaa ja 61 §:n perusteella asianosaista voidaan, hänen olleessaan sairaana, kuulla myös siellä, missä hän on. Kun mainituissa pykälissä tarkoitettu poikkeus todisteen vastaanottamista tuomioistuimessa koskevasta pääsäännöstä tulee käytännössä sovellettavaksi erittäin harvoin, ei pykälän 2 momenttiin ehdoteta tältä osin otettavaksi nimenomaista viittaussäännöstä.

Silloin kun todiste on otettu vastaan pääkäsittelyn ulkopuolella, se on ehdotuksen 8 e §:n mukaan eräissä tapauksissa otettava vastaan uudelleen pääkäsittelyssä.

8 b §. Pykälän mukaan tuomioistuimen on kutsuttava asianosaiset pääkäsittelyn ulkopuolella pidettävään todisteiden vastaanottamista varten toimitettavaan käsittelyyn. Tuomioistuimella tarkoitetaan tässä pykälässä sekä itse pääasiaa käsittelevää tuomioistuinta että sitä tuomioistuinta, joka ottaa vastaan todisteen toisen tuomioistuimen esityksestä. Säännös osittain vastaa voimassa olevan 41 §:n 2 momentin säännöstä, joka samalla ehdotetaan kumottavaksi.

Pykälän mukaan kutsussa todisteiden vastaanottamista varten pääkäsittelyn ulkopuolella toimitettavaan käsittelyyn on mainittava, että käsittely voidaan toimittaa asianosaisen poissaolosta huolimatta. Jos tuomioistuin pitää asian selvittämiseksi välttämättömänä, että asianosainen osallistuu henkilökohtaisesti siihen käsittelytilaisuuteen, jossa todistelua otetaan vastaan, asianosainen voidaan kutsua tuomioistuimeen ehdotuksen 12 luvun 7 §:n 1 momentin nojalla myös sakon uhalla. Käsiteltävänä olevan pykälän perusteella todistelu voitaisiin kuitenkin ottaa vastaan tällöinkin, jos asianosaisen henkilökohtaista läsnäoloa ei enää pidetä välttämättömänä. Tällöin sakon uhalla tuomioistuimeen saapumaan velvoitettua asianosaista ei tietenkään tuomittaisi, vaikka hän olisi jäänyt tuomioistuimeen saapumatta, hänelle asetettuun uhkasakkoon.

8 c §. Pykälä sisältää säännöksen siitä, mihin toimenpiteisiin tuomioistuimen on ryhdyttävä päätettyään todisteen vastaanottamisesta toisessa tuomioistuimessa.

Pykälässä ehdotetaan, että tuomioistuimen on tehtävä todisteen vastaanottamista koskeva esitys todistelun vastaanottavalle tuomioistuimelle ja samalla lyhyesti selostettava asia ja se, mitä todisteella halutaan näyttää. Samassa yhteydessä todisteen vastaanottavalle tuomioistuimelle voidaan esimerkiksi ilmoittaa ne kysymykset, jotka todistajalle tulisi ainakin tehdä. Näiden tietojen ilmoittaminen on tärkeää todisteen vastaanottamisen onnistumisen kannalta. Samassa tarkoituksessa tuomioistuimen on toimitettava todisteen vastaanottavalle tuomioistuimelle asian käsittelystä kertyneet asiakirjat, jos se käy haitatta päinsä.

8 d §. Pykälän *1 momentissa* ehdotetaan selvyyden vuoksi säädettäväksi siitä, että se tuomioistuin, joka toisen tuomioistuimen esityksestä ottaa vastaan todistelua, määrää itse, milloin todisteen vastaanottaminen tapahtuu. Jos todisteen vastaanottamista koskevassa esityksessä on ollut toivomus esimerkiksi siitä, että todistelu tulisi ottaa vastaan kiireellisesti, sellaista toivomusta tulisi tietenkin mahdollisuuksien mukaan noudattaa.

Todisteen vastaanottamisessa toisessa tuomioistuimessa virka-apuna noudatetaan hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annetun lain säännöksiä. Mainitun lain mukainen pääsääntö on, että todistelu otetaan vastaan tuomioistuimen istunnossa yhden tuomarin käsittelyssä. Jos todisteen vastaanottavalla tuomioistuimella on useita istuntopaikkoja, saa tuomioistuin sanotun lain perusteella itse päättää, millä istuntopaikalla todiste otetaan vastaan.

Todisteen vastaanottava tuomioistuin huolehtii itse esimerkiksi todistajan ja asianosaisten kutsumisesta tuomioistuimeen. Todistaja on kutsuttava sanottuun käsittelyyn 17 luvun 36 §:n mukaisella uhalla. Asianosainen on kutsuttava todisteen vastaanottamista tarkoittavaan käsittelyyn, kuten edellä 8 b §:n kohdalla on mainittu, uhalla, että todisteen vastaanottamista varten toimitettava käsittely voidaan toimittaa asianosaisen poissaolosta huolimatta.

Jos todisteen vastaanottaneen tuomioistuimen todisteen vastaanottamisen yhteydessä tekemään ratkaisuun, esimerkiksi todistajalle maksettuun palkkioon, halutaan hakea muutosta, on ratkaisusta valitettava sille hovioikeudelle, jonka piirin alueella sanottu tuomioistuin on.

Pykälän *2 momentissa* ehdotetaan säädettäväksi, että todisteen vastaanottaneen tuomioistuimen on toimitettava todisteen vastaanottamisesta kertynyt aineisto sille tuomioistuimelle,

jossa oikeudenkäynti on vireillä. Kysymyksessä oleva aineisto voi olla esimerkiksi todistajan kertomusta äänitettäessä syntynyt äänite sekä pöytäkirja, joka sanotusta käsittelystä on erillisen ehdotuksen 22 luvun 4 §:n 2 momentin perusteella laadittu. Asianosaisella tulee luonnollisesti olla mahdollisuus saada itselleen jäljennös sanotusta aineistosta tai hänellä tulee olla oikeus tutustua siihen esimerkiksi tuomioistuimen kansliassa. Selvyyden vuoksi tästä sisältyy säännös pöytäkirjaa ja tuomiota koskevan erillisen ehdotuksen oikeudenkäymiskaaren 22 luvun 13 §:ään.

8 e §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi 8 a §:n säännöstä täydentävä, todistelun välittömyyden turvaamista koskeva säännös. Pykälän *1 momentissa* ehdotetaan, että pääkäsittelyn ulkopuolella vastaanotettu todiste on otettava vastaan uudelleen pääkäsittelyssä. Kuten edellä 8 a §:n 1 momentin kohdalla on selostettu, todistelu voidaan ottaa vastaan pääkäsittelyn ulkopuolella ehdotuksen 15 §:n (kirjallinen todiste), 41 §:n 1 momentin (todistaja), 48 a ja 51 (asiantuntija), 56 a (katselmus) ja 61 §:n (asianosainen) perusteella. Lisäksi todiste voidaan ottaa vastaan pääkäsittelyn ulkopuolella silloin, kun pääkäsittely on ehdotuksen 6 luvun 6 §:n nojalla peruutettu.

Edellä mainittujen säännösten perusteella vastaanotettu todiste on käsiteltävänä olevan momentin perusteella otettava vastaan uudelleen pääkäsittelyssä siltä osin kuin sillä on merkitystä asiassa eikä estettä sen vastaanottamiselle uudelleen ole.

Sitä milloin asiassa aikaisemmin esitetyllä todisteella voidaan katsoa olevan merkitystä asiassa, ei voida yksityiskohtaisesti säännellä. Harkitessaan kysymystä tuomioistuimen tulee kiinnittää huomiota myös asianosaisten käsityksiin todisteen merkityksestä.

Toinen momentissa mainittu edellytys todisteen vastaanottamiselle uudelleen on se, ettei estettä uudelleen esittämiselle ole. Esimerkiksi siinä tapauksessa, että tuomioistuin on kuullut todistajaa pääkäsittelyn ulkopuolella sen vuoksi, että todistaja sairauden vuoksi ilmeisesti olisi estynyt saapumaan myöhemmin pidettävään pääkäsittelyyn, todistajaa on kuultava uudelleen, jos sairaus ei muodostakaan ajateltua estettä. Samoin tulisi menetellä esimerkiksi silloin, kun todisteen vastaanottamisesta ei aiheudukaan kohtuuttomia kustannuksia todistajan asuinpaikan muuttumisen johdosta.

Ehdotuksen 6 luvun 12 §:n mukaan, jos asiassa on toimitettava uusi pääkäsittely, asia on käsiteltävä uudelleen. Todisteen osalta 12 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi, että aikaisemmin vastaanotettu todiste on otettava vastaan uudelleen uudessa pääkäsittelyssä siltä osin kuin sillä on merkitystä asiassa eikä estettä sen vastaanottamiselle ole. Muussa tapauksessa, esimerkiksi silloin, kun todistaja uutta pääkäsittelyä toimitettaessa on vakavasti sairas tai hänen kuulemisensa aiheuttaisi todisteen merkitykseen verrattuna kohtuuttomia kustannuksia tai kohtuutonta haittaa, todisteesta on otettava tarpeellinen selko aikaisemman pääkäsittelyn oikeudenkäyntiaineistosta.

Momentissa ehdotetaan lisäksi viitattavaksi voimassa olevan 7 §:n säännökseen. Sanotun säännöksen mukaan tuomioistuimen ei tule sallia todisteen esittämistä, jos todiste, jonka asianosainen tahtoo esittää, koskee seikkaa, joka on asiaan vaikuttamaton tai selvitetty tahi jos näyttö on huomattavasti vähemmällä vaivalla tai kustannuksella saatavissa toisella tavoin. Myöskään silloin todistetta ei ole otettava vastaan uudelleen pääkäsittelyssä.

Pykälän *2 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että tuomioistuimen on tehtävä selko todisteen vastaanottamisessa kertyneestä oikeudenkäyntiaineistosta, silloin kun todistetta ei oteta vastaan uudelleen pääkäsittelyssä. Käytännössä selonotto tapahtuu perehtymällä pöytäkirjaan tai asiakirjavihkoon taikka esimerkiksi kuuntelemalla todistajan kuulustelusta tehty äänite.

Pykälän *3 momenttiin* sisältyy säännös kirjallisen todisteen vastaanottamisesta pääkäsittelyssä. Kuten edellä on selostettu, asianosaisen on annettava kirjallinen todiste tuomioistuimelle jo valmistelussa. Jotta kirjallinen todiste tulisi osaksi pääkäsittelyn oikeudenkäyntiaineistoa, se on pääsäännön mukaan luettava pääkäsittelyssä. Tämä on välttämätöntä pääkäsittelyn suullisuuden ja välittömyyden turvaamiseksi.

Kirjallista todistetta ei kuitenkaan tarvitsisi lukea kaikilta osin. Valmistelussa esitetyt laajat erityisselvitykset ja muut asiakirjat voidaan referoida ilman, että asiakirja luettaisiin kaikilta yksityiskohdiltaan. Jos asiassa on esimerkiksi kysymys valmistelussa tuomioistuimelle annetun kirjallisen sopimuksen yksittäisen sopimuskohdan tulkinnasta, on sen kohdan lukeminen riittävää.

Jos on kysymys valmistelun aikana hankitusta kirjallisesta asiantuntijalausunnosta, josta asianosaiset ovat saaneet tiedon, riittänee usein, että pääkäsittelyssä luetaan ainoastaan asiantuntijan tekemät johtopäätökset. Jos asianosaiset sen sijaan väittävät, että asiantuntijan lausunnossa tietyt tosiseikat on selostettu tai käsitetty väärin, on lausunto luonnollisesti luettava myös tältä osin, jotta asianosaiset saavat tilaisuuden lausua niistä.

Kirjallisen todisteen lukeminen olisi pääsääntöisesti sen asianosaisen tehtävä, joka todisteeseen nojautuu. Tuomioistuin voi kuitenkin, jos se pitää sitä sopivana, itse lukea asiakirjan. Jos asianosainen on poissa pääkäsittelystä, tuomioistuimen on luettava asianosaisen tuomioistuimelle antamat kirjalliset todisteet. Samoin tulisi luonnollisesti menetellä silloin, kun on kysymys todisteesta, jonka tuomioistuin on määrännyt hankittavaksi omasta aloitteestaan.

Momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, joka sisältää poikkeuksen kirjallisen todisteen lukemista koskevasta pääsäännöstä. Momentin mukaan kirjallista todistetta ei tällöin tarvitse miltään osin lukea pääkäsittelyssä. Jotta pääkäsittelyn suullisuus ja välittömyys voitaisiin tällöinkin turvata parhaalla mahdollisella tavalla, ei tällaista menettelyä voida jättää tuomioistuimen vapaaseen harkintaan.

Momentin mukaan tuomioistuin voi määrätä kirjallisen todisteen vastaanottamisesta sitä lukematta vain, jos sen sisältö on tuomioistuimen jäsenten tiedossa. Jos todisteen sisältö ei ole kaikkien tuomioistuimen jäsenten tiedossa, ne tuomioistuimen jäsenet, jotka eivät ole osallistuneet asian valmisteluun, eivät pääkäsittelyn kuluessa ehkä ole täysin selvillä kaikista asiaan liittyvistä ongelmista. Kirjallisen todisteen lukematta jättäminen edellyttää lisäksi, että asianosaiset siihen suostuvat ja että sitä muutoinkin voidaan pitää sopivana. Vaikka kirjallinen todiste olisikin kaikkien tuomioistuimen jäsenten tiedossa, se saattaa kuitenkin olla syytä lukea esimerkiksi silloin, kun asianosaiset ovat eri mieltä todisteen sisällön tulkinnasta tai kun oikeudenkäynnin julkisuus sitä edellyttää.

Jos kirjallista todistetta ei lueta, se on kuitenkin mainittava pääkäsittelyssä. Tällöin voidaan menetellä esimerkiksi siten, että tuomioistuin pääkäsittelyn alussa tai aloittaessaan todistelun vastaanottamisen selostaa asianosaisille, mitkä todisteet ovat tuomioistuimen jäsenten tiedossa, ja siinä yhteydessä sopii asianosaisten kanssa siitä, mitkä näistä todisteista voidaan jättää lukematta.

9 §. Voimassa olevan pykälän 1 momentti sisältää säännöksen siitä, millä edellytyksillä todistelua voidaan riita-asiassa ja rikosasiassa ottaa vastaan asianosaisen poissaolosta huolimatta. Pykälän 2 momentissa on säännös siitä, millä tavoin asianosainen saa tiedon hänen poissaollessaan vastaan otetusta todisteesta.

Pykälän *1 momenttia* ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen otetaan säännös todisteen vastaanottamisesta uudelleen riita-asiassa, silloin kun todiste on otettu vastaan asianosaisen poissaollessa. Tältä osin säännös tulee sovellettavaksi lähinnä silloin, kun tuomioistuin asianosaisen jäätyä pois pääkäsittelystä käsittelyn peruuttamisen sijasta päättää aloittaa pääkäsittelyn.

Ehdotuksen 6 luvun 7 §:n perusteella pääkäsittely voidaan aloittaa esimerkiksi asianosaisen poissaolosta huolimatta, jos on aihetta olettaa, ettei asian käsittelyä asianosaisen poissaolon johdosta tarvitse lykätä, tai jos käsittelyä joudutaan lykkäämään, ettei asiassa tarvitse toimittaa uutta pääkäsittelyä, ja jos lykkäämisestä ei aiheudu haittaa asian käsittelylle.

Momentissa ehdotetaan, että asianosaisen poissaollessa vastaanotettu todiste on asianosaisen saapuvilla ollessa otettava vastaan uudelleen siltä osin kuin sillä on merkitystä asiassa eikä estettä sen vastaanottamiselle ole.

Todisteen uudelleen vastaanottamisen edellytykset olisivat ehdotuksen mukaan siis samat kuin 8 e §:n 1 momentissa on ehdotettu pääkäsittelyn ulkopuolella vastaanotetun todisteen vastaanottamisesta uudelleen pääkäsittelyssä. Jos todistetta ei oteta vastaan uudelleen, siitä on otettava selko asiassa kertyneestä oikeudenkäyntiaineistosta. Siltä osin, milloin todiste on momentin perusteella otettava vastaan uudelleen ja miten on meneteltävä, jos todistetta ei oteta vastaan uudelleen, viitataan 8 e §:n 1 ja 2 momentin perusteluihin.

Momentista ehdotetaan tarpeettomana poistettavaksi säännös todisteen vastaanottamisen edellytyksistä silloin kun asianosainen on poissa käsittelystä. Tältä osin tarpeelliset säännökset sisältyvät ehdotuksen muihin säännöksiin, kuten esimerkiksi luvun 8 b §:ään, 6 luvun 7 §:ään ja 12 luvun 21 §:ään. Momenttiin ehdotetaan selvyyden vuoksi otettavaksi viittaus luvun 7 §:ään, jonka nojalla tuomioistuin voi,

kuten edellisen pykälän kohdalla on selostettu, päättää, että todistetta ei oteta vastaan.

Pykälän *2 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi keskitetysti voimassa olevan lain mukaiset säännökset todisteen vastaanottamisesta rikosasian vastaajan poissaolosta huolimatta ja todisteesta ilmoittamisesta ja todisteen vastaanottamisesta uudelleen asianosaisen ollessa saapuvilla. Kun menettelyä rikosasioiden osalta ei ehdoteta muutettavaksi, momenttiin ehdotetaan tehtäväksi ainoastaan eräitä muodollisia muutoksia.

10 §. Pykälän *1 momenttiin* ehdotetaan erillisen ehdotuksen 11 luvun johdosta tehtäväksi ainoastaan sellainen muutos, että siitä otetaan pois säännös toisen henkilön kutsumisesta tuomioistuimeen todistelua vastaisen varalta pyytäneen hakijan toimesta. Erillisen ehdotuksen 11 luvun säännösten perusteella määräytyisi siten se, kuka huolehtii sanotun henkilön tuomioistuimeen kutsumisesta.

11 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi uusi *2 momentti*, jolloin pykälän nykyinen 2 momentti siirtyisi uudeksi 3 momentiksi. Ehdotetun 2 momentin säännös merkitsisi oikeudenkäynnin varalta annetun yksityisluontoisen kirjallisen kertomuksen käytön sallimista rajoitetusti asian valmistelussa.

Ulosottolain 2 luvun 16 §:n mukaan velallinen, joka tahtoo vastustaa häneltä lainhakumenettelyssä velottua saamista, on lainhakumenettelyssä oikeutettu esittämään kiistämisensä tueksi kirjallisia todisteita. Tällaisena todisteena voi tulla kysymykseen myös jonkun henkilön erikseen tätä menettelyä varten laatima kirjallinen yksityisluontoinen kertomus.

Kun ulosotonhaltijan luona tapahtuvasta lainhakumenettelystä ehdotetaan luovuttavaksi ja lainhakua vastaava menettely sisällytettäväksi osaksi riita-asian kirjallista valmistelua, yksityisluontoisten kirjallisten todistajankertomusten käyttämistä koskevaa kieltoa on lievennettävä. Ehdotuksen 5 luvun 14 §:n 2 momentin mukaan vastaajan on esitettävä kiistämisensä tueksi todennäköisiä syitä, jos kantajan vaatimus on perustunut juoksevaan velkakirjaan, vekseliin tai shekkiin. Kiistämisen tueksi esitettävät todennäköiset syyt edellyttänevät käytännössä usein kirjallisten todisteiden esittämistä. Tästä syystä on välttämätöntä, että vastaaja myös riita-asiain oikeudenkäynnissä saa esittää yksityisluontoisen kirjallisen todistajankertomuksen.

Yksityisluontoisen kirjallisen todistajankertomuksen esittäminen ei edellä tarkoitetussa tilanteessa merkitse sitä, että tuomioistuin voisi perustaa ratkaisunsa siihen. Todistajankertomuksella voisi olla ainoastaan se vaikutus, että tuomioistuin katsoisi vastaajan esittäneen sellaisia todennäköisiä syitä kiistämisensä tueksi, että asian valmistelua olisi jatkettava. Jos samaan todisteeseen halutaan vedota pääkäsittelyssä, kirjallisen todistajankertomuksen antanutta henkilöä on kuultava silloin henkilökohtaisesti.

11 a §. Todiste voidaan silloin, kun se tämän luvun säännösten perusteella otetaan vastaan pääkäsittelyn ulkopuolella, ottaa tarvittaessa vastaan myös ulkomailla. Lukuun ehdotetaan otettavaksi viittaussäännös siitä, että todisteen vastaanottamisesta ulkomailla on säädetty erikseen. Säännöksiä todistelun vastaanottamisesta ulkomailla sisältyy *riita-asioiden* osalta

-Suomen ja ulkomaan viranomaisten yhteistoiminnasta oikeudenkäynnissä sekä ulkomaan tuomioistuimen päätöksen täytäntöönpanosta eräissä tapauksissa annettuun lakiin (171/21),

-riita-asiain oikeudenkäyntiä koskevaan Haagissa vuonna 1905 tehtyyn sopimukseen (SopS 37/26),

-riita-asiain oikeudenkäyntiä koskevaan Haagissa vuonna 1954 tehtyyn sopimukseen (SopS 2/57),

-todisteiden vastaanottamista ulkomailla siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa Haagissa vuonna 1970 tehtyyn yleissopimukseen (SopS 69/1980),

-oikeusavusta tiedoksiannon toimittamisessa ja todistelussa vuonna 1974 Kööpenhaminassa Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan välillä tehtyyn sopimukseen (SopS 26/1975),

-oikeudellisesta menettelystä siviili- ja kaupallisluontoisissa asioissa Suomen ja Yhdistyneen Kuningaskunnan välillä vuonna 1933 tehtyyn sopimukseen (SopS 3/34),

-oikeussuojasta ja oikeusavusta siviili-, perhe-, ja rikosasioissa Suomen ja Sosialististen neuvostotasavaltojen liiton välillä vuonna 1978 tehtyihin sopimuksiin (SopS 47 ja 48/1980),

-oikeussuojasta ja oikeusavusta siviili-, perhe- ja rikosasioissa Suomen ja Puolan välillä vuonna 1980 tehtyihin sopimuksiin (SopS 67 ja 68/1981) ja

-oikeussuojasta ja oikeusavusta siviili-, perhe- ja rikosasioissa Suomen ja Unkarin

välillä vuonna 1981 tehtyihin sopimuksiin (SopS 39 ja 40/1982),

sekä *rikosasioiden* osalta

-keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä Suomen ja ulkomaan viranomaisen keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa eräissä tapauksissa annettuun lakiin (284/81) ja

-keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskeviin vuonna 1959 tehtyihin eurooppalaisiin yleissopimuksiin (SopS 13 ja 14/1985).

Edellä mainituissa sopimuksissa sopimusvaltiot ovat sopineet siitä, missä asioissa voidaan antaa oikeusapua todisteen vastaanottamisessa ja miten oikeusapua tulee pyytää, jotta pyyntöön suostuttaisiin.

Kirjallinen todiste

Luvun väliotsake *Asiakirjan esittämisvelvollisuus* ehdotetaan muutettavaksi otsakkeeksi *Kirjallinen todiste*.Lukuun ehdotetaan otettavaksi uusi kirjallista todistetta koskeva 11 b §.

11 b §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi kirjallista todistetta koskeva säännös. Pykälä vastaa osittain voimassa olevan 15 §:n 1 ja 3 momentin säännöksiä. Säännökset ehdotetaan otettaviksi käsiteltävänä olevaan pykälään sen vuoksi, että siten kirjallinen todiste tulee selkeämmin ja keskitetymmin säännellyksi.

Ehdotuksen 5 luvun 3 §:n mukaan asiakirja, johon kantajan vaatimus perustuu, on liitettävä haastehakemukseen alkuperäisenä tai jäljennöksenä. Lisäksi haastehakemukseen on liitettävä ne kirjalliset todisteet, joihin kantaja vetoaa. Lisäksi saman luvun 14 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi, että juokseva velkakirja, vekseli tai shekki, johon vaatimus perustuu, on liitettävä haastehakemukseen tai vastaukseen alkuperäisenä. Saman luvun 22 §:n mukaan asianosainen on valmistelussa velvollinen esittämään kaikki ne kirjalliset todisteet, joihin hän vetoaa. Käsiteltävänä olevassa pykälässä on säännös siitä, minkälainen tuon kirjallisen sitoumuksen tai todisteen tulee olla ja minkälaisia tietoja se voi sisältää.

Pykälän *1 momentin* mukaan asiakirja, johon vedotaan todisteena, on esitettävä, mikäli mahdollista alkuperäisenä, jollei tuomioistuin pidä riittävänä, että se esitetään jäljennöksenä. Silloin kun vaatimuksen perusteena on juokseva velkakirja, vekseli tai shekki, se on annettava tuomioistuimelle alkuperäisenä sen vuoksi, että sanottu asiakirja on vaatimuksen peruste. Muulloin tuomioistuin voi momentin perusteella harkita, onko asiakirja esitettävä alkuperäisenä vai jäljennöksenä.

Pykälän *2 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että jos asiakirja sisältää sellaisen tiedon, jota asianosainen 12 §:n perusteella ei ole velvollinen esittämään tai ei saa esittää tai jos se muutoin sisältää tiedon, jota ei saa paljastaa, asiakirjasta annetaan sellainen ote, johon sanottua tietoa ei sisälly.

15 §. Pykälän *1 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi säännös asiakirjan esittämisestä pääkäsittelyn ulkopuolella. Momentin mukaan tuomioistuin voi riita-asiassa päättää, että asiakirja otetaan vastaan pääkäsittelyn ulkopuolella, jos sitä ei voida esittää pääkäsittelyssä tai sen esittäminen todisteen merkitykseen verrattuna aiheuttaisi kohtuuttomia kustannuksia tai kohtuutonta haittaa.

Momentti tulee sovellettavaksi sekä silloin, kun asianosainen esittää kirjallisen todisteen, että myös silloin, kun tuomioistuin on velvoittanut jonkun tuomaan asiakirjan tuomioistuimeen. Päätös asiakirjan ottamisesta vastaan pääkäsittelyn ulkopuolella voidaan ehdotuksen 5 luvun 26 §:n nojalla tehdä valmistelussa. Pääkäsittelyn ulkopuolella esitetystä asiakirjasta otettaisiin selko pääkäsittelyssä siitä pöytäkirjasta, joka erillisen ehdotuksen 22 luvun 4 §:n 2 momentin perusteella on pidettävä muussa käsittelyssä kuin pääkäsittelyssä.

Kuten edellä on todettu, ehdotuksen pääsääntö on, että asianosaisen on esitettävä kirjalliset todisteensa jo valmistelussa. Poikkeuksellisesti voi kuitenkin esiintyä tilanteita, jolloin todistetta ei voida esittää tai sen esittäminen aiheuttaisi kohtuuttomia kustannuksia tai kohtuutonta haittaa. Jos asiakirja esimerkiksi sisältyy johonkin laajempaan asiakirjakokoelmaan ja se on vaikeasti irrotettavissa sanotusta kokonaisuudesta tai jos se sisältyy ulkomailla pidettävään arkistoon, asiakirja voidaan määrätä esitettäväksi pääkäsittelyn ulkopuolella. Toisena esimerkkinä voidaan mainita poikkeuksellisen arvokas jossakin arkistossa säilytettävä asiakirja. Ehdotuksen käsiteltävänä olevan luvun 8 a §:n 2 momentin nojalla sellainen todiste voidaan ottaa vastaan siinä tuomioistuimessa, missä se käy parhaiten päinsä. Käytännössä momentti todennäköisesti tulee sovellettavaksi verrattain harvoin.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisäksi otettavaksi säännös siitä, että asiaa saadaan pääkäsittelyn ulkopuolella käsitellä myös muilta osin otettaessa vastaan todisteena esitettävä asiakirja. Asian käsittely olisi tällaisessa tilanteessa rajoitettava koskemaan vain sellaisia kysymyksiä, jotka liittyvät esitettyyn selvitykseen. Asia on tuoltakin osin käsiteltävä uudelleen pääkäsittelyssä, jotta se voitaisiin ottaa huomioon asiaa pääkäsittelyssä ratkaistaessa.

Pykälän 3 momentti ehdotetaan lukuun otettavaksi ehdotetun 11 b §:n johdosta tarpeettomana kumottavaksi. Ilman erityistä säännöstäkin on selvää, että asiakirjan sisältäessä sellaisen asiaan kuulumattoman tiedon, jota sen haltija ei halua ilmaista, saadaan asiakirjasta ottaa sellainen ote, johon tätä tietoa ei sisälly.

36 §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä käsittelyn lykkäämisen asemesta puhutaan asian käsittelyn jatkamisesta myöhemmin. Muutos on tarpeen sen vuoksi, että ehdotuksen 6 luvun 5 ja 10 §:n nojalla tuomioistuin voi päättää käsittelyn jatkamisesta lykkäämällä tai keskeyttämällä riita-asian pääkäsittelyn. Momentissa käsittelyn jatkamisella tarkoitetaan myös sitä, että pääkäsittely ehdotuksen 6 luvun 6 §:n 2 momentin nojalla peruutetaan ja päätetään toimittaa myöhemmin. Rikosasian osalta tulee edelleen kysymykseen ainoastaan käsittelyn lykkääminen.

Momentissa ehdotetaan voimassa olevan lain mukaisesti, että tuomioistuin voi määrätä todistajan tuotavaksi heti tuomioistuimeen, jollei asian käsittelyä päätetä jatkaa myöhemmin. Jos todistajan lisäksi esimerkiksi asianosainen on pois pääkäsittelystä, todistajaa ei tulisi määrätä heti tuotavaksi tuomioistuimeen sen vuoksi, että pääkäsittely asianosaisen poissaolon johdosta joudutaan kuitenkin lykkäämään tai peruuttamaan taikka käsittely voidaan joutua keskeyttämään jostakin muusta syystä.

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi myös siten, että tuotavaksi määrätty todistaja saadaan ottaa säilöön aikaisintaan edellisenä päivänä ennen kuljetuksen aloittamista. Momenttiin ehdotetaan lisäksi otettavaksi säännös siitä, että todistajan vapaudenmenetys momentissa tarkoitetusta syystä ei kuljetusaikoineen saa kestää kolmea päivää kauemmin. Ehdotus vastaa 12 luvun 33 §:ään ehdotettua muutosta. Edelleenkin on tietenkin mahdollista noutaa todistaja jo samaan istuntoon. Pykälään ehdotetaan tehtäväksi myös eräitä kielellisiä korjauksia.

40 §. Pykälän *2 ja 4 momenttiin* ehdotetaan tehtäviksi ainoastaan ne muodolliset korjaukset, jotka johtuvat siitä, että tuomioistuin kutsuu todistajan tuomioistuimeen.

41 §. Voimassa olevan *1 momentin* mukaan todistajankuulustelu voidaan järjestää muussa kuin asiaa käsitelevässä alioikeudessa, jos todistaja on sairas taikka hänellä on muu laillinen este saapua tuomioistuimeen. Kun myös ehdotuksen 8 a §:n 2 momentin nojalla todistajan kuulustelu voidaan toimittaa toisessa alioikeudessa, jos asiaa käsittelevä tuomioistuin niin päättää, ehdotetaan 41§:n 1 momentin säännös tältä osin poistettavaksi.

Momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä säännellään ne tilanteet, jolloin todistajaa voidaan kuulustella pääkäsittelyn ulkopuolella. Ehdotuksen 6 luvun 8 §:ään sisältyy myös säännös todistajan kuulemisesta pääkäsittelyn ulkopuolella. Sanotun 8 §:n mukaan todisteen vastaanottamisen edellytykset ovat samat kuin käsiteltävänä olevassa momentissa ehdotetaan.

Vaikka erityisesti suullisen todistelun ollessa kysymyksessä todistelun välittömyydestä vain painavin perustein voidaan poiketa, esiintyy tilanteita, jolloin todistajan on käytännöllisesti katsoen mahdotonta saapua pääkäsittelyyn. Ehdotuksen mukaan todistajan kuulusteleminen pääkäsittelyn ulkopuolella on mahdollista silloin, kun todistaja ei riita-asiassa voi sairauden tai muun syyn vuoksi saapua pääkäsittelyyn tai jos pääkäsittelyyn saapumisesta todisteen merkitykseen verrattuna aiheutuisi kohtuuttomia kustannuksia tai kohtuutonta haittaa.

Momentissa tarkoitettu muu syy voi olla esimerkiksi se, että todistajan asuinpaikka on hyvin kaukana asiaa käsittelevästä tuomioistuimesta tai ulkomailla. Momentissa harkintaperusteena mainittua kustannusten kohtuuttomuutta tulee arvostella siihen nähden, mikä merkitys todisteella on asiassa ja myös siihen nähden, mikä merkitys todistelun välittömyydellä ja siten saavutettavalla luotettavammalla todisteiden harkinnalla on siinä kysymyksessä, josta todistajaa on tarkoitus kuulla. Esimerkiksi silloin kun todistaja ja asianosainen oletettavasti kertovat samasta seikasta eri tavalla ja asian selvittämiseksi olisi tärkeätä kuulla heitä samanaikaisesti, todistajan kuuleminen

asiaa käsittelevässä tuomioistuimessa olisi tärkeää.

Kustannusten lisäksi on momentin mukaan otettava huomioon myös todistajalle aiheutuva haitta pääkäsittelyyn saapumisesta. Esimerkiksi erittäin tärkeän työtehtävän tekemättä jääminen todistajan kuulustelun vuoksi voi olla momentissa tarkoitettu haitta.

Harkittaessa momentin soveltamista yksittäisessä tapauksessa on muistettava, ettei säännöksen soveltamisesta ole hyötyä, jos tuomioistuin 8 e §:n 1 momentin nojalla arvioi, että todistajaa joudutaan kuulemaan myös pääkäsittelyssä. Tällöin todistajaa ei siis tule kuulla pääkäsittelyn ulkopuolella.

Momenttiin ehdotetaan lisäksi otettavaksi säännös siitä, että asiaa voidaan todistajan kuulustelun yhteydessä käsitellä myös muilta osin, jos se asian selvittämiseksi on erityisen tärkeää. Asian käsittely olisi tällaisessa tilanteessa, kuten 15 §:n 1 momentin perusteluissa on todettu, rajoitettava koskemaan vain sellaisia kysymyksiä, jotka liittyvät esitettyyn selvitykseen. Asia on tuolta osin käsiteltävä uudelleen pääkäsittelyssä, jotta se voitaisiin ottaa huomioon asiaa pääkäsittelyssä ratkaistaessa.

Kuten edellä 8 a §:n 2 momentin perusteluiden kohdalla on todettu, todistajan kuulusteleminen valmistelussa tulee kysymykseen ainoastaan erittäin poikkeuksellisesti. Myös silloin, kun todistajaa tulisi kuulla valmistelussa, saattaa olla olemassa edellä selostettu este todistajan kuulustelemiselle asiaa käsittelevässä tuomioistuimessa tai todistajan kuulusteleminen saattaa aiheuttaa todisteen merkitykseen verrattuna kohtuuttomia kustannuksia. Ehdotuksen 8 a §:n 2 momentin nojalla todiste tällöinkin voidaan ottaa vastaan siinä alioikeudessa, missä se käy parhaiten päinsä.

Voimassa olevan lain mukaisesti momentissa ehdotetaan, että sellaista pääkäsittelyn ulkopuolella kuultavaa todistajaa, jota ei hänen sairautensa vuoksi voida kuulla tuomioistuimessa, voidaan kuulustella hänen luonaan. Säännöksen perusteella todistajan kuulustelu olisi siten mahdollista suorittaa esimerkiksi sairaalassa tai todistajan kotona.

Ehdotuksen 5 luvun 26 §:n nojalla päätös todistajan kuulemisesta pääkäsittelyn ulkopuolella tulisi tehdä pääsääntöisesti valmistelussa. Silloin kun vasta pääkäsittelyn aikana tuomioistuimeen tietoon tulee pykälässä tarkoitettu este, todistajan kuulemisesta pääkäsittelyn ulkopuolella tietenkin voidaan päättää myös pääkäsittelyssä. Esteen tietoon tulo vasta pääkäsittelyssä lienee kuitenkin erittäin harvinaista.

Silloin kun todistajaa kuullaan pääkäsittelyn ulkopuolella samassa tuomioistuimessa, käsittelyn voi toimittaa ehdotuksen 2 luvun 5 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla puheenjohtaja yksin. Silloin kun todistajaa kuullaan pääkäsittelyn peruuttamisesta huolimatta, saattaa joskus olla tarkoituksenmukaista, että todistajaa saman 5 §:n 2 momentin nojalla kuullaan tuomioistuimen täysilukuisessa kokoonpanossa. Silloin kun todistajaa kuullaan pääkäsittelyn ulkopuolella toisessa tuomioistuimessa, sovelletaan käsittelyyn hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annettua lakia. Tuon lain mukaan todistelu niin sanottua virka-apuna voidaan ottaa vastaan puheenjohtajan yksin toimittamassa istunnossa.

Pykälän voimassa olevassa 1 momentissa on lisäksi säännös siitä, että todistajan luona toimitetusta kuulustelusta tuomioistuimen puheenjohtajalle ja jäsenille aiheutuneet kustannukset korvaa tuomioistuimen harkinnan mukaan se, joka on todistajan nimennyt. Ehdotukseen ei sisälly vastaavaa kustannusten korvaamista koskevaa säännöstä. Todistajan luona toimitettavasta kuulustelusta aiheutuneiden kulujen korvaaminen valtiolle tulee harkittavaksi alioikeusuudistuksen jatkovalmistelun aikana, kun valmistellaan ehdotuksen aiheuttamia muutoksia lakiin ja asetukseen yleisen alioikeuden, maistraatin ja julkisen notaarin suoritteista perittävien maksujen perusteista.

Voimassa olevan pykälän 2 momentti ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana sen vuoksi, että säännökset asianosaisen kutsumisesta toisessa tuomioistuimessa tapahtuvaan todistajan kuulusteluun sisältyvät ehdotuksen 8 b ja 8 d §:ään.

48 a §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että asianosaista tai jotain muuta henkilöä voidaan kuulla tai muuta selvitystä voidaan ottaa vastaan ennen pääkäsittelyä, jos se on tarpeen sellaisen seikan selvittämiseksi, josta asiantuntijaa kuullaan.

Voimassa olevan lain mukaan asiantuntijaa kuullaan usein vasta sen jälkeen, kun asiaa on jo käsitelty ja todistelua otettu vastaan sen kysymyksen osalta, jota asiantuntijan lausunnolla pyritään selvittämään. Kun todisteet ehdotuksen mukaan tulisi ottaa vastaan keskitetysti pääkäsittelyssä, aiheutuisi asiantuntijan kuulemisesta vasta todistelun vastaanottamisen

jälkeen pääkäsittelyn keskeyttäminen tai lykkääminen. Tämä puolestaan merkitsisi useimmissa tapauksissa sitä, että pääkäsittely olisi ehdotuksen 6 luvun säännösten johdosta toimitettava kokonaisuudessaan uudelleen. Jotta pääkäsittelyn keskittäminen onnistuisi, tulisi asiantuntijan lausunto hankkia jo ennen pääkäsittelyä, jossa asiantuntijaa sitten voitaisiin tarvittaessa kuulla myös suullisesti.

Jotta asiantuntija voisi antaa lausuntonsa, usein on välttämätöntä ottaa vastaan selvitystä asiantuntijan lausunnon pohjaksi. Esimerkiksi testamentin moitetta koskevassa asiassa asiantuntija ei voi lausua käsitystään testamentin tekijän oikeustoimikelpoisuudesta ennen kuin on otettu vastaan todistelua siitä, minkälaisessa kunnossa testamentin tekijä oli testamenttia tehdessään.

Ehdotuksen 2 luvun 5 §:n mukaan tässä pykälässä tarkoitettu käsittely voidaan toimittaa yhden tuomarin istunnossa.

Päätös tässä pykälässä tarkoitetun käsittelyn toimittamisesta tehtäisiin todennäköisesti usein silloin, kun päätetään asiantuntijan lausunnon hankkimisesta. Sellainen päätös tulisi ehdotuksen 5 luvun 26 §:n nojalla tehdä valmistelussa. Tällaisen päätöksen tuomioistuin voi tehdä harkintansa mukaan omasta aloitteestaan taikka asianosaisen tai asiantuntijan pyynnöstä.

Momenttiin ehdotetaan lisäksi otettavaksi nimenomainen säännös siitä, että pykälässä tarkoitetun ennen pääkäsittelyä pidettävässä käsittelyssä vastaanotetun todistelun osalta noudatetaan soveltuvin osin niitä säännöksiä, joita ehdotetaan pääkäsittelyn ulkopuolella vastaanotettavan todisteen osalta. Ehdotettu säännös tarkoittaa lähinnä sitä, että todisteen vastaanottamisesta uudelleen pääkäsittelyssä on noudatettava ehdotuksen 8 e §:ää. Tämä on välttämätöntä käsittelyn välittömyyden turvaamiseksi. Todisteen vastaanottaminen pääkäsittelyssä uudelleen asiantuntijan saapuvilla ollessa on tärkeätä jo siitäkin syystä, että asiantuntija voi tarkistaa, että hän on antanut lausuntonsa sellaisen todistelun perusteella, joka esitetään pääkäsittelyssä.

49 §. Pykälän *1 momenttia* ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä käy ilmi, että asiantuntijan on vannottava vala tai annettava vakuutus vain silloin, kun häntä kuullaan henkilökohtaisesti tuomioistuimessa.

Pykälän *4 momenttia* ehdotetaan muutettavaksi siltä osin, milloin asiantuntijan on annettava valansa tai vakuutuksensa. Voimassa olevan lain mukaan vala tai vakuutus on annettava silloin, kun asiantuntija määrätään. Jos asiantuntija ei ole silloin paikalla, vala tai vakuutus on annettava ennen lausunnon antamista. Voimassa olevan lainkin aikana lähes pääsääntö on ollut, että vala tai vakuutus annetaan asiantuntijan määräämisen jälkeen ennen lausunnon antamista.

Jotta asiaa voitaisiin käsitellä pääkäsittelyssä keskitetysti, olisi tärkeää, että asiantuntijan lausunto olisi tuomioistuimen ja asianosaisten käytössä jo ennen pääkäsittelyä. Sen vuoksi pääsääntö tulisi olemaan, että asiantuntija määrättäisiin jo valmistelussa ja asiantuntijan lausunto tulisi toimittaa jo ennen pääkäsittelyä. Asiantuntija voisi 9 luvun säännösten nojalla lähettää kirjallisen lausuntonsa myös postitse. Joskus voi olla tarkoituksenmukaista menetellä myös siten, että pääkäsittely määrätään vasta asiantuntijan lausunnon saapumisen jälkeen. Näin on tarkoituksenmukaista menetellä esimerkiksi silloin, kun on oletettavissa, että asiaa tulee vielä valmistella lausunnon antamisen jälkeen.

Jotta asiantuntijan ei tarvitsisi saapua tuomioistuimeen henkilökohtaisesti häntä tehtävään määrättäessä, momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että asiantuntijan tulisi antaa vala tai vakuutus vasta tehtävään määräämisen jälkeen. Ehdotuksen mukaan asiantuntijan ei tarvitsisi vahvistaa valalla tai vakuutuksella sellaista lausuntoaan, jonka hän antaa ainoastaan kirjallisena. Vala tai vakuutus asiantuntijan tulisi ehdotuksen mukaan antaa ainoastaan silloin, kun häntä kuullaan suullisesti tuomioistuimessa.

Ehdotuksen 50 §:n 2 momentin mukaan asiantuntijaa, joka on antanut kirjallisen lausunnon, on kuultava tuomioistuimessa suullisesti, jos asianosainen sitä vaatii, eikä hänen kuulemisensa ole ilmeisesti merkityksetöntä, taikka jos tuomioistuin pitää asiantuntijan kuulemista tarpeellisena.

50 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi uusi 2 momentti, joka sisältää säännöksen siitä, milloin asiantuntijaa, joka on antanut lausuntonsa kirjallisesti, on kuultava suullisesti tuomioistuimessa.

Pykälän *1 momenttiin* ehdotetaan tehtäväksi uuden 2 momentin edellyttämät muodolliset muutokset. Momenttiin jäävän voimassa olevan säännöksen mukaan tuomioistuimen on, silloin kun asiantuntijana käytetään muuta henkilöä kuin julkisen viran tai toimen nojalla

sen haltijaa, määrättävä aika, jonka kuluessa lausunto on annettava.

Momentissa tarkoitettu määräaika olisi asetettava siten, että lausunto olisi saatavissa hyvissä ajoin ennen pääkäsittelyä. Tämä on tärkeätä sen vuoksi, että asianosaiset voivat saatuaan tiedon lausunnosta ryhtyä asian käsittelyn kannalta tarpeellisiin toimenpiteisiin hyvissä ajoin ennen pääkäsittelyä. Tälläkin tavoin tulee turvatuksi mahdollisuus käsitellä asia pääkäsittelyssä keskitetysti. Jos on päätetty, että pääkäsittelyn ajankohta määrätään vasta lausunnon saamisen jälkeen, lausunto olisi tällöinkin määrättävä annettavaksi hyvissä ajoin, jotta tarpeellinen jatkovalmistelu ja pääkäsittely saataisiin toimitettua ja asia ratkaistua mahdollisimman joutuisasti.

Ehdotuksessakin lähdetään voimassa olevan lain mukaisesti siitä, että silloin kun asiantuntijana on julkisen viran haltija, hänen tulee toimittaa lausuntonsa tuomioistuimelle hyvissä ajoin, ilman, että hänelle asetetaan erityistä määräaikaa. Siitä huolimatta lausuntopyynnössä voidaan tietenkin ilmoittaa, milloin lausunto viimeistään tarvitaan.

Kun asiantuntijan lausunto on toimitettu tuomioistuimelle, se on pidettävä tuomioistuimessa asianosaisen saatavilla sekä siitä on mahdollisesti lähetettävä lisäksi jäljennös asianosaisille.

Pykälän *2 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, milloin kirjallisen asiantuntijalausunnon antanutta asiantuntijaa on kuultava tuomioistuimessa suullisesti. Vaikka voimassa olevassa laissa on säännös siitä, että asiantuntijaa, joka on antanut kirjallisen lausunnon, voidaan kuulla tuomioistuimessa suullisesti, laissa ei kuitenkaan ole selvää säännöstä siitä, milloin niin on meneteltävä.

Momenttiin ehdotetaan nyt otettavaksi säännös siitä, että asiantuntijaa, joka on antanut lausuntonsa kirjallisena, on kuultava tuomioistuimessa suullisesti, jos asianosainen sitä vaatii, eikä hänen kuulemisensa ole ilmeisesti merkityksetöntä. Momentin mukaan asiantuntijaa on kuultava henkilökohtaisesti myös silloin, kun tuomioistuin pitää sitä tarpeellisena. Asiantuntijan velvollisuus vahvistaa lausuntonsa valalla tai vakuutuksella silloin, kun häntä kuullaan suullisesti, sekä asianosaisten ja tuomioistuimen mahdollisuus tehdä epäselvien tai riitaisten kysymysten osalta täydentäviä kysymyksiä asiantuntijalle lisää asiantuntijatodistelun varmuutta.

Kun asiaa ratkaistaessa saadaan ottaa huomioon vain se oikeudenkäyntiaineisto, joka on esitetty pääkäsittelyssä, olisi tärkeää, että asiantuntija kutsuttaisiin pääkäsittelyyn myös suullisesti kuultavaksi. Tämä on tarpeen siitä syystä, että hän voi tarkastaa antamansa asiantuntijalausunnon perustuvan siihen oikeudenkäyntiaineistoon, joka pannaan tuomion perusteeksi. Jos tällöin esimerkiksi todistaja muuttaisi kertomustaan, asiantuntija voi ottaa kantaa siihen, kuinka tämä vaikuttaa hänen lausuntoonsa.

51 §. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun säännökset asiantuntijan suullisesta kuulemisesta vastaavat pääosiltaan todistajan kuulustelemista koskevia säännöksiä. Pykälän *1 momentissa* on nykyisin viitattu muun muassa niihin säännöksiin, joiden mukaan asiantuntijaa tulee muistuttaa totuusvelvollisuudesta (31 §), asiantuntijan kuulustelee tuomioistuimen puheenjohtaja (33 §) ja joiden mukaan asiantuntijaa voidaan kuulla asianosaisen olematta läsnä (34 §).

Momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä viitataan myös ehdotuksen 41 §:ään. Ehdotuksen mukaan voidaan siten samalla perusteella kuin todistajaa, myös asiantuntijaa henkilökohtaisesti kuulla pääkäsittelyn ulkopuolella samassa tai toisessa tuomioistuimessa, taikka, silloin kun hän on sairas, hänen luonaan.

Katselmus

56 a §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös katselmuksen toimittamisesta pääkäsittelyn ulkopuolella. Todistelun välittömyyden vuoksi pääsääntönä tulisi olla, kuten edellä on todettu, että katselmus toimitettaisiin pääkäsittelyssä tuomioistuimen täysilukuisessa kokoonpanossa.

Pykälässä ehdotetaan, että katselmus voidaan toimittaa riita-asian pääkäsittelyn ulkopuolella, jos sitä ei voida toimittaa pääkäsittelyssä tai jos sen toimittaminen pääkäsittelyssä katselmuksen merkitykseen verrattuna aiheuttaisi kohtuuttomia kustannuksia tai kohtuutonta haittaa.

Katselmuksen toimittaminen pääkäsittelyssä ei ole mahdollista esimerkiksi silloin, kun katselmuksen kohde ei pysy muuttumattomana siihen asti, kunnes pääkäsittely voidaan pitää.

Tällöin katselmus on toimitettava pääkäsittelyn ulkopuolella ennen pääkäsittelyä.

Myös silloin kun katselmuksen toimittaminen on tärkeätä asiantuntijan lausuntoa varten, katselmus tulisi toimittaa ennen pääkäsittelyä, jotta asiantuntijan lausunto, kuten ehdotuksen 50 §:n 1 momentin perusteluiden kohdalla on todettu, olisi mahdollista toimittaa ennen pääkäsittelyä.

Kohtuuttomia kustannuksia katselmuksen toimittamisesta pääkäsittelyssä puolestaan voi aiheutua esimerkiksi silloin, kun katselmuksen kohde on huomattavan kaukana. Kohtuuton haitta taas on kysymyksessä esimerkiksi silloin, kun katselmuksen kohde on sellaisessa paikassa, jossa pääkäsittelyä ei voida vaikeuksitta pitää. Kustannuksia ja haittaa on ehdotuksen mukaan verrattava katselmuksen merkitykseen. Jos asiassa on kysymys esimerkiksi meluja hajuhaittojen arvioinnista, luotettavin peruste päätöksenteolle saadaan, jos kaikilla tuomioistuimen jäsenillä on mahdollisuus muodostaa katselmuksessa omakohtaisia havaintoja.

Silloin kun katselmus toimitetaan pääkäsittelyn ulkopuolella, se voidaan ehdotuksen 2 luvun 5 §:n nojalla toimittaa myös yhden tuomarin käsittelyssä.

Erillisen ehdotuksen 22 luvun 8 §:n mukaan katselmuksesta on laadittava pöytäkirja. Sanotun 8 §:n perusteluissa todetaan, että katselmusta toimitettaessa tehtyjen havaintojen pöytäkirjaaminen on välttämätöntä varsinkin silloin, kun katselmus toimitetaan pääkäsittelyn ulkopuolella, sillä tuolloin tehtyjen havaintojen pöytäkirjaamisella on merkitystä asiaa pääkäsittelyssä käsiteltäessä ja ratkaistaessa.

Katselmuksen toimittamisen tarpeen arvioiminen tulisi tehdä jo valmistelussa. Tämä on tarpeen sen varmistamiseksi, että pääkäsittely voidaan toimittaa keskitetysti. Päätös katselmuksen toimittamisesta pääkäsittelyn ulkopuolella tulisi ehdotuksen 5 luvun 26 §:n nojalla myös tehdä pääsääntöisesti valmistelussa. Siten tulisi ainoastaan erittäin harvoin olemaan mahdollista, että vasta pääkäsittelyssä todetaan katselmuksen toimittamisen tarve, ja se, että katselmus tulisi toimittaa pääkäsittelyn ulkopuolella. Sellainen seikka voi kuitenkin ilmetä yllättäen vasta pääkäsittelyssä, esimerkiksi todistajaa kuultaessa.

Pykälään ehdotetaan lisäksi otettavaksi säännös siitä, että asiaa voidaan, silloin kun katselmus toimitetaan pääkäsittelyn ulkopuolella, käsitellä myös muilta osin, jos se katselmuksen toimittamiseksi on erityisen tärkeää. Asian käsittely olisi tällaisessa tilanteessa, kuten 41 §:n 1 momentin perusteluissa on todettu, rajoitettava koskemaan vain sellaisia kysymyksiä, jotka liittyvät esitettyyn selvitykseen. Asia on tuolta osin käsiteltävä uudelleen pääkäsittelyssä, jotta tämä oikeudenkäyntiaineisto voitaisiin ottaa huomioon asiaa pääkäsittelyssä ratkaistaessa.

61 §. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 1 momentti, johon ehdotetaan otettavaksi nimenomainen säännös mahdollisuudesta kuulla asianosaista todistelutarkoituksessa ilman totuusvakuutusta. Pykälän nykyiseen 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi uuden 1 momentin edellyttämät muutokset. Pykälän muuttamisen johdosta ehdotetaan myös luvun väliotsake muutettavaksi siten, että se nykyisen *''Asianosaisen kuulustelu totuusvakuutuksen nojalla''* asemesta kuuluisi *''Asianosaisen kuulustelu''*.

Asianosaisen kuulustelun osalta voimassa olevassa oikeudenkäymiskaaressa on säännelty erityiseksi todistelukeinoksi ainoastaan asianosaisen kuulustelu totuusvakuutuksen nojalla. Sen sijaan asianosaisen kuulustelemisesta todistelutarkoituksessa ilman totuusvakuutusta vapaana kuulusteluna ei ole säännöstä. Ilmeisesti nimenomaisen säännöksen puuttumisesta johtuu, että tuomioistuimet ainoastaan poikkeuksellisesti kuulustelevat asianosaisia asian selvittämiseksi ilman totuusvakuutusta. Tätä ei kuitenkaan voida pitää perusteltuna sen vuoksi, että asianosaiset usein itse ovat parhaiten perillä asian tosiseikoista. Jotta asianosaisia kuultaisiin todistelutarkoituksessa nykyistä useammin, ehdotetaan pykälän *1 momenttiin* otettavaksi sitä koskeva nimenomainen säännös. Asianosaisen kuulustelu todistelutarkoituksessa on pidettävä erillään oikeudenkäynnin kohteen eli asianosaisten vaatimusten ja niiden perusteena olevien välittömästi vaikuttavien tosiseikkojen selvittämisestä.

Kuulustelu toimitettaisiin ehdotuksen mukaan samalla tavoin kuin, mitä todistajan kuulustelusta 33 §:n 1—4 momentissa ja 41 §:ssä on säädetty. Sanotun 33 §:n 1 momentissa on säännös siitä, kuka toimittaa kuulustelun, 2 momentissa kertomuksen esittämisestä yhtäjaksoisesti ja kysymysten esittämisestä, 3 momentissa siitä, minkälaisia kysymyksiä saa esittää, sekä 4 momentissa todistajien kuulemisesta erikseen sekä vastakkain. Ehdotuksen 41 §:ssä on säännös siitä, milloin todistajaa

riita-asiassa voidaan kuulla riita-asian pääkäsittelyn ulkopuolella. Silloin kun asianosaista on asian selvittämiseksi kuultu pääkäsittelyn ulkopuolella, tulee ehdotuksen 8 e §:n perusteella harkittavaksi se, onko häntä kuulusteltava myös pääkäsittelyssä.

Jotta tuomioistuimella olisi käytettävissään mahdollisimman hyvä selvitys ratkaisun pohjaksi, lähes poikkeukseton pääsääntö tulisi olla, että asianosainen velvoitetaan saapumaan henkilökohtaisesti riita-asian pääkäsittelyyn. Tällöin asianosaiselta itseltään voitaisiin käsiteltävänä olevan momentin perusteella suoraan kysyä asiaan vaikuttavista tosiseikoista. Asianosaisen velvollisuus puhua totta määräytyy oikeudenkäymiskaaren 14 luvun 1 §:n 2 momentin perusteella.

Pykälän *2 momenttia*, joka asiallisesti vastaa voimassa olevan 61 §:n 1 momenttia, ehdotetaan muutettavaksi siten, että asianosaista kuulusteltaisiin riita-asiassa totuusvakuutuksen nojalla ainoastaan sellaisista seikoista, joilla on erityistä merkitystä asiassa. Totuusvakuutuksen merkityksen korostamiseksi on tärkeätä, että sitä käytettäisiin rajoitetusti ja ainoastaan edellä mainittujen merkityksellisten seikkojen selvittämiseksi. Totuusvakuutusta ei tulisi käyttää silloin, kun sillä ei voida lisätä varmuutta siitä, puhuuko asianosainen totta, kuten esimerkiksi sellaisessa asiassa, jossa asianosaiset puhuvat samasta seikasta eri tavoin. Valan tai vakuutuksen antamisesta huolimatta asianosaiset todennäköisesti pysyvät kertomuksissaan. Ilman, että tuomioistuin olisi saanut lisäselvitystä asiassa, tuomioistuimen tietoon on ainoastaan tullut se, että jompi kumpi asianosaisista on puhunut antamansa vakuutuksen vastaisesti.

Jos sen sijaan esimerkiksi vahingonkorvausasiassa syntyy riitaa siitä, oliko esine, johon vahinkotapahtuma oli kohdistunut, virheettömässä kunnossa ennen vahinkotapahtumaa, esineen omistavaa asianosaista voitaisiin kuulla totuusvakuutuksen nojalla sanotusta seikasta.

Käytännössä lienee tarkoituksenmukaisinta menetellä sillä tavoin, että asianosaista kuullaan asian selvittämiseksi ensin ilman totuusvakuutusta. Jos tuon kuulustelun aikana ilmenee jokin asian ratkaisemiselle erityisen merkityksellinen seikka, jonka olemassaolosta halutaan saada mahdollisimman suuri varmuus, asianosaisen kuulusteleminen totuusvakuutuksen nojalla tuon seikan osalta saattaa tulla kysymykseen.

65 §. Pykälän *1 momentin* todistajan kuulustelua koskeviin luvun säännöksiin viittaamisen perusteella asianosaisen kuulustelu totuusvakuutuksen nojalla tapahtuu nykyisin monessa suhteessa samalla tavalla kuin todistajankin kuulustelu. Momenttiin ehdotetaan nyt lisättäväksi viittaus myös ehdotettuun 61 §:ään. Sanotun viittauksen perusteella asianosaista voitaisiin kuulustella totuusvakuutuksen nojalla pääkäsittelyn ulkopuolella samoin edellytyksin kuin todistajaakin.

18 luku. Samassa oikeudenkäynnissä käsiteltävistä kanteista ja väliintulosta riita-asiassa

Voimassa olevaan 18 lukuun sisältyvät luvun otsakkeen mukaisesti säännökset *väliintulosta riita-asiassa*. Kun lukuun ehdotetaan otettavaksi lisäksi säännökset samassa oikeudenkäynnissä käsiteltävistä kanteista, ehdotetaan luvun otsake muutettavaksi *Samassa oikeudenkäynnissä käsiteltävistä kanteista ja väliintulosta riita-asiassa*.

Luvun säännösten tarkistaminen on välttämätöntä jo sen vuoksi, että riita-asian käsittelyn jakautuessa ehdotuksen perusteella valmisteluun ja pääkäsittelyyn, tarvitaan muun muassa säännökset siitä, missä käsittelyvaiheessa luvun voimassa olevan 2 §:n mukainen kanne voidaan nostaa.

Voimassa olevasta laista puuttuvat lähes täysin säännökset siitä, millä edellytyksillä kanteet on käsiteltävä samassa oikeudenkäynnissä, silloin kun kantaja- ja vastaajapuolella on ainoastaan yksi henkilö ja käsiteltävänä on useampi kanne. Oikeuskirjallisuudessa sellaista kanteiden käsittelemistä samassa oikeudenkäynnissä kutsutaan *objektiiviseksi kumulaatioksi*. Vastaavasti laista puuttuvat säännökset kanteiden käsittelemisestä samassa oikeudenkäynnissä silloin, kun kantaja- tai vastaajapuolella on useampia asianosaisia. Oikeuskirjallisuudessa sellaista kanteiden käsittelemistä samassa oikeudenkäynnissä kutsutaan *subjektiiviseksi kumulaatioksi*. Edellä mainituissa tilanteissa kanteiden samassa oikeudenkäynnissä käsitteleminen on määräytynyt vakiintuneen oikeuskäytännön perusteella.

Kun oikeudenkäyntimenettelyä uudistetaan, on tärkeätä, että myös edellä mainituista kumulaatiotilanteista otetaan lakiin selkeät säännökset. Kun selkeä sääntely edellyttää, että

kaikki kumulaatiotilanteet on säännelty keskitetysti samassa luvussa, ehdotetaan lukuun myös otettavaksi tällä hetkellä 11 luvun 8 §:ään sisältyvä vastakannetta koskeva säännös. Vastakannetta koskevaa säännöstä joudutaan tarkistamaan myös siitä syystä, että laissa säädetyistä kiinteistä haasteajoista ehdotetaan luovuttavaksi, ja lakiin tarvitaan säännös siitä, missä oikeudenkäynnin vaiheessa ja millä edellytyksillä vastakanne voidaan nostaa.

Edellä selostetuista syistä lukuun ehdotetaan otettavaksi säännökset samassa oikeudenkäynnissä käsiteltävistä kanteista ja väliintulosta riita-asioissa. Silloin, kun on kysymys eri kanteista, joissa on osittain tai kokonaan sama oikeudenkäyntiaineisto, usein on edullista yhdistää sellaiset kanteet samassa oikeudenkäynnissä käsiteltäviksi. Näin voidaan välttää muun muassa ne kustannukset, jotka aiheutuvat saman oikeudenkäyntiaineiston esittämisestä ja arvioimisesta eri oikeudenkäynneissä. Samalla voidaan ehkäistä toisiinsa liittyvissä asioissa annettavien ristiriitaisten ratkaisujen mahdollisuus.

Tässä yhteydessä on kiinnitettävä huomiota siihen, että luvussa tarkoitetusta kanteiden yhdistämisestä ei ole kysymys esimerkiksi silloin, kun saman kiinteistön osaomistajat, joko kantajina tai vastaajina, ovat asianosaisina oikeudenkäynnissä. Tällöin on kysymys niin sanottu välttämättömästä prosessin yhteydestä.

Voimassa olevassa laissa ei ole usean muun valtion lakiin sisältyvää säännöstä kolmannen osallistumisesta oikeudenkäyntiin itsenäisenä asianosaisena. Samalla kun luvussa ehdotetaan tyhjentävästi säänneltäväksi ne tilanteet, joissa kanteet on käsiteltävä samassa oikeudenkäynnissä, ehdotetaan lukuun otettavaksi myös säännös kolmannen mahdollisuudesta osallistua oikeudenkäyntiin asianosaisen häntä vastaan nostaman kanteen johdosta tai omasta aloitteestaan.

Luvun 1—5 §:ssä tarkoitettujen kanteiden samassa oikeudenkäynnissä käsitteleminen on pakollista eikä kanteita saa erottaa eri oikeudenkäynneissä käsiteltäväksi. Sen sijaan niitä on mahdollista käsitellä erikseen samassa oikeudenkäynnissä kuten jäljempänä selostetaan. Tuomioistuimella on ehdotuksen mukaan tällöin mahdollisuus järjestää käsittely siten, että kanteiden samassa oikeudenkäynnissä käsitteleminen ei aiheettomasti pitkitä asian käsittelyä tai tee sitä tarpeettoman raskaaksi. Lukuun ehdotetaan otettavaksi lisäksi 6 §:n harkinnanvarainen säännös kanteiden käsittelemisestä samassa oikeudenkäynnissä silloin, kun se edistää asioiden selvittämistä.

Ehdotuksen 5 luvun 30 §:n mukaan voidaan erikseen ratkaistavan kysymyksen käsittelyä varten määrätä pääkäsittely, vaikka asian valmistelu ei ole muilta osin vielä päättynyt. Ehdotuksen 6 luvun 13 §:n mukaan tuomioistuin voi määrätä, että asiaa tai sen osaa on uudelleen valmisteltava pääkäsittelyä varten, sekä antaa tarkempia määräyksiä valmistelusta. Lisäksi tuomioistuin voi erillisen ehdotuksen 24 luvun 16 §:n perusteella ratkaista erikseen osatuomiolla itsenäisen vaatimuksen ja 17 §:n perusteella välituomiolla sellaisen kanteen, jonka ratkaiseminen on samassa oikeudenkäynnissä käsiteltävän muun kanteen ratkaisemisen edellytys.

Oikeudenkäymiskaaren voimassa olevan 14 luvun 4 §:n perusteella tuomioistuimen on valvottava, että asian käsittelyssä noudatetaan selvyyttä ja järjestystä, ja tuomioistuimella on tällöin valta määrätä, että eri kysymykset tai jutun eri osat käsitellään kukin erikseen. Mahdollisuus käsitellä ja ratkaista erikseen samassa oikeudenkäynnissä vireillä olevat kanteet edellä mainittujen säännösten perusteella vähentää kanteiden pakollisesta samassa oikeudenkäynnissä käsittelemisestä mahdollisesti aiheutuvia haittoja esimerkiksi silloin, kun samassa oikeudenkäynnissä käsiteltävät kanteet ovat laajoja.

Jotta luvun säännösten perusteella samassa oikeudenkäynnissä käsiteltävät kanteet voitaisiin tuomioistuimen toimivaltaa koskevien säännösten estämättä käsitellä samassa tuomioistuimessa, ehdotetaan oikeudenkäymiskaaren 10 lukuun otettavaksi uusi 7 a §. Sen mukaan jonkin kanteen osalta toimivaltainen tuomioistuin on toimivaltainen käsittelemään myös sen kanssa 2—5 §:n nojalla samassa oikeudenkäynnissä käsiteltävät kanteet.

1 §. Pykälässä on säännös siitä, että kantajan samaa vastaajaa vastaan samanaikaisesti nostamat kanteet on käsiteltävä samassa oikeudenkäynnissä, jos ne johtuvat olennaisesti samasta perusteesta. Vaatimus kanteiden nostamisesta samanaikaisesti ei tarkoita sitä, että kanteet olisi tullut panna vireille samalla haastehakemuksella. Samanaikaisuuden vaatimus tulee täytetyksi myös silloin, kun kanteiden nostamisen välinen aika on käytännössä merkityksetön. Eri aikaan vireille pannut pykälässä tarkoitetut kanteet tuomioistuin voi aina yhdis-

tää samassa oikeudenkäynnissä käsiteltäväksi luvun 6 §:n nojalla.

Toinen edellytys kanteiden yhdistämiselle on se, että ne johtuvat olennaisesti samasta perusteesta. Laissa tarkoitettu peruste on olemassa esimerkiksi silloin, kun kantaja nostaa saman urakkasopimuksen perusteella useita vahingonkorvauskanteita urakoitsijaa vastaan urakkasopimuksen täyttämisessä tapahtuneiden eri laiminlyöntien johdosta.

Silloin kun pykälässä mainitut kanteiden samassa oikeudenkäynnissä käsittelemisen edellytykset ovat olemassa, kanteet on pykälän perusteella yhdistettävä käsiteltäväksi samassa oikeudenkäynnissä.

2 §. Pykälä sisältää säännöksen kanteiden yhdistämisestä siinä tapauksessa, kun joko kantaja- tai vastaajapuolella on useita asianosaisia. Pykälässä mainitut kanteiden yhdistämisen edellytykset ovat samat kuin 1 §:ssä. Kanteet on siis käsiteltävä samassa oikeudenkäynnissä silloin, kun ne on nostettu samanaikaisesti ja ne johtuvat olennaisesti samasta perusteesta.

Kuten edellä 1 §:n kohdalla on todettu, vaatimus kanteiden nostamisesta samanaikaisesti ei tarkoita sitä, että kanteet olisi pantu vireille samalla haastehakemuksella. Samanaikaisuuden vaatimus tulee täytetyksi myös silloin, kun kanteiden nostamisen välinen aika on käytännössä merkityksetön.

Esimerkkinä pykälässä tarkoitetusta kanteiden yhdistämisestä voidaan mainita useiden samassa onnettomuudessa vahingoittuneiden kantajien samaa vastaajaa vastaan nostamien vahingonkorvauskanteiden yhdistäminen. Toisena esimerkkinä voidaan mainita vekselivelkojan saman vekselin perusteella velallisina olevia vastaan nostamien kanteiden yhdistäminen.

Pykälässä tarkoitetut kanteet voivat olla sellaisia, että yhden kantajan nostaman kanteen johdosta annettu ratkaisu voi tulla myös muita kanteita sitovaksi ja niissä täten voidaan antaa ainoastaan yksi tuomio. Esimerkkinä voidaan mainita eri osakkeenomistajien nostamat samaa yhtiökokouksen päätöstä koskevat moitekanteet. Sellaiset tulisi luonnollisesti, jos mahdollista, käsitellä samassa oikeudenkäynnissä. Edellä mainitusta syystä tällaisten kanteiden samassa oikeudenkäynnissä käsitteleminen olisi tärkeää silloinkin, kun niitä ei ole nostettu samanaikaisesti. Tämä on mahdollista ehdotuksen 6 §:n 1 momentin nojalla.

Ehdotuksen 10 luvun 7 a §:ään ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan voi määräytyä toimivaltainen tuomioistuin käsiteltävänä olevan pykälän perusteella samassa oikeudenkäynnissä käsiteltävien kanteiden osalta.

3 §. Pykälä sisältää säännöksen pääkanteen ja vastakanteen käsittelemisestä samassa oikeudenkäynnissä. Voimassa olevan 10 luvun 1 §:n 4 momentin ja 11 luvun 8 §:n mukaan vastakanne on kyseessä silloin, kun "asioilla on yhteyttä keskenään" tai kun on kysymys samasta tai sen yhteyteen kuuluvasta asiasta.

Tältä osin ehdotus vastaa voimassa olevaa lakia. Vastakanne voi siis koskea samaa tai samaan yhteyteen kuuluvaa asiaa kuin pääkanne tai asiaa, joka liittyy pääkanteeseen, tai kuittauskelpoista vastasaatavaa. Esimerkkinä samassa tai siihen liittyvässä asiassa nostettavista kanteista voidaan mainita pääkanteena nostettu sopimukseen perustuva velkomuskanne ja vastakanteena nostettu sopimuksen pätemättömyyttä koskeva vahvistuskanne. Sellaiset kanteet on pykälän perusteella käsiteltävä samassa oikeudenkäynnissä.

Yleisin käsiteltävänä olevan pykälän perusteella tapahtuva kanteiden yhdistäminen lienee se, että pääkanteen vastaaja vaatii vastakanteella pääkanteessa vaaditun saamisen kuittaamista omalla vastasaamisellaan. Erityisesti silloin, kun on kysymys kuittausvaatimuksesta, kanteiden samassa oikeudenkäynnissä käsitteleminen ja ratkaiseminen on tärkeätä. Ainoastaan siten, että vastaajalla on ehdoton oikeus kanteiden samassa oikeudenkäynnissä käsittelemiseen, voidaan turvata kuittauksen toteutuminen myös silloin, kun vastapuoli on maksukyvytön.

Kuittausvaatimus voidaan esittää myös oikeudenkäynnin aikana ilman, että nostetaan erillistä vastakannetta. Silloin kuittausvaatimus voidaan oikeudenkäynnissä tutkia ainoastaan pääkanteella vaadittuun määrään saakka. Vastavaatimuksen ollessa suurempi kuin päävaatimus, tulee kuittausvaatimus tehdä vastakanteella, jos vastapuoli halutaan saada velvoitetuksi suorittamaan koko vastasaaminen.

Kanteen ja vastakanteen yhdistäminen samassa oikeudenkäynnissä käsiteltäväksi ei pykälän mukaan edellytä, että kanteet olisi nostettu samanaikaisesti. Ehdotuksen 7 §:n mukaan kanteiden pakollinen samassa oikeudenkäynnissä käsitteleminen edellyttää kuitenkin, että vastakanne on nostettu valmistelussa ennen 5 luvun 23 §:n perusteella asetetun määrä-

ajan kulumista umpeen tai, jos sellaista määräaikaa ei ole asetettu, ennen pääkäsittelyä.

Kuten luvun alussa on selostettu, voidaan myös kanne ja vastakanne ratkaista erikseen osa- tai välituomiolla. Osatuomiota ei voida erillisen ehdotuksen 24 luvun 16 §:n perusteella kuitenkaan antaa silloin, kun vastakanteessa on kysymys kuittausvaatimuksesta, paitsi jos pääsaatava perustuu juoksevaan sitoumukseen.

4 §. Luvun voimassa olevan 2 §:n mukaan kolmas henkilö voi vireillä olevan oikeudenkäynnin aikana tulla mukaan oikeudenkäyntiin ja moittia kummankin riitapuolen oikeutta. Jos asianosaiset suostuvat siihen, voi mukaantulo tapahtua vapaamuotoisesti. Muussa tapauksessa kanteen ajaminen tapahtuu laillisen haasteen nojalla. Oikeuskirjallisuudessa tällaista kolmannen osallistumista oikeudenkäyntiin kutsutaan *pääväliintuloksi*. Itse asiassa on kysymys siis siitä, että samassa oikeudenkäynnissä käsitellään useita kanteita.

Pääväliintulon mahdollisuus on tärkeä ensinnäkin sen vuoksi, että siten voidaan välttää saman oikeudenkäyntiaineiston esittäminen ja arvioiminen useaan kertaan eri oikeudenkäynneissä. Lisäksi kolmas voi pääväliintulolla vaikuttaa alkuperäisen kanteen lopputulokseen. Jos pääväliintulon mahdollisuutta ei olisi olemassa, saattaisi alkuperäisen kanteen perusteella annettu tuomio tosiasiallisesti ja korjaamattomasti vaikuttaa kolmanteen, vaikka tuomion oikeusvoimavaikutus ei ulottuisikaan häneen. Näistä syistä ehdotetaan pykälään otettavaksi nykyistä pääväliintuloa vastaava säännös.

Pykälässä ehdotetaan, että jos joku, joka ei ole asianosainen oikeudenkäynnissä, nostaa kanteen toista tai kumpaakin asianosaista vastaan siitä, mitä riita koskee, kanne on hänen vaatimuksestaan käsiteltävä samassa oikeudenkäynnissä alkuperäisen kanteen kanssa. Ehdotus poikkeaa voimassa olevasta 18 luvun 2 §:n säännöksestä siten, että voimassa olevassa laissa puhutaan ''kummankin riitapuolen oikeuden moittimisesta'', mutta ehdotuksen mukaan kolmas voi nostaa kanteen myös ainoastaan toista alkuperäisen kanteen asianosaista vastaan.

Voimassa olevan lainkin mukaan ovat kolmannen alkuperäisen kanteen kantajaa ja vastaajaa vastaan nostamat kanteet voineet olla erilaisia. Kun alkuperäisessä kanteessa kantaja on pyytänyt vastaajan velvoittamista luovuttamaan vastaajan hallussa oleva esine kantajalle, on pääväliintulijan kanteessa voimassa olevan lain mukaan saattanut olla vastaajan osalta kysymys vastaajan velvoittamisesta luovuttamaan vastaajan hallussa oleva esine pääväliintulijalle ja kantajan osalta sen vahvistamisesta, että esine kuuluu pääväliintulijalle.

Joskus tilanne saattaa kuitenkin olla sellainen, että kanteen nostaminen kumpaakin pääkanteen asianosaista vastaan on tarpeetonta, esimerkiksi sen vuoksi, että alkuperäisen kanteen vastaaja suostuu maksamaan pääväliintulijan vaatiman korvauksen. Sen vuoksi pykälässä ehdotetaan, että pääväliintulo voi tapahtua myös ainoastaan toista asianosaista vastaan.

Ehdotuksen 7 §:ään sisältyy säännös siitä, milloin tässä pykälässä tarkoitettu yhdistettävä kanne on pantava vireille, tullakseen käsitellyksi samassa oikeudenkäynnissä alkuperäisen kanteen kanssa.

Toimivaltainen tuomioistuin tämän pykälän perusteella samassa oikeudenkäynnissä käsiteltävien kanteiden osalta määräytyy 10 lukuun otettavaksi ehdotetun uuden 7 a §:n 2 momentin perusteella.

5 §. Pykälän *1 momentti* sisältää säännöksen asianosaisen mahdollisuudesta nostaa kolmatta vastaan takautumisvaatimusta tai vahingonkorvausvaatimusta taikka siihen rinnastettavaa muuta vaatimusta koskeva kanne sen varalta, että hän häviää asian. Tällainen kanne on pykälän perusteella yhdistettävä käsiteltäväksi samassa oikeudenkäynnissä tuon asian kanssa.

Momentissa tarkoitettu tilanne on kysymyksessä esimerkiksi silloin, kun vahingon kärsinyt on nostanut kanteen vahingosta vastuussa olevaa vakuutuksenantajaa vastaan, joka puolestaan haluaa nostaa takautumiskanteen vahingon aiheuttajaa vastaan. Vastaavanlainen tilanne on olemassa silloin, kun velkoja nostaa kanteen takaajaa vastaan, joka taas haluaa nostaa takautumiskanteen päävelallista vastaan. Takautumisvaatimuksen ei tarvitse olla maksettavaksi erääntynyt tullakseen käsitellyksi samassa oikeudenkäynnissä alkuperäisen kanteen kanssa.

Esimerkkinä pykälässä tarkoitetusta vahingonkorvauskanteesta voidaan mainita irtaimen esineen ostajan myyjää vastaan nostama vahingonkorvausta koskeva kanne, jonka johdosta myyjä haluaa nostaa vastaavanlaisen kanteen myyjälle esineen toimittanutta esineen valmistajaa vastaan.

Voimassa olevasta laista puuttuvat säännökset edellä mainittujen tilanteiden varalta. Säännöksen ottamista lakiin on pidettävä tärkeänä sen vuoksi, että voimakkaat käytännön syyt puoltavat sellaisten kanteiden samassa oikeudenkäynnissä käsittelemistä. Sellaisissa kanteissa oikeudenkäyntiaineisto ja todistelu ovat usein yhteistä. Kolmannen osallistuessa oikeudenkäyntiin itsenäisenä asianosaisena saataisiin asia myös hänen osaltaan oikeusvoimaisesti ratkaistuksi.

Ehdotuksen 7 §:ään sisältyy säännös siitä, milloin tässä momentissa tarkoitettu yhdistettävä kanne on pantava vireille tullakseen käsitellyksi samassa oikeudenkäynnissä pääkanteen kanssa.

Toimivaltainen tuomioistuin tämän pykälän perusteella samassa oikeudenkäynnissä käsiteltävien kanteiden osalta määräytyy 10 lukuun otettavaksi ehdotetun uuden 7 a §:n 2 momentin perusteella.

Pykälän *2 momenttiin* ehdotetaan puolestaan otettavaksi säännös, jonka mukaan, kolmas, halutessaan nostaa 1 momentissa tarkoitetun kanteen riita-asian asianosaista tai asianosaisia vastaan sen johdosta, minkä lopputuloksen asia voi saada asianosaisten välillä, saa nostaa kanteen käsiteltäväksi samassa oikeudenkäynnissä tuon asian kanssa.

Voimassa olevan lain mukaan asianosaisella on vastaavanlaisessa tilanteessa käytettävissään niin sanottu sivuväliintulo (tässä ehdotuksessa *väliintulo*) -mahdollisuus, josta sisältyy säännös ehdotuksen 8 §:ään. Kolmas henkilö ei kuitenkaan tällä tavoin saavuta niin vahvaa asemaa oikeudenkäynnissä kuin nyt ehdotetun momentin nojalla. Vaikka sellaisessa oikeudenkäynnissä, jossa kolmas henkilö on toiminut väliintulijana, annetun tuomion oikeusvoima ei sido häntä, sillä kuitenkin on myöhemmässä oikeudenkäynnissä todistusvaikutus. Kun väliintulijalla ei ole mahdollisuutta esiintyä itsenäisenä asianosaisena oikeudenkäynnissä ja kun väliintulijan mahdollisuus vaikuttaa oikeudenkäynnissä siten on rajoitettu, sellaisella tosiasiallisella sidotuksi tulemisella voi olla väliintulijan kannalta myös kielteinen vaikutus. Sen vuoksi momentissa ehdotettu mahdollisuus itsenäisen kanteen nostamiseen on perusteltua.

Esimerkiksi vahingon kärsineen ja vahingon aiheuttajan välisessä vahingonkorvausasiassa saattaa vakuutuksenantajan edun mukaista olla voida nostaa kanne jompaa kumpaa tai kumpaakin alkuperäisen asian asianosaista vastaan. Usein tällaisessa kolmannen henkilön kanteessa saattaa olla kysymys sen vahvistamisesta, että vaatimus, joka pääkanteen johdosta annettavan tuomion perusteella saatetaan kohdistaa häneen, on perusteeton. Kolmannen henkilön kanne saattaa tarkoittaa myös velvoittamiskannetta.

Ehdotuksen 7 §:ään sisältyy säännös siitä, milloin tässä momentissa tarkoitettu yhdistettävä kanne on pantava vireille tullakseen käsitellyksi samassa oikeudenkäynnissä pääkanteen kanssa.

Toimivaltainen tuomioistuin tämän momentin perusteella samassa oikeudenkäynnissä käsiteltävien kanteiden osalta määräytyy 10 lukuun otettavaksi ehdotetun uuden 7 a §:n 2 momentin perusteella.

6 §. Kanteiden käsitteleminen samassa oikeudenkäynnissä on edellä selostettujen 1—5 §:n perusteella pakollista. Pykälissä säännellyt tilanteet eivät kuitenkaan voi kattaa kaikkia niitä tilanteita, jolloin kanteiden käsitteleminen samassa oikeudenkäynnissä on tarkoituksenmukaista.

Sen vuoksi pykälän *1 momentissa* ehdotetaan, että samojen tai eri asianosaisten välinen asia voidaan käsitellä myös muissa kuin 1—5 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa samassa oikeudenkäynnissä, jos se asioissa esitettävän selvityksen kannalta on tarkoituksenmukaista. Näin voi olla esimerkiksi silloin kun asioissa esitettävä todistelu on yhteistä.

Kuten edellä 2 §:n perusteluissa on selostettu, käsiteltävänä olevan pykälän perusteella voidaan käsitellä samassa oikeudenkäynnissä esimerkiksi sellaiset kanteet, jotka johtuvat olennaisesti samasta perusteesta, mutta joita ei ole nostettu sanotussa 2 §:ssä tarkoitetulla tavalla samanaikaisesti. Samoin 3—5 §:ssä tarkoitetut kanteet voidaan käsitellä tässä pykälässä mainituin perustein samassa oikeudenkäynnissä, vaikka asianosaiset eivät olisikaan vaatineet niiden käsittelemistä samassa oikeudenkäynnissä.

Kanteiden yhdistäminen käsiteltävänä olevan pykälän perusteella on viime kädessä tuomioistuimen harkittava. Sen vuoksi pykälän *2 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että kanteiden yhdistämisestä huolimatta kanteet voidaan, milloin syytä on, jälleen erottaa käsiteltäviksi erillisinä asioina. Näin voitaisiin tehdä esimerkiksi silloin, kun asian käsittelyn aikana ilmenee, että kanteiden käsitteleminen

samassa oikeudenkäynnissä aiheetta pitkittäisi toisen kanteen käsittelemistä.

7 §. Pykälä sisältää säännöksen siitä, millä edellytyksillä 1—6 §:ssä tarkoitetut kanteet voidaan yhdistää käsiteltäviksi samassa oikeudenkäynnissä.

Pykälässä ehdotetaan ensinnäkin säädettäväksi, että kanteet voidaan yhdistää ainoastaan, jos ne on nostettu samassa toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 7 a §:ään ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että tuomioistuin, joka on toimivaltainen käsittelemään jonkin 2—5 §:ssä tarkoitetun kanteen, on toimivaltainen käsittelemään myös samassa oikeudenkäynnissä sanottujen pykälien perusteella käsiteltävän kanteen.

Toinen pykälässä ehdotettu samassa oikeudenkäynnissä käsittelemisen edellytys on, että asiat voidaan käsitellä samanlaisessa menettelyssä. Ehdotettu edellytys tarkoittaa esimerkiksi sitä, että merilain (167/39) tai patenttilain (550/67) mukaan käsiteltävää asiaa ei voida yhdistää sellaiseen asiaan, jonka käsittelemisessä noudatetaan yksinomaan oikeudenkäymiskaaren säännöksiä. Säännökset rikosasian yhteydessä käsiteltävästä yksityisoikeudellisesta vaatimuksesta sisältyvät 14 luvun 8—11 §:ään.

Pykälän *2 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, milloin 3—5 §:ssä tarkoitettu kanne on viimeistään pantava vireille tullakseen käsiteltäväksi samassa oikeudenkäynnissä alkuperäisen kanteen kanssa. Momentin mukaan tuomioistuin voi jättää tällaisen kanteen yhdistämättä, jos se on nostettu sen jälkeen, kun valmistelu on ehdotuksen 5 luvun 28 §:n 1 momentin mukaisesti todettu päättyneeksi, jos kanteiden käsitteleminen samassa oikeudenkäynnissä ei käy haitatta päinsä.

Lisäksi momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että kanteet voidaan käsitellä erikseen myös silloin, kun asianosainen nostaa kanteen 3 §:n tai 5 §:n 1 momentin nojalla sen jälkeen, kun tälle asianosaiselle 5 luvun 23 §:n mukaan asetettu määräaika on kulunut umpeen.

Momentin säännöksillä pyritään turvaamaan pääkäsittelyn keskittäminen sekä estämään se, että kanteiden pakollista yhdistämistä tarkoittavia säännöksiä voitaisiin käyttää oikeudenkäynnin pitkittämiseen. Erityisesti silloin, kun asianosaiselle on asetettu 5 luvun 23 §:n mukainen määräaika, hän voisi helposti kiertää tämän säännöksen, jos hänellä määräajan umpeen kulumisen jälkeen olisi aina vaatiessaan oikeus saada kanteet samassa oikeudenkäynnissä käsitellyiksi.

Jos kanne on nostettu sanottujen ajankohtien jälkeen, tuomioistuimen harkinnasta riippuu, katsooko se, että kanteiden samassa oikeudenkäynnissä käsitteleminen käy haitatta päinsä.

Ehdotuksen 2 luvun 4 §:n nojalla asian käsittelyä jatketaan siinä oikeudenkäynnissä, missä se on aloitettu, vaikka samassa oikeudenkäynnissä tämän luvun säännösten nojalla yhdessä käsiteltävä kanne olisi erillisenä kanteena käsiteltävä muunlaisessa kokoonpanossa 2 luvun 1 tai 3 §:n nojalla.

8 §. Pykälä koskee niin sanottu *väliintuloa*, josta voimassa olevassa laissa on säännös 18 luvun 1 §:ssä. Voimassa olevan lain mukaisesti pykälässä ehdotetaan, että jos joku, joka ei ole oikeudenkäynnin asianosainen, väittää asian koskevan hänen oikeuttaan ja esittää todennäköisiä syitä väitteensä tueksi, hän voi osallistua väliintulijana jomman kumman puolella oikeudenkäynnissä.

Ehdotettu pykälä täydentää ehdotuksen 4 ja 5 §:ää, joissa myös on kysymys kolmannen mahdollisuudesta osallistua vireillä olevaan oikeudenkäyntiin. Perusteena väliintuloa koskevan säännöksen säilyttämiselle sanotuista lainkohdista huolimatta on se, että käytännössä saattaa esiintyä tilanteita, jolloin se, joka ei ole asianosaisena oikeudenkäynnissä, ei halua nostaa 5 §:ssä tarkoitettua kannetta. Lisäksi ehdotuksen 7 §:n mukainen määräaika kanteen nostamiselle saattaa joskus olla vaikeasti noudatettavissa.

Myös silloin kun kolmas ei voi nojautua 4 tai 5 §:n säännöksiin voidakseen osallistua samaan oikeudenkäyntiin, mahdollisuus tässä pykälässä tarkoitettuun väliintuloon on tärkeä. Esimerkiksi konkurssipesän velkojalle saattaa olla tärkeätä osallistua väliintulijana konkurssipesän toisen velkojan nostamassa riitautettua saamista koskevassa oikeudenkäynnissä sen vuoksi, että oikeudenkäynnin lopputulos vaikuttaa hänelle konkurssipesästä tulevan jakoosuuden määräytymiseen.

Esimerkkinä pykälässä tarkoitetusta väliintulosta voidaan mainita, että vakuutusyhtiö haluaa tulla väliintulijaksi vahingon kärsineen ja vahingon aiheuttaneen väliseen vahingonkorvausasiaan. Säännös väliintulijan asemasta oikeudenkäynnissä sisältyy ehdotuksen 10 §:ään.

9 §. Pykälän *1 momentti* sisältää menettelysäännöksen siitä, miten sen, joka haluaa esiintyä oikeudenkäynnissä väliintulijana, tulee menetellä. Voimassa olevan lain mukaisesti ehdotetaan, että väliintuloa koskeva kysymys otettaisiin käsiteltäväksi väliintulijan hakemuksesta. Hakemus voitaisiin tehdä missä oikeusasteessa tahansa ja se voitaisiin tehdä kirjallisesti tai asian suullisessa käsittelyssä suullisesti. Käytännössä väliintuloa koskeva hakemus ilmeisesti useimmiten kuitenkin tultaisiin esittämään valmistelun aikana. Hakemuksessa tulee esittää väliintulon peruste. Ehdotuksen mukaan asianosaisille on varattava tilaisuus tulla kuulluksi hakemuksen johdosta.

Ilman erityistä säännöstäkin on selvää, että tuomioistuimen tulisi antaa päätöksensä väliintuloa koskevasta hakemuksesta niin pian kuin mahdollista.

Pykälän *2 momentti* sisältää voimassa olevan lain mukaisen säännöksen mahdollisuudesta hakea erikseen muutosta asian käsittelyn aikana tehtyyn päätökseen, jolla väliintulovaatimus on hylätty. Joskus saattaa olla tarkoituksenmukaista jättää pääkanne ehdotuksen 16 luvun 5 §:n nojalla lepäämään, kunnes muutoksenhakutuomioistuin on lopullisesti ratkaissut väliintulovaatimuksen.

10 §. Voimassa olevan oikeuden mukaan väliintulijan asema ja hänen oikeutensa toimia oikeudenkäynnissä ovat epäselviä eikä tästä ole laissa säännöksiä. Tämän vuoksi pykälään ehdotetaan otettavaksi nimenomainen säännös väliintulijan asemasta oikeudenkäynnissä.

Pykälän *1 momentin* mukaan väliintulija voi toimia oikeudenkäynnissä samalla tavoin kuin asianosainen. Hän ei voi kuitenkaan muuttaa kannetta tai ryhtyä muuhun toimenpiteeseen, joka on ristiriidassa asianosaisen suorittaman toimenpiteen kanssa, tai muutoin kuin asianosaisen ohella hakea muutosta tuomioon tai päätökseen. Väliintulija voi siis ryhtyä kaikkiin sellaisiin toimenpiteisiin, jotka ovat omansa edistämään sen asianosaisen asiaa, jota väliintulija tukee. Hän voi esimerkiksi itsenäisesti esittää asiassa todistelua. Sen sijaan hän ei voi määrätä oikeudenkäynnin kohteesta. Hän ei voi siis sopia asiaa, luopua asianosaisen esittämästä vaatimuksesta eikä myöntää vastapuolen vaatimusta.

Pykälän *2 momentin* mukaan väliintulijalla on asianosaisen asema oikeudenkäynnissä, jos hänen hyväkseen tai vahingokseen annettava tuomio on sellainen, että se olisi voitu antaa myös sellaisessa oikeudenkäynnissä, jossa hän olisi ollut itse asianosainen. Toisin sanoen asianosaisten välisessä oikeudenkäynnissä annettava tuomio on sitova myös väliintulijan osalta. Pykälän perusteella tällainen väliintulija saa esimerkiksi itsenäisesti hakea muutosta tuomioistuimen ratkaisuun. Lisäksi häntä arvioidaan oikeudenkäyntikulujen korvaamisen osalta itsenäisensä asianosaisena. Esimerkkinä tässä momentissa tarkoitetusta väliintulijasta voidaan mainita osakkeenomistaja toisen osakkaan nostamaa yhtiökokouksen moitekannetta koskevassa asiassa.

25 luku. Muutoksenhaku alioikeudesta hovioikeuteen

14 §. Pykälä koskee valituskirjelmän sisältöä. Pykälään ehdotetaan otettavaksi uusi 2 momentti, jolloin sen nykyinen 2 momentti muutettuna siirtyy 3 momentiksi.

Pykälän uuteen *2 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi tällä hetkellä ainoastaan korkeimman oikeuden osalta voimassa olevaa säännöstä (30 luku 7 § 1 mom.) vastaava säännös, joka rajoittaa valittajan mahdollisuutta vasta muutoksenhakemuksessaan vedota riita-asiassa uuteen seikkaan tai todisteeseen hovioikeudessa. Säännös on välttämätön sen vuoksi, että oikeudenkäynnin tehostamista koskevat 5 ja 6 lukuun otettavaksi ehdotetut säännökset jäävät vaikutuksettomiksi, jos vastaavat rajoitukset eivät päde enää muutoksenhakutuomioistuimessa.

Ehdotuksen mukaan asianosainen saa hovioikeudessa riita-asiassa vedota uuteen seikkaan tai todisteeseen vain, jos hän saattaa todennäköiseksi, että hän ei ole voinut vedota seikkaan tai todisteeseen jo alioikeudessa tai että hänellä muutoin on ollut pätevä syy olla tekemättä niin. Jos valittaja esimerkiksi saa tiedon seikasta tai todisteesta vasta alioikeuskäsittelyn jälkeen, hän pykälän mukaan voi vedota siihen hovioikeudessa.

Pätevänä syynä voidaan puolestaan pitää esimerkiksi sitä, että valittaja oikeudenkäynnin pitkittämisen välttämiseksi on alioikeudessa vedonnut ainoastaan johonkin vaihtoehtoisista perusteista, mutta on erehtynyt perusteen merkityksestä. Sellaisessa tilanteessa saattaisi olla kohtuutonta, jos asianosainen ei saisi vedota sellaiseen muuhun seikkaan, johon hän ei ole oikeudenkäynnin pitkittämisen välttämiseksi

vedonnut alioikeudessa. Jos asianosainen ei alioikeuskäsittelyn aikana ole vielä ymmärtänyt seikan tai todisteen merkitystä eikä tämä johdu asianosaisen huolimattomuudesta, tulisi hänellä yleensä olla mahdollisuus vedota siihen hovioikeudessa.

Pätevä syy uuden selvityksen esittämiselle voi olla olemassa myös silloin, kun todiste, johon vedotaan, aivan oleellisesti vaikuttaisi jutun lopputulokseen, ja jota asianosainen ei ole voinut tai huomannut aikaisemmin esittää. Esimerkiksi kuluttajansuojaa koskevassa asiassa voidaan ajatella, että asianosaisella, joka ei ole alioikeudessa ymmärtänyt esittää jotakin todistetta, tulisi joskus olla mahdollisuus vedota uuteen, asian ratkaisuun oleellisesti vaikuttavaan todisteeseen.

Tietenkin myös silloin, kun kannetta 14 luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohdan perusteella saadaan muuttaa, saadaan kanteessa esitetyn vaatimuksen tueksi esittää sellaisia seikkoja, joihin ei ole aikaisemmin vedottu.

Kysymys uuden oikeudenkäyntiaineiston esittämisen rajoittamisesta hovioikeudessa on hyvin läheisessä yhteydessä aineelliseen oikeudenkäynnin johtamiseen alioikeudessa. Sen vuoksi on tärkeätä, että asian käsittelyä alioikeudessa jo valmistelussa johdetaan niin, että asianosaiset 5 luvun 22 §:n mukaisesti viipymättä mainitsevat kaikki ne seikat, joihin he haluavat vedota, sekä ilmoittavat kaikki ne todisteet, jotka he tulevat esittämään. Samoin pääkäsittelyssä tuomioistuimen on huolehdittava siitä, että asianosainen ei epähuomiossa jätä vetoamatta sellaiseen seikkaan tai todisteeseen, johon hän on vedonnut tai jonka hän on ilmoittanut valmistelussa.

Lisäksi momentissa ehdotetaan, että vasta hovioikeudessa esitetty kuittausvaatimus voidaan jättää tutkimatta, jollei sitä voida vaikeudetta tutkia. Jos kuittausvaatimus on riidaton, saattaa prosessitaloudellisista syistä olla järkevää tutkia vasta hovioikeudessa esitetty selvä kuittausvaatimus. Jos vaatimus taas on epäselvä, saattaa olla tarkoituksenmukaisempaa, että sellainen vaatimus tutkitaan alioikeudessa, jotta muutoksenhakuasian käsittely ei pitkity ja jotta voidaan turvata kuittausvaatimuksen perusteellinen kaikissa oikeusasteissa tapahtuva käsittely.

Pykälän nykyistä 2 momenttia, joka siirtyisi *3 momentiksi* ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan 30 luvun voimassa olevan 7 §:n 2 momenttia siten, että uutta todistetta ilmoitettaessa on samalla ilmoitettava, mistä syystä todistetta ei ole aikaisemmin ilmoitettu. Tällainen ilmoitus on välttämätön, jotta hovioikeus voi harkita, voidaanko uusi todiste ottaa vastaan.

Pykälään valittajan osalta ehdotetut muutokset koskisivat myös muutoksenhaun vastaajaa 20 §:ään otettavaksi ehdotetun uuden 2 momentin perusteella. Sanotussa momentissa viitattaisiin käsiteltävänä olevaan pykälään.

20 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi uusi *2 momentti*, jossa viitattaisiin vastaavalla tavoin kuin 30 luvun voimassa olevan 12 §:n 1 momentissa, että vastauksen antajaan sovelletaan, mitä valittajan osalta on 14 §:n 2 ja 3 momentissa säädetty. Samat rajoitukset, jotka 14 §:ssä ehdotetaan koskemaan valittajaa, on sanotun pykälän perusteluissa mainituin perustein saatettava koskemaan myös valitukseen vastaajaa.

26 luku. Valitusasian käsittelystä hovioikeudessa

9 §. Pykälän *2 momenttiin* ehdotetaan tehtäväksi sellainen muodollinen muutos, että siinä asianosaisen velvoittamisesta saapumaan asian jatkokäsittelyyn viitataan 16 luvun säännösten lisäksi myös ehdotuksen 12 luvun velvoittamista koskeviin säännöksiin.

12 §. Voimassa olevassa pykälässä, joka koskee vastaajan kutsumista rikosasian suulliseen käsittelyyn hovioikeudessa, säädetään, että hänet on kutsuttava haasteen tiedoksi antamisesta säädetyssä järjestyksessä. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että vastaaja on kutsuttava sanottuun käsittelyyn siten kuin erillisen ehdotuksen 11 luvun 21 §:n 2 momentissa on säädetty.

30 luku. Muutoksenhaku hovioikeudesta korkeimpaan oikeuteen

21 §. Pykälän *1 momenttiin* ehdotetaan tehtäväksi sellainen muodollinen muutos, että siinä asianosaisen velvoittamisesta saapumaan asian jatkokäsittelyyn viitataan 16 luvun säännösten lisäksi myös ehdotuksen 12 luvun velvoittamista koskeviin säännöksiin.

24 §. Pykälän *1 momenttia* ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä suulliseen käsittelyyn kutsumisen osalta viitataan erillisen ehdotuk-

sen 11 luvun tiedoksiantoa koskeviin säännöksiin. Siten kutsu riita-asiassa olisi mahdollista toimittaa postitse saantitodistusta vastaan (11 luku 3 § 1 mom. 1 k.), virkakirjeellä vastaanottotodistusta vastaan (11 luku 3 § 1 mom. 2 k.) tai niin sanottuna haastetiedoksiantona (11 luku 4 §). Rikosasiassa vain haastetiedoksianto olisi edelleen mahdollinen.

1.2. Asetus kiinnityksestä kiinteään omaisuuteen

15 §. Kiinnityksestä kiinteään omaisuuteen annetun asetuksen 15 §:ään ehdotetaan otettavaksi ulosottolain kumottavaksi ehdotettua 2 luvun 2 §:ää vastaava säännös. Sanotussa 2 §:ssä on säännös ns. hypoteekkilainhausta. Sen mukaan velkojilla on oikeus pyytää ulosotonhaltijalta maksua saamisen vakuutena olevasta kiinteästä omaisuudesta. Sanotun 2 §:n mukaan sellaista lainhakua ajetaan kiinteistön omistajaa vastaan. Lisäksi pykälässä säädetään siitä, että kiinteistön luovutus, ennen kuin uusi omistaja on hakenut lainhuudatusta, ei estä velan hakemista edelliseltä omistajalta. Lisäksi pykälässä on säännös siitä, että jos lainhakuasian ollessa vireillä näytetään, että omaisuuden luovutus on laissa huudatettu, ''kuulustettakoon uuttakin omistajaa asiasta''.

Ehdotuksen 5 lukuun otettavaksi ehdotettujen säännösten johdosta ehdotetaan ulosottolain 2 luku kumottavaksi. Ehdotuksen 5 luvun säännösten perusteella olisi edelleen mahdollista hakea maksua kiinteästä omaisuudesta siten kuin kumottavaksi ehdotetussa 2 §:ssä on säädetty. Sen vuoksi ehdotetaan, että kumottavaksi ehdotettua 2 §:ää vastaava säännös sillä tavoin muutettuna kuin lainhakumenettelyn lakkauttaminen ja sitä vastaavan menettelyn siirtäminen tuomioistuimelle edellyttää, muuten asiasisällöltään samanlaisena siirretään nyt käsiteltävänä olevaan pykälään.

Pykälässä ehdotetaan, että jos kanteessa vaaditaan saamisen nojalla maksua ainoastaan kiinteästä omaisuudesta, joka on saamisesta kiinnitetty tai muuten siitä panttina, kannetta ajetaan kiinteistön omistajaa vastaan. Kiinteistön luovutus ei kuitenkaan estä kanteen nostamista aikaisempaa omistajaa vastaan, jos uusi omistaja ei ole hakenut lainhuutoa ennen kuin kanne on pantu vireille tuomioistuimessa. Jos uudelle omistajalle on annettu lainhuuto kanteen vireillepanon jälkeen, hänelle on varattava tilaisuus tulla asiassa kuulluksi.

1.3. Laki hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa

3 §. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi ja pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti.

Pykälän voimassa olevan *2 momentin* mukaan asia on käsiteltävä istunnossa myös silloin, kun asiaan osalliselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Silloin kun tuomioistuin ei pidä hakijan tai muun asiaan osallisen kuulemista henkilökohtaisesti tarpeellisena, asiaa ei ole tarkoituksenmukaista käsitellä istunnossa. Varsinkin silloin kun muulle asiaan osalliselle on varattu tilaisuus tulla kuulluksi tuomioistuimen istunnossa ja hän jää saapumatta, vaatimus asian käsittelemisestä istunnossa on perusteeton.

Edellä mainituin perustein momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että hakemusasia on käsiteltävä istunnossa ainoastaan, jos asiassa on kuultava todistajaa tai muuta henkilöä henkilökohtaisesti.

Pykälän *3 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi säännös yhden tuomarin istunnon toimittamisesta hakemusasiassa käräjäoikeuden kansliapaikkakunnalla silloinkin, kun kanslia sijaitsee tuomiopiirin ulkopuolella.

Voimassa olevan lain mukaan yhden tuomarin istunto hakemusasiassa on toimitettava sillä paikkakunnalla, joka on säädetty yleisen alioikeuden istuntoa varten. Oikeudenkäymiskaaren 3 luvun 1 §:n mukaan, sellaisena kuin sanottu lainkohta on eduskunnan 1987 hyväksymässä laissa käräjäoikeuden tuomiopiirinä on yksi tai useampi kunta. Hallituksen esityksessä eduskunnalle yleisten alioikeuksien yhtenäistämistä koskevaksi lainsäädännöksi sanotun lainkohdan perusteluissa todetaan, että ehdotus merkitsee muutosta sellaisten tuomiokuntien osalta, joissa nykyisin on useampia käräjäkuntia. Sellaisten käräjäkuntien kihlakunnanoikeuksien tilalle tulisi ainoastaan yksi käräjäoikeus, jonka tuomiopiirinä olisi koko nykyisen tuomiokunnan aluetta vastaava alue. Näissä tapauksissa käräjäoikeuksien tuomiopiirit olisivat maantieteellisesti suurempia kuin nykyisten kihlakunnanoikeuksien tuomiopiirit.

Esityksen perusteluissa todetaan lisäksi, että tarkoituksena ei kuitenkaan ole vähentää istuntopaikkojen lukumäärää. Käräjäoikeuden istuntoja pidettäisiin edelleen samoilla paikkakunnilla kuin nykyisin. Tarkoituksena on, että asianomaisen istuntopaikan lähialueeseen tavalla tai toisella liittyvät asiat yleensä käsiteltäisiin samalla istuntopaikalla ja että lautamiehinä istunnossa olisivat yleensä sen paikkakunnan lautamiehet, missä istunto pidetään.

Edellä mainittu 3 luvun 1 § ei estä käräjäoikeuden istunnon pitämistä missä tahansa käräjäoikeuden eri istuntopaikoista. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi sen vuoksi, että yhden tuomarin istunnon toimittaminen olisi mahdollista myös sillä paikkakunnalla, missä käräjäoikeuden kanslia on, silloinkin, kun se ei ole tuomiopiirin alueella.

Vastaavanlainen säännös ehdotetaan otettavaksi myös suullisen valmistelun ja valmistelun yhteydessä pidettävän pääkäsittelyn osalta.

Silloinkin kun istunto pidetään muulla paikkakunnalla kuin yleisen alioikeuden istuntoa varten on säädetty, istunto on pidettävä istunnon pitämistä varten varatussa erityisessä istuntohuoneessa. Muun muassa oikeudenkäynnin julkisuus edellyttää, että yleisöllä on istuntohuoneeseen vapaa pääsy, jollei erityisestä säännöksestä muuta johdu.

5 §. Pykälä sisältää säännöksen hakemusasiain käsittelystä käräjäoikeuden täysilukuisessa istunnossa. Pykälään ehdotetaan tehtäväksi sellaiset muutokset, jotka vastaavat ehdotuksen 6 luvun pääkäsittelyä koskevia säännöksiä. Säännös on tarpeen sen vuoksi, että asiaan osallisen oikeus vaikuttaa asian käsittelevän tuomioistuimen kokoonpanon määräytymiseen olisi kaikissa hakemusasioissa samanlainen kuin riita-asioissa.

Pykälän *1 momenttia* ehdotetaan muutettavaksi siten, että myös silloin, kun tuomioistuin pitää riitaista hakemusasiaa selvänä, asia voidaan käsitellä yhden tuomarin istunnossa. Tällä tavoin muutettuna momentti vastaa oikeudenkäymiskaaren 6 luvun 15 §:n säännöstä siitä, millä perusteella asia erillisen pääkäsittelyn asemesta voidaan käsitellä valmistelun yhteydessä pidettävässä yhden tuomarin istunnossa toimitettavassa pääkäsittelyssä.

Lisäksi momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että silloinkin, kun asiaan osalliset pyytävät riitaista hakemusasiaa käsiteltäväksi yhden tuomarin istunnossa, tuomioistuin momentin perusteella voi päättää hakemusasian käsittelemisestä käräjäoikeuden täysilukuisessa istunnossa.

Pykälän *2 momenttia* ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistetaan voimassa olevassa momentissa olevat harkinnanvaraiset perusteet asian käsittelemiselle käräjäoikeuden täysilukuisen kokoonpanon istunnossa. Voimassa olevassa momentissa on säädetty, että hakemusasia on aina käsiteltävä täysilukuisen alioikeuden istunnossa muun muassa silloin, kun asian ratkaiseminen vaatii laajaa todistelua tai kun asian käsittelemiseen sanotussa istunnossa on muu painava syy.

Lisäksi 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi 1 kohdan säännös siitä, että hakemusasia on aina käsiteltävä täysilukuisen alioikeuden istunnossa, kun asian ratkaiseminen vaatii laajaa todistelua, sekä 3 kohdan säännös siitä, että asian käsittelemiseen täysilukuisessa alioikeudessa on muu painava syy. Muutos johtuu 1 momenttiin ehdotetusta muutoksesta, jonka mukaan tuomioistuin voi aina päättää asian käsittelemisestä tuomioistuimen täysilukuisessa kokoonpanossa.

Pykälän 2 momentin mukaan hakemusasia olisi kuitenkin aina käsiteltävä täysilukuisen alioikeuden istunnossa, kun on kysymys asiasta, jossa lain tai asetuksen nojalla päätös saatetaan tuomioistuimen tutkittavaksi tai siihen haetaan muutosta tuomioistuimessa.

11 §. Pykälän *1 momentti* sisältää säännöksen siitä, miten asiaan osalliselle varataan tilaisuus tulla kuulluksi hakemusasiassa. Voimassa olevan 1 momentin mukaan sellainen asiaan osallinen, joka ei ole saapuvilla, on kutsuttava istuntoon. Ehdotuksen mukaan tuomioistuimen on varattava sanotulle asiaan osalliselle tilaisuus antaa kirjallinen lausuma tai kutsuttava hänet istuntoon.

Voimassa olevaan momenttiin sisältyy myös säännös siitä, että hakijaa on kehotettava huolehtimaan tuomioistuimen antaman kutsun tiedoksiantamisesta silloin, kun asiaan osalliselle, joka ei ole saapuvilla, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

Erillisen ehdotuksen 11 luvun perusteella tuomioistuimen tulisi pääsääntöisesti huolehtia tiedoksiannosta riita-asioissa. Samalla perusteella kuin riita-asioissa myös hakemusasioissa tuomioistuimen tulisi huolehtia tiedoksiannosta.

Sen vuoksi ehdotetaan momenttia muutettavaksi myös siten, että siitä poistetaan edellä selostettu viimeinen virke. Tällöin tiedoksian-

nossa, käsiteltäessä hakemusasioita, noudatettaisiin hakemusasioiden käsittelystä annetun lain 20 §:n nojalla soveltuvin osin niitä säännöksiä, joita tässä esityksessä ehdotetaan noudatettaviksi riita-asioissa.

12 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi uusi *1 momentti*. Käytännössä on ilmaantunut epäselvyyttä siitä, voidaanko hakemusasia, jossa asiaan osalliselle on varattu tilaisuus tulla kuulluksi, käsitellä silloin, kun sanottu asiaan osallinen jää pois käsittelystä.

Hallituksen esityksen eduskunnalle hakemusasioiden käsittelyä yleisessä alioikeudessa koskevaksi lainsäädännöksi perusteluissa on mainittu, että asiaan osalliselle annetusta kutsusta tulee käydä myös ilmi, että asiaan osallisen on saavuttava itse tai asiamiehen edustamana alioikeuden istuntoon, jos hän haluaa käyttää puhevaltaa. Hakemusasian jatkokäsittelyn osalta saman hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että jos asiaan osallisen henkilökohtainen kuuleminen ei asian selvittämiseksi osoittaudu tarpeelliseksi, ei tällaista asiaan osallista tarvitse velvoittaa saapumaan jatkokäsittelyyn. Hänelle voidaan ilmoittaa, ''niin kuin nykyisinkin'', että hän voi halutessaan tulla saapuville, mutta että hänen poissaolonsa ei estä asian ratkaisemista. Hakijan osalta perusteluissa todetaan, että jos hakija ei jatka hakemustaan, asia on jätettävä sillensä eikä sitä siis voida jättää tutkimatta tai ratkaista. Pykälän uuteen 1 momenttiin ehdotetaan selvyyden vuoksi otettavaksi edellä mainittuja hallituksen esityksen perusteluja vastaava nimenomainen säännös.

Momentissa ehdotetaan, että jos hakija ei jatka hakemustaan tai jää pois hakemusasiain käsittelystä, asia jää sillensä. Jos muu asiaan osallinen ei toimita häneltä 11 §:n 1 momentin nojalla pyydettyä kirjallista lausumaa tai jää pois käsittelystä, johon häntä ei ole velvoitettu 13 §:n nojalla saapumaan henkilökohtaisesti, asia voidaan käsitellä hänen laiminlyönnistään tai poissaolostaan huolimatta.

13 §. Pykälä sisältää säännöksen hakemusasiaan osallisen henkilökohtaisesta läsnäolosta. Voimassa olevassa laissa viitataan oikeudenkäymiskaaren 16 luvun säännöksiin. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä viitataan myös oikeudenkäymiskaaren 12 luvun säännöksiin. Tämä johtuu siitä, että oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 7 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen otetaan säännös riita-asian asianosaisen tai hänen laillisen edustajansa määrämisestä saapumaan tuomioistuimeen henkilökohtaisesti sakon uhalla.

1.4. Ulosottolaki

2 luku. Lainhausta

Luku ehdotetaan kumottavaksi ja sitä vastaavat säännökset ehdotetaan otettavaksi oikeudenkäymiskaareen lähinnä sen 5 lukuun.

3 luku. Yleisiä säännöksiä tuomioiden ja päätösten täytäntöönpanosta

23 §. Pykälä sisältää säännöksen siitä, minkälainen asiakirja asianosaisen on esitettävä pyytäessään tuomioistuimen ratkaisua täytäntöön pantavaksi. Voimassa olevan pykälän mukaan pääsääntö on, että täytäntöönpanoa tulee pyytää alkuperäisellä tuomioistuimen ratkaisun sisältävällä asiakirjalla. Pykälä sisältää säännökset siitä, milloin päätös on pantavissa täytäntöön tuomion jäljennöksen nojalla. Pykälään ehdotetaan otettavaksi uusi 1 momentti, minkä johdosta pykälän voimassa oleva 1—3 momentti siirtyy pykälän 2—4 momentiksi.

Pykälä liittyy tuomioistuimen toimituskirjaa koskeviin säännöksiin. Voimassa olevan lain mukaan toimituskirjana annetaan pöytäkirjanote. Kun merkintä päätöksen täytäntöönpanosta on merkitty sanotulle pöytäkirjanotteelle, silläkin tavoin on voitu turvata se, että samaa päätöstä ei panna uudelleen täytäntöön.

Erillisen ehdotuksen 24 luvun 4 a §:n 2 momentissa ehdotetaan, että toimituskirjana käräjäoikeudessa asianosaiselle annettaisiin riita-asiassa jäljennös tuomiosta, joka sanotun luvun 18 §:n mukaan on laadittava erilliseksi asiakirjaksi. Rikosasiassa, siis myös sellaisessa rikosasiassa, jossa virallinen syyttäjä ei käytä puhevaltaa, toimituskirjana annettaisiin edelleen ote asian käsittelystä laadituista pöytäkirjoista. Käsiteltävänä olevaa 23 §:ää tulee siten muuttaa vastaamaan erillisen ehdotuksen 24 luvun 4 a §:n 2 momentin säännöstä. Sen vuoksi pykälään ehdotetaan otettavaksi uusi *1 momentti*, jonka mukaan täytäntöönpano riita-asiassa tapahtuu oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 4 a §:n 2 momentissa säädetyn käräjäoikeuden toimituskirjan nojalla.

Momenttiin ehdotetaan otettavaksi myös säännös mahdollisuudesta panna täytäntöön riita-asiassa annettu päätös pöytäkirjan jäljennöksen perusteella. Säännös on tarpeen esimerkiksi silloin, kun päätös todistajalle maksettavasta korvauksesta sisältyy tuomion asemesta pöytäkirjaan sisältyvään päätökseen.

Ehdotus helpottaa täytäntöönpanoa silloin, kun sama tuomio voidaan panna täytäntöön useampaa velallista vastaan samanaikaisesti tai samaa velallista vastaan useampien ulosottomiesten toimesta.

Vaikka täytäntöönpano tapahtuisikin ratkaisun jäljennöksen perusteella, ehdotusta valmisteltaessa on katsottu järjestelyn riittävässä määrin turvaavan sen, että samaa ratkaisua ei panna täytäntöön useampaan kertaan. Tämän on katsottu tulevan turvatuksi ulosottomiehen toimittaman kirjanpidon ja velalliselle annettavan perimiskuitin avulla sekä sillä, että ulosottovelallinen voi vastustaa ulosmittausta. Lisäksi velkoja syyllistyy rangaistavaan tekoon, jos hän täytäntöönpanon jo tapahduttua hakee uudelleen täytäntöönpanoa samassa asiassa.

Pykälän *3 ja 4 momenttiin* ehdotetaan tehtäväksi ainoastaan pykälään otettavaksi ehdotetun uuden 1 momentin edellyttämät muodolliset muutokset.

4 luku. Ulosmittauksesta

22 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että saamisen vakuutena olevasta kiinteistöstä maksettavaksi määrätty omaisuus katsotaan välittömästi ulosmitatuksi. Lisäksi pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös tuomiosta ulosottomiehelle ja kirjaamisviranomaiselle ilmoittamisesta sekä omaisuuden myynnin pyytämisestä.

Ulosottolain 2 luvun 2 §:n mukaan velkoja voi lainhakumenettelyssä pyytää velan maksuun käytettäväksi kiinteää omaisuutta, joka on saamisesta kiinnitetty tai muuten velan panttina. Saman luvun 17 §:n 2 momentissa säädetään, että samalla kun saaminen on 2 §:n perusteella vahvistettu kiinteistöstä maksettavaksi, ulosotonhaltijan on määrättävä, että omaisuutta on samalla pidettävä siitä saamisesta ulosmitattuna.

Voimassa olevan oikeuden mukaan myös yleisessä tuomioistuimessa voidaan pyytää saamisen määräämistä maksettavaksi sen vakuutena olevasta kiinteistöstä. Tällöin ei kiinteistöä kuitenkaan voida ulosottolain 2 luvun 17 §:n 2 momentin mukaisesti pitää välittömästi sanotusta saatavasta ulosmitattuna, vaan tuomion täytäntöönpanoa tulee pyytää erikseen ulosottoviranomaiselta.

Siirrettäessä lainhakumenettelyä vastaava menettely tuomioistuimeen ei velkojan asemaa edellä selostetun ulosmittausvaikutuksen osalta ole syytä muuttaa. Tämän vuoksi ehdotetaan, että kun tuomiossa määrätään saaminen maksettavaksi kiinteästä omaisuudesta, joka on saamisesta kiinnitetty tai muuten saamisen panttina, katsotaan sanottu omaisuus välittömästi ulosmitatuksi.

Ulosmittausvaikutus alkaa heti ratkaisun antamisesta tai julistamisesta ja ratkaisu voi sisältyä yhtä hyvin yksipuoliseen tuomioon kuin tuomioonkin. Jos sellainen ratkaisu sisältyy yksipuoliseen tuomioon, oikeudenkäymiskaaren ehdotetun 12 luvun 14 §:n 2 momentin nojalla tuomioistuimen on huolehdittava sellaisen yksipuolisen tuomion tiedoksiantamisesta.

Jotta tuomiolla, jossa omaisuus on määrätty välittömästi ulosmitatuksi, voitaisiin myös käytännössä turvata velkojan oikeus, ehdotetaan momentissa, että tuomioistuimen on viipymättä ilmoitettava *1 momentissa* tarkoitetusta tuomiosta asianomaiselle ulosottomiehelle ja kirjaamisviranomaiselle. Useimmiten juuri se tuomioistuin, joka on antanut momentissa tarkoitetun tuomion, on myös momentissa tarkoitettu kirjaamisviranomainen. Säännös tuomion ilmoittamisesta kirjaamisviranomaiselle on otettu siltä varalta, että momentissa tarkoitettu tuomio annetaan esimerkiksi muutoksenhakutuomioistuimessa.

Jotta ulosmittaus ei, velallisen edutkin huomioon ottaen, pysyisi voimassa pitempään kuin, mitä velkojan edun kannalta on välttämätöntä, ehdotetaan pykälän *3 momentissa*, että ulosmittaus raukeaa, jos 1 momentissa tarkoitetun omaisuuden myyntiä ei pyydetä ulosottomieheltä kahden kuukauden kuluessa siitä, kun 1 momentissa tarkoitettu tuomio on tullut lainvoimaiseksi. Lisäksi momenttiin ehdotetaan otettavaksi viittaussäännös siitä, että omaisuuden myyntiä koskeva pyyntö tehdään sille ulosottomiehelle, joka ulosottolain 3 luvun 21 §:n perusteella on toimivaltainen. Sanotun 21 §:n perusteella täytäntöönpanoa haetaan sen paikkakunnan ulosottoviranomaiselta, jonka toimialueella omaisuus on.

23 §. Pykälän *1 momentti* sisältää säännöksen ulosottomiehen tehtävistä kiinteistöä ulos-

mitattaessa. Voimassa olevassa momentissa on säännös myös sen tilanteen varalta, että ulosotonhaltija on julistanut kiinteistön ulosmitatuksi. Momentin viimeisen virkkeen mukaan ulosottomiehen on vaadittava momentissa tarkoitetut asiakirjat, jos ulosotonhaltija on julistanut kiinteistön ulosmitatuksi. Kun ulosottomies ryhtyy toimenpiteisiin vasta sen jälkeen, kun 22 §:n 3 momentissa tarkoitettu omaisuuden myyntiä koskeva hakemus on tehty eikä pelkän alioikeuden ilmoituksen perusteella, sanottu virke ehdotetaan tarpeettomana poistettavaksi momentista.

24 §. Pykälän *2 momentin* mukaan ulosotonhaltijan on, julistettuaan omaisuuden ulosmitatuksi, asetettava velkojan vaatimuksesta toimitsijan tuloja kantamaan. Kun ehdotuksen 22 §:n perusteella kiinteistön julistaa ulosmitatuksi ulosotonhaltijan asemesta tuomioistuin, ehdotetaan momenttia siltä osin muutettavaksi. Momentin mukaan ulosotonhaltija asettaa toimitsijan ja julistaa 1 momentissa tarkoitetun kiellon. Momentissa ehdotetaan, että nuo tehtävät jo tässä vaiheessa siirrettäisiin ulosottomiehelle.

28 §. Pykälän *4 momentin* mukaan pykälässä mainituille viranomaisille on ilmoitettava, jos ulosmittaus kumotaan tai peruutetaan. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös ilmoitusvelvollisuudesta myös silloin kun ulosmittaus 22 §:n 3 momentin nojalla raukeaa.

30 §. Pykälän voimassa olevassa *2 momentissa* säädetään, että kun kiinteä omaisuus on julistettu ulosmitatuksi, se on myymis- ja hukkaamiskiellon alainen niin kuin 7 luvussa säädetään. Sanottua 7 lukua ehdotetaan erillisessä esityksessä muutettavaksi siten, että turvaamistoimesta päättäminen siirretään tuomioistuimelle ja sitä koskevat säännökset otetaan oikeudenkäymiskaaren 7 lukuun. Samassa yhteydessä ehdotetaan luovuttavaksi myymis- ja hukkaamiskiellosta erityisenä turvaamistoimilajina ja niitä vastaavana turvaamistoimilajina olisi aina takavarikko. Turvaamistointa täytäntöönpantaessa ulosottomies ratkaisisi sen, toteutetaanko takavarikko hallinnan siirrolla vai rajoittamisella. Kiinteän omaisuuden osalta takavarikko toteutuisi siten kuin ulosottolain 7 luvun 3 §:ssä ehdotetaan.

Edellä mainituista syistä pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että tuomioistuin määrättyä saamisen maksettavaksi kiinteästä omaisuudesta, sen osalta on soveltuvin osin noudatettava, mitä kiinteän omaisuuden takavarikosta on 7 luvun 3 §:n 2 momentissa säädetty. Momentissa on säännös siitä, millä tavoin kiinteistön käyttö on rajoitettu, silloin kun se on takavarikoitu.

2. Voimaantulo

Tähän esitykseen sisältyvät lakiehdotukset muodostavat osan oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisesta yhdessä erikseen annettavien turvaamistointa koskevien säännösten uudistamisesta, oikeudenkäymiskaaren sekä eräiden muiden lakien tiedoksiantoa koskevien säännösten muuttamisesta riita-asioissa sekä pöytäkirjaa ja tuomiota koskevien säännösten uudistamisesta riita-asioissa annettavien hallitusten esitysten kanssa. Tähän ja edellä mainittuihin esityksiin sisältyvät lakiehdotukset on tarkoitus saattaa voimaan erillisellä voimaanpanolailla samanaikaisesti muun alioikeusuudistuksen kanssa vuoden 1993 aikana.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan oikeudenkäymiskaaren 14 luvun 10 §, 17 luvun 15 §:n 3 momentti, 41 §:n 2 momentti ja 20 luvun 2 §,

sellaisina kuin niistä ovat 14 luvun 10 § 14 päivänä tammikuuta 1972 annetussa laissa (21/72) sekä 17 luvun 15 §:n 3 momentti ja 41 §:n 2 momentti 29 päivänä heinäkuuta 1948 annetussa laissa (571/48),

muutetaan 1 luvun 8 §, 2 luku, 10 luvun 13 §, 12 luvun 7 §:n 1 momentti, 9 § ja sen edellä oleva väliotsikko sekä 10—27 §, 14 luvun 1 §:n 1 momentti, 2 §:n 1 momentin johdantokappale sekä 2 ja 4 momentti ja 5 §, 15 luvun 4 §:n 1 momentti, 16 luvun 1 §:n 1 momentti, 4 §:n 1 momentti sekä 5 ja 7 §, 17 luvun 8 §, 9 §:n 1 ja 2 momentti, 10 §:n 1 momentti, 12 §:n edellä oleva väliotsikko, 36 §:n 1 momentti, 40 §:n 2 ja 4 momentti, 41 §:n 1 momentti, 49 §:n 1 ja 4 momentti, 50 §, 51 §:n 1 momentti, 61 §:n edellä oleva väliotsikko, 61 §:n 1 momentti ja 65 §, 18 luku, 25 luvun 14 §:n 2 momentti, 26 luvun 9 §:n 2 momentti ja 12 § sekä 30 luvun 21 §:n 1 momentti ja 24 §:n 1 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 1 luvun 8 § 27 päivänä huhtikuuta 1868 annetussa asetuksessa, 2 luku 27 päivänä maaliskuuta 1987 annetussa laissa (354/87), 12 luvun 7 §:n 1 momentti, 9 § ja sen edellä oleva väliotsikko sekä 10—12 ja 14—27 §, 14 luvun 2 §:n 4 momentti, 15 luvun 4 §:n 1 momentti, 16 luvun 5 ja 7 § sekä 17 luvun 9 §:n 1 ja 2 momentti ja 61 §:n 1 momentti mainitussa 14 päivänä tammikuuta 1972 annetussa laissa, 12 luvun 13 § muutettuna viimeksi mainitulla lailla ja 31 päivänä elokuuta 1978 annetulla lailla (661/78), 12 luvun 24 a § 23 päivänä toukokuuta 1980 annetussa laissa (235/81), 14 luvun 1 §:n 1 momentti, 2 §:n johdantokappale ja 2 momentti ja 5 § sekä 16 luvun 1 §:n 1 momentti 12 päivänä elokuuta 1960 annetussa laissa (362/60), 16 luvun 4 §:n 1 momentti 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetussa laissa (452/87), 17 luvun 8 § 19 päivänä heinäkuuta 1974 annetussa laissa (622/74), 10 §:n 1 momentti, 12 §:n edellä oleva väliotsikko, 36 §:n 1 momentti, 41 §:n 1 momentti, 50 §, 51 §:n 1 momentti, 61 §:n edellä oleva väliotsikko ja 65 § mainitussa 29 päivänä heinäkuuta 1948 annetussa laissa, 40 §:n 2 ja 4 momentti 15 päivänä syyskuuta 1972 annetussa laissa (667/72) ja 49 §:n 1 ja 4 momentti 31 päivänä joulukuuta 1986 annetussa laissa (1049/86), 18 luku muutettuna mainitulla 27 päivänä huhtikuuta 1868 annetulla asetuksella sekä 12 päivänä tammikuuta 1918 ja mainitulla 31 päivänä elokuuta 1978 annetuilla laeilla, 25 luvun 14 §:n 2 momentti ja 26 luvun 12 § mainitussa 31 päivänä elokuuta 1978 annetussa laissa, 26 luvun 9 §:n 2 momentti 28 päivänä joulukuuta 1979 annetussa laissa (1072/79) sekä 30 luvun 21 §:n 1 momentti ja 24 §:n 1 momentti 2 päivänä helmikuuta 1979 annetussa laissa (104/79), sekä

lisätään mainitulla 27 päivänä huhtikuuta 1868 annetulla asetuksella kumotun 5 luvun tilalle uusi 5 luku, 27 päivänä maaliskuuta 1987 annetulla lailla (352/87) kumotun 6 luvun tilalle uusi 6

luku, 7 päivänä heinäkuuta 1970 annetulla lailla (459/70) kumotun 9 luvun tilalle uusi 9 luku, 10 lukuun uusi 7 a ja 14 a §, 12 lukuun uusi 28—37 §, 14 luvun 2 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on mainitussa 12 päivänä elokuuta 1960 annetussa laissa uusi 2 kohta, jolloin nykyinen 2 kohta siirtyy 3 kohdaksi, 17 lukuun uusi 8 a—8 e §, luvun 11 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa 29 päivänä heinäkuuta 1948 annetussa laissa, uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, lukuun uusi 11 a ja 11 b § sekä 11 b §:n edelle uusi väliotsikko, luvun 15 §:ään, sellaisena kuin se on viimeksi mainitussa laissa, uusi 1 momentti, jolloin nykyinen 1 ja 2 momentti siirtyvät 2 ja 3 momentiksi, lukuun uusi 48 a ja 56 a §, luvun 61 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna viimeksi mainitulla lailla ja mainitulla 14 päivänä tammikuuta 1972 annetulla lailla, uusi 1 momentti, jolloin muutettu 1 ja nykyinen 2 momentti siirtyvät 2 ja 3 momentiksi, 25 luvun 14 §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa 31 päivänä elokuuta 1978 annetussa laissa, uusi 2 momentti, jolloin muutettu 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, ja 20 §:ään, sellaisena kuin se on viimeksi mainitussa laissa, uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, sekä

siirretään 8 luku, sellaisena kuin se on osittain muutettuna mainitulla 31 päivänä elokuuta 1978 annetulla lailla, laista 30 päivänä toukokuuta 1980 annetulla lailla (396/80) kumotun 4 luvun tilalle uudeksi 4 luvuksi, 12 luvun 15 §:n edellä oleva väliotsikko, sellaisena kuin se on mainitussa 14 päivänä tammikuuta 1972 annetussa laissa, 24 §:n edelle sekä mainitun luvun 19 §:n edellä oleva väliotsikko, sellaisena kuin se on viimeksi mainitussa laissa, 28 §:n edelle, seuraavasti:

1 luku

Yleisistä tuomioistuimista

8 §

Laamannin ja käräjätuomarin on vannottava 7 §:ssä mainittu vala hovioikeudessa ja lautamiehen käräjäoikeudessa.

2 luku

Päätösvaltaisuudesta

1 §

Käräjäoikeus on päätösvaltainen rikosasiassa, kun tuomioistuimessa on puheenjohtaja ja kolme lautamiestä.

Käräjäoikeus on päätösvaltainen 1 momentissa tarkoitetussa kokoonpanossa myös:

1) yhteiselämän lopettamista, avioeroa ja puolison elatusta koskevassa asiassa;

2) lapsen huoltoa, tapaamisoikeutta ja elatusta koskevassa asiassa;

3) isyyden vahvistamista ja kumoamista koskevassa asiassa;

4) lapseksiottamista koskevassa asiassa;

5) holhouslaissa tarkoitetussa asiassa; sekä

6) huoneenvuokrasuhteesta johtuvassa riita-asiassa.

2 §

Käräjäoikeudessa voi 1 §:ssä tarkoitetussa asiassa olla lisäksi toinen lainoppinut jäsen, jos sitä asian laajuuden tai muun erityisen syyn vuoksi on pidettävä perusteltuna. Samoin edellytyksin kärjäoikeudessa voi olla neljäs lautamies.

Jos lautamiehelle on tullut este 1 §:n 2 momentissa tarkoitetun asian pääkäsittelyn aloittamisen jälkeen, käräjäoikeus on päätösvaltainen, kun lautamiehiä on vähintään kaksi.

3 §

Muussa kuin 1 §:ssä tarkoitetussa asiassa käräjäoikeus on päätösvaltainen, kun siinä on kolme lainoppinutta jäsentä.

4 §

Riita-asian käsittelyä saadaan jatkaa siinä 1 tai 3 §:ssä tarkoitetussa kokoonpanossa, jossa asian käsittely on aloitettu, vaikka asia käsittelyn aikana muuttuu sellaiseksi, että se sanottujen lainkohtien nojalla tulisi käsitellä toisenlaisessa kokoonpanossa. Samoin voidaan menetellä, jos samassa oikeudenkäynnissä 18 luvun säännösten nojalla yhdistetään käsiteltäväksi myöhemmin vireille tullut mainitun 1 tai 3 §:n nojalla toisenlaisessa kokoonpanossa käsiteltävä kanne.

5 §

Käräjäoikeudessa on vain puheenjohtaja:

1) riita-asian valmistelussa ja valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä;

2) otettaessa vastaan todistelua pääkäsittelyn ulkopuolella;

3) käsiteltäessä erikseen 7 luvun mukaista turvaamistointa koskevaa asiaa; sekä

4) käsiteltäessä konkurssi- ja akordiasiaa.

Käräjäoikeus voi ottaa vastaan todistelua pääkäsittelyn ulkopuolella myös täysilukuisessa kokoonpanossa.

6 §

Rikosasiassa käräjäoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja, jos syytteessä tarkoitetusta rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä ole säädetty muuta tai ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai vankeutta enintään yksi vuosi kuusi kuukautta. Tällöin rangaistukseksi ei voida tuomita ankarampaa rangaistusta kuin sakko.

7 §

Jos käräjäoikeus käsitellessään asiaa 6 §:ssä tarkoitetussa kokoonpanossa katsoo, että asia on käsiteltävä käräjäoikeuden 1 §:n 1 momentissa tarkoitetussa kokoonpanossa, asia on siirrettävä sanotussa kokoonpanossa käsiteltäväksi.

8 §

Hovioikeus on päätösvaltainen kolmijäsenisenä.

9 §

Korkeimman oikeuden päätösvaltaisuudesta on säädetty erikseen.

10 §

Yleisten tuomioistuinten päätösvaltaisuudesta eräissä asioissa on säädetty erikseen.

5 luku

Riita-asian vireillepano ja valmistelu

Haastehakemus

1 §

Riita-asia pannaan vireille käräjäoikeuden kansliaan toimitettavalla kirjallisella haastehakemuksella.

Kun haastehakemus saapuu kansliaan, asia tulee vireille ja sen valmistelu alkaa.

2 §

Haastehakemuksessa on ilmoitettava:

1) kantajan yksilöity vaatimus;

2) yksityiskohtaisesti ne seikat, joihin vaatimus perustuu;

3) ne todisteet, jotka kantaja aikoo esittää, sekä mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen;

4) oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskeva vaatimus, jos kantaja pitää sitä aiheellisena; sekä

5) millä perusteella tuomioistuin on toimivaltainen, jos toimivalta ei muutoin ilmene haastehakemuksesta tai siihen liitetyistä asiakirjoista.

Haastehakemuksessa on lisäksi ilmoitettava tuomioistuimen nimi, asianosaisten nimet, ammatit ja kotipaikat, asianosaisten tai heidän laillisen edustajansa taikka asiamiehensä ja todistajan tai muun kuultavan puhelinnumero sekä postiosoite, johon asiaa koskevat ilmoitukset voidaan lähettää. Jos kantaja ei tiedä vastaajan osoitetta, hänen on ilmoitettava, mitä hän on tehnyt osoitteen selvittämiseksi.

Haastehakemus on asianosaisen tai, jollei hän itse ole sitä laatinut, sen laatijan allekirjoitettava. Laatijan on samalla ilmoitettava ammattinsa ja asuinpaikkansa.

3 §

Asiakirja, johon kantajan vaatimus perustuu, on liitettävä haastehakemukseen alkuperäisenä tai jäljennöksenä. Lisäksi haastehakemukseen on liitettävä ne kirjalliset todisteet, joihin kantaja vetoaa.

Haastehakemuksen toimittamisen yhteydessä on maksettava haastemaksu tai hakemukseen on liitettävä todistus sellaisen maksun suorittamisesta.

4 §

Jos asia koskee

1) tietyn määräistä saamista,

2) hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen palauttamista taikka

3) häätöä

ja kantaja ilmoittaa, ettei asia hänen käsityksensä mukaan ole riitainen, haastehakemuksessa on vaatimuksen perusteena tarpeen mainita ainoastaan ne seikat, joihin vaatimus välittömästi perustuu. Tällöin ei tarvitse ilmoittaa myöskään 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa mainittuja todisteita.

Haastehakemuksen täydentäminen

5 §

Jos haastehakemus on puutteellinen tai jos haastemaksua ei ole suoritettu, kantajaa on kehotettava määräajassa korjaamaan puute, jos korjaaminen on valmistelun jatkamiseksi tarpeellinen, tai suorittamaan maksu. Kantajalle on samalla ilmoitettava, millä tavoin haastehakemus on puutteellinen ja että kanne voidaan jättää tutkimatta tai hylätä, jos kantaja ei noudata kehotusta.

Tuomioistuin voi erityisestä syystä pitentää 1 momentissa tarkoitettua määräaikaa.

Kanteen tutkimatta jättäminen ja asian ratkaiseminen vastausta pyytämättä

6 §

Tuomioistuimen on heti jätettävä kanne tutkimatta, jollei kantaja noudata hänelle annettua 5 §:ssä tarkoitettua kehotusta ja jos haastehakemus on niin puutteellinen, ettei se kelpaa oikeudenkäynnin perustaksi, taikka jos tuomioistuin ei muusta syystä voi ottaa asiaa tutkittavaksi.

Tuomioistuimen on haastetta antamatta heti hylättävä kanne tuomiolla, jos kantajan vaatimus on selvästi perusteeton.

Väliaikaismääräyksen antaminen

7 §

Tuomioistuin voi käsitellessään hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen palauttamista koskevaa asiaa kantajan pyynnöstä, varaamatta vastapuolelle tilaisuutta tulla kuulluksi, väliaikaisesti määrätä, että hallinta tai rikkoutunut olosuhde tulee heti palauttaa tai että tulee tehdä jokin muu tilanteen korjaava toimenpide, kunnes toisin määrätään.

Haaste

8 §

Jollei kannetta ole 6 §:n mukaisesti jätetty tutkimatta tai hylätty, tuomioistuimen on viipymättä annettava haaste.

9 §

Vastaajaa kehotetaan haasteessa vastaamaan kanteeseen kirjallisesti. Jos voidaan olettaa, että vastauksen antaminen suullisesti nopeuttaa asian käsittelyä tai että vastaaja ei vastaa kirjallisesti, häntä voidaan kehottaa vastaamaan suullisen valmistelun istunnossa.

Tuomioistuin voi vastaajan pyynnöstä erityisestä syystä sallia, että vastaus, joka on kehotettu toimittamaan kirjallisena, saadaan antaa suullisesti tuomioistuimen kansliassa tai istuntopaikalla.

10 §

Haasteessa vastaajaa kehotetaan vastauksessaan:

1) ilmoittamaan, myöntääkö vai kiistääkö hän kanteen;

2) kiistäessään kanteen esittämään sellaiset kiistämisensä perusteet, joilla voi olla merkitystä asian ratkaisemisen kannalta;

3) ilmoittamaan ne todisteet, jotka hän aikoo esittää, ja mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen sekä todistajan ja muun kuultavan postiosoite ja puhelinnumero;

4) esittämään vaatimuksensa oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta, jos hän pitää sitä aiheellisena;

5) liittämään vastaukseen asiakirja, johon kanteen kiistäminen perustuu, alkuperäisenä tai jäljennöksenä, ja ne kirjalliset todisteet, joihin vastauksessa vedotaan; sekä

6) tekemään väitteensä siitä, ettei tuomioistuin voi ottaa asiaa tutkittavaksi.

Haasteessa on lisäksi ilmoitettava, että kirjallisena annettava vastaus on asianosaisen tai, jollei hän itse ole sitä laatinut, sen laatijan allekirjoitettava ja että laatijan on ilmoitettava ammattinsa ja kotipaikkansa.

11 §

Haasteessa on ilmoitettava, että kirjallinen vastaus on toimitettava tuomioistuimen kansliaan tuomioistuimen määräämässä ajassa haasteen tiedoksiannosta. Ennen määräajan umpeen kulumista tehdystä pyynnöstä asetettua määräaikaa voidaan erityisestä syystä pitentää.

Jos vastaajaa kehotetaan vastaamaan suullisesti, tuomioistuimen on kutsuttava kantaja sekä haastamisen yhteydessä vastaaja suullisen valmistelun istuntoon. Samalla on ilmoitettava, minä päivänä ja kellonaikana sekä missä istunto pidetään.

Haasteessa tai kutsussa on mainittava, mikä seuraamus on siitä, että vastaaja ei anna kirjallista vastausta tai asianosainen ei saavu istuntoon.

12 §

Haaste, haastehakemus ja siihen liitetyt asiakirjat on annettava vastaajalle tiedoksi siten kuin 11 luvussa säädetään.

Asian ratkaiseminen valmistelua jatkamatta

13 §

Jos vastaaja, jota on kehotettu vastaamaan kirjallisesti asiassa, jossa sovinto on sallittu,

1) ei ole antanut pyydettyä vastausta määräajassa tai

2) ei ole esittänyt vastauksessaan perustetta kiistämiselleen tai vetoaa ainoastaan sellaiseen perusteeseen, jolla selvästi ei ole vaikutusta asian ratkaisemiseen,

asia ratkaistaan valmistelua jatkamatta. Ratkaisu on yksipuolinen tuomio siltä osin kuin kanne hyväksytään ja tuomio siltä osin kuin se 12 luvun 13 §:n mukaisesti hylätään.

Yksipuolinen tuomio saadaan tämän pykälän nojalla antaa, vaikka kantaja ei ole vaatinut sitä.

Juoksevaa sitoumusta koskeva säännös

14 §

Jos kantajan vaatimus perustuu juoksevaan velkakirjaan, vekseliin tai shekkiin, vastaajaa on haasteessa kehotettava vastaamaan kirjallisesti, jollei kantaja ole pyytänyt, että vastaajaa kehotettaisiin vastaamaan suullisesti istunnossa.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu asia ratkaistaan valmistelua jatkamatta, jollei vastaaja ole antanut pyydettyä vastausta määräajassa tai esittänyt todennäköisiä syitä kanteen kiistämisen tueksi taikka lainvoimaista tuomiota tai 1 momentissa tarkoitettua kirjallista sitoumusta, jota voidaan käyttää kuittaukseen. Ratkaisu on yksipuolinen tuomio siltä osin kuin kanne hyväksytään ja tuomio siltä osin kuin se 12 luvun 13 §:n mukaisesti hylätään.

Juokseva velkakirja, vekseli tai shekki, johon vaatimus perustuu, on liitettävä haastehakemukseen tai vastaukseen alkuperäisenä.

Yksipuolinen tuomio saadaan tämän pykälän nojalla antaa, vaikka kantaja ei ole vaatinut sitä.

Valmistelun jatkaminen

15 §

Jollei asiaa ole 13 tai 14 §:n nojalla ratkaistu, valmistelua on jatkettava suullisesti istunnossa, johon tuomioistuin kutsuu asianosaiset. Istunto voidaan pitää tuomioistuimen kansliapaikkakunnalla silloinkin, kun se sijaitsee tuomiopiirin ulkopuolella.

Tuomioistuin voi kehottaa asianosaista toimittamaan ennen suullisen valmistelun istuntoa tai istuntojen välisenä aikana tuomioistuimeen kirjallisen lausuman, jos siihen on erityistä aihetta. Tällöin tuomioistuimen on määrättävä, mistä kysymyksestä asianosaisen on lausuttava.

16 §

Kutsun tai kehotuksen yhteydessä asianosaiselle on annettava tiedoksi vastapuolen vastaus tai kirjallinen lausuma sekä ilmoitettava, mikä seuraamus 12 luvun perusteella voi aiheutua siitä, että asianosainen ei saavu istuntoon tai anna kirjallista lausumaa. Jos asianosaisen on saavuttava istuntoon, hänelle on samalla ilmoitettava, minä päivänä ja kellonaikana sekä missä istunto pidetään.

Valmistelua koskevat yleiset säännökset

17 §

Tuomioistuimen on toimitettava valmistelu siten, että asia voidaan käsitellä pääkäsittelyssä yhtäjaksoisesti.

18 §

Suullinen valmistelu on pyrittävä saattamaan loppuun viivytyksettä, mikäli mahdollista, yhdessä istunnossa.

Tuomioistuimen on tarvittaessa varattava asianosaisille tilaisuus lausua käsityksensä siitä, miten asian valmistelu tulisi järjestää.

Asianosaisen on perehdyttävä asiaan niin hyvin, ettei asian käsittelyä tarvitse hänen laiminlyöntinsä vuoksi lykätä.

19 §

Valmistelussa on selvitettävä:

1) asianosaisten vaatimukset ja niiden perusteet;

2) mistä asianosaiset ovat erimielisiä;

3) mitä todisteita tullaan esittämään ja mitä

kullakin todisteella aiotaan näyttää toteen; sekä

4) onko edellytyksiä sovinnolle.

20 §

Asiassa, jossa sovinto on sallittu, tuomioistuimen on pyrittävä saamaan asianosaiset sopimaan asian.

21 §

Valmistelun istunnossa asia käsitellään suullisesti. Istunnossa asianosainen ei saa lukea eikä antaa tuomioistuimelle oikeudenkäyntikirjelmää tai muuta kirjallista lausumaa.

Asianosainen saa kuitenkin lukea vaatimuksensa asiakirjasta sekä käyttää kirjallista muistiinpanoa muistinsa tueksi.

22 §

Asianosaisen on valmistelussa viipymättä esitettävä vaatimuksensa ja niiden perusteet sekä lausuttava siitä, mitä vastapuoli on esittänyt. Lisäksi hänen on ilmoitettava kaikki todisteet, jotka hän haluaa esittää, ja mitä hän aikoo kullakin todisteella näyttää toteen. Hänen on lisäksi esittävä kaikki kirjalliset todisteet, joihin hän vetoaa.

Asianosaisen on lisäksi vastapuolen pyynnöstä ilmoitettava, onko hänen hallussaan sellainen vastapuolen mainitsema kirjallinen todiste tai esine, jolla voi olla merkitystä asiassa.

Tuomioistuimen on valmistelussa huolehdittava siitä, että asianosaiset mainitsevat kaikki seikat, joihin he haluavat vedota.

23 §

Asiassa, jossa sovinto on sallittu, tuomioistuin voi tarvittaessa kehottaa asianosaista täyttämään määräajassa 22 §:n 1 momentissa tarkoitetut velvollisuutensa uhalla, ettei hän määräajan jälkeen saa vedota uuteen vaatimukseen tai seikkaan taikka ilmoittaa uutta todistetta, ellei hän saata todennäköiseksi, että hänen menettelynsä johtuu pätevästä syystä.

24 §

Tuomioistuin voi erikseen valmistella asian erillisen osan tai oikeudenkäyntiä koskevan kysymyksen.

25 §

Tuomioistuimen on tehtävä yhteenveto asianosaisten vaatimuksista ja niiden perusteista, jos se on asian käsittelyn kannalta tarkoituksenmukaista. Asianosaisille on varattava tilaisuus lausua käsityksensä yhteenvedosta.

26 §

Päätös asiantuntijan lausunnon hankkimisesta, kirjallisen todisteen esittämisestä, katselmuksen toimittamisesta ja muuhun valmistavaan toimenpiteeseen ryhtymisestä tehdään valmistelussa, jos sellainen toimenpide on tarpeen sen turvaamiseksi, että todisteet ovat yhdellä kertaa saatavilla pääkäsittelyssä.

Valmistelussa voidaan päättää myös todisteen vastaanottamisesta pääkäsittelyn ulkopuolella.

Asianosaisen, joka haluaa suoritettavaksi tässä pykälässä tarkoitetun toimenpiteen, on ilmoitettava siitä välittömästi valmistelussa.

Asian ratkaiseminen valmistelussa

27 §

Valmistelussa voidaan:

1) asia, jossa sovinto on sallittu, ratkaista yksipuolisella tuomiolla tai tuomiolla 12 luvussa mainituin edellytyksin taikka tuomiolla siltä osin kuin kanne on myönnetty tai kanteesta on luovuttu;

2) vahvistaa sovinto; tai

3) jättää kanne tutkimatta.

Asian ratkaisemisesta yksipuolisella tuomiolla tai tuomiolla taikka kanteen jättämisestä tutkimatta haastehakemuksen tai kirjallisen vastauksen perusteella on säädetty 6, 13 ja 14 §:ssä.

Asian siirtäminen pääkäsittelyyn

28 §

Kun valmistelussa on selvitetty 19 §:ssä tarkoitetut seikat tai kun sitä ei muusta syystä ole enää tarkoituksenmukaista jatkaa, tuomioistuimen on todettava valmistelu päättyneeksi ja siirrettävä asia pääkäsittelyyn. Tuomioistuimen on määrättävä pääkäsittelyn ajankohta ja kutsuttava asianosaiset pääkäsittelyyn siten kuin 11 luvussa säädetään. Asianosaisille on varattava tilaisuus lausua pääkäsittelyn ajankohdasta, jos se käy haitatta päinsä.

Kutsun yhteydessä asianosaiselle on ilmoitettava, mikä seuraamus 12 luvun mukaan voi aiheutua siitä, että asianosainen ei saavu tuomioistuimeen. Samalla on ilmoitettava, minä

päivänä ja kellonaikana sekä missä pääkäsittely pidetään.

Jos asianosaisen tai hänen laillisen edustajansa on saavuttava henkilökohtaisesti pääkäsittelyyn ja hänen käyttäytymisensä nojalla voidaan päätellä, ettei hän noudata kutsua, tuomioistuin voi määrätä hänet tuotavaksi pääkäsittelyyn.

29 §

Jos asianosainen tahtoo pääkäsittelyssä esittää todisteen, jota hän ei ole valmistelussa ilmoittanut, hänen on viipymättä saatettava se tuomioistuimen tietoon ja samalla ilmoitettava, mitä hän aikoo todisteella näyttää toteen ja syy, minkä vuoksi hän ei ole ilmoittanut sitä valmistelussa.

30 §

Sellaisen kysymyksen käsittelyä varten, joka saadaan ratkaista erikseen, voidaan määrätä pääkäsittely, vaikka asian valmistelu ei ole muilta osin vielä päättynyt. Samoin voidaan menetellä myös oikeudenkäyntiä koskevan kysymyksen osalta.

6 luku

Riita-asian pääkäsittely

Pääkäsittely

1 §

Asian valmistelua johtaneen tuomarin on oltava pääkäsittelyssä tuomioistuimen puheenjohtajana tai jäsenenä, jollei siihen ole estettä.

Jos tuomioistuimeen joudutaan kesken pääkäsittelyn ottamaan päätösvaltaisuuden puutteen vuoksi uusi jäsen, asiassa on toimitettava uusi pääkäsittely.

Silloin kun asiaa käsitellään 2 luvun 3 §:ssä tarkoitetussa kokoonpanossa, uutta pääkäsittelyä ei kuitenkaan tarvitse toimittaa, jos tuomioistuimeen otettava uusi jäsen on ollut mukana koko pääkäsittelyn ajan.

2 §

Pääkäsittelyssä on seuraavassa järjestyksessä:

1) kantajan esitettävä vaatimuksensa ja niiden perusteet;

2) vastaajan ilmoitettava, myöntääkö vai kiistääkö hän kanteen;

3) asianosaisten vuorollaan tarkemmin perusteltava kantaansa ja lausuttava vastapuolen perustelujen johdosta;

4) otettava vastaan todistelu; sekä

5) asianosaisten esitettävä loppulausuntonsa.

Asianosaisten kuulustelu todistelutarkoituksessa on toimitettava ennen kuin muuta suullista todistelua otetaan vastaan siitä kysymyksestä, jota kuulustelu koskee.

Edellä 1 ja 2 momentissa mainitusta järjestyksestä saadaan poiketa erityisestä syystä.

Pääkäsittelyn alussa tuomioistuimen on tarpeen vaatiessa selostettava, mistä asiassa on kysymys.

3 §

Pääkäsittely on suullinen. Asianosainen ei saa lukea eikä antaa tuomioistuimelle kirjallista lausumaa taikka muutoinkaan esittää asiaa kirjallisesti.

Asianosainen saa kuitenkin lukea vaatimuksensa asiakirjasta sekä käyttää kirjallista muistiinpanoa muistinsa tukemiseksi.

4 §

Asianosaisen valmistelussa antamaa lausumaa ei saa lukea. Jos asianosainen pääkäsittelyssä esittää muita vaatimuksia tai perusteita, mitä hän on valmistelussa esittänyt tai kun asianosainen selittää, että hän ei voi tai halua lausua mitään asiassa, tuomioistuimen on tarvittaessa asiakirjoista selostettava, mitä asianosainen on valmistelussa lausunut.

Jos pääkäsittely toimitetaan, vaikka asianosainen ei ole saapuvilla, tuomioistuimen on tarpeellisilta osin asiakirjoista selostettava, mitä poissaoleva asianosainen on asiassa esittänyt.

5 §

Asia on käsiteltävä pääkäsittelyssä yhtäjaksoisesti.

Jos pääkäsittelyä ei voida toimittaa yhden päivän kuluessa, istunto saadaan keskeyttää. Istuntoa on jatkettava perättäisinä päivinä. Jos tämä ei ole mahdollista, asiaa on käsiteltävä vähintään kolmena arkipäivänä viikossa, jollei käsittelyä 10 §:n nojalla lykätä.

6 §

Pääkäsittelyä aloitettaessa tuomioistuimen on selvitettävä, voidaanko asia ottaa lopullisesti käsiteltäväksi.

Pääkäsittely on peruutettava ja sille on määrättävä uusi käsittelypäivä, jos:

1) asianosainen, jonka on oltava paikalla henkilökohtaisesti, on jäänyt pois;

2) joku muu, jonka henkilökohtainen läsnäolo on tarpeellinen, on jäänyt pois; tai

3) asian ottamiselle lopullisesti käsiteltäväksi on jokin muu este.

7 §

Pääkäsittely saadaan 6 §:n 2 momentissa tarkoitetusta esteestä huolimatta aloittaa, jos on aihetta olettaa, ettei asian käsittelyä esteestä huolimatta tarvitse lykätä.

Vaikka käsittelyä joudutaan 10 §:n nojalla lykkäämään, pääkäsittely saadaan esteestä huolimatta aloittaa, jos voidaan olettaa, ettei asiassa 11 §:ssä mainitusta syystä tarvitse toimittaa uutta pääkäsittelyä, ja jos lykkäämisestä ei aiheudu haittaa asian käsittelylle.

8 §

Kun kuultava on tullut saapuville, tuomioistuin saa pääkäsittelyn peruuttamisesta huolimatta ottaa vastaan suullista todistelua, jos voidaan olettaa, että

1) todistelua ei tarvitse tai voida esittää uudelleen pääkäsittelyssä, tai

2) kuultavan saapumisesta pääkäsittelyyn aiheutuu todistelun merkitykseen verrattuna kohtuuttomia kustannuksia tai kohtuutonta haittaa.

Otettaessa vastaan todistelua 1 momentin nojalla, asiaa saadaan käsitellä myös muilta osin, jos se todistelun vastaanottamiseksi on erityisen tärkeää.

9 §

Asianosainen ei saa asiassa, jossa sovinto on sallittu, pääkäsittelyssä vedota sellaiseen seikkaan tai todisteeseen, johon hän ei ole vedonnut valmistelussa, ellei asianosainen saata todennäköiseksi, että hänen menettelynsä johtuu pätevästä syystä.

10 §

Jos pääkäsittely on aloitettu, se saadaan lykätä ainoastaan, jos;

1) se on aloitettu 7 §:n nojalla;

2) tuomioistuimen tietoon on tullut uusi tärkeä todiste, joka voidaan ottaa vastaan vasta myöhemmin; tai

3) se ennalta arvaamattoman seikan johdosta tai muusta tärkeästä syystä on välttämätöntä.

Kun pääkäsittely lykätään, on samalla määrättävä, milloin asian käsittelyä jatketaan, sekä ilmoitettava asianosaiselle, mikä seuraamus 12 luvun mukaan voi aiheutua siitä, että asianosainen ei saavu käsittelyyn.

11 §

Asiassa on toimitettava uusi pääkäsittely, jos pääkäsittely on yhden tai useamman kerran ollut lykättynä yhteensä yli 14 päivää.

Vaikka pääkäsittely olisi ollut lykättynä yli 14 päivää, asiassa ei kuitenkaan tarvitse toimittaa uutta pääkäsittelyä, jos sitä asian laadun perusteella pidetään erityisestä syystä tarpeettomana ja jos pääkäsittelyn yhtäjaksoisuuden voidaan käsittelyn lykkäämisestä ja keskeyttämisestä huolimatta katsoa toteutuvan. Uusi pääkäsittely on kuitenkin pidettävä aina, kun pääkäsittely on ollut lykättynä yhteensä yli 45 päivää.

12 §

Uudessa pääkäsittelyssä asia on käsiteltävä uudelleen. Aikaisemmin vastaanotettu todistelu on otettava vastaan uudelleen pääkäsittelyssä siltä osin kuin sillä on merkitystä asiassa eikä estettä sen vastaanottamiselle ole. Muussa tapauksessa todistelusta on otettava tarpeellinen selko aikaisemman pääkäsittelyn oikeudenkäyntiaineistosta.

13 §

Tuomioistuin voi määrätä, että asiaa tai sen osaa on uudelleen valmisteltava pääkäsittelyä varten, sekä antaa tarkempia määräyksiä valmistelusta.

14 §

Jos tuomioistuin pääkäsittelyn päättämisen jälkeen havaitsee välttämättömäksi, että asian käsittelyä on ennen asian ratkaisemista täydennettävä jonkin yksittäisen kysymyksen osalta, ja jos kysymys, jota käsittelyn täydentäminen koskee, on yksinkertainen tai vähäinen, tuomioistuin voi täydentää käsittelyä pyytämällä asianosaisilta kysymyksestä kirjallisen lausuman. Muussa tapauksessa käsittelyä voidaan täydentää siten, että pääkäsittelyä jatketaan tai asiassa toimitetaan uusi pääkäsittely.

Valmistelun yhteydessä pidettävä pääkäsittely

15 §

Jos asianosaiset suostuvat tai jos asia on selvä, pääkäsittely voidaan pitää välittömästi sen istunnon yhteydessä, jossa valmistelu on

todettu päättyneeksi, tai, jollei tämä ole mahdollista, viimeistään 14 päivän kuluessa sanotun istunnon jälkeen.

Istunto voidaan pitää tuomioistuimen kansliapaikkakunnalla silloinkin, kun sen kanslia sijaitsee tuomiopiirin ulkopuolella.

16 §

Pääkäsittely saadaan pitää valmistelun yhteydessä vain, milloin valmistelua johtanut tuomari toimii tuomarina myös pääkäsittelyssä.

17 §

Valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä otetaan oikeudenkäyntiaineistona huomioon kaikki se, mikä on tapahtunut viimeisessä suullisen valmistelun istunnossa, jollei tuomioistuin toisin määrää.

18 §

Asiassa on toimitettava uusi pääkäsittely, jos valmistelun yhteydessä pidettävä pääkäsittely on yhden tai useamman kerran ollut lykättynä yhteensä yli 14 päivää.

Vaikka valmistelun yhteydessä pidettävä pääkäsittely olisi ollut lykättynä yli 14 päivää, asiassa ei kuitenkaan tarvitse toimittaa uutta pääkäsittelyä, jos sitä asian laadun perusteella pidetään erityisestä syystä tarpeettomana ja jos pääkäsittelyn yhtäjaksoisuuden voidaan käsittelyn lykkäämisestä ja keskeyttämisestä huolimatta katsoa toteutuvan. Uusi pääkäsittely on kuitenkin pidettävä aina, kun siitä istunnosta, jossa suullinen valmistelu on todettu päättyneeksi, on käsittelyn lykkäämisen vuoksi kulunut yli 45 päivää.

Tässä pykälässä tarkoitettuun pääkäsittelyyn ei sovelleta 15—17 §:n säännöksiä.

9 luku

Oikeudenkäyntikirjelmä

1 §

Tuomioistuimelle toimitettavassa kirjelmässä ilmoitettavista tiedoista, kirjelmän liitteistä ja kirjelmän allekirjoittamisesta on soveltuvin osin voimassa, mitä 5 luvun 2 §:ssä on haastehakemuksen osalta säädetty.

2 §

Jos kirjelmä tai muu asiakirja on annettava tiedoksi jollekin, asianosaisen on liitettävä asiakirjaan tiedoksiantoa varten tarpeelliset jäljennökset.

Jos asianosainen ei toimita tuomioistuimelle 1 momentissa tarkoitettuja jäljennöksiä, tuomioistuin huolehtii asiakirjan jäljentämisestä asianosaisen kustannuksella. Korvaus kustannuksista, jollei asianosainen sitä suorita, peritään lääninhallituksen toimesta tuomioistuimen ilmoituksen perusteella verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin annetussa laissa (367/61) säädetyssä järjestyksessä.

3 §

Haastehakemus, vastaus, tuomioistuimen pyytämä kirjallinen lausuma ja muu asiakirja, jonka asianosainen tai joku muu haluaa esittää riita-asian käsittelyssä tai asiakirja, jonka hän toimittaa tuomioistuimelle tiedoksiantoa varten, saadaan toimittaa käräjäoikeudelle myös postitse tai lähetin välityksellä. Tällöin on soveltuvin osin noudatettava eräiden asiakirjain lähettämisestä tuomioistuimille annetun lain (248/65) säännöksiä.

10 luku

Laillisesta tuomioistuimesta

7 a §

Kanteet, jotka 18 luvun 2 §:n nojalla on käsiteltävä samassa oikeudenkäynnissä, voidaan käsitellä tuomioistuimessa, joka jonkin vastaajan osalta on toimivaltainen. Tämän luvun 11 §:ssä tarkoitetussa tuomioistuimessa ei voida kuitenkaan velvoittaa vastaamaan sitä, joka ei ole sanotussa pykälässä tarkoitetun sopimuksen sitoma.

Jäljempänä 18 luvun 3 §:ssä tarkoitettu vastakanne, samoin kuin kanne, jota tarkoitetaan mainitun luvun 4 ja 5 §:ssä, tutkitaan siinä tuomioistuimessa, jossa alkuperäinen kanne on vireillä. Tuomioistuin on toimivaltainen tutkimaan tässä momentissa tarkoitetun kanteen myös silloin, kun sitä mainitun luvun 7 §:n 2 momentissa ilmenevästä syystä ei käsitellä samassa oikeudenkäynnissä alkuperäisen kanteen kanssa.

13 §

Tuomioistuin, jossa kanne on pantu vireille, pysyy toimivaltaisena, vaikka toimivallan perustaneissa olosuhteissa tapahtuu muutoksia vireillepanon jälkeen.

14 a §

Jos saamista haetaan yksinomaan tai henkilökohtaisen velkomuksen ohella kiinteästä omaisuudesta, joka on saamisesta kiinnitetty tai muuten saamisen panttina, kanne tutkitaan siinä tuomioistuimessa, jonka alueella kiinteistö sijaitsee.

Kun saamista haetaan omaisuudesta, johon on vahvistettu yrityskiinnitys, kanne tutkitaan siinä tuomioistuimessa, jonka alueella kiinnitetyn omaisuuden omistajan on 1 §:n mukaan vastattava.

12 luku

Asianosaisista

7 §

Riita-asiassa asianosainen tai hänen laillinen edustajansa sekä rikosasiassa asianomistaja tai hänen laillinen edustajansa voidaan määrätä saapumaan tuomioistuimeen henkilökohtaisesti sakon uhalla, jos se katsotaan asian selvittämisen kannalta tarpeelliseksi. Riita-asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu, vastaajaa on aina kehotettava saapumaan tuomioistuimeen sakon uhalla.

— — — — — — — — — — — — — —

Asianosaiselle asetetun velvoitteen laiminlyönti riita-asiassa

9 §

Jos molemmat asianosaiset ovat poissa tuomioistuimen istunnosta, asia jätetään sillensä.

Asianosaisten tai jommankumman asianosaisen laiminlyönti noudattaa tuomioistuimen kehotusta antaa kirjallinen lausuma oikeudenkäyntiä koskevasta kysymyksestä tai poissaolo sellaisesta tuomioistuimen istunnosta, joka pidetään ainoastaan tällaisen kysymyksen käsittelyä varten, ei kuitenkaan estä oikeudenkäyntiä koskevan kysymyksen ratkaisemista.

10 §

Asiassa, jossa sovinto on sallittu, on asianosaisen vaatimuksesta, jollei tämän luvun 12 tai 13 §:stä muuta johdu, annettava yksipuolinen tuomio, jos vastapuoli

1) on jäänyt pois istunnosta tai

2) ei ole antanut häneltä pyydettyä kirjallista lausumaa, josta ilmenee hänen kantansa pyynnössä esitettyihin kysymyksiin.

Asianosaisella, jolla 1 momentin nojalla on oikeus yksipuoliseen tuomioon, on tiedusteltava, vaatiiko hän yksipuolista tuomiota. Jos asianosainen ei vaadi yksipuolista tuomiota tai 11 §:n nojalla asian ratkaisemista tuomiolla, asia on jätettävä sillensä.

Yksipuolisen tuomion antamisesta silloin, kun vastaaja ei ole antanut häneltä pyydettyä kirjallista vastausta, säädetään 5 luvun 13 ja 14 §:ssä.

11 §

Sen jälkeen kun vastaaja on vastannut kanteeseen, asianosaisella, jolla 10 §:n 1 momentin nojalla on oikeus yksipuoliseen tuomioon, on oikeus yksipuolisen tuomion asemesta saada asia ratkaistuksi tuomiolla ja esittää sitä varten tarvittava selvitys.

12 §

Jos yksipuolinen tuomio on annettava kantajaa vastaan, kanne on hylättävä. Yksipuolista tuomiota ei saa antaa siltä osin kuin kanne on selvästi perusteltu tai jos vastaaja on myöntänyt kanteen. Kanne on näiltä osin tuomiolla hyväksyttävä.

13 §

Jos yksipuolinen tuomio on annettava vastaajaa vastaan, kanne on hyväksyttävä. Yksipuolista tuomiota ei saa antaa siltä osin kuin kantaja on luopunut kanteesta tai se on selvästi perusteeton. Kanne on näiltä osin hylättävä tuomiolla.

14 §

Sen asianosaisen asiana, jonka vaatimuksesta yksipuolinen tuomio on annettu, on huolehtia siitä, että vastapuoli saa tiedon yksipuolisesta tuomiosta.

Tuomioistuimen on kuitenkin huolehdittava yksipuolinen tuomion tiedoksiantamisesta, jos

1) saaminen on määrätty maksettavaksi sen vakuutena olevasta kiinteästä omaisuudesta tai

2) se, jota vastaan yksipuolinen tuomio on annettu, on siinä velvoitettu suorittamaan valtiolle korvausta maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain nojalla.

15 §

Asianosaisella, jota vastaan on annettu yksipuolinen tuomio, on oikeus hakea takaisinsaantia siinä tuomioistuimessa, joka on antanut yksipuolisen tuomion. Takaisinsaantia on haettava kirjallisesti 30 päivän kuluessa siitä lukien, kun takaisinsaannin hakija hänen läsnäollessaan toimitetussa ulosmittauksessa taikka muulla tavoin todisteellisesti on saanut tiedon yksipuolisesta tuomiosta.

Jos yksipuolinen tuomio on annettu siitä syystä, että asianosainen ei ole noudattanut kehotusta antaa kirjallinen vastaus tai saapua tuomioistuimeen, hakemuksessa on mainittava sellainen syy tuomion muuttamiselle, jolla olisi voinut olla merkitystä asiaa ratkaistaessa. Jos yksipuolinen tuomio on annettu sen vuoksi, että asianosainen ei ole antanut kirjallista lausumaa, jossa ilmenee hänen kantansa pyynnössä esitettyihin kysymyksiin, hänen kantansa on ilmettävä takaisinsaantia koskevasta hakemuksesta.

Jos hakija ei ole noudattanut, mitä 2 momentissa on säädetty, tuomioistuimen on kehotettava häntä korjaamaan puute määräajassa uhalla, että hakemus muuten jätetään tutkimatta. Hakijalle on samalla ilmoitettava, millä tavoin hakemus on puutteellinen.

16 §

Asianosainen, jota vastaan on annettu yksipuolinen tuomio, ei saa valittaa siitä hovioikeuteen. Yksipuolisessa tuomiossa on tästä ilmoitettava ja samalla annettava ohjeet, minkä ajan kuluessa ja missä tuomioistuimessa takaisinsaantia on haettava.

Jos takaisinsaantia haetaan asiassa, jossa se, jonka hyväksi yksipuolinen tuomio on annettu, on valittanut, alioikeuden on heti ilmoitettava siitä hovioikeudelle tai, jos asia on saatettu korkeimman oikeuden tutkittavaksi, korkeimmalle oikeudelle. Asia on palautettava alioikeuteen takaisinsaantiasian yhteydessä käsiteltäväksi.

17 §

Jos takaisinsaantia koskeva hakemus otetaan tutkittavaksi, asiassa ei voida ottaa huomioon sellaista, mitä 5 luvun 23 §:n ja 6 luvun 9 §:n nojalla ei olisi voitu ottaa huomioon siinä käsittelytilaisuudessa, missä yksipuolinen tuomio annettiin.

Asianosaisella, jota vastaan asiassa on annettu toistamiseen yksipuolinen tuomio, ei enää ole oikeutta takaisinsaantiin.

18 §

Jos asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu, kantaja on jäänyt saapumatta tuomioistuimeen, asia on jätettävä sillensä.

19 §

Jos asianosainen tai hänen laillinen edustajansa ei noudata hänelle annettua kehotusta sakon uhalla saapua tuomioistuimeen henkilökohtaisesti, tuomioistuimen on, jos se edelleen pitää asianomaisen henkilökohtaista läsnäoloa välttämättömänä, asetettava korkeampi uhkasakko tai määrättävä hänet tai hänen laillisen edustajansa tuotavaksi samaan tai myöhempään istuntoon.

Jos vastaaja asiassa, jossa sovinto ei ole sallittu, jää saapumatta tuomioistuimeen, johon häntä on sakon uhalla kehotettu saapumaan, tuomioistuin saa määrätä hänet tuotavaksi samaan tai myöhempään istuntoon silloinkin, kun häntä ei ole kehotettu saapumaan henkilökohtaisesti.

20 §

Jos suulliseen valmisteluun sakon uhalla saapumaan kehotettu tai tuotavaksi määrätty asianosainen tai hänen laillinen edustajansa jää pois tai häntä ei saada tuoduksi, saadaan istunto tämän estämättä pitää, jos se edistää asian valmistelua, jollei asiaa ole ratkaistava tai jätettävä 18 §:n nojalla sillensä.

21 §

Jos vastaaja jää pois pääkäsittelystä taikka pääkäsittelyyn tuotavaksi määrättyä vastaajaa ei saada tuoduksi, asia, jossa sovinto ei ole sallittu, saadaan ratkaista, jos kantaja vaatii asian ratkaisemista ja asia saadaan riittävästi selvitetyksi vastaajan poissaolosta huolimatta. Jollei kantaja vaadi asian ratkaisemista, asia on jätettävä sillensä.

22 §

Jos asia on kantajan poissaolon tai muun laiminlyönnin vuoksi jätetty sillensä, mutta hänellä on ollut laillinen este, jota hän ei ole voinut ajoissa ilmoittaa, kantajalla on oikeus saattaa asia saman hakemuksen nojalla käsiteltäväksi ilmoittamalla siitä tuomioistuimelle 30 päivän kuluessa asian sillensä jättämisestä. Jol-

lei kantaja näytä toteen laillista estettä, asiaa ei oteta tutkittavaksi.

23 §

Mitä edellä tässä luvussa on säädetty poissaolosta istunnosta, sovelletaan myös silloin kun asianosainen luvatta poistuu kesken käsittelyn.

Asianosaisen poissaolo rikosasiassa

24 §

Milloin virallinen syyttäjä on poissa rikosasian ensikäsittelystä, kun syyttäjän virkansa puolesta on oltava saapuvilla tai hänen läsnäolonsa muutoin on tarpeen, eikä syyttäjälle saada sijaista samaan oikeudenkäyntitilaisuuteen tuomioistuimen toimintaa haittaamatta, asia lykätään.

25 §

Jos asianomistaja jää pois vireille panemansa rikosasian ensikäsittelystä, asia jätetään sillensä.

26 §

Jos vastaajaksi haastettu on poissa rikosasian ensikäsittelystä eikä asiaa jätetä sillensä, on hänet tuomittava poissaolosta sakkoon.

Vastaaja voidaan määrätä tuotavaksi jo samaan oikeudenkäyntitilaisuuteen. Jos hänet saadaan tuoduksi, poissaolosta ei tuomita sakkoa. Jollei vastaajaa saada tuoduksi, asia lykätään.

27 §

Jos asianomistaja tai vastaaja on poissa rikosasian jatkokäsittelystä, noudatetaan tuomioistuimen lykkäyspäätöksessä antamia määräyksiä. Jos virallinen syyttäjä on poissa, noudatetaan vastaavasti, mitä 24 §:ssä on säädetty.

Milloin asianomistaja tai hänen laillinen edustajansa, jotka on määrätty saapumaan henkilökohtaisesti asian jatkokäsittelyyn, tahi vastaaja, joka on määrätty saapumaan sakon uhalla, jää ilman laillista estettä saapumatta, tuomioistuin voi määrätä hänet tuotavaksi jo samaan oikeudenkäyntitilaisuuteen.

Täydentäviä säännöksiä

28 §

Laillinen este on sillä, joka sairauden tai yleisen liikenteen keskeytymisen vuoksi on estynyt noudattamasta kehotusta saapua tuomioistuimeen tai antaa kirjallinen vastaus taikka lausuma taikka suorittamasta hänelle oikeudenkäynnissä kuuluvaa muuta tehtävää. Jos ilmoitetaan tai muutoin tiedetään muu este, tuomioistuimen asiana on tutkia, voidaanko este hyväksyä lailliseksi.

Jos asianosaisen oikeudenkäyntiasiamiehellä on laillinen este eikä toista asiamiestä ole voitu ajoissa hänen sijaansa saada, katsotaan asianosaisen kehotuksen noudattamatta jättämisen johtuneen laillisesta esteestä.

29 §

Asianosainen, joka huolimatta siitä, että hänet on määrätty saapumaan henkilökohtaisesti tuomioistuimeen, käyttää asiamiestä sijastaan, vaikka hänellä ei ole laillista estettä, katsotaan poisjääneeksi.

30 §

Jos asianosaisen poissaolon rikosasiassa tai kehotuksen noudattamatta jättämisen riita-asiassa esitetään tai tiedetään aiheutuneen laillisesta esteestä tai jos on aihetta otaksua hänellä olevan sellaisen esteen, tuomioistuimen on lykättävä rikosasia ja riita-asiassa varattava asianosaiselle uusi tilaisuus kehotuksen noudattamiseen. Asianosaista ei tällöin saa tuomita poissaolosta laissa säädettyyn tai hänelle sen varalta taikka riita-asiassa kehotuksen noudattamatta jättämisen varalta asetettuun seuraamukseen, ellei ennen pääasian ratkaisemista käy selville, ettei asianosaisella ollutkaan laillista estettä.

31 §

Milloin asianosainen tai hänen laillinen edustajansa, joka asetetusta uhkasakosta huolimatta on jäänyt saapumatta henkilökohtaisesti tuomioistuimeen, saadaan tuoduksi samaan oikeudenkäyntitilaisuuteen, häntä ei tuomita uhkasakkoon poissaolosta. Uhkasakkoa ei myöskään tuomita, jos kysymys asianosaisen tai hänen laillisen edustajansa henkilökohtaisesta kuulemisesta raukeaa.

Jos vastaajaa riita-asiassa on kehotettu saapumaan tuomioistuimeen sakon uhalla, on vastaavasti sovellettava, mitä 1 momentissa on

säädetty, milloin vastaaja 19 §:n 2 momentin nojalla tuodaan samaan oikeudenkäyntitilaisuuteen tai milloin hänen kuulemisensa asiassa raukeaa.

32 §

Kustannukset tuomioistuimeen tuomisesta maksetaan valtion varoista. Päättäessään asian tuomioistuimen on velvoitettava tuotu korvaamaan valtiolle mainitut kustannukset. Jos korvausvelvollisuus katsotaan kohtuuttomaksi, korvausta voidaan alentaa tai määrätä, että kustannukset jäävät valtion vahingoksi. Kustannusten ja korvausten määräämisestä, suorittamisesta ja tilittämisestä sekä muutoksenhausta niitä koskevaan päätökseen on voimassa, mitä todistajille valtion varoista maksettavista korvauksista on säädetty.

33 §

Tuomioistuimeen tuotavaksi määrätty saadaan ottaa säilöön aikaisintaan edellisenä päivänä ennen kuljetuksen aloittamista. Vapaudenmenetys kuljetusaikoineen ei saa kestää kolmea päivää kauemmin.

34 §

Vastavuoroisuuden perusteella säädetään asetuksella, milloin pakkokeinoja ei käytetä rikosasian vastaajaa vastaan, jolle haaste tai kehotus saapua Suomen tuomioistuimeen on annettava tiedoksi toisessa maassa.

35 §

Valitus päätöksestä, jolla asianosainen on tuomittu poissaolon vuoksi sakkoon tai uhkasakkoon ennen pääasian ratkaisemista, on tehtävä erikseen. Jos sakko tuomitaan pääasian ratkaisun yhteydessä tai asianosainen jätetään sakkoon tuomitsematta, saa siihen tyytymätön hakea muutosta siinä ajassa ja samassa järjestyksessä kuin pääasian ratkaisuun haetaan muutosta.

36 §

Kun asia asianosaisen poissaolon vuoksi jätetään sillensä, voidaan pois jäänyt asianosainen saapuville tulleen vastapuolen vaatimuksesta velvoittaa korvaamaan tämän oikeudenkäyntikulut.

37 §

Milloin muualla laissa on asianosaisen poissaoloa koskeva erityinen säännös, on sitä noudatettava.

14 luku

Asian käsittelystä oikeudessa

1 §

Jos asianosaisen esitys riita-asiassa havaitaan epäselväksi tai epätäydelliseksi, tuomioistuimen on tehtävä hänelle riitakysymysten selvittämistä varten tarpeelliset kysymykset.

— — — — — — — — — — — — — —

2 §

Kannetta riita-asiassa ei saa oikeudenkäynnin aikana muuttaa. Kantajalla on kuitenkin oikeus

— — — — — — — — — — — — — —

2) vaatia vahvistettavaksi sellainen oikeussuhde, joka asianosaisten välisessä oikeudenkäynnissä on riitainen ja jonka selvittämistä asian muun osan ratkaiseminen edellyttää, sekä

3) vaatia korkoa tai tehdä muu sivuvaatimus taikka uusikin vaatimus, mikäli se johtuu olennaisesti samasta perusteesta.

— — — — — — — — — — — — — —

Jos 1 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitettu vaatimus tehdään vasta pääkäsittelyssä, vaatimus on jätettävä tutkimatta, jos sen tutkiminen viivyttää asian käsittelyä. Sellaista vaatimusta ei voida tehdä ylemmässä tuomioistuimessa.

— — — — — — — — — — — — — —

Jos vastaaja riita-asiassa ei ole antanut kirjallista vastausta tai lausumaa taikka on jäänyt tuomioistuimeen saapumatta ja kantaja haluaa asian ratkaistavaksi, tuomiossa annetaan ratkaisu ainoastaan haastehakemuksessa esitettyihin sekä niihin 1 momentissa tarkoitettuihin vaatimuksiin, joista vastaaja on oikeudenkäynnin aikana saanut tiedon. Kanteen muuttamisena pidetään tällöin myös edellä 3 momentissa mainittujen seikkojen esittämistä vastaajan saamatta niistä tietoa.

5 §

Jos kantaja peruuttaa kanteensa sen jälkeen, kun vastaaja on vastannut, on asia, jossa sovinto on sallittu, vastaajan vaatimuksesta kuitenkin ratkaistava.

15 luku

Oikeudenkäyntiasiamiehestä

4 §

Oikeudenkäyntiasiamiehen on, jollei päämies ole häntä tuomioistuimessa asiamieheksi suullisesti valtuuttanut, esitettävä päämiehen omakätisesti allekirjoittama valtakirja. Asianajajan tai yleisen oikeusavustajan tulee esittää valtakirja ainoastaan, jos tuomioistuin niin määrää.

— — — — — — — — — — — — — —

16 luku

Oikeudenkäyntiväitteistä ja lykkäyksestä

1 §

Oikeudenkäyntiväite on tehtävä silloin, kun vastaaja ensimmäisen kerran käyttää asiassa puhevaltaa, ja kaikki väitteet, mikäli mahdollista, yhdellä kertaa.

— — — — — — — — — — — — — —

4 §

Milloin asianosainen pyytää rikosasian lykkäämistä esittääkseen lisänäyttöä tai muusta syystä, asian käsittely on lykättävä, jos tuomioistuin katsoo siihen olevan syytä, ja samalla määrättävä asian uusi käsittelyaika. Omasta aloitteestaan tuomioistuin ei saa lykätä rikosasiaa, elleivät erityiset syyt sitä vaadi. Jos rikosasian vastaaja on vangittuna, matkustuskiellossa tai virantoimituksesta pidätettynä, asiaa ei saa lykätä kahta viikkoa pitemmäksi ajaksi, ellei se ole tarpeen vastaajan mielentilan tutkimista varten.

— — — — — — — — — — — — — —

5 §

Jos asian ratkaisemisen kannalta on tärkeätä, että toisessa oikeudenkäynnissä tai muussa menettelyssä käsiteltävänä oleva kysymys ratkaistaan ensin, tai jos asian käsittelylle on muu pitkäaikainen este, tuomioistuin voi määrätä, että asian käsittelyä jatketaan vasta esteen poistuttua.

7 §

Jos asianomistaja rikosasiassa taikka hänen laillinen edustajansa on sakon uhalla velvoitettu henkilökohtaisesti saapumaan asian jatkokäsittelyyn, mutta hän jää ilman laillista estettä saapumatta, tuomioistuimella on valta, milloin syytä on, määrätä hänet tuotavaksi myöhempään oikeudenkäyntitilaisuuteen.

17 luku

Todistelusta

8 §

Asianosaisten on hankittava asiassa tarpeelliset todisteet. Tuomioistuin saa myös, milloin tarpeelliseksi harkitaan, omasta aloitteestaan päättää hankittavaksi todisteita. Se ei kuitenkaan saa vastoin asianosaisten yhteistä tahtoa omasta aloitteestaan määrätä uutta todistajaa kuulusteltavaksi tai asiakirjaa esitettäväksi, jos asiassa on sovinto sallittu tai jos asianomistaja vaatii rangaistusta asianomistajarikoksesta, mistä ei ole säädetty muuta tai kovempaa rangaistusta kuin sakkoa tai enintään neljä vuotta vankeutta.

8 a §

Riita-asiassa todisteet on otettava vastaan pääkäsittelyssä, jollei niitä 6 luvun 8, 12 tai 17 §:n taikka tämän luvun 15, 41, 48 a, 51, 56 a, 61 tai 65 §:n nojalla oteta vastaan pääkäsittelyn ulkopuolella.

Jos todiste otetaan vastaan pääkäsittelyn ulkopuolella tai jos pääkäsittelyä ei pidetä, todiste voidaan ottaa vastaan myös toisessa alioikeudessa.

8 b §

Tuomioistuimen on kutsuttava asianosaiset pääkäsittelyn ulkopuolella pidettävään todisteiden vastaanottamista varten toimitettavaan käsittelyyn. Kutsussa on mainittava, että käsittely voidaan toimittaa asianosaisen poissaolosta huolimatta.

8 c §

Jos tuomioistuin päättää, että todiste on otettava vastaan toisessa tuomioistuimessa, tuomioistuimen on tehtävä tälle todisteen vastaanottamista koskeva esitys ja samalla lyhyesti selostettava asia ja se, mitä todisteella halutaan näyttää toteen. Tuomioistuimen on samalla toimitettava todisteen vastaanottavalle tuomioistuimelle asian käsittelystä kertyneet asiakirjat, jos se käy haitatta päinsä.

8 d §

Tuomioistuin, joka toisen tuomioistuimen esityksestä ottaa vastaan todisteen, määrää, milloin todisteen vastaanottaminen tapahtuu.

Todisteen vastaanottaneen tuomioistuimen on toimitettava todisteen vastaanottamisesta kertynyt oikeudenkäyntiaineisto sille tuomioistuimelle, jossa pääasiaa koskeva oikeudenkäynti on vireillä.

8 e §

Pääkäsittelyn ulkopuolella vastaanotettu todiste riita-asiassa on otettava vastaan uudelleen pääkäsittelyssä, jollei sen vastaanottamiselle ole estettä ja jollei 7 §:stä muuta johdu.

Jos todistetta ei oteta vastaan uudelleen pääkäsittelyssä, tuomioistuimen on tehtävä siitä selko todisteen vastaanottamisessa kertyneestä oikeudenkäyntiaineistosta.

Tuomioistuin voi määrätä, että kirjallinen todiste otetaan vastaan sitä lukematta vain, jos sen sisältö on tuomioistuimen jäsenten tiedossa, asianosaiset siihen suostuvat ja sitä muutoinkin voidaan pitää sopivana.

9 §

Silloin kun todiste on riita-asiassa otettu vastaan asianosaisen poissaollessa, todiste on asianosaisen saapuvilla ollessa otettava vastaan uudelleen, jollei sen vastaanottamiselle ole estettä ja jollei 7 §:stä muuta johdu. Jos todistetta ei oteta vastaan uudelleen, tuomioistuimen on tehtävä siitä selko asiassa kertyneestä oikeudenkäyntiaineistosta.

Rikosasiassa todiste voidaan ottaa vastaan vastaajan esteettömästä poissaolosta huolimatta ainoastaan, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi. Jos asia on lykätty toiseen istuntoon, asianosaisen poissaollessa esitetty todiste on hänelle tiedotettava tässä istunnossa, mikäli hän on siinä läsnä. Tuomioistuimen harkitessa sen tarpeelliseksi on todistaja tai asiantuntija asianosaisen läsnä ollessa uudelleen kuulusteltava.

— — — — — — — — — — — — — —

10 §

Jonkun halutessa vastaisen varalta esittää todisteita asiasta, josta oikeudenkäynti ei vielä ole vireillä, on hänen pyydettävä siihen lupa alioikeudelta. Jos hänen oikeutensa saattaa olla todisteen vastaanottamisen varassa ja vaara on tarjona, että todiste häviää tai että vaikeuksia on sen myöhemmin esittämisessä, eikä todisteen esittämisellä tarkoiteta hankkia selvitystä rikoksesta, hänen on sallittava se esittää. Jos toisen henkilön oikeus on todistelun varassa, voidaan tämä, milloin syytä on, kutsua silloin olemaan saapuvilla. Hänen kulunsa korvaa hakija.

— — — — — — — — — — — — — —

11 §

— — — — — — — — — — — — — —

Kiistäessään 5 luvun 14 §:ssä tarkoitetun kantajan juoksevaan velkakirjaan, vekseliin tai shekkiin perustuvan vaatimuksen vastaaja saa toimittaa tuomioistuimelle vastauksensa yhteydessä kiistämisensä todennäköisten syiden tueksi 1 momentissa tarkoitetun yksityisluontoisen kirjallisen kertomuksen.

— — — — — — — — — — — — — —

11 a §

Todisteen vastaanottamisesta ulkomailla on säädetty erikseen.

Kirjallinen todiste

11 b §

Todisteena esitettävä asiakirja on annettava tuomioistuimelle, mikäli mahdollista, alkuperäisenä, jollei tuomioistuin pidä riittävänä, että se esitetään jäljennöksenä.

Jos asiakirja sisältää sellaisen tiedon, jota asianosainen 12 §:n perusteella ei ole velvollinen esittämään tai hän ei saa esittää, taikka jos se muutoin sisältää tiedon, jota ei saa paljastaa, annetaan asiakirjasta sellainen ote, johon sanottua tietoa ei sisälly.

15 §

Tuomioistuin voi riita-asiassa päättää, että asiakirja otetaan vastaan pääkäsittelyn ulkopuolella, jos sitä ei voida esittää pääkäsittelyssä tai sen esittäminen pääkäsittelyssä todisteen merkitykseen verrattuna aiheuttaisi kohtuuttomia kustannuksia tai kohtuutonta haittaa. Jos asian selvittämiseksi on erityisen tärkeää, asiaa saadaan tällöin käsitellä myös muilta osin.

— — — — — — — — — — — — — —

36 §

Jos todistaja jää pois ilman laillista estettä tai poistuu luvatta, todistajaa on rangaistava sakolla. Tuomioistuin voi myös, jos syytä on, määrätä todistajan tuotavaksi heti tuomioistuimeen, jollei asian käsittelyä päätetä jatkaa myöhemmin. Jos asian käsittelyä päätetään jatkaa toisessa istunnossa, tuomioistuimen on velvoitettava todistaja päätöksellä, josta hänelle on ajoissa annettava tieto, sakon uhalla saapumaan tuomioistuimeen tai, jos aihetta on, määrätä hänet tuotavaksi. Tuotavaksi määrätty todistaja saadaan ottaa säilöön aikaisintaan edellisenä päivänä ennen kuljetuksen aloittamista. Todistajan vapaudenmenetys tässä momentissa tarkoitetusta syystä ei kuljetusaikoineen saa kestää kolmea päivää kauemmin.

— — — — — — — — — — — — — — —

40 §

— — — — — — — — — — — — — — —

Yksityisen asianosaisen on maksettava nimeämälleen todistajalle tuleva korvaus. Milloin tuomioistuin on riita-asiassa omasta aloitteestaan kutsunut todistajan, asianosaisten on yhteisvastuullisesti suoritettava hänelle korvaus.

— — — — — — — — — — — — — — —

Yksityisen asianosaisen nimeämällä todistajalla on oikeus saada ennakolta korvaus matka- ja toimeentulokustannuksistaan. Ennakko on sen suoritettava, jonka 2 momentin mukaan on maksettava todistajalle korvaus. Kutsumisen yhteydessä on annettava tieto oikeudesta ennakkoon. Ennakon riittävyyden harkitsee tuomioistuin.

41 §

Jos todistaja riita-asiassa ei sairauden tai muun syyn vuoksi voi saapua pääkäsittelyyn tai jos todistajan saapumisesta pääkäsittelyyn aiheutuu todisteen merkitykseen verrattuna kohtuuttomia kustannuksia tai kohtuutonta haittaa, tuomioistuin voi päättää, että todistajaa kuulustellaan pääkäsittelyn ulkopuolella. Jos todistajaa ei hänen sairautensa johdosta voida kuulla tuomioistuimessa, kuulustelu voidaan toimittaa hänen luonaan. Jos asian selvittämiseksi on erityisen tärkeää, asiaa saadaan tällöin käsitellä myös muilta osin.

— — — — — — — — — — — — — — —

48 a §

Ennen pääkäsittelyä voidaan asianosaista tai muuta henkilöä kuulla tai muuta selvitystä ottaa vastaan, jos se on tarpeen sellaisen seikan selvittämiseksi, josta asiantuntijaa kuullaan. Jos tällöin otetaan vastaan todistelua, noudatetaan soveltuvin osin niitä säännöksiä, jotka ovat voimassa todisteen vastaanottamisesta pääkäsittelyn ulkopuolella.

49 §

Asiantuntijan, jota kuullaan henkilökohtaisesti tuomioistuimessa, on valintansa mukaan joko vannottava asiantuntijan vala tai annettava vakuutus. Asiantuntija, joka ei kuulu mihinkään uskontokuntaan, antaa kuitenkin aina vakuutuksen.

— — — — — — — — — — — — — — —

Asiantuntija vannoo valan tai antaa vakuutuksen ennen kuin häntä kuullaan suullisesti tuomioistuimessa. Jos hän on antanut lausunnon jo kirjallisena etukäteen, valan tai vakuutuksen kaava on tällöin sovitettava sen mukaan. Julkisen viran, toimen tai tehtävän nojalla asiantuntijana toimivalta ei vaadita valaa tai vakuutusta.

50 §

Asiantuntijan tulee antaa tarkka selonteko siitä, mitä hän tutkimuksessaan on havainnut, sekä tähän nojautuva perusteltu lausunto hänelle esitetystä kysymyksestä. Lausunto on laadittava kirjallisesti, jollei tuomioistuin katso olevan syytä sallia, että se annetaan suullisesti. Milloin asiantuntijana käytetään muuta henkilöä kuin julkisen viran nojalla tai toimen nojalla sen haltijaa, tuomioistuimen on määrättävä aika, jonka kuluessa lausunto on annettava.

Asiantuntijaa, joka on antanut lausuntonsa kirjallisena, on kuultava tuomioistuimessa suullisesti, jos asianosainen sitä vaatii eikä hänen kuulemisensa ole ilmeisesti merkityksetöntä, taikka jos tuomioistuin pitää asiantuntijan kuulemista tarpeellisena. Jos asiantuntijoita on useampia, voidaan yksi tai useampi heistä kutsua kuultavaksi.

51 §

Mitä 31 ja 33 §:ssä, 34 §:n 2 momentissa ja 41 §:ssä on säädetty, on soveltuvin osin voimassa myös asiantuntijasta.

— — — — — — — — — — — — — — —

56 a §

Katselmus riita-asiassa voidaan toimittaa pääkäsittelyn ulkopuolella, jos sitä ei voida toimittaa pääkäsittelyssä tai jos sen toimittaminen pääkäsittelyssä katselmuksen merkitykseen verrattuna aiheuttaisi kohtuuttomia kustannuksia tai kohtuutonta haittaa. Jos asian selvittämiseksi on erityisen tärkeää, asiaa saadaan tällöin käsitellä myös muilta osin.

Asianosaisen kuulustelu

61 §

Asianosaista voidaan kuulustella todistelutarkoituksessa. Sellaisessa kuulustelussa noudatetaan soveltuvin osin, mitä todistajan kuulustelusta 33 §:n 1—4 momentissa ja 41 §:ssä on säädetty.

Asianosaista voidaan riita-asiassa 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa kuulustella myös totuusvakuutuksen nojalla sellaisista seikoista, joilla on erityistä merkitystä ratkaistaessa asiaa.

— — — — — — — — — — — — — —

65 §

Asianosaista kuulusteltaessa totuusvakuutuksen nojalla on sen lisäksi, mitä 61 §:ssä on säädetty, noudatettava, mitä 23, 24, 26, 32 ja 34 §:ssä on todistajasta säädetty.

— — — — — — — — — — — — — —

18 luku.

Samassa oikeudenkäynnissä käsiteltävistä kanteista ja väliintulosta riita-asiassa

1 §

Kantajan samaa vastaajaa vastaan samanaikaisesti nostamat useat kanteet on käsiteltävä samassa oikeudenkäynnissä, jos ne johtuvat olennaisesti samasta perusteesta.

2 §

Kantajan useita vastaajia vastaan tai usean kantajan yhtä tai useampaa vastaajaa vastaan samanaikaisesti nostamat kanteet on käsiteltävä samassa oikeudenkäynnissä, jos ne johtuvat olennaisesti samasta perusteesta.

3 §

Jos vastaaja nostaa kantajaa vastaan kanteen, joka koskee samaa tai samaan yhteyteen kuuluvaa asiaa kuin alkuperäinen kanne taikka sellaista saatavaa, jota voidaan käyttää kuittaukseen (*vastakanne*), kanteet on käsiteltävä samassa oikeudenkäynnissä.

4 §

Jos joku, joka ei ole asianosaisena oikeudenkäynnissä, nostaa kanteen toista tai kumpaakin asianosaista vastaan siitä, mitä riita koskee, kanne on hänen vaatimuksestaan käsiteltävä samassa oikeudenkäynnissä alkuperäisen kanteen kanssa.

5 §

Jos asianosainen sen varalta, että hän häviää asian, haluaa esittää kolmatta vastaan takautumisvaatimuksen tai vahingonkorvausvaatimuksen tai siihen rinnastettavan muun vaatimuksen, hän saa nostaa tällaista vaatimusta koskevan kanteen käsiteltäväksi samassa oikeudenkäynnissä tuon asian kanssa.

Jos joku sen johdosta, minkä lopputuloksen asia voi saada asianosaisten välillä, haluaa nostaa 1 momentissa tarkoitettua vaatimusta koskevan kanteen toista tai molempia asianosaisia vastaan, hän saa nostaa kanteen käsiteltäväksi samassa oikeudenkäynnissä tuon asian kanssa.

6 §

Samojen tai eri asianosaisten väliset asiat voidaan myös muissa kuin edellä mainituissa tapauksissa käsitellä samassa oikeudenkäynnissä, jos se edistää asioiden selvittämistä.

Tuomioistuin voi, milloin syytä on, erottaa 1 momentissa tarkoitetut asiat käsiteltäviksi erillisinä asioina.

7 §

Kanteiden käsitteleminen samassa oikeudenkäynnissä 1—6 §:ssä säädetyin tavoin edellyttää, että kanteet on nostettu samassa tuomioistuimessa, että tuomioistuin on toimivaltainen käsittelemään yhdistettävät kanteet ja että kanteet voidaan käsitellä samanlaisessa oikeudenkäyntimenettelyssä.

Jos 3—5 §:ssä tarkoitettu kanne nostetaan sen jälkeen, kun valmistelun on 5 luvun 28 §:n 1 momentin mukaisesti todettu päättyneen, tuomioistuin voi käsitellä kanteet erikseen, jos niiden samassa oikeudenkäynnissä käsitteleminen ei käy haitatta päinsä. Samalla tavoin voidaan menetellä myös silloin, kun asianosainen nostaa 3 §:ssä tai 5 §:n 1 momentissa

tarkoitetun kanteen sen jälkeen, kun hänelle 5 luvun 23 §:n mukaan asetettu määräaika on kulunut umpeen.

8 §

Jos joku, joka ei ole asianosaisena oikeudenkäynnissä, väittää, että asia koskee hänen oikeuttaan, ja esittää todennäköisiä syitä väitteensä tueksi, hän saa osallistua väliintulijana jommankumman asianosaisen puolella oikeudenkäyntiin.

9 §

Jos joku haluaa osallistua väliintulijana oikeudenkäyntiin, hänen on tehtävä sitä koskeva hakemus tuomioistuimelle. Asianosaisille on varattava tilaisuus tulla kuulluksi hakemuksen johdosta.

Asian käsittelyn aikana tehtyyn päätökseen, jolla väliintulovaatimus on hylätty, saa hakea erikseen muutosta.

10 §

Väliintulijalla on oikeus toimia oikeudenkäynnissä asianosaisen tavoin. Hän ei kuitenkaan saa muuttaa kannetta eikä ryhtyä muuhun toimeen, joka on ristiriidassa asianosaisen suorittaman toimen kanssa, eikä muutoin kuin asianosaisen ohella hakea muutosta tuomioon tai päätökseen.

Jos tuomio on voimassa väliintulijan hyväksi tai häntä vastaan samalla tavoin kuin jos se olisi annettu oikeudenkäynnissä, jossa hän itse olisi ollut asianosaisena, hänellä on kuitenkin asianosaisen asema oikeudenkäynnissä.

25 luku

Muutoksenhaku alioikeudesta hovioikeuteen

14 §

— — — — — — — — — — — — — —

Valittaja ei saa hovioikeudessa riita-asiassa vedota muihin seikkoihin tai todisteisiin kuin niihin, jotka on esitetty alioikeudessa, paitsi jos hän saattaa todennäköiseksi, ettei hän ole voinut vedota seikkaan tai todisteeseen alioikeudessa tai että hänellä muuten on ollut pätevä aihe olla tekemättä niin. Vasta hovioikeudessa esitetty kuittausvaatimus voidaan jättää tutkimatta, jos sitä ei voida vaikeudetta tutkia.

Jos valittaja haluaa esittää valituksensa tueksi uusia todisteita, hänen on ilmoitettava ne ja lisäksi mainittava, mitkä seikat hän tahtoo näyttää niillä toteen ja mistä syystä todistetta ei ole aikaisemmin esitetty.

20 §

— — — — — — — — — — — — — —

Vastauksen antajaan sovelletaan, mitä 14 §:n 2 ja 3 momentissa on säädetty.

— — — — — — — — — — — — — —

26 luku

Valitusasian käsittelystä hovioikeudessa

9 §

— — — — — — — — — — — — — —

Asianosaiset saadaan kutsua suulliseen käsittelyyn uhalla, että poissaolo ei estä asian käsittelyä ja ratkaisemista. Asianosaiseen, johon 8 §:ssä tarkoitettu rangaistusvaatimus kohdistuu tai jonka henkilökohtaista kuulemista hovioikeus muuten pitää tarpeellisena, on kuitenkin sovellettava, mitä 12 ja 16 luvussa on säädetty asianosaisen velvoittamisesta saapumaan asian jatkokäsittelyyn. Kutsussa on asianosaiselle annettava tieto uhasta, jolla hänen on saavuttava suulliseen käsittelyyn.

— — — — — — — — — — — — — —

12 §

Tässä luvussa tarkoitetut kehotukset, pyynnöt, kutsut ja ilmoitukset hovioikeus saa, jollei muuta tiedoksiantotapaa pidetä tarpeellisena, lähettää postitse asianosaisen viimeksi ilmoittamalla osoitteella. Vastaaja on kuitenkin kutsuttava 8 §:ssä tarkoitettuun suulliseen käsittelyyn siten kuin 11 luvun 21 §:n 2 momentissa on säädetty.

30 luku

Muutoksenhaku hovioikeudesta korkeimpaan oikeuteen

21 §

Asianosaiset saadaan kutsua suulliseen käsittelyyn uhalla, että poissaolo ei estä asian käsittelyä ja ratkaisemista. Asianosaiseen, jonka henkilökohtaista kuulemista korkein oikeus pitää tarpeellisena, on kuitenkin sovellettava,

mitä 12 ja 16 luvussa on säädetty asianosaisen velvoittamisesta saapumaan asian jatkokäsittelyyn. Kutsussa on asianosaiselle annettava tieto uhasta, jolla hänen on saavuttava suulliseen käsittelyyn.

— — — — — — — — — — — — — — —

24 §

Kutsu suulliseen käsittelyyn toimitetaan vastaanottajalle siten kuin 11 luvussa säädetään.

— — — — — — — — — — — — — — —

Tämän lain voimaantulosta säädetään erikseen lailla.

2.

Laki

kiinnityksestä kiinteään omaisuuteen annetun asetuksen muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään kiinnityksestä kiinteään omaisuuteen 9 päivänä marraskuuta 1868 annettuun asetukseen siitä 13 päivänä kesäkuuta 1929 annetulla lailla (246/29) kumotun 15 §:n tilalle uusi 15 § seuraavasti:

15 §

Jos kanteessa vaaditaan saamisen nojalla maksua ainoastaan kiinteästä omaisuudesta, joka on saamisesta kiinnitetty tai muuten siitä panttina, kannetta ajetaan kiinteistön omistajaa vastaan. Kiinteistön luovutus ei kuitenkaan estä kanteen nostamista aikaisempaa omistajaa vastaan, jos uusi omistaja ei ole hakenut lainhuutoa ennen kuin kanne on pantu vireille tuomioistuimessa. Jos uudelle omistajalle on annettu lainhuuto kanteen vireillepanon jälkeen, hänelle on varattava tilaisuus tulla asiassa kuulluksi.

Tämän lain voimaantulosta säädetään erikseen lailla.

3.

Laki

hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan hakemusasioiden käsittelysta yleisessä alioikeudessa 30 päivänä huhtikuuta 1986 annetun lain (307/86) 3 §:n 2 momentti, 5 §, 11 §:n 1 momentti ja 13 § sekä

lisätään 3 §:ään uusi 3 momentti ja 12 §:ään uusi 1 momentti, jolloin nykyinen 1 ja 2 momentti siirtyvät 2 ja 3 momentiksi seuraavasti:

3 §

Hakemusasian käsittely

— — — — — — — — — — — — — — —

Hakemusasia on kuitenkin aina käsiteltävä istunnossa, jos asiassa on kuultava todistajaa tai muuta henkilöä henkilökohtaisesti.

Silloin kun istunto pidetään 4 §:n 1 momentissa tarkoitetussa kokoonpanossa, istunto voidaan pitää tuomioistuimen kansliapaikkakunnalla silloinkin, kun sen kanslia sijaitsee tuomiopiirin ulkopuolella.

5 §

Hakemusasian käsittely täysilukuisessa alioikeudessa

Riitainen hakemusasia on käsiteltävä täysilukuisen alioikeuden istunnossa. Jos asiaan osalliset sitä pyytävät tai tuomioistuin pitää asiaa selvänä, riitainenkin hakemusasia voidaan käsitellä 4 §:n 1 momentissa tarkoitetussa kokoonpanossa.

Hakemusasia on kuitenkin aina käsiteltävä

täysilukuisen alioikeuden istunnossa, kun on kysymys asiasta, jossa lain tai asetuksen nojalla päätös saatetaan tuomioistuimen tutkittavaksi tai siihen haetaan muutosta tuomioistuimessa.

11 §

Valmistavat toimenpiteet

Milloin hakemusasiassa on varattava asiaan osalliselle, joka ei ole saapuvilla, tilaisuus tulla kuulluksi, tuomioistuimen on varattava asiaan osalliselle tilaisuus antaa kirjallinen lausuma tai kutsuttava hänet istuntoon.

— — — — — — — — — — — — — —

12 §

Kehotuksen noudattamisen laiminlyönti

Jos hakija ei jatka hakemustaan tai jää pois hakemusasian käsittelystä, asia jää sillensä. Jos muu asiaan osallinen ei toimita häneltä 11 §:n 1 momentin nojalla pyydettyä kirjallista lausumaa tai jää pois käsittelystä, johon häntä ei ole velvoitettu 13 §:n nojalla saapumaan henkilökohtaisesti, asia voidaan käsitellä ja ratkaista hänen laiminlyönnistään tai poissaolostaan huolimatta.

— — — — — — — — — — — — — —

13 §

Asiaan osallisen henkilökohtainen läsnäolo

Jos hakemusasian selvittämiseksi on tarpeellista, että hakijaa tai muuta asiaan osallista kuullaan henkilökohtaisesti, häneen sovelletaan, mitä oikeudenkäymiskaaren 12 ja 16 luvussa on säädetty asianosaisen velvoittamisesta saapumaan riita-asian jatkokäsittelyyn.

Tämän lain voimaantulosta säädetään erikseen lailla.

4.

Laki

ulosottolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 3 päivänä joulukuuta 1895 annetun ulosottolain (37/1895) 2 luku siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen,

muutetaan 3 luvun 23 § sekä 4 luvun 23 §:n 1 momentti, 24 §:n 2 momentti, 28 §:n 4 momentti ja 30 §:n 2 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 3 luvun 23 § muutettuna 18 päivänä toukokuuta 1973 ja 28 päivänä joulukuuta 1979 annetuilla laeilla (389/73 ja 1075/79), 4 luvun 23 §:n 1 momentti 14 päivänä joulukuuta 1984 annetussa laissa (867/84) ja 4 luvun 28 §:n 4 momentti mainitussa 18 päivänä toukokuuta 1973 annetussa laissa sekä

lisätään mainitulla 14 päivänä joulukuuta 1984 annetulla lailla kumotun 4 luvun 22 §:n tilalle uusi 22 § seuraavasti:

3 luku

Yleisiä säännöksiä tuomioiden ja päätösten täytäntöönpanosta

23 §

Täytäntöönpano riita-asiassa tapahtuu oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 4 a §:n 2 momentissa säädetyn käräjäoikeuden toimituskirjan tai pöytäkirjan jäljennöksen nojalla.

Jos rikosasian tuomiossa on määrätty, että täytäntöönpano saa tapahtua jäljennöksen nojalla, taikka jos täytäntöönpantavana on todistajalle tai asiantuntijalle maksettava palkkio tai korvaus, virallisen syyttäjän ajamassa rikosasiassa asianomistajalle tuleva korvaus vahingosta tai kuluista taikka oikeudenkäyntikulujen korvaus, joka on tuomittu muulle kuin kantajalle tai muutoksenhakijalle taikka joka rikosasiassa asianomistaja on velvoitettu suorittamaan vastapuolelleen, ulosottomies saa panna jäljennöksen nojalla tuomion täytäntöön, niin kuin edellä tässä luvussa on säädetty, ja samalla ulosottaa täytäntöönpanoasiakirjasta maksetun maksun.

Muussa kuin 1 ja 2 momentissa mainitussa tapauksessa ulosottomies ei saa panna tuomiota täytäntöön jäljennöksen nojalla, ellei ulosotonhaltija ole antanut siitä määräystä.

Jäljennöksen, jota tässä pykälässä tarkoitetaan, pitää olla tuomion antaneen viranomaisen luona tähän tehtävään määrätyn virkamiehen oikeaksi todistama.

4 luku

Ulosmittauksesta

22 §

Jos tuomiossa määrätään saaminen maksettavaksi sen vakuutena olevasta kiinteästä omaisuudesta, katsotaan omaisuus välittömästi ulosmitatuksi.

Tuomioistuimen on viipymättä ilmoitettava 1 momentissa tarkoitetusta tuomiosta asianomaiselle ulosottomiehelle ja kirjaamisviranomaiselle.

Jos 1 momentissa tarkoitetun omaisuuden myyntiä ei pyydetä ulosottomieheltä kahden kuukauden kuluessa siitä, kun 1 momentissa tarkoitettu tuomio on tullut lainvoimaiseksi, ulosmittaus raukeaa. Omaisuuden myyntiä koskeva pyyntö tehdään sille ulosottomiehelle, joka 3 luvun 21 §:n perusteella on toimivaltainen.

23 §

Kun ulosottomies ulosmittaa kiinteää omaisuutta, hänen on samalla tarvittaessa vaadittava velalliselta ne asiakirjat, jotka todistavat tämän omistusoikeuden taikka antavat selvitystä rasitteesta (servituutista), nautintaoikeudesta tai oikeudesta tuloon tai muuhun etuun, mikä omaisuudesta on suoritettava. Hänen on otettava haltuunsa velallisen hallussa mahdollisesti olevat, ulosmitattuun omaisuuteen kiinnitetyt velkakirjat.

— — — — — — — — — — — — — —

24 §

— — — — — — — — — — — — — —

Kun tuomioistuin on määrännyt saamisen maksettavaksi kiinteästä omaisuudesta, ulosottomiehen on asetettava, jos velkoja vaatii, toimitsija tuloja kantamaan ja julistettava kielto, niinkuin tässä edellä on sanottu.

— — — — — — — — — — — — — —

28 §

— — — — — — — — — — — — — —

Jos ulosmittaus kumotaan tai peruutetaan tai jos ulosmittaus raukeaa 22 §:n 3 momentin perusteella, on siitäkin ilmoitettava edellä mainitulle viranomaiselle.

30 §

— — — — — — — — — — — — — —

Kun tuomioistuin on määrännyt saamisen maksettavaksi kiinteästä omaisuudesta, on tämän omaisuuden osalta soveltuvin osin noudatettava, mitä kiinteän omaisuuden takavarikosta on 7 luvun 3 §:n 2 momentissa säädetty.

— — — — — — — — — — — — — —

8 Luku

Ulosottoasiain kuluista

5 §

— — — — — — — — — — — — — —

Kun on kysymys takavarikosta tuomioistuimen on harkittava riitaa ratkaistessaan, kumman riitapuolen lopullisesti on maksettava kulut.

— — — — — — — — — — — — — —

Tämän lain voimaantulosta säädetään erikseen lailla.

Helsingissä 23 päivänä helmikuuta 1990

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Matti Louekoski*

Liite 1

Asetus

yleisen alioikeuden, maistraatin ja julkisen notaarin suoritteista perittävistä maksuista annetun asetuksen muuttamisesta

Oikeusministerin esittelystä muutetaan yleisen alioikeuden, maistraatin ja julkisen notaarin suoritteista perittävistä maksuista 13 päivänä maaliskuuta 1987 annetun asetuksen (290/87) 4 §, 14 §:n 3 ja 4 momentti sekä 16 §:n 1 momentti niistä viimeksi mainittu sellaisena kuin se on 23 päivänä joulukuuta 1987 annetussa asetuksessa (1185/87), seuraavasti:

4 §

Alioikeuden riita- ja rikosasiat

Alioikeudessa kanteella vireille pantavassa asiassa peritään haastemaksu ja ratkaisumaksu.

Haastemaksu on oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 2 §:n mukaisen haastehakemuksen osalta markkaa ja saman luvun 3 §:n mukaisen haastehakemuksen osalta markkaa. Jos samassa asiassa myöhemmin otetaan lisähaaste tai vastahaaste, peritään samansuuruinen maksu.

Ratkaisumaksu silloin, kun asia ratkaistaan 5 luvun 2 §:n mukaisen haastehakemuksen perusteella erillisessä pääkäsittelyssä, on markkaa ja valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä markkaa. Kun asia ratkaistaan saman luvun 12 §:n perusteella ratkaisumaksu on markkaa. Kun asia ratkaistaan muulla perusteella valmistelussa ratkaisumaksu on markkaa.

Rikosasiassa, jossa virallinen syyttäjä käyttää puhevaltaa, ei haaste- eikä oikeudenkäyntimaksuja peritä.

Rikosasiassa, jossa virallinen syyttäjä ei ole ottanut puhevaltaa, peritään haastemaksuna markkaa ja asian käsittelystä oikeuden istunnossa 300 markkaa käsittelykerralta.

Mikäli asian käsittely raukeaa kokonaan asianosaisten poissaolon johdosta tai sen johdosta, että kantaja peruuttaa kanteensa, ratkaisumaksua ei peritä.

14 §

— — — — — — — — — — — — — —

Asiassa, jossa vastaaja kirjallisen vastahaasteen nojalla ajaa vastakannetta, peritään haaste- ja ratkaisumaksu kummaltakin osapuolelta erikseen.

Jutussa, jossa käsitellään yhdessä kanne ja lisäkanne, peritään vain yksi ratkaisumaksu.

16 §

Maksujen perintä

Maksuvelvollisen suoritettavaksi asetettu maksu peritään suoritteen valmistumisen jälkeen toimituskirjaa tai muuta asiakirjaa luovutettaessa postiennakolla tai erillisellä laskulla. Haastemaksu peritään kuitenkin ennen käsittelyn aloittamista ja sen maksaminen on käsittelyn aloittamisen edellytys. Edellä 4 §:n 2 momentissa tarkoitettujen haastemaksujen erotus on perittävä ratkaisumaksun yhteydessä, jos asia, jonka käsittely on aloitettu oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n mukaisella haastehakemuksella, on ratkaistu sen jälkeen, kun valmistelua on saman luvun 15 §:n perusteella jatkettu.

— — — — — — — — — — — — — —